Punem țara înainte de orice, datoria înainte de propria persoană, suntem mândri știind că tot ceea ce facem este pentru România!

(Deviza Serviciului de Informații Externe)

PERISCOP

Anul XV, nr. 2/58, aprilie-iunie 2022

Publicație trimestrială a Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere din Serviciul de Informații Externe

CONSULTANȚI:

Prof. dr. Ilie BĂDESCU – membru corespondent al Academiei Române
Conf. dr. Mihai MILCA – membru al conducerii Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România
Jurnalist - Dan ANDRONIC

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef:	**I. Popa**
Redactor-șef adjunct:	**A. Botez**
Membri:	**C. Biriș, I. Constantin,** **I. Gatea, D. Ionescu, D. Sulugiuc** **M. Manea, I. Pavel, D. Stîngă**

Grafica: **D. Roșu**

SUMAR

● **Mesajul directorului Serviciului de Informații Externe adresat ofițerilor și subofițerilor în rezervă și retragere din SIE .... pag. 6**

EDITORIAL

● **Amenințarea dinspre Est: Între propagandă și avertismentele istoriei (II) 7**

Invadarea Ucrainei de către trupe ale Federației Ruse a readus în atenție o temă majoră care i-a preocupat pe români de-a lungul timpului: ***cât de benefice sau de riscante sunt raporturile cu marele vecin de la Răsărit?*** (**I. Popa**)

BULETIN INFORMATIV

● **Buletin informativ .... pag. 11**

Servicii speciale - *Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova are un nou director; „Spionajul Kremlinului în Europa a fost dat înapoi cu ani de zile"*

Zig-zag geopolitic - *De unde se inspiră „filosofia politică" a lui Putin? Xi Jinping ar fi învățat „patru lecții tactice" din războiul împotriva Ucrainei; Joe Biden trage un semnal de alarmă; Noul șef al armatei britanice avertizează; Bartolomeu I dezamăgit de Patriarhul Kiril; George Friedman despre România; Ultima oră: Trei summit-uri istorice.* (**Redacția**)

SERVICII SECRETE

● **Spionajul românesc în vreme de război .... pag. 21**

„Toate statele condamnă cu asprime trădarea și spionajul, dar, cu toate acestea, ele se servesc de mijloacele informative pentru adunarea datelor necesare orientării lor naționale" – din **Memoriile** *lui Eugen Cristescu.* (**I. Popa**)

● ***„Îți dau doi ani să-mi spui cum ne lucrează nemții"*****............................ pag. 44**

Desele schimbări din conducerea DIE, cu politruci neprofesioniști și mai ales trădarea lui Ion Mihai Pacepa din 1978, au însemnat sfârșitul carierei generalului Caraman dinainte de 1989 și, totodată, începerea unei perioade de vendete și contestări cu repercusiuni dezastruoase asupra spionajului românesc și a ofițerilor de informații. (**I. Dridea**)

● **Spionajul sovietic sub acoperirea diplomației ……..…………..…… pag. 49**

Kremlinul are o istorie lungă în folosirea Organizației Națiunilor Unite ca instiuție de acoperire pentru spionaj. (**A. Fărău**)

● **Saga defectorilor (VIII) Ashraf Marwan, un „*Înger*" protector sau exterminator? ....… pag. 52**

Misterul morții „Îngerului" rămâne deschis și încununează astfel sui generis cariera unuia dintre cei mai controversați și surprinzători agenți secreți ai secolului al XX-lea. (**M. Milca**)

CULTURA DE SECURITATE, CULTURA POLITICĂ

● **Permanența Tratatului de la Trianon ....… pag. 56**

În pofida semnăturilor date și a angajamentelor luate, autoritățile ungare au făcut o veritabilă tragedie din acest Tratat, pe care, de mai bine de un secol, nu contenesc să-l blameze și să-l conteste sub toate formele și în toate împrejurările (**R. Priboi, I. Constantin**)

● **Dubla cetățenie - instrument de politică externă în vecinătatea apropiată a Rusiei ……………………………………………………..……...… pag. 60**

În ultimii ani, în Rusia au fost adoptate o serie de amendamente la Legea cetățeniei care au accelerat considerabil răspândirea dublei cetățenii în Ucraina, Belarus, Kazahstan și Republica Moldova. (**A. Botez**)

● **„*Chestiunea poloneză*" – obsesia serviciilor secrete ale URSS ....… pag. 73**

În perioada regimului comunist, problema poloneză a constituit o adevărată obsesie pentru serviciile secrete sovietice, ai căror lideri erau conștienți de influența reală pe care Biserica Romano-Catolică o avea în societatea poloneză. (**I. Constantin**)

ANALIZE POLITICO-STRATEGICE

● **Pandemia, Războiul din Ucraina și crizele lumii de azi ....… pag. 79**

Războiul din Ucraina reprezintă prima ciocnire violentă majoră a noului Război Rece, o dramă a concurenței strategice în creștere între superputerile momentului. (**C. Vlad**)

● **Războiul din Ucraina – opinii ale unor politologi occidentali ....… pag. 84**

„Sper ca ucrainenii să își pună în acord eroismul de care au dat dovadă cu înțelepciunea" - H. Kissinger (**A. Botez**)

● **America Latină în furtuna crizelor ....… pag. 88**

*În contextul actualei crize mondiale***,** *America Latină rămâne profund divizată, marcată de existența unor guvernări cu orientări diverse și decalaje mari în plan economic între statele continentului.* (**V. Faur**)

MEMORIALISTICĂ, CONSEMNĂRI, DEZBATERI

● **„ ...Am avut discuții jignitoare la adresa conducerii superioare de partid..." ....… pag. 93**

„Într-o zi a lunii februarie 1987, am abordat cu generalul Doicaru, la domiciliul acestuia, mai multe probleme de interes general, între care a venit vorba şi de cultul personalităţii lui Nicolae Ceauşescu". (**P. Neghiu și G. Iordache**)

● **O carte document despre viața și activitatea generalului Titus Gârbea … ....pag. 99**

Este vorba despre un Interviu înregistrat pe bandă de magnetofon, în anii regimului comunist (1983-1985) și transcris ulterior cu generalul Titus Gârbea (1893-1998), personalitate remarcabilă a armatei române, participant la ambele războaie mondiale (**I. Constantin**)

DIN ARHIVA PERISCOP

● **Vizita de stat a președintelui Gerald Ford în România (2-3 august 1975) ….. pag. 108**

Dintre țările socialiste, România a fost prima și singura țară vizitată atunci de președintele Gerald Ford, care ținea să sublinieze similitudinea din pozițiile celor două state în viața internațională. (**I. Popa**)

MOZAIC CULTURAL

● **Din ziare adunate ……………………………………………………… pag. 131**

„Jurnalul Național", „Național", „Politico", „România Liberă", „Lumina", „Certitudinea", „Flacăra lui Adrian Păunescu". (**P. Neghiu**)

● **Revista „Conexiuni" ………………………………………………… pag. 139**

Nouă apariție editorială, revista „Conexiuni" editată de Serviciul de Telecomunicații Speciale. (**P. Neghiu**)

CUVÂNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ

● **Sfințirea zilei a șaptea - duminică ....pag. 140**

*Sfânta zi de Duminică este ziua de odihnă a tuturor creștinilor cu dreaptă credință, care cred în înviere; este numită „**Ziua Domnului**"*
(**M. Vîrtejanu**)

DIN ACTIVITATEA ASOCIAȚIEI **…………..........…… pag. 143**
(Biroul executiv al ACMRR)

ROMÂNIA

SERVICIUL DE INFORMAȚII EXTERNE

SERVICIUL DE INFORMAȚII EXTERNE
ROMÂNIA

București, 31 mai 2022

Doamnelor şi domnilor ofiţeri şi subofiţeri în rezervă şi retragere din Serviciul de Informaţii Externe,

Ca în fiecare an, la ceas aniversar, cu prilejul Zilei Rezervistului Militar, țin să vă adresez sincere felicitări și urări de succes în tot ceea ce vă propuneți să întreprindeți. Această aniversare, cu profundă semnificație pentru cadrele militare în rezervă sau în retragere, dar nu numai, constituie o bună ocazie pentru a ne exprima aprecierea pentru îndelunga activitate desfășurată, în slujba patriei și a Serviciului de Informații Externe.

Trecerea în rezervă nu a reprezentat o încheiere a misiunii dumneavoastră, avută în calitate de cadre active, ci doar un punct pe axa continuității exercitării rolului avut în sistemul de apărare națională, astfel doresc să vă felicit pentru contribuția pe care, mulți dintre dumneavoastră, cu experiență și energie, încă o aduceți în existența Serviciului.

Vă urez, pe această cale, un cordial „La mulți ani!", multă sănătate, noroc, prosperitate și viață frumoasă alături de cei dragi!

Cu stimă,

Gabriel VLASE

Directorul
Serviciului de Informații Externe

DOMNULUI Gl. mr. (retr) PROF. PETRU NEGHIU
PREȘEDINTE ACMRR SIE

EDITORIAL

AMENINȚAREA DINSPRE EST: ÎNTRE PROPAGANDĂ ȘI AVERTISMENTELE ISTORIEI(II)

Ioan C. Popa

„Așa stau lucrurile în Sfânta Rusie, contaminată de spiritul de imitație; toți își imită și-și maimuțăresc șeful”. (**N. V. Gogol**)

Invadarea Ucrainei de către trupe ale Federației Ruse, în așa-numita *operațiune militară specială*, ale cărei consecințe, după mai bine de 100 de zile de la declanșare, se resimt dramatic la scară planetară, a readus în atenție o temă majoră care i-a preocupat pe români de-a lungul timpului. Este vorba de cursul sinuos al relațiilor dintre România și Rusia (țaristă, bolșevică, sovietică și contemporană) și de întrebarea care a frământat periodic mințile românilor: **cât de benefice sau de riscante sunt raporturile cu marele vecin de la Răsărit?**

Istoria acestor relații este bogată în evenimente și plină de învățăminte. Să rememorăm succint câteva episoade.

Cu secole în urmă, deși îndepărtate geografic, Moldova lui Ștefan cel Mare avea raporturi bune cu imperiul muscalilor, iar domnitorul moldovean a găsit de cuviință să stabilească legături politice și de rudenie cu familia conducătoare țaristă prin căsătoriile sale și ale unora dintre fiice cu ramuri împărătești din Lituania, Ucraina, Rusia și Crimeea, ceea ce l-au făcut pe Nicolae Iorga să afirme: „Cine nu vede vastul plan dinastic, politic, comercial care cuprindea departe peste Nistru tot Răsăritul?”

Ceva mai târziu, Petru cel Mare, prin tratatul semnat în 1711 cu domnitorul Dimitrie Cantemir, recunoștea și garanta granița de est a Moldovei pe „râul Nistru, Camenița, Bender, cu tot ținutul Bugeacului, Dunărea...” (Art. 11). Tot în timpul lui Petru cel Mare, mulți români au luptat de partea țarului rus, în timp ce alți români de peste Nistru, alături de ucrainenii hatmanului Ivan Mazepa, s-au aflat în tabăra regelui Carol al XII-lea al Suediei (Poltava, 1709) care pornise o campanie împotriva Rusiei.

Ulterior, succesorii lui Petru cel Mare, îndeosebi Ekaterina a II-a (1762-1796) care, după cum scria istoricul rus Derjavin, citat de Soljenițîn, avea *mania de a pune mâna pe alte țări* și Alexandru I (1801-1825), au continuat expansiunea Rusiei spre toate azimuturile, soldată, între altele, cu anexarea Crimeii (1783), apoi cu ocuparea Oceacovului în urma unui război pustiitor (1787-1791). Prin pacea de la Iași cu Imperiul Otoman (29 decembrie 1791), Rusia anexează

teritoriul dintre Bug și Nistru, la sud de râul Iagorlâc (partea de la nord de acest râu a fost ocupată de Rusia în 1793, după cea de-a doua împărțire a Poloniei). Prin pacea de la Iași, scria Aleksandr Soljenițîn, „Rusia a dobândit ieșirea la frontierele sale naturale: la Marea Neagră, inclusiv Crimeea, și la Nistru. (Așa cum ajunsese deja la Oceanul Înghețat și la Pacific). Se putea înțelege că se va opri aici”. Nu s-a întâmplat așa. De fapt, odată cu expansiunea până la Nistru, Rusia țaristă ajunge să fie vecină a statului moldovean. Din acest moment, dintr-o stavilă împotriva Imperiului Otoman și protector (autointitulat) al creștinătății ortodoxe din Răsărit, Rusia devine o amenințare crescândă pentru statele mai mici de la frontierele sudică și vestică, în primul rând pentru Principatul Moldovei, care, în urma unui nou război ruso-turc (1806-1812) va fi victima unei rășluiri teritoriale cu consecințe ce se resimt și astăzi. Prin pacea de la București (16/28 mai 1812), Rusia anexează teritoriul istoric al Țării Moldovei dintre Nistru și Prut, pe care din 1813 îl va denumi impropriu, printr-o extensie abuzivă a numelui unei regiuni restrânse, *Basarabia*.

Acest rapt contrar dreptului internațional a fost primul din actele de comportament brutal al Rusiei față de români care va marca profund evoluția relațiilor mai întâi cu Principatele, apoi cu România. Amintim doar faptul că gândirea politică românească din secolul al XIX-lea până la Primul Război Mondial a fost dominată de controverse acute între două curente majore – *slavist* (susținut de *partida rusă*) și *germanist* (susținut de adepții legăturilor cu Puterile Centrale). Atitudinea hrăpăreață a Rusiei îl făcea pe Nicolae Iorga să afirme: *Cel mai mare dușman al unui popor e cea mai apropiată supraputere*.

Un nou episod cu multe învățăminte s-a derulat cu ocazia războiului ruso-turc din 1877-1878, când România, rezultată prin unirea Principatelor Moldovei și Munteniei (1859), s-a alăturat campaniei de la sud de Dunăre pentru obținerea independenței de stat. În urma marilor acțiuni și sacrificii ale tinerei armate române sub comanda Prințului Carol, alături de armata rusă condusă de împăratul Alexandru I și de Marele Duce Nicolae, România și-a proclamat independența (9 mai 1877), recunoscută mai întâi de Rusia, Turcia și Austria, iar mai târziu de Germania, Anglia și Franța. Numai că, deși victorioasă pe câmpul de luptă, România pierdea în favoarea Rusiei, la Congresul de la Berlin (1878), cele trei județe din sudul Basarabiei (Izmail, Cahul și Bolgrad/Cetatea Albă), retrocedate Principatului Moldovei de către Marile Puteri la Congresul de la Paris (1856). Această nouă rășluire teritorială din partea Rusiei l-a determinat pe Regele Carol I, după proclamarea României ca Regat (1881), să încheie un tratat (secret) de alianță cu Puterile Centrale (Germania și Austro-Ungaria) având ca scop principal apărarea în fața pretențiilor rusești.

Evoluțiile din preajma Primului Război Mondial găsesc Regatul României și Imperiul țarist în relații de relativă normalitate și încredere la nivelul conducerilor de stat, ceea ce a facilitat intrarea statului român în război, după o perioadă de neutralitate de doi ani, alături de Rusia și celelalte Puteri Aliate și Asociate împotriva Puterilor Centrale, obiectivul fiind și de această dată

împlinirea unui vis secular – unirea sub același sceptru a românilor risipiți sub mai multe imperii. Istoria a jucat iarăși feste, Rusia țaristă fiind subminată de revoluția bolșevică, ceea ce a însemnat retragerea de pe câmpul de luptă și încheierea unei păci umilitoare cu Germania, mult detestată de Lenin în următorii ani. O mișcare strategică ce a avut urmări dramatice imediate pe frontul românesc și pentru statalitatea Regatului român. Mai mult, în 1918, puterea bolșevică a confiscat tezaurul românesc depozitat la Moscova în baza înțelegerii dintre guvernul român și fosta guvernare țaristă, chestiune căreia nici Lenin, nici Stalin și nici conducătorii sovietici și ruși care au urmat nu au catadicsit să-i găsească o soluție rezonabilă. Dimpotrivă, la prima ocazie ivită, după semnarea Protocolului adițional secret la Tratatul de neagresiune cu Germania (23 august 1939), URSS purcede la extinderea granițelor sale în detrimentul Poloniei, Finlandei, Țărilor Baltice și României, acțiuni de forță denumite diplomatic *re-aranjamente teritoriale*. De menționat că, atât înainte de ocuparea din nou a Basarabiei, dar și a nordului Bucovinei și a Ținutului Herța (iunie 1940, apoi în 1944) cât și ulterior, Stalin se pronunța vehement împotriva oricărui stat care oferea garanții privind respectarea integrității teritoriale a României, fie el Turcia, Franța, Marea Britanie și în cele din urmă Germania și Italia. Stenogramele convorbirilor lui V. Molotov la Berlin (12-13 noiembrie 1940), publicate în premieră de revista *Periscop*, sunt relevante pentru scopurile expansioniste ale Uniunii Sovietice față de România, Moscova dorind să ocupe și mai mult din teritoriul românesc.

Despre relațiile româno-sovietice de după al Doilea Război Mondial revista *Periscop* a prezentat sistematic analize detaliate. După o perioadă cu unele semne de înseninare în raporturile cu Federația Rusă, ce a urmat destrămării URSS, norii au început să se adune din nou, îndeosebi în ultimii 10-15 ani ai mandatelor lui Vladimir Putin la conducerea statului rus, când pretențiile revizioniste ale Moscovei vizând refacerea vechilor frontiere imperiale în detrimentul statelor vecine au devenit tot mai evidente. Nici sub conducerea lui Putin nu s-au înregistrat progrese în problema tezaurului. Mai mult, sub diverse forme s-au înmulțit amenințările din partea unor oficiali ruși la adresa României, uneori voalate, alteori chiar brutale, toate având ca leitmotiv apartenența la NATO și pretinse riscuri la adresa securității Federației Ruse care, ca și fosta URSS, continuă să invoce pericole imaginare din partea vecinilor mai mici și să le conteste măsurile defensive luate, ca și când doar Rusia ar avea dreptul să-și întărească securitatea proprie. Ironia face ca rușii să amenințe România chiar de pe un mic teritoriu (17 hectare) ce i-a aparținut din vechime, Insula Șerpilor, predată URSS cu Proces-Verbal, la 23 mai 1948, un act (secret) neratificat de parlamente și lipsit de valoare juridică, semnat de primul secretar al Ambasadei sovietice la București și un diplomat român – Eduard Mezincescu – aflat în subordinea Anei Pauker, cooptată cu un an înainte în guvern ca ministru de externe al unei țări aservite total Moscovei.

Comentatori și analiști politici sau militari de toate culorile sunt aproape unanimi în aprecierea că invadarea Ucrainei de către armata Federației Ruse,

începând cu 24 februarie 2022, se aseamănă în mod izbitor cu războiul de agresiune împotriva Poloniei declanșat de către Germania nazistă și URSS cu 83 de ani în urmă. Din păcate, asistăm în același timp la resuscitarea pe bandă rulantă a unor clișee ale propagandei de sorginte sovietică bolșevică, de la *pericolul fascist* reprezentat, chipurile, de unele state și necesitatea *de-nazificării* acestora (deși organizații neo-naziste au fost semnalate de presă și în Rusia ultimelor decenii!) până la *război civil* (în care Armata Roșie s-ar lupta cu alb-gardiștii ucraineni) sau *comunism de război*, specific măsurilor excepționale introduse în anii 1918-1921, dar redenumit *socialism militar* pentru a justifica măsuri extreme în vederea „salvării” statului rus „amenințat” din nou de o coaliție internațională. Este readusă în scenă și figura lui Petru cel Mare, numit cândva de propaganda stalinistă *primul bolșevic al țării*, care nu ar fi *ocupat* teritorii străine, ci ar fi dus războaie de *recuperare* a unor teritorii, ceea ce ar trebui să facă și Rusia în prezent. Asistăm, de asemenea, la o încercare de reafirmare a *rolului mesianic al Rusiei*, chemată să lupte pentru o reorganizare a lumii la scară planetară, negând dreptul statelor mai mici de a avea opțiuni proprii în privința alianțelor și a garanțiilor de securitate de care au nevoie și recurgând la mijloace diverse, de la blocade energetice și investiții motivate politic până la mituire și manipulare a mass-media pentru a-și realiza interesele și a schimba orientarea transatlantică a Centrului și Estului Europei. Destrămarea URSS, care nu s-a produs în urma unui atac din exterior, ci prin uriașele manifestații ale poporului rus și voința exprimată democratic de națiunile din Țările Baltice, Europa Centrală și de Est, Caucaz și Asia Centrală, este răstălmăcită și privită adesea ca o veritabilă *catastrofă geopolitică*, fiind negat astfel dreptul popoarelor de a-și hotărî singure propria soartă.

În fața unor astfel de fapte și evoluții încărcate de avertismente, este greu de susținut teza că ar fi vorba doar de propagandă și de o simplă retorică de război sau că amenințarea Rusiei ar reprezenta un pericol imaginar, nu unul cât se poate de evident și real. Deocamdată, tragedia războiului face zilnic victime în Ucraina, dar cine poate garanta că ambițiile expansioniste ale Rusiei se vor opri aici?

Încheiam editorialul din numărul trecut al revistei cu ideea că popoarele rus și ucrainean vor trebui să găsească formule de conviețuire pașnică, dincolo de atrocitățile de azi ale războiului. Dar nu numai ucrainenii, ci și românii, precum și celelalte popoare aflate acum pe poziții diferite vor trebui să ajungă în final la relații de normalitate cu rușii.

Când și în ce mod se va realiza acest lucru, vom vedea într-un viitor probabil nu prea îndepărtat.

BULETIN INFORMATIV

I. SERVICII SPECIALE

Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova are un nou director

La 2 iunie 2022, după ce Parlamentul Republicii Moldova l-a numit pe Alexandru Musteață în funcția de director al Serviciului de Informații și Securitate, acesta a făcut cunoştinţă cu angajații instituției. Noul director a fost prezentat efectivului de ofițeri de informații de către președintele republicii, Maia Sandu, care este și Comandant Suprem al Forțelor Armate. Cu acest prilej, Maia Sandu a solicitat angajaților Serviciului să continue activitatea de contracarare a amenințărilor la adresa securității naționale, în condițiile situației regionale complexe. Ea a reamintit aşteptările majore din partea societății față de Serviciu, precum și necesitatea de reformare a acestuia și consolidare a relațiilor inter-instituționale, cu prezentarea de rezultate concrete în termen cât mai scurt.

Maia Sandu i-a mulțumit ex-directorului SIS, Alexandr Eșaulenco pentru eforturile depuse pe parcursul activității sale. De asemenea, a subliniat importanța pregătirii corpului de ofițeri pentru provocările moderne și a îndeplinirii stricte a atribuțiilor instituționale în serviciul cetățeanului și al țării.

Alexandru Musteață, noul director al SIS, a declarat că printre prioritățile mandatului său se regăsesc analiza comprehensivă a activității instituției, revizuirea, în acord cu factorii de decizie, a documentelor de politici în domeniul securității naționale, combaterea corupției, dar și întărirea controlului democratic asupra Serviciului, atât pe filiera parlamentară, cât și prin creșterea încrederii cetățenilor Republicii Moldova în această instituție prin transparentizare, asigurare a dialogului constant cu societatea civilă și promovarea culturii de Securitate.

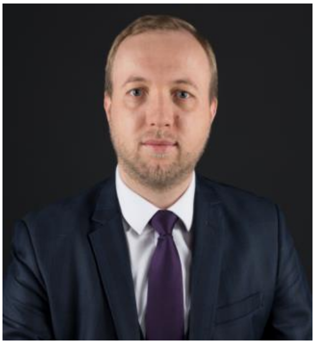
Alexandru Musteață

***Alexandru Musteață** este licențiat în științe politice, cu două diplome obținute în Republica Moldova și Belgia, specializare în Securitate Națională. A fost membru al Comisiei Electorale Centrale – CEC (2009-2010), expert afiliat Centrului de Informații și Documentare al NATO din Republica Moldova (2010-2012), apoi coordonator de programe în cadrul Fundației Soroș. Înainte de a fi numit la conducerea SIS era consilier al primului ministru Natalia Gavriliță. Are și cetățenia română, fapt reproșat de parlamentarii socialiști și comuniști.*

„Spionajul Kremlinului în Europa a fost dat înapoi cu ani de zile”

După invadarea Ucrainei, Rusia a suferit pierderi în rândul armatei, sancțiunile occidentale i-au afectat economia, iar acum a venit rândul spionilor ruși să fie loviți din plin, scrie *The Economist*, într-un articol în care arată de ce expulzările masive de diplomați din diverse capitale europene - ajunse la un nivel fără precedent - sunt semnificative și au o încărcătură mai mult decât simbolică.

Scopul imediat al expulzărilor a fost de a pedepsi Rusia pentru invazia din Ucraina. Oficiali din FSB, serviciul de securitate al Rusiei, și GRU, serviciul de informații militare, au jucat un rol-cheie în planificarea și desfășurarea războiului. Dar, totodată, scopul este de a îngreuna activitatea de bază a serviciilor de informații ale Rusiei: furtul de secrete.

Numărul total al diplomaților ruși expulzați din America și Europa a ajuns, de la începutul războiului, la peste 400. Înainte de expulzări, se estima că rușii aveau aproape 1000 ofițeri de informații sub acoperire la ambasadele și consulatele lor din Europa.

Când crimele din Bucha au ieșit la lumină, imediat după ce rușii s-au retras din nordul Ucrainei, Germania a expulzat 40 de diplomați ruși, Franța 35 (la care s-au adăugat în scurt timp încă șase), Polonia 45, Spania 25, Slovenia 33 și Italia, care expulzase doi diplomați în 2021, a mai trimis acasă 30.

Lituania a decis să îl expulzeze chiar pe ambasadorul rus Alexei Isakov. Drept „cadou de adio”, un grup de protestatari a colorat lacul din fața Ambasadei Rusiei în culoarea roșie.

Olanda și Belgia, Cehia și Slovacia au luat măsuri similare chiar înainte de a apărea știrile din Bucha, iar Luxemburgul a expulzat și el un diplomat rus, dar având în vedere că în total erau doar 3 diplomați ruși în țară, măsura a fost mai mult simbolică.

În multe cazuri, diplomații expulzați nu erau acuzați de spionaj, cât mai ales de răspândirea dezinformării și a discordiei. Germania și-a motivat decizia, argumentând că diplomații ruși „*lucrau împotriva libertății noastre, a coeziunii societății*”. La rândul său, purtătorul de cuvânt al ministrului pentru coordonarea serviciilor speciale din Polonia, Stanislav Zarin, a justificat expulzarea spunând că „neutralizăm rețeaua serviciilor speciale rusești din țara noastră”, adăugând că jumătate dintre diplomații expulzați erau angajați direcți ai serviciilor secrete din Rusia, iar jumătate erau implicați în operațiuni ostile de influențare. Polonia consideră expulzările și o măsură de prevenire. Riscul de spionaj s-a mărit odată cu afluxul brusc de ucraineni care au fugit din calea războiului în țara vecină, care a devenit acum un teritoriu fertil pentru operațiunile rusești de diversiune, recrutare și spionaj. Moscova intenționează să creeze „ostilitate în Polonia la adresa refugiaților ucraineni care fug de Rusia”, potrivit lui Zarin.

Există totuși unele note discordante în atitudinea unor țări privind expulzarea diplomaților ruși suspectați de activități de spionaj. Austria, de pildă, considerată un centru al spionajului rusesc, s-a alăturat altor țări din UE și a

anunțat că expulzează patru diplomaţi ruşi pentru „activităţi incompatibile cu statutul lor diplomatic”. Această informație ridică alte întrebări, ca de exemplu, de ce 290 de diplomați ruși vor continua să lucreze în Austria, țară neutră care, prin comparație, are doar 30 de diplomați la Moscova. În 2021, serviciile de securitate suedeze informau Ministerul de Externe că unul din trei oficiali ruși de la ambasada din Suedia erau spioni, adică 11 sau 12 din cei 35. În ciuda acestor informații, doar trei au fost expulzați.

Dintre toate statele membre UE, doar Malta, Cipru și Ungaria nu expulzaseră niciun diplomat rus.

Recentele expulzări în masă, cele mai mari din istorie, vor avea probabil efecte de durată asupra serviciilor de informații ale lui Vladimir Putin și asupra capacității acestora de a spiona și submina Europa. Este mai mult decât dublu față de anul 2018, când 28 de țări occidentale au expulzat 153 de presupuși spioni, ca răspuns la tentativa de asasinare de către Rusia a lui Serghei Skripal, fost ofițer de informații rus care a spionat pentru Marea Britanie.

„Europa a fost terenul de joacă istoric al rușilor și personalul lor diplomatic este întotdeauna extraordinar de mare în multe dintre aceste țări. Am considerat cu adevărat că Europa este un teren de luptă cheie cu rușii”, mărturisește Marc Polymeropoulos, care a condus operațiunile CIA în Europa și Eurasia până în 2019.

Dar nici expulzarea nu este o soluție permanentă, pentru că Rusia are tendința de a trimite noi spioni pentru a-i înlocui pe cei care au plecat, ceea ce obligă serviciile de contrainformații occidentale să descopere, de la zero, care dintre noii diplomați sunt spioni.

Apoi, mai puțini spioni ruși la New York, Londra sau Paris înseamnă și mai puțini potențiali agenți dubli. Spionajul occidental încearcă să recruteze agenți ruși, pentru că este plauzibil, așa cum s-a întâmplat după invazia sovietică în Cehoslovacia, din 1968, să existe spioni ruși dezamăgiți de acțiunile Moscovei în Ucraina. Iar războiul din Ucraina este mult mai sângeros decât zdrobirea Primăverii de la Praga.

Oricum, notează presa internațională, pentru spionajul practicat de Rusia „s-a încheiat o eră”. Valul fără precedent de expulzări ale diplomaților ruși nu este doar o decizie simbolică și reversibilă, ca răspuns la crimele de război de care Rusia este acuzată în Ucraina, scrie *The Guardian*. Măsurile fac parte dintr-o luptă de lungă durată a Europei pentru „o mai bună gestionare a liniei de separație între spionaj și diplomație”. Specialiștii insistă că există o diferență clară între un diplomat adevărat și un spion, iar persoanele care au fost expulzate din Europa nu au fost alese la întâmplare, ci pe baza dovezilor care arată că rușii au încălcat Convenția de la Viena în care au fost adoptate normele diplomației legitime. În afară de spionaj, Rusia a încălcat normele în privința dezinformării de pe rețelele sociale. „Dacă stai pe Twitter și trimiți mesaje prin care insulți guvernul țării gazdă, dacă urmezi diplomația agresivă a Chinei, asta este definiția a ceea ce te poate face persona non grata”, explică aceștia. Firește că este mai ușor să

monitorizezi spionul pe care îl cunoști decât pe cel pe care nu îl cunoști. Odată ce știi că există, acesta devine obiectiv pentru contraspionaj. Dacă nu știi cine sunt, atunci ai o problemă.

Pe de altă parte, și Rusia răspunde la fel. După expulzările din cazul Skripal, Rusia a expulzat 189 de diplomați occidentali. Prin urmare, și numărul spionilor occidentali din Moscova este afectat. În practică, acest lucru ar putea fi considerată o problemă mai puțin gravă decât pare. Pe teritoriul lor, serviciile de securitate rusești au la dispoziție mai multe resurse și posibilități pentru a urmări ofițerii de informații occidentali aflați în ambasadele din Moscova, decât invers - un ofițer GRU se poate deplasa și întâlni mai ușor cu oameni în Berlin decât un ofițer CIA în capitala Rusiei.

Când NATO a expulzat opt diplomați ruși care erau atașați sediului de la Bruxelles al Alianței, în octombrie 2021, Rusia nu s-a limitat la a adopta măsuri asemănătoare, ci a renunțat cu totul la misiune și a închis Biroul de informații al NATO din Moscova.

Acum, cu fiecare zi care trece, înstrăinarea dintre Occident și Moscova pare tot mai profundă, cerințele pentru obținerea vizei devenind tot mai dure. Peste 600 de companii occidentale au anunțat că își reduc sau încheie activitatea în Rusia, mai mult decât o impun sancțiunile internaționale. Presa independentă dispare și site-urile sunt blocate, ceea ce va împinge Rusia tot mai departe de Occident. Germania s-ar putea să elimine total dependența sa de energia rusească, distrugând astfel o întreagă rețea de afaceri, instituții și legături culturale, care s-au dezvoltat din anii '70. Puțini mai cred că acest proces de separare va mai putea fi reversibil zeci de ani de acum încolo.

II. ZIG-ZAG GEOPOLITIC

De unde se inspiră „*filosofía politică*” a lui Putin?

Președintele Vladimir Putin continuă să fie „*întors*” pe toate fețele de analiști, politologi, jurnaliști, medici, psihologi și chiar de vraci sau cosmeticiene, care încearcă să deslușească ce este în mintea acestuia și ce viitor mai are. Părerile, firește, sunt dintre cele mai diverse și, nu rareori, destul de trăsnite.

O analiză interesantă ne-a oferit, recent, un istoric american, **Bill Rapp**, cu o îndelungată activitate în intelligence-ul american, inclusiv în Directoratul de Analiză al CIA. Redăm în continuare câteva din observațiile sale.

Pentru mulți dintre contemporani, Putin rămâne o enigmă. Putem considera că el este un dictator criminal, care a lansat o invazie barbară asupra vecinului Rusiei, justificând-o cu un set slab de acuze și dezinformări. Putem vedea, de asemenea, că s-a izolat într-un cerc restrâns de consilieri care-i împărtășesc viziunea lui deformată asupra lumii, cărora le este frică să o corecteze sau să o contrazică. În aceste condiții, ne întrebăm ce intenționează acest om și cât de departe este dispus să meargă pentru a-și realiza obiectivele?

Unele documente cu privire la istoria Rusiei, așa cum o vede Putin, ne pot ajuta să înțelegem de unde vine acest om și unde intenționează să conducă Rusia și chiar lumea!? Din păcate, această perspectivă nu este încurajatoare.

În cartea sa din 2017, *Regatul pierdut,* istoricul de la Harvard, Serhii Plokhy, relata două comentarii ale lui Vladimir Putin, utile pentru înțelegerea agresiunii împotriva Ucrainei și, probabil, a planurilor sale.

În primul, Putin a întrebat o jurnalistă rusă dacă a citit vreodată memoriile unuia dintre conducătorii forțelor contrarevoluționare albe, generalul Anton Denikin. Un pasaj, pe care Putin îl citează, afirma: „*Nici o Rusie, reacționară sau democratică, republicană sau autoritară, nu va permite vreodată smulgerea Ucrainei. Cearta proastă, fără temei și agravată din exterior dintre Rusul Moscovit și Rusul Kievean este cearta noastră internă, care nu interesează pe nimeni altcineva și o vom decide singuri*.”

Un alt subiect de interes pentru Putin îl reprezintă scrierile lui Ivan Ilin, care a apărut ca ideolog principal al Mișcării Albe. De altfel, chiar Putin l-a citat pe Ilin în 2006, într-un discurs în fața Parlamentului rus: „*Rusia nu va pieri ca urmare a dezmembrării, ci va începe să repete întregul curs al istoriei sale: ca un mare „organism”, ea se va strădui din nou să-și adune „membrii”, mergând de-a lungul râurilor până la mări și munți, la cărbune, cereale, petrol, uraniu*.”

Faptul că Putin ar avea o asemenea revelație nu numai pentru un gânditor de frunte, ci și pentru comandantul militar al unei mișcări contrarevoluționare periculoase, ne spune multe despre părerile sale despre Uniunea Sovietică. Poate și mai ilustrativ este faptul că a ajuns până la plata pentru repatrierea rămășițelor generalului Denikin și ale soției sale, depuși la Moscova, unde se pot odihni alături de osemintele lui Alexandru Soljenițîn și Ilin.

În mod clar, susține analistul american, Uniunea Sovietică nu ocupă un loc special în inima actualului președinte al Rusiei, deși mulți citează afirmația sa faimoasă, că „prăbușirea Uniunii Sovietice a fost cel mai mare dezastru al secolului XX”, ignorând alte evenimente cu adevărat oribile, cum au fost cele două războaie mondiale, Holocaustul, Teroarea lui Stalin și Holodomorul (foametea provocată de programul de colectivizare agrară). Putin susține că ar fi o prostie să se încerce să se recreeze URSS-ul, iar singurul element al acelui regim, pe care pare să-l vadă ca un model pentru propria sa guvernare, este dictatura brutală și autoritară pe care a instituit-o astăzi în Rusia, evoluție pe care *The Economist* a etichetat-o ca fiind „Restalinizarea Rusiei”. De fapt, Putin vorbește cu nostalgie despre URSS, nu pentru că ar dori reînvierea acesteia, ci pentru că aceasta a reprezentat cea mai recentă încarnare a Marelui Imperiu Rus.

Mai degrabă decât Uniunea Sovietică, poate că ar fi mai util să se aplice modelul și interpretările trecutului Rusiei, pe care președintele rus pare să le țină strâns la inimă. Și asta nu pentru a-i resuscita pe Stalin sau Lenin, ci pe țari, în special pe cei din linia lungă care merge de la Ivan al III-lea la Nicolae I. Aici, comentariile lui Denikin și Ilin sunt cu adevărat revelatoare. Ivan al III-lea a fost primul care a extins teritoriul Moscovei într-o măsură foarte mare și și-a asumat

titlul de țar, mișcări pe care le-a justificat pretinzând descendența lui Vladimir cel Mare, care a adus creștinismul în Rusia Kieveană, statul pe care mulți îl privesc drept temelia Imperiului Țarist, o mișcare care i-a adus canonizarea în Biserica Ortodoxă Rusă și venerația nemuritoare a naționaliștilor ruși.

Întrebarea este ce ne spune asta despre unde vrea Putin să ajungă în perioada următoare? În mod evident, Ucraina este de o importanță capitală pentru viziunea sa pentru viitorul Rusiei, ceea ce sugerează că nu are nicio dorință de a se angaja în negocieri semnificative care să oprească și, cu siguranță, să nu inverseze invazia în această țară. Nici acest context istoric nu indică o Rusie mai pașnică și mai bună în vecinătatea Europei Centrale și de Est, în cazul în care el ar reuși – sau chiar eșua – în Ucraina. Rămân și alte teritorii și state care ar părea vulnerabile la viziunea mesianică a lui Putin asupra istoriei Rusiei, în special Belarusul și Moldova, dar și Statele Baltice și apoi cele mai la est din Asia Centrală. Putin se vede clar ca făcând parte a acestui proces „organic" de colectare a pieselor pierdute din Imperiul Rus,

Este totul inevitabil? Desigur că nu, mai afirmă fostul analist de la CIA. Nemulțumirea a crescut în Rusia printre cei familiarizați de cursul și costul războiului din Ucraina. Se pare că izolarea tot mai mare și comportamentul oscilant al lui Putin i-ar fi întărit acestuia doar mesianismul delirant care-l desprinde de orice evaluare realistă a vieții din Ucraina de astăzi. În cele din urmă, trebuie să ne întrebăm cât de eficient poate fi regimul represiv construit de Putin și cât de mult poate continua să guverneze atunci când atât de puțini beneficiază de el.

Xi Jinping ar fi învățat „*patru lecții tactice*" din războiul împotriva Ucrainei

Vorbind recent la Forumul Institutului McCain Sedona, șeful Comandamentului Forțelor Speciale ale Statelor Unite (USSOCOM), generalul de armată Richard D. Clarke a menționat că președintele Chinei, Xi Jinping, îl urmărește pe prietenul său, Vladimir Putin, legat de invazia Rusiei din Ucraina și învață din erorile acestuia pentru a nu le repeta, în cazul că va decide vreodată să atace Taiwan-ul. Guvernul de la Beijing insistă că situațiile din Ucraina și Taiwan sunt diferite și că China nu are de gând să atace insula care pretinde că îi aparține. Dar guvernul taiwanez recunoaște asemănarea copleșitoare dintre situația sa și cea din Ucraina: ambele fiind mici democrații agresate de dictaturi agresive, dotate cu arme nucleare, care amenință să le șteargă de pe hartă.

Generalul Richard D. Clarke susține că Ucraina l-a influențat pe liderul Chinei, Xi Jinping, să-și schimbe abordarea față de Taiwan, învățând practic „patru lecții tactice" din greșelile lui Putin:

1. Un atac asupra Taiwanului trebuie să fie rapid și să folosească o forță copleșitoare pentru a cuceri capitala Taipei cât mai curând posibil. El va încerca să evite erorile tactice ale lui Putin din primele zile ale conflictului.

2. Elementul surpriză. Văzând cum acumularea extinsă de forțe ale lui Putin de la granița cu Ucraina a permis Statelor Unite și aliaților săi să se

organizeze înaintea invaziei, președintele chinez va opta pentru o lovitură mai rapidă.

3. Evaluarea în prealabil a zonelor economiei Chinei vulnerabile la sancțiuni. Văzând izolarea economică pe care sancțiunile Occidentului au impus-o Rusiei, China se va pregăti cât mai mult posibil înainte de a face o mișcare.

4. Alocarea mai multor resurse luptei împotriva războiului informațional. China va încerca să exercite un mai mare control asupra acoperirii unui conflict cu Taiwanul.

Aceste „lecții" de strategie, utile Chinei, vor determina, însă, o schimbare de optică și pentru Statele Unite, care vor trebui, alături de aliați, să pregătească logistica specifică pentru Pacificul de Vest cât mai curând, fără să mai aștepte mutarea Chinei, până nu va fi prea târziu.

Joe Biden trage un semnal de alarmă

Președintele Joe Biden le-a spus aliaților din Asia, în deschiderea summitului Quad, la care au mai participat liderii Japoniei, Australiei și Indiei, că lumea traversează *„o perioadă întunecată în istoria noastră comună*" din cauza războiului brutal al Rusiei împotriva Ucrainei. El a cerut un efort comun mai mare pentru a opri agresiunea lui Vladimir Putin.

Joe Biden

Grupul format din SUA, Australia, India și Japonia este considerat o contrabalansare a influenței chineze în regiune. Aceasta este a doua întâlnire față în față a celor patru lideri în mai puțin de un an, după ce ministrul rus de Externe, Serghei Lavrov, a anunțat intenția Moscovei de a construi legături mai strânse cu Beijingul.

Potrivit declarației lui Joe Biden, invadarea Ucrainei de către Rusia reprezintă *„mai mult decât o problemă europeană. Este o problemă globală. Navigăm într-o perioadă întunecată din istoria noastră comună. Războiul brutal și neprovocat al Rusiei împotriva Ucrainei a declanșat o catastrofă umanitară și civili nevinovați au fost uciși pe străzi, iar milioane de refugiați sunt strămutați în țară, precum și în exil. Lumea trebuie să se ocupe de asta".*

Noul șef al armatei britanice avertizează

Generalul Patrick Sanders, noul comandant al armatei britanice din luna iunie 2022, a declarat: „*Sunt primul șef al Statului Major General din 1941 încoace care preia comanda armatei în umbra unui război terestru în Europa, care implică o putere continentală.*

Invazia Rusiei în Ucraina subliniază scopul nostru principal - să protejăm Marea Britanie, fiind pregătiți să luptăm și să câștigăm războaie pe uscat.

Există acum un imperativ arzător de a forja o armată capabilă să lupte alături de aliații noștri și să învingă Rusia în luptă. Noi suntem generația care trebuie să pregătim armata pentru a lupta din nou în Europa" (The Sun).

Pe fondul declarațiilor agresive, obsesiv difuzate de televiziunile de stat rusești la adresa Marii Britanii, în contextul în care guvernul conservator condus de premierul Boris Johnson s-a dovedit a fi printre cei mai puternici susținători ai Ucrainei, generalul Patrick Sanders a revenit cu noi declarații și a ordonat armatei „să se pregătească și să se antreneze din greu”, avertizând că nu a văzut niciodată o amenințare atât de clară la adresa păcii și democrației precum cea reprezentată de președintele rus Vladimir Putin.

El a declarat că „acesta este momentul 1937 al zilelor noastre”, când Hitler și Stalin se pregăteau să declanșeze războiul mondial pentru reîmpărțirea lumii, și a cerut armatei să se concentreze pe războiul urban și operațiunile aeropurtate, în timp ce forțele britanice își refac stocurile de armament și muniție. Generalul a subliniat că forțele armate ale Marii Britanii trebuie să fie pregătite „să lupte și să câștige” pentru a împiedica răspândirea războiului în Europa și că acestea nu se mobilizează pentru a provoca un război.

La rândul său, generalul Adrian Bradshaw, fost șef al forțelor speciale britanice, a declarat că Marea Britanie „trebuie să se pregătească pentru război” (The Times).

Bartolomeu I dezamăgit de Patriarhul Kiril

Liderul Bisericii Ortodoxe Ruse, Patriarhul Kiril, este un susţinător al acţiunilor Moscovei, iar poziţia sa a divizat Biserica Ortodoxă din întreaga lume. Consiliul Mondial al Bisericilor (CMB) i-a cerut Patriarhului Kiril să „*intervină şi să medieze*” pentru a ajuta la oprirea războiului.

Patriarhul Kiril și Vladimir Putin

Patriarhul ecumenic Bartolomeu I al Constantinopolului, liderul spiritual al celor aproximativ 260 de milioane de credincioşi ortodocşi din întreaga lume, a declarat că Biserica Ortodoxă Rusă i-a dezamăgit pe liderii Bisericii Creştin Ortodoxe, sprijinind invazia Moscovei în Ucraina.

Într-un interviu difuzat de televiziunea publică elenă ERT, Patriarhul Bartolomeu I a declarat că se aştepta ca Patriarhul Kiril să ia atitudine împotriva deciziei preşedintelui Putin de a invada Ucraina şi să demisioneze, dacă era nevoie, într-un gest de opoziţie faţă de război: „*Nu este posibil ca toate bisericile să nu condamne violenţa, războiul. Biserica rusă ne-a dezamagit. Nu doresc ca Biserica Rusiei şi fratele Patriarh Kiril să fie această excepţie tragică. Nu ştiu cum poate găsi o justificare în conştiinţa sa*”.

În Rusia trăiesc aproximativ 100 milioane de creştini ortodocşi, iar în Ucraina - circa 30 de milioane de credincioşi ortodocşi.

George Friedman despre România

Analistul de la Stratfor, George Friedman, continuă să șocheze prin afirmațiile sale. Despre viziunile unor ţări din Europa de est asupra războiului din Ucraina, el a declarat recent:

„**Polonia** este zona din spate a războiului din Ucraina, zona de desfăşurare a armelor americane şi zona de instruire a forţelor ucrainene. Nu face niciun secret că se opune Rusiei. Polonezii au fost pregătiţi să dea totul pentru o victorie împotriva Rusiei. Poate că de data aceasta nu este un calcul greşit, dar dacă se va dovedi a fi, va fi unul ingenuu. Tragedia Poloniei este dorinţa sa de eroism chiar şi în eşec. În acelaşi timp, este şi o virtute”.

„Înainte de începerea războiului, prim-ministrul **Ungariei** s-a întâlnit cu preşedintele rus, Vladimir Putin, şi, cu o prudenţă în creştere, a fost de partea ruşilor. Ungaria pare că a crezut iniţial că ruşii nu pot fi opriţi, iar prim-ministrul a mizat pe o colaborare entuziastă cu ei. Un calcul greşit, am gândit şi cred în continuare, într-un lung şir de erori strategice ale Ungariei”.

„România se află la Marea Neagră, cu navele americane şi avioane ale forţelor aeriene puse în aşteptare Ea rămâne un mister pentru mine. Aceasta nu îşi pune speranţe nici într-un moment eroic, nici într-o intrigă vicleană. România urmează cursul evenimentelor şi, făcând asta, este poate cea mai abilă din toată Europa de Est” (*Geopolitical Futures*).

***Ultima oră:* Trei summit-uri istorice**

1. Primul dintre ele, **Consiliul European, din 23-24 iunie 2022**, a adoptat în unanimitate decizia de invita Ucraina și Republica Moldova de a candida la aderarea la Uniunea Europeană. A fost, desigur o decizie politică, pe fondul agravării situației create de agresiunea Rusiei în Ucraina. Drumul spre integrare nu va fi lipsit de greutăți, dar decizia de a acorda un nou statut, de candidat la aderare, primită cu entuziasm la Kiev și Chișinău, conferă o perspectivă europeană certă pentru cele două state într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat.

Decizia Consiliului European a provocat consternare și mare supărare la Moscova care, după obicei, a început să profereze amenințări în toate direcțiile. Nu a scăpat nici România, acuzată de Moscova că ar încerca să creeze „o nouă Românie Mare” prin alipirea Republicii Moldova „pe cale legală”.

2. Al doilea summit l-a reprezentat **reuniunea G7**, grupul celor mai importante șapte țări industrializate, în frunte cu SUA, desfășurat la 26-27 iunie în Alpii Bavarezi din Germania.

Participarea președintelui Joe Biden la acest summit, urmat de cel al NATO de la Madrid, a avut loc într-un „moment crucial pentru solidaritatea transatlantică", potrivit lui John Kirby, coordonator pentru comunicare al Casei Albe pe probleme strategice, care a definit **trei obiective principale pentru G7**:

- să crească și mai mult presiunea asupra Rusiei;
- să avanseze propuneri concrete pentru a aborda creșterea prețurilor la energie și alimente;
- să lanseze un parteneriat cu țările în curs de dezvoltare în domeniul infrastructurii, ca răspuns la ofensiva investițională a Chinei în întreaga lume.

3. Al treilea summit cu impact strategic major la nivelul securității mondiale l-a reprezentat **reuniunea NATO de la Madrid (28-30 iunie)**, menită

să decidă cea mai importantă reașezare strategică din ultimele decenii, care va transforma Alianța pentru cel puțin 10 ani, în contextul războiului din Ucraina. Potrivit secretarului general al NATO, Jens Stoltenberg, deciziile importante ale reuniunii din capitala Spaniei vizează cinci capitole cheie, printre care se numără aprobarea noului Concept Strategic, consolidarea prezenței militare și sprijinul pentru Ucraina. El a precizat că Noul Concept Strategic reprezintă „planul cardinal" pentru viitorul Alianței: acesta stabilește poziția comună a aliaților față de Rusia, provocările emergente și China, precum și asocierea NATO cu UE, care a atins „niveluri fără precedent".

Astfel, dacă la precedentul summit, de acum un deceniu, **Rusia** condusă și atunci de Vladimir Putin era numită „partener strategic" acum, din motive evidente, a devenit „**cea mai semnificativă și directă amenințare**" la adresa păcii și a NATO, în timp ce **China** rămâne doar o „**provocare**".

Prin depășirea rezervelor manifestate de Turcia, două importante țări nordice – **Suedia** și **Finlanda** – părăsesc statutul de neutralitate și vor spori numărul aliaților la 32 de țări, după invitația oficială adresată la 29 iunie la summit de a se alătura NATO. Pentru ca aderarea lor să devină efectivă este nevoie de votul parlamentelor celor 30 de state membre.

În cadrul măsurilor de consolidare a flancului estic al NATO, o brigadă formată din 3.000 de soldați americani, căreia i se vor alătura și soldați români, va fi staționată pe teritoriul României, care va deveni a doua țară – după Polonia – în privința forțelor militare aliate dislocate pe teritoriul său. NATO își va întări prezența în special în țările baltice și din apropierea granițelor Ucrainei și Rusiei. Alianța plănuiește să aibă la dispoziție 300.000 de soldați în Europa, care să poată fi trimiși pe front în câteva zile, dacă va fi nevoie.

Concluzia președintelui Klaus Johannis: ***„Acest summit reprezintă una din cele mai semnificative reuniuni aliate în privința rezultatelor pentru România. Toate obiectivele pe care ni le-am propus au fost rezolvate în sensul solicitat de noi".***

SERVICII SECRETE

SPIONAJUL ROMÂNESC ÎN VREME DE RĂZBOI

Ioan C. Popa

De mai mulți ani, un mare număr de colegi și prieteni, rezerviști, pensionari sau activi pe tărâmul presei, colaboratori și simpatizanți ai revistei *Periscop* ne solicită insistent și sub diverse forme să pornim o acțiune de strângere de documente și scriere a unei **istorii a serviciilor de informații române de-a lungul timpului**. Încercări au mai fost, este adevărat, unele chiar merituoase, dar ele au fost sporadice și dedicate, de regulă, unor segmente, episoade, perioade sau acțiuni strict delimitate. Cele mai multe dintre ele poartă inevitabil amprenta epocilor în care au fost elaborate și publicate, în care spiritul polemic sau îndoctrinarea ideologică afectează acuratețea conținutului. Din păcate, inclusiv după 1989, puține lucrări dedicate acestui domeniu păstrează nota de sobrietate și obiectivitate necesară de care are nevoie cititorul pentru a pătrunde și înțelege semnificația unor acte și documente, dar și frumusețea unei activități lăudată rareori, comentată și denigrată adeseori. Dimpotrivă, unele scrieri postdecembriste au avut și mai au încă scopul declarat de a ponegri și arunca cu noroi asupra actorilor unei activități blamată, cum se spune, de toate statele, dar absolut necesară și practicată de toate țările, fără excepție.

O rubrică inițiată de mai mulți ani în revista *Periscop* (*Memorialistică, consemnări, dezbateri*) a adus în prim plan amintirile unor actori de pe frontul nevăzut și a captat interesul cititorilor noștri, inclusiv al unor reputați istorici dornici să cunoască o serie de aspecte din spatele cortinei evenimentelor care au marcat istoria recentă a României. În SUA, unde organizarea spionajului a început cu adevărat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, există numeroase istorii în domeniu (*oficială, orală, secretă*), alimentate sistematic cu mărturii ale unor actori direcți sau cu documente de arhivă declasificate, care fac lumină pentru anumite episoade sau epoci.

Începând din acest număr, revista *Periscop* va publica, sistematic, texte devenite clasice, mărturii din culisele unor evenimente, figurile unor șefi de serviciu din diferite perioade, care să se constituie în **piese pentru o viitoare istorie a serviciilor de informații românești de-a lungul timpului, parte a istoriei noastre naționale.**

Este o inițiativă temerară, care va solicita multe eforturi și o colaborare cât mai largă între actori ai spionajului și specialiști în domeniu (istorici, sociologi, juriști, analiști politici etc.), aspecte asupra cărora vom reveni în numerele viitoare.

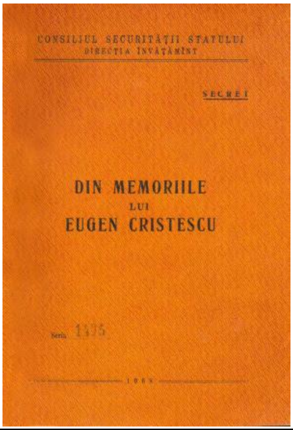

În acest număr publicăm fragmente din *Memoriile* lui **Eugen Cristescu**, apărute prima dată în 1968, sub egida Direcției Învățământ din Consiliul Securității Statului, într-o perioadă în care se căutau soluții pentru revigorarea unei activități specifice în care românii performaseră în vremuri de restriște, dar care fusese abandonată, ignorată sau chiar repudiată sub influența celor care decideau atunci destinele României.

Eugen Cristescu a condus și reorganizat în câteva rânduri Serviciul Special de Informații (S.S.I.) al României în vreme de război, o perioadă de grea încercare pentru destinele statului român (1940-1944).

Cititorul va ține seama, desigur, că autorul se afla sub arest când scria aceste memorii și avea, în mod firesc, anumite rețineri în a expune pe larg toate detaliile unor măsuri active întreprinse mai ales pe frontul de Est, dar și în interiorul granițelor. Cu toate acestea, descrierea amănunțită a sistemului de lucru și argumentele invocate sunt revelatoare pentru spiritul unei epoci și pentru o pagină tragică a istoriei naționale. Multe din afirmațiile pe care le cuprinde pledoaria lui Cristescu sunt actuale și sugestive atât pentru cei interesați de problemele istoriei, cât și pentru cei preocupați să aducă activitatea de intelligence la nivelul cerințelor pe care le impun vremurile în care trăim. Chiar concluzia cu care se încheie aceste memorii parcă ar fi fost scrisă astăzi:

„Toate statele condamnă cu asprime trădarea și spionajul, dar, cu toate acestea, ele se servesc de mijloacele informative pentru adunarea datelor necesare orientării lor naționale și a menținerii ordinii interioare.

Serviciul de informații are adesea reputația unui serviciu odios. El este însă impus și justificat de rațiuni de stat.

Istoria trecutului ne învață că, pe deasupra exigențelor trecătoare și a intereselor subiective, firul de continuitate și tradiție informativă trebuie să se sprijine pe spiritul de solidaritate și de înțelegere al tuturor”.

În textul care urmează, reproducem mărturiile lui Eugen Cristescu privitoare la înființarea S.S.I și prima reorganizare a acestui serviciu. Ca regulă generală, am păstrat formulările autorului, cu excepția unor mici corecturi sau subtitluri introduse de redacție.

*

ÎNFIINȚAREA SERVICIULUI SPECIAL DE INFORMAȚII

„După cum este știut, înainte de abdicarea regelui Carol al II-lea, generalul Ion Antonescu obținuse semnarea decretului prin care i se dădeau „depline puteri”, regele rămânând astfel numai cu funcțiile reprezentative. Prin acest decret Antonescu devenea „conducător al statului și președinte al Consiliului de Miniștri”.

Importanța acestui „act constituțional” stătea în consecințele lui juridice. Pentru prima oară se instituia în România funcția de „conducător al statului”, care

exercita, prin drepturile lui depline, puterea legislativă, executivă și judecătorească. Transformările intervenite astfel în structura constituțională fundamentală a statului trebuiau să afecteze și instituțiile prin care se exercitau aceste drepturi.

Ca ofițer de stat major, pe care l-a condus o perioadă, Antonescu știa că un stat nu poate fi cârmuit fără a avea la dispoziție o orientare informativă cât mai largă și mai precisă. Cum însă Mihail Moruzov și Serviciul secret îi cauzaseră ani de zile mari neplăceri, nu mai voia să audă de acest nume. Trebuia creat un serviciu pe baze cu totul noi.

Astfel, din primele zile ale lui septembrie 1940, numește în locul lui Moruzov pe colonelul Nicolaid, pe care îl cunoștea de la Marele stat major, precum și de la Școala de război, unde acesta fusese un ofițer eminent. Colonelul Nicolaid era un foarte bun teoretician în materie informativă, dar nu poseda practica acestei activități și nu funcționase niciodată în vreo instituție cu asemenea misiune. Ca temperament era un om foarte comod, care lăsa subalternii să lucreze, el mărginindu-se doar să semneze lucrările ce i se prezentau și să citească buletinele Secției de informații. Aceste caracteristici ale lui Nicolaid se resimțeau de altfel și în activitatea serviciului, pe care l-a condus două luni și jumătate.

Pe baza ordinelor și indicațiilor lui Antonescu se întocmește „Decretul lege pentru înființarea Serviciului Special de Informații “. EI este publicat în Monitorul oficial din septembrie 1940, în primele zile ale guvernării lui Antonescu, ceea ce marchează importanța și urgența pe care el o acorda organizării acestui serviciu.

Din decretul respectiv rezultă că:

- „Se înființează un Serviciu Special de Informații”.

Deci, este vorba de un serviciu nou, care poartă o nouă titulatură, astfel că vechiul Serviciu secret trebuie considerat desființat. De altfel, aceasta era și intenția lui Antonescu, care voia să aștearnă uitarea asupra trecutului.

- „Serviciul Special de Informații stă sub ordinele și directivele conducătorului statului”.

Noul serviciu nu mai depinde de Marele stat major, astfel că pretențiile acestei instituții asupra lui nu pot fi considerate valabile.

Textul fiind destul de larg, pentru interpretarea lui trebuie să ne referim și la intențiile legiuitorului, care a voit ca conducătorul statului să fie șeful superior al acestui serviciu, ce urma să activeze numai conform ordinelor și directivelor sale.

- „Serviciul depinde din punct de vedere administrativ de Ministerul Apărării Naționale". Adică, personalul, materialul și fondurile trebuiau asigurate de Ministerul Apărării Naționale, în bugetul căruia erau trecute. Personalul era numit și controlat de șeful serviciului care, la rândul lui, era subordonat conducătorului statului.

În ce privește „fondurile”, decretul prevedea că șeful serviciului are „libertate absolută" în întrebuințarea lor, iar controlul asupra modului cum se vor cheltui a fost reglementat printr-o lege specială și atribuit înaltei Curți de Conturi, și nu Ministerului Apărării Naționale.

- „Serviciul Special de Informații colaborează cu Marele stat major și celelalte departamente".

Prin urmare, raporturile între serviciu și Marele stat major, precum și cu celelalte departamente erau raporturi de colaborare și nu de dependență. Atunci, de cine depindea Serviciul Special de Informații ? De conducătorul statului, care era – prin efectul legii – și conducătorul superior al serviciului; cum însă acesta era și președinte al Consiliului de Miniștri, serviciul depindea – ierarhic – de Președinția Consiliului de Miniștri.

Aceasta a fost situația de drept și de fapt. Deoarece acest decret nu a precizat însă expres, în textele lui această dependență organică, ea a fost menționată, în mod clar și precis, în al doilea decret-lege pentru reorganizarea Serviciului Special de Informații, întocmit de mine, mai târziu.

Directivele, ordinele și rezoluțiile conducătorului statului se dădeau șefului serviciulu, fie verbal, fie în scris, prin Secretariatul general, Cabinetul militar sau Serviciul de centralizare a informațiilor din Președinția Consiliului de Miniștri.

De altfel, aceasta a fost și intenția lui Antonescu, ca noul serviciu să nu mai „circule” între Marele stat major și Ministerul Apărării Naționale, ca pe vremea lui Moruzov, să nu se mai preteze la jocuri politice după interesele șefului său, ci să urmeze politica de stat, în care scop trebuia să depindă de conducerea statului, care se exercita organic prin Președinția Consiliului de Miniștri. Decretul a trebuit să prevadă că Serviciul Special de Informații depinde din punct de vedere administrativ de Ministerul Apărării Naționale, căci bugetul lui trebuia să figureze în bugetul unui departament, și era mai logic aici. În plus, noul serviciu nu putea prelua personalul și materialul fostului Serviciu secret – așa cum s-a petrecut în fapt – fără existența acestui text.

Colonelul Nicolaid nu poate fi acuzat de unele imperfecțiuni și imprecíziuni care rezultă din textul decretului, în special în problema „dependenței serviciului”, deoarece el nu avea cunoștințe de drept și se vede din factura laconică a textelor că el a fost întocmit de militari.

În orice caz, **prin acest decret-lege se pun bazele Serviciului Special de Informații și se creează o nouă etapă în viața și tradiția informativă din România.**

**

Legea, creând o nouă situație de drept, colonelul Nicolaid era obligat să procedeze la o nouă organizare și o nouă încadrare a personalului.

În fapt, el s-a mărginit însă să preia materialul fostului serviciu, precum și personalul acestuia, pe care l-a plasat sub noua sa firmă, organizarea rămânând tot cea veche, fără nici o schimbare. Nu s-a făcut nici o revizuire a personalului

serviciului, menținându-se confuzia și haosul de pe vremea lui Moruzov. Au mai fost aduși însă câțiva ofițeri în plus, prieteni personali ai șefului serviciului.

Nicolaid s-a mărginit să satisfacă cerințele pur formale ale decretului-lege, adoptînd în toate scriptele noua titulatură a serviciului și lucrând direct cu conducătorul statului, căruia îi comunica verbal sau prin rapoarte scrise rezultatele activității serviciului.

Buletinele de informații erau trimise Marelui stat major și Ministerului Apărării Naționale, spre a satisface cerințele legii.

Chestiunea dependenței organice de Președinția Consiliului de Miniștri nu a fost clarificată în această perioadă, căci colonelul Nicolaid nu crease raporturile necesare cu serviciile respective din Președinție. Ca militar, el nu voia să-și prejudicieze relațiile cu Marele stat major și Ministerul Apărării Naționale și de aceea lasă serviciul în aceeași situație neclară, care rezultă și din impreciziile decretului.

Marele stat major însă reținuse în dependența sa birourile statistice și-și crease noi centre informative pe frontieră, ca organe proprii. Având în plus și materialul informativ de la atașații săi militari și de la Ministerul Afacerilor Externe, compensa, în parte, pierderea din subordinea sa a Serviciului secret și a personalului acestuia.

Activitatea colonelului Nicolaid s-a limitat la expedierea lucrărilor curente, urmând drumurile trasate și metodele rămase de la vechiul serviciu, cu corectările impuse de noua titulatură.

**

Un singur fapt este demn de remarcat în această perioadă: continuarea colaborării cu Abwehr-ul (inițiată din mandatul lui Moruzov, n.red.). În acest scop, ofițerul de legătură între serviciile secrete ale Germaniei și României, maiorul Stransky, ia contact cu colonelul Nicolaid, căruia îi expune aranjamentul făcut cu Moruzov și-i cere să continue colaborarea.

De asemenea, imediat după arestarea lui Moruzov, amiralul Canaris vine în țară și face o vizită conducătorului statului, generalul Antonescu, intervenind în favoarea celui arestat. Antonescu îi expune motivele care l-au determinat să ia aceasta măsură, adăugând că justiția își va spune cuvântul asupra tuturor acuzațiilor ce i se aduc în legătură cu activitatea sa ca șef al Serviciului secret. La cererea lui Canaris, Antonescu dă asigurări că nu are nici o intenție de a ridica viața lui Moruzov.

În a doua parte a discuției, Canaris se referă la colaborarea dintre el și Moruzov, la serviciul din Valea Prahovei și Dunării (structură creată pentru combaterea sabotajelor și protecția livrărilor de petrol către Germania, n. red.) și la schimbul de informații ce se realiza între cele două servicii de mai multă vreme și cere lui Antonescu să autorizeze continuarea acestei activități comune, ceea ce acesta aprobă.

Locotenent-colonel Ionescu Micandru și maiorul Stransky sunt introduși în cabinetul lui Antonescu, unde primesc instrucțiuni să continue a lucra ca și

până atunci. Aceștia îl pun în cunoștință și pe Nicolaid, care primește și el ordine în același sens.

Prin acest act important, colaborarea informativă între Abwehr și Serviciul Special de Informații devine, dintr-o legătură secretă, o activitate comună, oficială, autorizată de forul superior de conducere al statului.

În baza convenției încheiate de guvernul Gigurtu, Misiunea militară germană vine în țară după 12 octombrie 1940, având în componența ei și un serviciu al Abwehr-ului.

Sunt aduși în completare noi agenți germani pentru zona petroliferă și Valea Dunării și se amplifică colaborarea pe teren informativ și contrainformativ. Prezența Abwehr-ului în cadrul Misiunii militare germane, autorizate să vină în țară, îi dă acestuia un caracter oficial, de altfel ca și activității comune a celor două servicii de informații.

*

Prezența în țară a unor trupe germane constituia o puternică încurajare pentru mișcarea legionară, aflată acum la guvernare. Jafurile și violențele iau o mare amploare pe tot cuprinsul țării, și în special în Capitală, unde echipele de șoc, de sacrificiu și, mai ales, poliția legionară fac descinderi neautorizate, ridicând obiecte, alimente, bani, sub pretextul că sunt pentru „ajutorul legionar", deși în realitate erau pentru ei. Magazine, ateliere, depozite, fabrici etc., sunt luate cu forța din mâinile proprietarilor, în locul cărora se instalează legionari.

La Prefectura poliției dictează colonelul Zăvoianu și, noapte de noapte, sunt aduse aici grupe de cetățeni suspectați de legionari. Aceștia sunt supuși la cele mai oribile torturi, în urma cărora mulți își dau sfârșitul, cadavrele lor fiind găsite apoi prin pădurile de la marginile Capitalei. Barbaria se întinde de la un capăt la altul al țării, în toate orașele înregistrându-se nenumărate victime. La țară se înființează „stâlpul infamiei", în fața primăriilor, unde sunt legați și bătuți toți acei care au luat vreodată atitudine împotriva legionarilor.

Teroarea trebuia însă dezvoltată la maximum și orice încercare de răspuns, fie din partea adversarilor, fie din partea autorităților, trebuia paralizată. De aceea, în rândurile legionarilor se dă cuvânt de ordine: „Arme ! Cât mai multe și mai bune". Și astfel începe o goană după arme, ridicate de la diferite autorități, de la particulari, cât și din magazinele de această branșă.

La Siguranța generală, Ghica, secondat de macedoneanul Maimucă, organizează sute de percheziții și ridicări în rândul așa-zișilor „masoni”.

Antonescu primește nenumărate plângeri directe și proteste, iar șefii parchetelor din țară informează Ministerul Justiției de cele ce se petrec în circumscripțiile lor. De asemenea, Mihai Antonescu, ca ministru al Justiției, comunică conducătorului statului rapoartele primite.

Dar toți șefii serviciilor de ordine publică, în frunte cu ministrul Afacerilor interne, generalul Petrovicescu, se mențin într-o permanentă tăcere asupra tuturor acestor samavolnicii și contestă faptele, atunci când ele sunt puse în discuția „conferințelor de ordine publică“ de către Antonescu.

Reproșurile pe care Antonescu i le făcea lui Horia Sima erau primite de acesta cu o atitudine de sfidare și din ce în ce mai insolentă, ceea ce îl punea pe gânduri pe conducător.

Colonelul Nicolaid fusese numit în urma recomandării colonelului Dragomir (cel care făcuse legătura între Antonescu și Horia Sima și care înlesnise aducerea legionarilor la putere), iar S.S.I. era singurul organ care ar fi putut informa pe șeful statului de cele ce se petrec în țară, mai ales că acesta reproșa criza de informații în care se găsea.

De la S.S.I. însă nu se primeau nici un fel de informații asupra acestor fapte, căci Nicolaid, secondat de directorul contrainformațiilor, Georgescu, se complăceau și ei în aceeași tăcere generală, fie de frică, fie din oportunism, fie pentru că erau și ei cuprinși de psihoza legionară”.

*

Eugen Cristescu la conducerea S.S.I.

„Ca director al administrației de stat și al personalului din Ministerul Afacerilor Interne primeam zilnic subprefecți, pretori, notari, funcționari de carieră, precum și polițiști, foști elevi și colaboratori ai mei, care mă informau de teroarea legionară din țară.

Comunicam aceste date subsecretarului ordinei publice, Alexandru Rioșanu, singurul care luase poziție împotriva practicilor legionare și îl informa pe Antonescu.

Criza informativă în care se zbătea conducerea statului și pericolul pe care Rioșanu îl prevedea îl determină pe acesta să ceară lui Antonescu schimbarea conducerii S.S.I., singurul organ de stat care putea să-i mai informeze.

În plus, S.S.I. fiind subordonat prin legea sa de organizare direct conducătorului statului, Horia Sima nu avea dreptul să se amestece în această schimbare.

În ce mă privește, eram cunoscut că, în calitate de director al Poliției de siguranță, timp de 14 ani am activat împotriva mișcării legionare și am efectuat dizolvarea Gărzii de fier în 1931 și 1933, pentru care am fost condamnat la moarte prin scrisoare publică de către Corneliu Zelea Codreanu.

Având în vedere că eram funcționar de carieră, fără nici o culoare politică, și condusesem Poliția de siguranță ani de zile, ceea ce-mi înlesnise o educație profesională și o practică apreciabilă în materie informativă, contând pe atitudinea și activitatea mea, net antilegionare, subsecretarul de stat Rioșanu propune lui Antonescu să fiu numit în locul colonelului Nicolaid.

Cum generalul Antonescu cunoștea atitudinea și antecedentele mele în raport cu mișcarea legionară, încă din 1934, când deținea funcția de șef al Marelui stat major și colaborasem cu el ca reprezentant al Siguranței generale, fiindu-i recomandat și de Nicolae Titulescu, cu care ocazie discutaserăm toți trei atentatul împotriva lui Duca (primul ministru I.G. Duca, asasinat de legionari la 29 decembrie 1933 pe peronul gării Sinaia, n. red.) și întreaga problemă legionară, acceptă propunerea făcută de Rioșanu.

Eugen Cristescu, director al Serviciului Special de Informații între 1940 și 1944

Pentru aceste considerații s-a semnat decretul prin care am fost numit în locul colonelului Nicolaid la conducerea Serviciului Special de Informații.

Primind comunicarea pentru publicarea în Monitorul oficial a decretului de numire, Mille Lefter, comandant legionar și director general al acestei instituții, o reține și îl avizează pe Horia Sima, care convoacă „*senatul legionar*”. Zăvoianu și Ghica iau poziție hotărîtă împotriva mea, afirmând că voi supraveghea mișcarea. Totuși, examinându-se legea S.S.I., se hotărăște că nu se poate refuza publicarea unui asemenea decret semnat de conducătorul statului, dar se dau dispoziții să fiu urmărit îndeaproape.

Astfel, decretul apare la 15 noiembrie 1940, iar Antonescu dă ordine lui Rioșanu să-i fiu prezentat cu prilejul luării în primire, la gara Mogoșoaia, în momentul când pleca în Italia și în Germania.

În gară, Rioșanu mă plasează între Antonescu și Horia Sima. În fața a două formații legionare ce ocupau peronul gării, Antonescu mă primește și mă recomandă lui Horia Sima cu cuvintele: „*Îți prezint pe șeful serviciului meu de informații*”, după care, cu accent de autoritate, mi se adresează: „*Dumneata să nu faci nici o politică decât a conducătorului statului*”.

Sunt apoi invitat de Antonescu în vagonul său, Horia Sima rămânând pe peron, unde-mi dă instrucțiuni să urmăresc de aproape toate mișcările legionarilor în lipsa sa și să informez pe Mihai Antonescu și Rioșanu cu privire la măsurile pe care trebuie să le ia, în cazul când legionarii vor încerca vreo lovitură ca să ia conducerea statului în mâna lor.

Am înțeles semnificația întregii situații: lupta pentru supremație între Antonescu și Sima începuse și duelul se pregătea, iar eu și Serviciul Special de Informații ne plasam pe terenul deasupra căruia urmau să se încrucișeze spadele celor doi adversari”.

*

Prima reorganizare a Serviciului Special de Informații

„De la gară am plecat spre sediul serviciului pentru a lua măsurile ordonate, având asigurarea fermă că voi găsi un aparat care mă va seconda efectiv în misiunea mea. Acolo însă, directorul contrainformațiilor, Georgescu, îmi răspunde că nu are nici un informator în mișcarea legionară.

M-am adresat atunci unor vechi polițiști din Siguranța generală, care m-au ajutat în limita posibilităților.

Între 15 și 27 noiembrie 1940 am fost nevoit să lucrez la Interne, spre a preda direcția ce o condusesem, iar la S.S.I. veneam numai câte o oră pe zi ca să citesc cel puțin buletinele informative. Dădusem însă dispoziții colonelului Ștefănescu și directorului Georgescu, șefii celor două secții principale, de informații și contrainformații, să se ocupe serios de problemele informative

curente, lăsându-le toată răspunderea situației până când eu voi putea să iau efectiv conducerea serviciului în primire.

În noaptea de 27 noiembrie sânt avizat de Rioșanu despre masacrul de la Jilava, urmat de moartea lui Iorga și Madgearu. Era un avertisment serios, care însemna însă și o deficiență a S.S.I. în acțiunea de prevenire.

Aceasta m-a determinat să procedez la o verificare amănunțită a întregii structuri și activități a serviciului și să iau măsuri de reorganizare.

Procedura urmată a fost de a studia – în prealabil – birourile și secțiile, pentru a constata situația și a lua măsurile de îndreptare ce se impuneau.

1. Biroul personalului. Natural că, în primul rînd, trebuia verificat și încadrat personalul, mai ales că, în urma unor cercetări efectuate la Biroul personalului, am făcut constatări foarte regretabile.

Astfel, nu existau dosare personale și nici state de serviciu. Personalul nu era identificat și nu existau acte de stare civilă, nici de studii și nici foi calificative.

Numirile erau făcute pe niște fițuici și foarte rar se găsea cîte o decizie. De asemenea, pentru avansări, șeful serviciului dădea ordin șefului de Secție ca funcționarul X să fie trecut pe luna viitoare cu leafa gradului Y.

La sfârșitul lunii, șeful secției făcea statele de plată pentru luna viitoare, după cele vechi, cu modificările din notele ulterioare, le trimitea la Ministerul de Război și ridica sumele respective.

Dar nici gradele și clasele nu erau precizate și nu exista nici o condiție de numire, căci, conform concepției lui Moruzov și Georgescu, în serviciul de informații numai aptitudinea trebuia luată în considerație, făcîndu-se abstracție de toate celelalte condiții.

Nu exista deci nici un element pe care să te poți baza pentru a face o apreciere și o încadrare.

În fața acestei situații, am luat măsuri ca toți funcționarii civili să fie obligați să depună actele de identitate, de stare civilă și de studii, certificatele de serviciu de la alte autorități și, în genere, orice acte prin care să poată justifica pretențiile lor la funcțiile pe care le ocupau.

Totodată, s-a întocmit și tipărit un chestionar cu toate datele necesare la verificare, pe care fiecare l-a completat, motivat, iar șefii de secții au fost obligați să completeze ierarhic foile calificative individuale cu aprecierile lor asupra activității, aptitudinilor și calificării fiecărui funcționar. În același timp, am atras atenția că voi destitui pe acel șef ierarhic, care nu va dovedi cea mai strictă obiectivitate în aprecierea subalternilor.

Cu acest material, Biroul personalului a întocmit dosarul și statul de serviciu al fiecărui funcționar.

Am constituit apoi o comisie de verificare a tuturor dosarelor, compusă din ofițeri și funcționari superiori, sub președinția subșefului serviciului, în care intra și fiecare șef de secție sau birou, pentru a susține aprecierile și calificările funcționarilor săi și a da comisiei relațiile de care eventual ar mai fi avut nevoie.

În cazul când unele acte ar fi fost contestate, comisia avea dreptul chiar să citeze pe funcționar pentru a da lămuririle necesare sau să facă cercetările de rigoare.

Cu ocazia verificării, comisia trebuia să facă și propuneri pentru încadrare, bazându-se pe următoarele criterii: să se ia în considerație întâi titlul, deoarece urmăream o intelectualizare a serviciului; apoi, vechimea în serviciu; activitatea depusă: aptitudinile dovedite; pedepsele primite; calificarea și aprecierile șefilor ierarhici. Ca studii, fixasem pentru agenți 4 și 8 clase de liceu, pentru șefii de echipe licența, iar pentru personalul ce-și desfășura activitatea în birouri, titlurile cerute de Statutul funcționarilor publici. Acestea reprezentau însă un maximum de condiții, deoarece știam că foarte mulți nu pot îndeplini cerința titlului. Din această cauză, am dat comisiei instrucțiuni să ia în considerație și celelalte criterii și să facă propunerile pe baza unui echilibru de compensație între ele.

După ce comisia de verificare și propuneri și-a terminat lucrările, am constituit o nouă comisie, de încadrare, prezidată de mine.

Judecând și punînd în discuție toate criteriile de apreciere, fixam pe fiecare în gradul și clasa în care urma să fie încadrat, astfel: mențineri în funcțiile avute; retrogradări pentru cei ce nu meritau funcțiile deținute; avansări pentru cei nedreptățiți; eliminări pentru cei ce nu justificau cu nimic gradul pe care-l aveau.

Hotărârea comisiei de încadrare am adus-o la cunoștința tuturor funcționarilor, dând dreptul celor ce s-ar fi crezut nedreptățiți să facă un apel, în care să-și susțină pretențiile. După aceea, am verificat toate reclamațiile respective și am făcut corectările necesare.

Lucrările comisiilor fiind terminate, Biroul personalului a întocmit deciziile de încadrare pentru tot personalul și fiecăruia i s-a comunicat gradul și clasa în care a fost încadrat.

De la această dată, fiecare funcționar a avut o situație clară și bine stabilită, precum și un dosar, un stat de serviciu, drept la pensie și o garanție de stabilitate în muncă.

Dar constatările făcute în timpul lucrărilor de încadrare au fost foarte dureroase și pline de îngrijorare, căci studiile lipseau aproape de tot la marea majoritate. Șefii de grupe și de echipe aveau doar câteva clase de liceu, sau chiar nici una, existând chiar și directori fără licențe.

Vechimea în serviciu s-a stabilit mai mult pe baza declarațiilor fiecăruia, căci acte de numire nu existau, iar activitatea și aptitudinile dovedite erau la discreția șefilor de echipe, deoarece șefii de secții nu-și cunoșteau agenții.

De asemenea, am găsit funcționari numiți în grade mari fără o justificare, precum și o mulțime de „figuranți": sculptori, pictori, escroci, informatori de profesie și chiar și un spărgător de case de fier.

Am făcut în total vreo 60 de eliminări, dar am fixat și care sunt normele de viitor pentru numiri în funcție. Numai pentru perioada de război am lăsat să fie primiți agenți fără patru clase de liceu, cu condiția să fie numiți stagiari, diurniști, și nicidecum bugetari.

Totodată, am luat măsuri să se caute personal pentru numiri, să se obțină informații complete asupra acestuia și să fie supus la un instructaj prealabil. În acest scop am închiriat un local alături de serviciu, unde am instalat școala pregătitoare pentru agenți de informații. După modelul acestei școli, conducătorul statului a dat ordin Ministerului Afacerilor Interne să înființeze școli pentru agenții de poliție și de siguranță; cursurile s-au ținut concomitent, împrumutându-se profesorii de la o școală la alta, după specialități, localurile fiind însă deosebite. Cursurile acestei școli au fost chiar controlate de un general, delegat de conducătorul statului.

Programele erau compuse din două părți: una teoretică și alta practică, profesorii fiind recrutați dintre ofițerii și funcționarii superiori ai serviciului ori de la Siguranța generală sau Marele stat major. Partea teoretică cuprindea în primul rând o instrucție civică privind noțiuni sumare, simple, de organizare a statului, drept constituțional și administrativ, drepturile civile și politice. De asemenea, se predau elemente de drept penal, pentru ca agentul să știe ce este un furt, o spargere, o crimă, un complot sau o acțiune contra siguranței statului ca spionajul, trădarea de patrie etc., noțiuni de procedură penală referitoare la arestări, percheziții, explicându-se cum trebuie să se facă o percheziție, o descindere la fața locului, ridicarea și păstrarea corpurilor delicte, a amprentelor digitale etc.

Programul era completat cu un curs asupra problemelor care erau urmărite de Serviciul Special de Informații, ca: spionajul, trădarea, sabotajul, delictele împotriva liniștii publice și apărării statului, mișcările politico-sociale etc.

Partea practică a programului se făcea pe teren. După ce agenții învățau o bună parte din aceste noțiuni, expuse sumar și ilustrate cu exemple, erau încadrați în agenturile de teren, unde erau instruiți cum se face o investigație asupra unei persoane sau stări de lucruri, cum se verifică o informație pe teren, cum se face o urmărire, filajul etc.

Ei erau împerecheați cu agenții vechi și învățau sub controlul și îndrumarea șefilor de grupe și echipe, dintre care cei mai buni contau ca profesori de practică la școală.

Tot la această școală s-a ținut și un curs de deghizare-machiere, exemplificat practic de un specialist angajat de la Teatrul Național. Pentru a avea cu ce să se întrețină în timpul cursurilor, agenții contau ca diurniști, după care erau numiți bugetari.

Cursurile școlii durau cîteva luni și ele trebuiau să fie urmate și de agenții în funcție, în serii, pentru a avea dreptul la avansare.

Pentru funcționarii de grade superioare care nu aveau titlurile cerute de legea de reorganizare a S.S.I., s-a prevăzut înființarea unor cursuri de perfecționare, spre a-și valorifica drepturile la avansare până la anumite limite.

Pentru recrutarea personalului de grade superioare, ca agenți principali, șefi de echipe, șefi de grupe etc., ne-am folosit de sistemul recrutării directe pe bază de investigații personale printre polițiști, foști polițiști, foști ofițeri de stat

major, foști ofițeri de marină, care cunoșteau mai multe limbi străine, precum și printre funcționarii altor departamente asupra cărora aveam informații că au calități pentru asemenea misiuni.

În timpul războiului acest sistem de recrutare a fost înlesnit de faptul că ofeream și mobilizarea pe loc la S.S.I. Natural că aceștia erau numiți pe baza titlurilor și a echivalării funcțiilor pe care le-au îndeplinit în altă administrație. Odată repartizați la secții, ei făceau aici un instructaj de specialitate de mai multe luni.

Ofițerii de marină erau foarte folositori la Secția de informații, deoarece posedau cunoștințe suficiente pentru străinătate și vorbeau mai multe limbi străine, având totodată și maniere mai suple și mai stilate.

Un alt sistem de recrutare era menținerea în serviciu prin trecerea în grade civile a ofițerilor ieșiți la pensie, deblocați, comprimați sau care depășeau limita de vârstă pentru avansare.

Tot astfel, în timpul războiului recrutam personal și prin mobilizarea la serviciu a diferiților ofițeri de rezervă, pretabili la misiuni informative sau la secțiile tehnice.

În general, făceam uz de toate avantajele pe care le putea oferi serviciul pentru atragerea în cadrele lui a persoanelor despre care, pe cale directă sau indirectă, ne formam convingerea că ar putea fi folosite de serviciu în acțiunea informativă de toate felurile.

La venirea mea în S.S.I., am găsit un grup de circa 30 ofițeri, de la gradul de căpitan inclusiv în sus. Ei încadrau în majoritate Secția de informații, deoarece aici predominau in-formațiile militare și lor le revenea misiunea căutării, aprecierii și verificării informațiilor de acest gen, precum și a întocmirii buletinelor de informații militare, planurilor de căutare, studiilor și instructajului agenților trimiși în străinătate.

Necesitățile războiului au cerut majorarea numărului ofițerilor, operație care era foarte convenabilă S.S.I.-ului, deoarece ofițerii erau plătiți de Ministerul de Război, iar S.S.I. le dădea numai o diurnă de reprezentare.

În S.S.I. mai era un grup de ofițeri magistrați la Secția juridică.

Pentru completarea necesităților S.S.I. cu ofițeri se făceau investigații la Marele stat major, la Secția a Il-a informații, la Secția I organizare și mobilizare, precum și printre camarazii celor de la serviciu, pentru a se obține relații cât mai ample asupra ofițerilor buni pentru Serviciul Special de Informații din rândul celor care au făcut parte din Secția a Il-a din Statul major sau din birourile 2 ale marilor unități, ori care s-au remarcat la Școala de război.

Tot astfel se făceau la secțiile respective din Marele stat major și Ministerul de Război investigații asupra ofițerilor magistrați, ingineri, specialiști în transmisiuni, autotracțiune și contrasabotaj etc., sau se cerea direct acestor autorități să ne recomande ofițeri cât mai merituoși și mai bine pregătiți în diverse specialități.

Cu tabloul astfel întocmit, ajutorul șefului serviciului, fiind ofițerul cel mai mare în grad din S.S.I., se ducea la Secția personalului din Ministerul de Război, unde studia dosarele personale ale cadrelor respective, luând note asupra pregătirii lor, specialității, limbilor pe care le vorbeau, originii, caracterului, moralității, comportării, activității, aptitudinilor dovedite, calificării și aprecierii șefilor ierarhici, onestității etc. În paralel cu această operație, se căutau informații asupra ofițerilor respectivi și prin Secția de contrainformații.

Pe baza tuturor acestor date se întocmea pentru fiecare un raport ce se supunea șefului serviciului, care aviza asupra cererilor de la Ministerul de Război. Deoarece nu se putea obține orice ofițer, unitățile neînțelegând să renunțe la unele dintre cadrele lor, trebuia să existe pentru fiecare specialitate mai multe recomandări.

Cei aprobați de minister erau detașați la Secretariatul general al Ministerului de Război, pentru camuflare, și de aici repartizați la S.S.I.

Ofițerii rămâneau în cadrul serviciului până în momentul când erau chemați să-și facă stagiul pe front sau la comanda de unități, pentru avansare, altfel pierzând dreptul la avansare sau fiind comprimați. De aceea, trebuia ca serviciul să aibă – studiat și pregătit din vreme – tabloul celor ce trebuiau ceruți ca să înlocuiască pe cei plecați.

Ofițerii, odată veniți în cadrul S.S.I., treceau la secțiile respective, unde erau puși la curent cu îndatoririle și lucrările ce le reveneau și primeau și un instructaj de specialitate, cu deosebire la Secția de informații.

Cu ocazia studierii și verificării actelor depuse de funcționari, am constatat că fiecare poseda nenumărate acte de identitate, autorizații, dovezi, împuterniciri etc., eliberate de fostul Serviciu secret. Am dispus ca toate aceste acte să fie distruse și am tipărit un „carnet de identitate" cu noua titulatură a serviciului, care a fost eliberat fiecărui funcționar, pe nume conspirativ.

Printr-o convenție cu C.F.R., aceste carnete, împreună cu abonamentele anonime, dădeau dreptul la călătoria în trenuri a personalului serviciului. Dar măsura aceasta a fost subminată de abuzurile unor agenți care foloseau abonamentele în diferite interese personale, ceea ce m-a determinat să dau dispoziții ca ele să fie retrase la biroul personalului și eliberate numai pentru călătoriile în interes de serviciu pe căile ferate.

Prin ordine de serviciu am adus la cunoștința personalului că îi este **absolut interzis să facă parte din vreo organizație politică sau să participe la vreo activitate politică, că este obligat să păstreze secretul absolut asupra sediului serviciului și a tuturor chestiunilor de serviciu și că nu îi este permis să se amestece în nici un fel de afaceri care ar putea angaja prestigiul serviciului**.

În schimb, am înființat un „registru de ordine de zi“ pentru citarea acelora care vor săvîrși fapte meritorii și acte de sacrificiu și devotament. De asemenea, am prevăzut acordarea de premii și am hotărât efectuarea de avansări la excepțional pentru asemenea acte.

Spre a ușura greutățile materiale ale funcționarilor, am înființat Casa de credit și ajutor, după modelul unei societăți similare pe care o înființasem la Siguranța generală, și am alimentat-o cu fonduri din rezervele serviciului, i-am plătit funcționarii, i-am dat camioane pentru transport și i-am făcut toate înlesnirile ca să constituie un ajutor real al funcționarilor.

Acestea au fost numai primele măsuri în ce privește reorganizarea personalului, acțiunea respectivă fiind susținută zi de zi, iar toate neajunsurile înlăturate.

Învățămintele trase din această operație, lipsurile și deficiențele ce s-au constatat în evoluția aplicării ei au servit drept baze de plecare pentru reorganizările viitoare.

2. Secretariatul serviciului a fost și el dezvoltat și organizat, astfel ca să corespundă rostului ce-1 avea ca un birou prin care intra toată corespondența sosită la serviciu de la Președinție și celelalte ministere și prin care se expediau lucrările serviciului către departamente și autoritățile cu care colaboram. Tot la secretariat se primeau buletinele de informații de la alte servicii și se prelucrau sub formă de studii și rezumate.

Pentru înregistrarea, evidența și păstrarea acestor lucrări era nevoie de un personal de cea mai bună calitate și de cea mai mare discreție, care a fost ales cu grijă de la alte secții și detașat aici.

Tot la secretariat se executau rezoluțiile șefului serviciului și se concepeau intervențiile și răspunsurile ce se expediau în afară.

Secretarul serviciului mai avea sarcina de a face personal unele intervenții la ministere pentru anumite necesități ale serviciului și de a ține legătura cu Secretariatul general al Ministerului de Război în privința situației ofițerilor din serviciu. Tot el ținea evidența, foile calificative și toată corespondența ce privea situația ofițerilor.

De aceea, secretarul serviciului trebuia să fie un ofițer superior, care să aibă autoritatea și competența de a efectua asemenea lucrări.

Dar cea mai importantă misiune a secretarului era întreținerea relațiilor cu Ministerul Afacerilor Externe și organizarea în comun a curselor curierilor diplomatici.

Sistemul practicat până atunci era astfel organizat, încât un grup restrîns de funcționari îndeplinea această misiune în care ajunseseră specialiști. Cum însă aveau mai multă specialitate în comiterea de abuzuri și obținerea de profituri nepermise, am luat măsuri ca orice ofițer sau funcționar al serviciului care îndeplinea condițiile acestui oficiu să fie înscris pe tabelul de curieri, toți plecînd prin rotație.

Instrucțiunile pe care trebuiau să le urmeze li se dădeau înainte de plecare, când semnau și un angajament că nu se vor preta la nici un abuz, sub pedeapsa destituirii și arestării, pe care de altfel am aplicat-o cu severitate în câteva cazuri care s-au produs, astfel că am reușit să înlătur asemenea neplăceri.

Secretarul redacta și ținea și evidența ordinelor de serviciu și a celor de zi, despre care am vorbit mai sus. El era totodată și centrul de legătură între secții, ca și între serviciu și autoritățile cu care conlucram.

3. Secția de informații a fost supusă de la început unei serioase operații de „chirurgie”.

Trăiau aici, în inactivitate, o serie de ofițeri, fii sau nepoți de generali, aduși și ținuți de Moruzov pentru motive de interes personal, unii având simpla misiune de a însoți pe acesta în străinătate, iar alții fiind curierii diplomatici preferați de el.

Sub Nicolaid mai fuseseră aduși o serie de prieteni ai acestuia, dintre care unii erau simpatizanți legionari.

Pe toți i-am trimis înapoi la armată și am luat măsuri, prin ofițerii pe care i-am păstrat și care activaseră și cunoșteau problemele secției, să se procedeze imediat la aducerea unor noi elemente, desemnate după criteriile pe care le-am descris mai sus.

Deoarece ajutorul șefului serviciului trebuia să fie un ofițer mai mare și vechi în grad ca toți ceilalți, pentru a asigura disciplina, controlul și notarea ofițerilor, am cerut Ministerului de Război un ofițer care să îndeplinească aceste condițiuni și a fost repartizat colonelul Korne. Acesta însă a stat puțin, după care am obținut de la Marele stat major pe colonelul I. Lissievici.

Operațiile Secției de informații se desfășurau pe zonele din fața frontierei și în adâncime.

Trebuia deci ca serviciul să facă față situației în grabă, mai ales că Președinția era foarte pretențioasă în privința informațiilor, iar Marele stat major, care nu mai avea serviciul la dispoziție și nici nu avusese timp să-și înființeze centrele sale proprii de frontieră, făcea presiuni.

În acest scop, am chemat pe șefii centrelor de informații de pe frontiere și am examinat împreună cu ofițerii de la Secția de informații structura și posibilitățile de informare, am mărit numărul personalului și le-am pus la dispoziție automobile pentru deplasare, precum și fonduri suficiente pentru recrutarea de noi informatori.

Acolo unde am constatat că ofițerii nu corespund situației, i-am schimbat, trimițând alții din centrală sau cerând noi ofițeri la Ministerul de Război.

Operația însă cerea timp și necesitățile informative deveneau tot mai presante. De aceea, în paralel cu lucrările de mai sus, am procedat la studierea și reorganizarea rezidenților exteriori.

Ajutorii de atașați militari, ca și secretarii trimiși de Moruzov în străinătate fuseseră retrași de colonelul Nicolaid, căci unii erau compromiși din cauza operațiunilor lui Moruzov și deconspirați prin campania de presă.

Prin urmare, în străinătate nu mai aveam nici un rezident.

Căutând o altă soluție pentru camuflarea rezidenților, în graba cu care trebuia procedat s-a adoptat sistemul numirilor de consuli sau viceconsuli onorifici, cancelari, ajutori de atașați de presă sau comerciali ori culturali etc.

Dintre ofițerii pe care îi aveam, precum și dintre unii funcționari civili s-au desemnat cei ce urmau să fie numiți – pe specialități – și au fost supuși unui instructaj special. Aceștia trebuiau să cunoască limba țării unde erau trimiși, precum și limba franceză, iar la Secția de informații li se predau cursuri de istoria și geografia țărilor respective. De asemenea, trebuiau să cunoască situația politică, economică și socială a acestor țări, în care scop li s-au pus la dispoziție datele pe care secția deja le avea. Totodată, studiau partea respectivă din planul de căutare de informații întocmit cu Marele stat major, precum și informațiile ce fuseseră obținute și rețineau care dintre ele trebuiau verificate sau completate. De asemenea, primeau instrucțiuni de detaliu asupra fiecărei categorii de informații, precum și indicații asupra unor eventuale surse mai vechi ale serviciului existente în țara respectivă.

Instructajul era completat cu mânuirea cifrului și întreg sistemul de cifrare și transmitere. Întrucît telegramele rezidenților veneau prin legațiile respective la Ministerul de Externe și de aici la centrala serviciului, ele purtau mențiunea „*pentru S.S.I.*“.

Rapoartele rezidenților externi erau aduse de curieri în valizele diplomatice, plicurile fiind introduse, pentru o mai bună acoperire, în plicurile miniștrilor plenipotențiari.

Tot prin aceeași filieră plecau de la serviciu la rezidenți telegramele cifrate și ordinele scrise. Rezidenții erau instruiți în cele mai mici detalii asupra sistemului de legături, căci orice greșeală i-ar fi deconspirat.

Pentru ofițerii care plecau în aceste misiuni în străinătate se intervenea din vreme la Serviciul personalului din Ministerul de Război, care publica, numai pro forma, demisia lor din armată, astfel ca, la o eventuală descoperire, ministrul nostru să poată avea la îndemînă Monitorul oficial cu care să poată răspunde protestului autorităților locale.

Tot în instructajul special se prevedeau raporturile rezidentului cu ministrul plenipotențiar și atașatul militar român din țara respectivă, pe care trebuia să-i capteze, ca să-l ajute și să-l orienteze, precum și raporturile cu ceilalți funcționari ai legației.

Toate cifrurile și absolut toate lucrările rezidentului trebuiau să se țină în legație, în casa de fier a ministrului, sau în cea cumpărată din banii serviciului.

Acolo unde S.S.I. a reușit să convingă pe ministrul respectiv să accepte instalarea unui aparat de transmisiuni în legație, aparatul era ținut în casa de fier și nu era scos decât noaptea și numai pentru timpul necesar transmisiei, care se efectua dintr-o cameră specială.

În ce privește radiotelegrafistul, acesta era numit cancelar sau într-o altă funcție de serviciu la legație, operație care se făcea cu mari dificultăți și care era foarte periculoasă.

Pentru legăturile directe cu rezidenții, mai ales când aceștia aveau ceva important și urgent de comunicat, nu se mai aștepta cursa regulată, ci era trimis câte un ofițer sau chiar șeful Secției de informații, în calitate de curier special. De

același procedeu se uza și când serviciul avea de dat instrucțiuni ori intervenea o situație care impunea măsuri deosebite. Curieri speciali se trimiteau și atunci când trebuiau obținute anumite informații sau erau de făcut unele verificări.

În fine, rezidentul astfel pregătit era echipat cu o garderobă completă pentru toate ocaziile, ca un adevărat diplomat, după cum era pregătit și din punct de vedere al manierelor, dacă era cazul. În acest scop era trimis la Ministerul Afacerilor Externe, unde era obișnuit cu protocolul și manierele diplomatice și învăța care sunt și cum se îndeplinesc atribuțiile ce-i reveneau prin funcția oficială pe care urma să o dețină. Tot astfel, rezidenții numiți ca atașați de presă mergeau la Ministerul Propagandei pentru instructajul necesar, iar cei numiți ca ajutori de atașați comerciali erau trimiși la Ministerul Economiei Naționale. Instruit în detaliu și înarmat cu fondurile necesare, rezidentul era prezentat la Ministerul Afacerilor Externe și pleca odată cu curierii diplomatici.

Toate aceste operații de detaliu impuneau multă străduință.

În afară de aceasta, întîmpinam greutăți enorme la Ministerul Afacerilor Externe pentru a convinge ministrul plenipotențiar să accepte un consul sau un viceconsul în plus, toate legațiile având personalul complet.

Apoi, miniștrii suspectau acest personal al S.S.I., temându-se să nu-i supravegheze chiar pe ei, ceea ce le era foarte inconvenabil.

Am avut adesea conflicte cu Ministerul de Externe cu privire la rezidenți și trebuia să intervin personal la miniștrii respectivi, când veneau la București, ca să potolesc asemenea aprehensiuni.

În plus, ofițerii erau puțin maleabili, din care cauză aveau conflicte în urma cărora miniștrii le cereau retragerea, astfel că trebuia să rechem rezidenți pregătiți și înzestrați cu mari sacrificii pentru serviciu. Însă, între dezavantajele acestui sistem și avantajele pe care le oferea, soldul era în favoarea avantajelor.

În cadrul reorganizării Secției de informații s-au mai luat măsuri ca să se întocmească studii din materialul adunat asupra diferitelor probleme, cerute atât de Președinție și Marele stat major, cât și de Ministerul Afacerilor Externe.

Am început apoi pregătirile de război, în vederea cărora S.S.I., și în special Secția de informații a fost obligată să creeze alte organe informative despre care vom vorbi în alt capitol.

Secția de informații era instalată în câteva camere ale unei clădiri, unde ofițerii și funcționarii lucrau foarte strâmtorați, neavând loc în birouri. Aducerea unui lot de noi ofițeri, precum și efectuarea operațiilor sus-arătate m-au determinat să închiriez un bloc, căruia i-am făcut reparațiile necesare, și am mutat secția aici. Totodată, am luat măsuri de reorganizare a ei.

4. Secția de contrainformații suferea de o boală cronică: avea un imens depozit de hârtie și de dosare cu o valoare informativă foarte relativă. Buletinele cuprindeau zeci de pagini, dar dacă le examinai atent nu puteai reține nici una bună și interesantă.

Mai mult, informațiile erau toate neverificate, iar notele prin care se semnalau diferite persoane ce desfășurau anumite activități contra siguranței

statului erau clasate la dosare, fără nici o cercetare, fără nici o verificare. Dacă peste luni de zile cereai fișa unei asemenea persoane, constatai că toate datele erau false, căci la vremea lor nu fuseseră verificate și, dacă nu erai atent, puteai comite mari greșeli. Arhivele deveneau astfel un adevărat depozit de maculatură.

Personalul din birouri era mult mai bun decât cel de teren, dar și mult prea numeros față de acesta. Se impunea deci o serie întreagă de măsuri, printre care revizuirea și verificarea dosarelor și fișelor, precum și reducerea volumului buletinelor de informații. Am luat chiar măsura ca întocmirea buletinului să nu se mai facă zilnic, ci de 2-3 ori pe săptămână și numai cu material bun și verificat. Totodată, am trecut la inversarea proporției dintre numărul personalului din birouri și cel de teren, mai ales că în birouri lucrau foarte mulți agenți.

Problemele pe care le urmărea Secția de contrainformații erau împărțite pe grupe: informații generale, politice, economice, minorități, supravegherea legațiilor, iridențe, supravegherea ministerelor etc. Noțiunile de contraspionaj și contrasabotaj, fiind foarte confuze, acțiunile cu un asemenea caracter se urmăreau în cadrul celorlalte grupe, ceea ce m-a determinat să iau măsuri pentru împărțirea clară a compartimentelor respective.

Deoarece misiunea principală a acestei secții, mai ales în timp de război, era contraspionajul și contrasabotajul, am dat ordine să se facă eforturi pentru a se angaja informatori și în rândurile legionarilor.

Georgescu, șeful secției, sustrăgându-se mereu de la această acțiune, am fost nevoit să mă ocup personal de problema legionară. Pentru aceasta am adus la serviciu pe un fost polițist, cu atitudini cunoscute împotriva legionarilor și bun cunoscător al problemei, cu care am înființat, în afară de Secția de contrainformații, o grupă de informatori, precum și agentura a III-a de teren pentru supravegheri, filaj și verificări, numai astfel putând face față acestei grele probleme. Această agentură a fost amplificată cu timpul și, după ce mișcarea legionară s-a mai potolit în urma măsurilor represive luate de guvern, a fost îndreptată spre supravegheri mai dificile și mai delicate, unde a dat rezultate efective.

Mijloacele de informare ale Secției de contrainformații se rezumau în provincie la câțiva rezidenți, care se ocupau de toate grupele de probleme, în mod foarte superficial. Legătura lor cu centrala serviciului se făcea prin scrisori care, de multe ori, cădeau în mîinile Siguranței generale și astfel rezidenții erau deconspirați.

Pentru îndreptarea acestei situații am trecut la angajarea de rezidenți în toate regiunile sensibile, și în special în cele cu minorități, operație care a necesitat mult timp.

În acest scop ne-am servit de foști polițiști pensionați sau de foști ofițeri de stat major, cărora le-am pus la dispoziție fonduri pentru angajarea de informatori și am închiriat la poșta centrală mai multe cutii de scrisori, pe numere, unde erau adresate plicurile cu rapoartele acestor rezidenți. Am instituit

chiar și un serviciu de curieri, care făceau curse regulate în provincie pentru a aduce rapoartele rezidenților.

Datorită faptului că problemele de contraspionaj erau cele mai grele, am aranjat ca „centrele informative” din zonele de frontieră să ducă și acțiune contrainformativă, pe o rază cât mai mare în spatele lor, în care scop le-am pus la dispoziție fonduri și mijloacele necesare de transport.

În capitală, Secția de contrainformații dispunea de circa 60 de informatori. Aceștia erau împărțiți pe grupe, dar nu grupe de probleme, ci fiecare recrutor de informatori avea grupa și „culoarea” sa, astfel încât atunci când mi s-a prezentat de către Georgescu „registrul informatorilor” am găsit grupe întregi fictive.

Grupele „portocalie” sau „verde”, de exemplu, erau trecute sub numele a doi frați, Traian și Barbu Ionescu, foști funcționari ai serviciului și eliminați ca fiind compromiși în afacerile lui Moruzov. Aceștia încasau sute de mii de lei, pentru toată grupa, al cărei material îl prezentau ei, dar care nu corespundea ca volum numărului de informatori ce contau în grupa respectivă, iar ca importanță nu se ridica la valoarea sumelor cu care era plătit. Am luat măsuri pentru verificarea acestei operații, eliminarea numelor fictive și reducerea bugetului secției la valoarea reală, ținând la dispoziție contul deschis pentru noi informatori ce urmau a fi angajați.

Știam de la Siguranța generală că în Capitală exista un număr de „vânzători de grupe", de informatori care treceau de la o autoritate la alta, în funcție de sumele care li se ofereau, ori serveau în același timp la mai multe autorități. Fondul informațiilor fiind același, doar forma era modelată, astfel ca să nu se descopere sursa comună. Când am făcut însă personal un studiu paralel al informațiilor ce aveau ca sursă legațiile străine, am constatat manopera de mai sus și am ajuns la concluzia că același șef de grupă de informatori servea și S.S.I. și Siguranța generală, fapt pentru care am eliminat toată grupa, semnalând în același timp și Siguranței generale constatările făcute.

Un alt sistem mult practicat la Siguranța generală și pe care l-am găsit și la S.S.I. era că informatorii din București se ocupau cu probleme externe și ei nu știau nici măcar ce se petrecea pe Calea Victoriei. Găseam în buletinele de informații note vagi despre ce se petrece în Siria, în Egipt sau Spania, introduse ca material de umplutură și cu convingerea că nu am posibilitatea să le verific. Dar, atunci când le treceam la Secția de informații pentru verificare, ele se întorceau cu referatul că nu sunt exacte.

Tot astfel, grupa „portocalie" (căci și hârtiile pe care erau scrise notele aveau culoare portocalie) semnala printr-o notă că X are relații cu serviciul Y de informații. Eu ceream clarificarea și continuarea informațiilor, care însă nu mai reveneau la mine. Când îmi aduceam aminte de dosarul lui X, ceream să văd ce s-a făcut cu verificarea, dar găseam nota clasată la dosar, cu mențiunea că s-au luat măsuri de verificare prin agentură. Rezultatul însă nu mai venea. Și alte note în același sens se repetau în dosar, astfel că, dacă la un moment dat, ceream datele existente despre X, mi se prezenta o compilație din toate aceste note neverificate.

În urma constatărilor făcute, am dat dispoziții ca întregul sistem să fie schimbat. În acest scop am cerut să se fixeze întâi problemele în care nu existau informatorii necesari, apoi să se studieze ce persoane care activau efectiv în acele probleme erau pretabile a fi angajate ca informatori. Pentru reușita acestor angajări am propus să se facă uz de toate avantajele pe care le putea oferi serviciul ca bani, intervenții pentru numiri în diferite funcții publice sau particulare, autorizații de deplasare, intervenții la ministere pentru diferite înlesniri, angajări de funcționari din ministere cărora să li se servească o diurnă și, în special, promisiunea mobilizării pe loc, care, în timpul războiului, era cea mai atractivă.

Totodată era necesar să se facă un triaj al recrutărilor și să se abandoneze profesioniștii care s-au dovedit lipsiți de onestitate, urmând să se încerce recrutarea de informatori prin șefii de agenturi și de echipe, precum și prin alți funcționari ai serviciului, instruiți în prealabil în această direcție. De asemenea, am dat dispoziții ca pentru legăturile cu informatorii să se închirieze case conspirative. Remanierea rețelei de informatori trebuia să se facă treptat, pentru a nu rămâne complet lipsiți de informații.

În privința schimbării modului de lucru, rezultatele nu te mulțumesc însă niciodată și totdeauna vrei mai mult. Operația cerea pricepere, abilitate, onestitate, dragoste de meserie și muncă. Dar, cu greu se găseau funcționari care să îndeplinească toate aceste calități și de aceea unii trișau sau făceau o simplă acțiune de acoperire. Cum însă obligația cea mai importantă a unui serviciu de informații stă în opera de prevenire, am căutat să ameliorez lipsa de informații prin reorganizarea agenturilor de teren ale Secției de contrainformații. Aceasta s-a făcut în primul rând prin revizuirea și încadrarea personalului, ca și prin instruirea în școli, așa cum am văzut.

Totodată, s-au făcut noi recrutări și s-au organizat trei agenturi în Capitală, care au fost regrupate pe echipe, astfel ca fiecare echipă să corespundă uneia dintre grupele de informații ale Secției de contrainformații, specializându-se, pe cât posibil, în domeniul contraspionajului.

Ca o consecință a schimbărilor intervenite și a felului de a lucra, procentul supravegherilor ratate a fost micșorat, iar verificările se efectuau cu mai mare ușurință.

Cu plecarea legionarilor de la putere a dispărut și timiditatea agenților, aceștia pornind cu mai mult curaj pe teren, îndemnați, pe de o parte, de perspectiva unei recompense, iar pe de altă parte, de teama pierderii dreptului la „mobilizare pe loc" la S.S.I., care constituia un mare avantaj.

Deoarece funcționarii, în special cei superiori, profitau odinioară de lipsa șefului serviciului de la birou și îl imitau și ei, am impus respectarea orelor de serviciu și păstrarea legăturilor telefonice cu centrala serviciului pentru restul timpului, astfel ca fiecare să poată fi găsit în orice moment.

Actele de indisciplină au fost reprimate, iar abuzurile și actele de rea-credință și de necinste au fost sancționate cu destituirea și arestarea, ceea ce a pus ordine în rândurile funcționarilor.

Evoluția tuturor acestor prefaceri a cerut timp.

5. Biroul juridic avea misiunea de a face verificări directe asupra unor informații, precum și cercetări judiciare în afacerile cu substrat politic, în special în materie de spionaj.

Era compus dintr-un grup de magistrați militari, personal de pază și personal administrativ.

Magistrații primeau delegația de cercetare, ca ofițeri de poliție judiciară, de la Direcția justiției militare din Ministerul de Război, care exercita și controlul judecătoresc asupra lor. Orice nemulțumire împotriva vreunui magistrat militar trebuia semnalată Ministerului de Război pentru măsurile de rigoare.

Cu ocazia reorganizării, am schimbat o serie de magistrați, cu nădejdea că voi primi alții mai buni. Am cerut Ministerului de Război completarea echipamentului necesar arestului și am procurat din comerț tot ce era necesar pentru organizarea unei cazări convenabile. Am făcut o serie de amenajări și adăugiri la instalațiile sanitare ale imobilului, precum și în gospodăria lui.

De asemenea, am dat regulat fonduri pentru hrana deținuților care luau masa fie la ordinar, fie la popota ofițerilor. De altfel, săptămânal, aveau voie să primească și de acasă alimente și lenjerie.

Arestul serviciului era considerat ca fiind cel mai civilizat local de acest gen din Capitală, astfel că adesea eram rugat de Siguranța generală sau de Comandamentul militar să primesc spre deținere un arestat mai de seamă, care de fapt era în cercetarea lor. Am dat dispoziții severe ca să nu se întrebuințeze metode dure cu ocazia cercetărilor și am vegheat la respectarea acestor interdicții.

Am avut de multe ori dificultăți cu acești magistrați și am provocat adeseori schimbări în cadrele lor, din cauza tendinței constante de a nu colabora loial cu serviciul, nici măcar din punct de vedere administrativ, deși erau detașați la acest serviciu.

6. Biroul tehnic se compunea dintr-un laborator fotografic și un laborator chimic. Aparatele fotografice erau vechi, din care cauză le-am înlocuit cu altele noi, obținute de la germani. Totodată, am procurat și o serie de aparate mici pentru fotografieri discrete pe stradă.

Prin cereri adresate Ministerului Sănătății am obținut materialul necesar pentru laboratorul chimic, pe care l-am pus sub conducerea unui reputat doctor în chimie.

7. Biroul de transmisiuni l-am despărțit de Biroul tehnic și l-am constituit aparte pentru a se ocupa serios de toate mijloacele de transmisiuni ale serviciului.

Am instalat o nouă centrală telefonică, cu aparate în toate birourile, mai ales că închiriasem pentru Secția de informații un bloc nou, care avea nevoie de telefoane.

Stații de T.F.F. erau doar două: una instalată pe automobilul lui Moruzov, pe care-1 cumpărase din Germania, și una corespondentă în centrala serviciului; acestea însă nu au lucrat niciodată. Am înlocuit pe șeful acestor stații, un căpitan, nepot de general, cu un ofițer de specialitate, care a adus o serie de îmbunătățiri aparaturii tehnice.

Prin intervenții la germani am reușit să obțin o serie de stații T.F.F., iar pe altele le-am cumpărat de la firma Marconi din Italia.

De asemenea, de la Ministerul de Război am reușit să obțin mai multe stații T.F.F., instalate pe automobile, ale unor polonezi care se refugiaseră în România după invazia germanilor în Polonia. Aceste stații, cu mici reparații, s-au dovedit foarte bune și folositoare.

Datorită războiului, singura posibilitate de înzestrare era de la germani. Cu foarte mari rugăminți am reușit să obțin de la Abwehr mai multe stații T.F.F., precum și niște mașini de cifrat, foarte practice, ușor de manevrat și sigure în ce privește păstrarea secretului cifrului. Cu aceste mașini se putea cifra pe 40 000 de chei, ceea ce oferea suficiente garanții de discreție.

8. Biroul administrativ l-am înființat cu ocazia reorganizării. Până atunci nu existase propriu-zis o administrație, haosul care domnea permițînd ca abuzul și evaziunea să opereze în toată voia.

Deși nu se poate concepe ca un serviciu care mânuiește fonduri să nu aibă nici cea mai redusă contabilitate, totuși nu s-a găsit nici măcar un caiet de cheltuieli, după cum nu au existat nici scripte sau registre.

Fondul serviciului era ridicat de Moruzov ori de un om de încredere al său de la contabilitatea Ministerului de Război și apoi depozitat în casa lui de fier de la serviciu, actul justificativ pentru tot fondul fiind chitanța dată de Moruzov pentru primirea sumei.

Nu a existat nici un buget la acest serviciu. Statele de plată se întocmeau la Secția de contrainformații, după cum credea șeful secției de cuviință și, pe baza lor, se ridicau sumele de la contabilitatea ministerului.

Nu au existat nici norme precise de salarizare, acestea fiind fixate nu se știe de cine și după ce criterii. Se pare că s-au luat de bază salariile din Siguranța generală, cu o jumătate în plus.

Nu a existat inventar la acest serviciu, deși având material dat de Ministerul de Război era obligat să-l inventarieze și să dea socoteală de rostul lui.

Printr-o indiscreție din afara serviciului, am aflat că Moruzov cumpărase de la aviatorii polonezi ce s-au refugiat în țară două avionete, care se aflau într-un garaj de la aeroportul Băneasa. Le-am luat în primire, le-am trecut în inventarul serviciului și ne-am servit mai târziu de ele.

Tot astfel, am aflat că Moruzov comandase în Germania o șalupă, probabil pentru plimbări pe lacul din dosul casei lui părintești de la Tulcea. El plătise din banii serviciului un milion și mai rămăseseră de achitat 600 000 lei. Am plătit acest rest, am trimis un ofițer s-o aducă și, în lipsă de altă întrebuințare, am instalat-o pe Dunăre, la Giurgiu. Ea a fost mai târziu luată de Președinție și

pusă pe lacul Snagov. De asemenea, am adunat automobilele serviciului de pe unde le cedase Moruzov, le-am trecut în inventare și le-am predat la garajul serviciului.

Pentru a putea pune pe baze serioase întreaga administrație a serviciului, am cerut de la Ministerul de Război un ofițer superior intendent, care a organizat contabilitatea după toate regulile în această materie.

Cum Curtea de Conturi întocmise legea specială pentru cheltuielile intereselor superioare de stat (C.I.S.), am luat măsuri ca ea să fie pusă integral în aplicare, astfel că întreaga contabilitate a serviciului se afla sub controlul unui președinte de la Curtea de Conturi, care semnala orice neregulă și cerea măsuri de îndreptare.

În ce privește bugetul, acesta a fost întocmit de intendent, după indicațiile ce i le-am dat, prevăzând și salariile personalului, după care a fost verificat de către delegatul Curții de Conturi și supus la toate formele cerute în această materie.

Am înființat o casierie, cu toate registrele cerute de lege, iar administrația a identificat toată averea serviciului și a trecut-o în inventar. De asemenea, pentru ținerea la zi a evidențelor necesare gestiunii financiare și de materiale, am angajat contabilii necesari.

Totodată, ca să pot avea o și mai mare garanție a cheltuirii corecte a sumelor necesare pentru achiziționarea materialelor, am înființat o comisie pentru cumpărarea acestora și alta pentru recepționarea lor, compuse din ofițeri și funcționari superiori.

Cum serviciul avea doar câteva automobile și necesitățile creșteau zi de zi, am mărit parcul de automobile, pe măsura posibilităților bugetare, închiriind, în același timp, garajele necesare și angajând personalul ce trebuia. Dar fiindcă reparațiile la garajele din oraș costau foarte mult și eram la discreția șoferilor, care, în înțelegere cu șefii atelierelor, majorau costurile, am fost nevoit să înființez un atelier de reparații propriu al serviciului, cu tot utilajul și personalul necesar.

Din toate cele arătate până acum se poate vedea cu ușurință câtă neglijență condamnabilă a existat în administrarea averii acestui serviciu timp de 16 ani de zile și câtă muncă a trebuit depusă pentru trecerea la o activitate organizată".

(Va urma)

„ÎȚI DAU DOI ANI SĂ-MI SPUI CUM NE LUCREAZĂ NEMȚII”

Ion Dridea

Motto:„ ***Întotdeauna în pomul cu fructe se aruncă cu pietre***”
- din înțelepciunea populară -

Și astăzi, după aproape 50 de ani, am o tresărire la evocarea acestui ordin, dat de generalul Mihai Caraman în primăvara anului 1974, înaintea plecării mele în misiune permanentă în R.F. Germania.

Era în martie 1972 când am fost selecţionat să urmez un curs de 4 luni de specializare în munca de informații externe. Îmi desfășuram activitatea la Grupa de informații externe a Departamentului de Informații Externe (DIE) din cadrul Inspectoratului de securitate Prahova. În timpul cursului am avut ca instructor pentru „*Teoria și practica muncii de informații externe*” pe Ion Tomescu . fost subaltern al generalului Mihai Caraman la rezidența română din Paris. De la acesta am aflat despre activitatea generalului și extraordinara poveste a *„ celor 13 români care au zguduit NATO”*. La scurt timp după apariția la Paris - primăvara anului 1972 - la editura „*Fayard*”a cărții „*Rețeaua Caraman. Cei 13 români care au zguduit NATO*”, scrisă de Pierre Accoce și Daniel Pouget, a început să circule o copie tradusă a acesteia printre cadrele DIE, bineînțeles „*pe sub mână*”, căci oficial nu era posibil acest lucru. Astfel, am cunoscut mai multe date despre Mihai Caraman și echipa sa împreună cu care a reușit să pătrundă informativ într-un obiectiv extern, poate cel mai bine apărat din lume în acea vreme.

După absolvirea cursului am fost transferat în DIE la Unitatea de contrainformații externe. Întrucât aveam 7 ani de activitate practică în munca de informații, concomitent cu acomodarea la noul loc de muncă, am fost introdus într-un program de pregătire pentru a pleca la post .

Începând din primăvara anului 1973, colonelul Mihai Caraman a revenit în DIE la „*Unitatea de contrainformații externe*” și numit adjunct al șefului de atunci, după *o perioadă de un an și jumătate de „penitență” nemeritată* petrecută la unități ale organelor interne: Inspectoratul de securitate Ilfov și Inspectoratul de securitate al municipiului București. Această acoladă din viața sa profesională a avut drept cauză, așa cum se menționează în memoriile sale*: „vechile invidii ale șefilor săi, generate de succesele repurtate la Paris, de faptul că a trăit peste un deceniu în Occident, de prestigiu internațional și de situația sa materială bună”*. La scurt timp după revenirea în DIE, în aprilie 1973, a fost numit șeful Brigăzii „*F*” „*Contrainformații externe*” și avansat la gradul de general maior. Se repara astfel, o nedreptate suferită de omul *care a făcut din spionaj o artă.*

La puțin timp după numirea sa la conducerea contrainformațiilor externe generalul Mihai Caraman s-a dedicat atât cunoașterii situației operative din țările cercetate informativ, dar și pregătirii ofițerilor operativi care urmau să desfășoare activități specifice în străinătate. În aceste împrejurări l-am cunoscut personal. Mi-a făcut *o impresie foarte bună, era plăcut ca interlocutor, fără ifose de mare comandant. Vorbea puțin, întotdeauna la obiect și cerceta discret reacțiile celui cu care dialoga.* Vreau să cred că după mai multe discuții personale cu generalul Mihai Caraman și dânsul a manifestat o oarecare simpatie față de mine. Contactele cu generalul erau tot atâtea prilejuri de a învăța din experiența sa și de a mă forma ca ofițer de contrainformații externe.

De mai multe ori, în perioada de pregătire pentru a pleca la post, am beneficiat de adevărate analize din partea sa asupra modului de acțiune a echipei care a realizat pătrunderea informativă în NATO. Întotdeauna făcea trimitere la învățămintele profesionale pentru activitatea de pe alte spații cercetate informativ de DIE. Culegerea de informaţii din străinătate este o activitate complexă şi plină de neprevăzut care implică riscuri majore pentru cadrele de informaţii având, uneori, repercusiuni negative asupra prestigiului şi imaginii ţării în exterior. Este bine cunoscut că această activitate se desfăşoară pe terenul de acţiune al organelor contrainformative autohtone, care au la dispoziţie toate posibilităţile legislative şi de control ale statului respectiv.

Uneori activitatea de culegere de informaţii se intersectează cu cea desfăşurată de contrainformaţiile autohtone din care rezultă câştig sau pierdere, pentru o parte sau alta dacă nu se cunoaşte bine situaţia informativ-operativă în care se lucrează şi mişcările adversarului. Cunoaşterea temeinică a modului de acţiune al adversarului a condus, aproape fără excepţie, la evitarea capcanelor întinse de acesta şi la realizarea obiectivelor de informare proprii într-un spaţiu sau altul. De aceea, serviciile de informaţii care desfăşoară activitate în străinătate pun accent important pe asigurarea protecţiei muncii specifice, a cadrelor de informaţii şi a personalului care lucrează în exterior.

Într-o analiză pe această temă am vorbit și despre situația informativ - operativă din RFG. Era nemulțumit de eficiența scăzută a măsurilor contrainformative pentru apărarea muncii de informații externe și a cadrelor de informații care își desfășurau activitatea în acest spațiu. „*Vezi dumneata*, spunea generalul, *avem relații diplomatice cu RFG din 1967 și până în prezent nu am reușit să stabilim clar și fără echivoc cum lucrează Bundesamt für Verfassungsschutz (Serviciul de contraspionaj vest german BfV) împotriva noastră. Datele existente până acum ne conduc la concluzia că ne cam ignoră. Oare acesta să fie adevărul? Fără îndoială că nu. Am speranța că dumneata împreună cu rezidentul și Centrala o să revigorăm această activitate. Îți dau doi ani să stabilești adevărul, căci altfel, lucrăm în orb, fără să avem posibilitatea să ne apărăm.”*

Cu gândul, dar și determinarea de a răspunde pozitiv cerințelor formulate de generalul Mihai Caraman, în primăvara anului 1974 am plecat la post la

ambasada României din RFG sub acoperirea de diplomat. Ambasada României își avea sediul în Köln, la cca. 25 kilometri de Bonn, capitala de atunci a țării. Bineînțeles, sarcinile mele în domeniul contrainformațiilor erau multiple și clar prezentate în „*Ordinul de misiune*" cu care am plecat la post. Clădirea ambasadei fusese închiriată în 1967 de la o societate germană de asigurări.

RFG prezenta un interes deosebit pentru România, mai ales în domeniul economic. Țara noastră făcea eforturi serioase pentru industrializare și avea nevoie de tehnologiile avansate ale firmelor germane. La ambasada română de la Köln lucra cel mai numeros personal din toate reprezentanțele României din țările vestice. De asemenea, România mai avea în RFG o Agenție economică, un Birou tehnic și numeroase societăți mixte româno - vest-germane. Volumul comerțului bilateral se situa pe primul loc din toate țările capitaliste. Nu pe ultimul loc aș menționa existența în RFG a unui număr de câteva sute de mii de sași și șvabi originari din România și descendenți ai familiilor lor.

După șase luni de la sosirea mea la post, împreună cu șeful rezidenței am făcut o primă evaluare a situației informativ-operative din spațiu. În linii mari lucrurile se prezentau în felul următor:

- de câţiva ani, ofiţerii de informaţii care îşi desfăşurau activitatea în RFG raportau elemente minore referitoare la modul de acţiune al serviciilor de contrainformaţii autohtone cât şi al altor structuri informative străine, organizaţii, asociaţii, persoane care acţionau împotriva României şi a intereselor sale. Rapoartele se refereau la informatori de duzină care erau dirijaţi, îndeosebi pe lângă personalul român ce încadra reprezentanţele oficiale ale României, provocări diverse, încercări de şantaj şi vulnerabilizare a cetăţenilor români aflaţi temporar sau pe perioade mai lungi în RFG. O analiză mai atentă a scos însă, în evidenţă atât carenţe ale muncii contrainformative, cât şi un aspect îngrijorător, anume un „*dezinteres"* al structurilor informative autohtone faţă de cetăţenii români. Nimeni nu observase filajul advers. Puţinele cazuri de filaj raportate, la cea mai mică analiză serioasă şi verificare pe teren, nu se confirmau pe deplin;
- la controalele efectuate de specialiștii Centralei, imediat după preluarea clădirii ambasadei în 1967, s-a găsit tehnică de ascultare în trei încăperi ale acesteia, care a fost anihilată. Controalele tehnice ulterioare nu au scos în evidenţă indicii că ar mai exista tehnică de ascultare;
- combinațiile și jocurile operative desfășurate cu aprobarea Centralei pentru depistarea filajului advers nu au dat rezultatele scontate.

În concluzie se bătea pasul pe loc. Pe bună dreptate Centrala a ordonat un nou plan de măsuri în conformitate cu care s-a trecut la reverificarea tuturor semnalărilor pe tema în cauză existente de la înființarea ambasadei române la Köln. Din păcate rezultatele se lăsau așteptate.

Un eveniment important în relațiile bilaterale româno – vest-germane avea să relanseze căutările noastre. În primăvara anului 1975 urmau să se desfășoare la Bonn lucrările „*Comisiei mixte româno - vest - germane*" pe probleme economice. La propunerea rezidenței, Centrala a aprobat să facă parte din

delegația română și două cadre de informații care își desfășurau activitatea în domeniul economic.

Lucrările Comisiei mixte s-au desfăşurat într-o atmosferă extrem de prietenoasă şi cu rezultate excelente pentru partea română. Toate solicitările delegaţiei române au fost acceptate pe loc de partenerii germani, fără nici o amânare sau solicitare a unor timpi de gândire. Uneori, aceştia au intervenit pe aspecte formale, însă au fost de acord pe fond.

Analiza modului cum au decurs lucrările Comisiei mixte a scos în evidenţă un comportament cel puţin ciudat din partea negociatorilor autohtoni. De regulă, tratativele, mai ales pe aspecte mai delicate ale relaţiilor bilaterale, se continuau de la o zi la alta, se solicitau lămuriri, date suplimentare, aprobări superioare etc. În situaţia noastră nu a fost cazul.

Pe bună dreptate s-a tras concluzia că delegaţia germană cunoştea dinainte mandatul părţii române, deci a avut suficient timp la dispoziţie să-l analizeze şi să-l aprecieze ca fiind convenabil.

În situaţia nou creată s-au emis două ipoteze de lucru:

- serviciile de informaţii germane aveau recrutate persoane în instituţiile din ţara noastră care au elaborat mandatul delegaţiei române;

- unul din membrii delegaţiei române participantă la lucrările Comisiei mixte a divulgat voit sau accidental mandatul oficial către persoane necunoscute.

Verificările întreprinse ulterior nu au confirmat niciuna din cele două ipoteze. S-a stabilit, însă, un element esenţial pentru dezlegarea misterului comportamentului membrilor delegației germane şi anume că înaintea începerii lucrărilor Comisiei mixte, delegaţia română venită din ţară şi-a armonizat punctele de vedere ale mandatului oficial cu datele la zi ale relațiilor bilaterale, furnizate de ambasadorul român în timpul a două şedinţe de lucru ce au avut loc în biroul acestuia din cadrul ambasadei române din Köln. Împreună cu rezidentul am transmis Centralei concluzia că în biroul ambasadorului, cu mare probabilitate, există tehnică de ascultare.

Varianta existenţei tehnicii de ascultare în sediul ambasadei a fost discutată şi analizată în repetate rânduri și, de fiecare dată, în mod „fatidic" concluziile se opreau la faptul că atunci când s-a închiriat clădirea se descoperise deja tehnică de ascultare.

Centrala a fost de acord cu propunerea rezidenței și a hotărât să trimită la ambasadă doi specialiști în depistarea tehnicii de ascultare. Generalul Mihai Caraman a coordonat personal pregătirea celor doi tehnicieni și mai ales dotarea lor cu cea mai modernă tehnică de depistare a mijloacelor de ascultare existentă în acele vremuri.

Conform metodologiei specifice s-a trecut la căutarea tehnicii de ascultare care, într-adevăr, a fost descoperită în biroul ambasadorului, instalată într-un loc extrem de greu de depistat şi anume în peretele din spatele caloriferului. Era o tehnică de ascultare clasică, cu fir, posibilităţi de pornire şi oprire de la un punct situat în imediata apropiere a ambasadei (stație trafo) şi alimentare de la reţeaua

electrică a clădirii. Locul de amplasare, posibilitatea de a o comanda de la distanţă precum şi consumul extrem de mic de curent electric din rețeaua ambasadei a făcut ca tehnica respectivă să funcţioneze timp de nouă ani ani, fără să fie depistată.

Împrejurările concrete în care s-a depistat tehnica de ascultare nu au permis iniţierea unor acţiuni specifice de dezinformare şi derutare a serviciilor de contrainformaţii autohtone şi s-a ales, ca fiind oportună, anihilarea acesteia.

La câteva luni de la această descoperire s-au înregistrat primele semnalări adevărate despre existența filajului. Mai mult, informativ am stabilit că un angajat al MAE vest-german, într-o discuție cu un comerciant german ce avea relații economice cu firme românești, și-a manifestat nemulțumirea față de activitatea a doi membri ai ambasadei noastre, lăsând să se înțeleagă că ar fi oportună o retragere a lor de la post.

Astfel, s-a intrat într-un echilibru relativ stabil, asemănător aceluia ce se realizează între vânat şi vânător, fapt ce a contribuit la luarea unor măsuri pentru sporirea siguranţei acţiunilor noastre şi la o protecţie mai eficientă a muncii de informaţii.

Concluzia acestei acţiuni scoate în evidenţă, încă odată, că serviciile de informaţii şi contrainformaţii când reuşesc să aibă un mijloc de culegere de informaţii la adversar, aşa de valoros ca tehnica de ascultare, acţionează de aşa manieră încât să lase impresia că nu sunt interesate de adversar şi acţiunile sale, cu scopul de a-i adormi vigilenţa şi a nu-l determina la acţiuni contrainformative incisive. De asemenea, instalarea a două rânduri de tehnică de ascultare, una mai uşor de descoperit şi a doua în locuri aproape inaccesibile, făcea parte din acelaşi concept de determinare la automulţumire şi adormire a vigilenţei adversarului.

Cu sprijinul Centralei, dar mai ales al generalului Caraman, prin indicațiile sale, s-a reușit stăpânirea corespunzătoare a situației informativ-operative din spațiu și crearea unor condiții mai sigure pentru desfășurarea activității specifice. Din păcate, desele schimbări din conducerea DIE cu politruci neprofesioniști și mai ales trădarea lui Ion Mihai Pacepa din 1978, au însemnat sfârșitul carierei generalului Caraman dinaninte de 1989 și, totodată, începerea unei perioade de vendete și contestări, cu repercusiuni dezastruoase asupra spionajului românesc și a ofițerilor de informații.

SPIONAJUL SOVIETIC SUB ACOPERIREA DIPLOMAȚIEI

Alecuș Fărău

Imediat după invadarea Ucrainei de către Rusia la 24 februarie a.c., guvernul SUA a expulzat 13 diplomați ruși care lucrau la Națiunile Unite. A făcut acest lucru pe motiv că erau ofițeri de informații sau agenți ruși care lucrau sub acoperire diplomatică. Kremlinul are o istorie lungă în folosirea Organizației Națiunilor Unite ca instituție de acoperire pentru spionaj.

În timpul Războiului Rece, spionajul sovietic a penetrat și a subminat structuri importante ale ONU. Ocazional, aceste operațiuni s-au prăbușit atunci când guvernele occidentale au expulzat „diplomații" sovietici. Spre deosebire de ceea ce s-ar putea presupune, astfel de expulzări nu au fost doar o excepție, ci ele erau dividendele plătite de serviciile de contrainformații pentru securitatea națională occidentală.

Încă de la început, guvernul sovietic a văzut ONU ca pe o platformă pentru transmiterea mesajelor sale lumii. Guvernul sovietic era membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU, care îi acorda dreptul de veto, pe care l-a folosit frecvent.

Între 1945 și 1983, guvernul sovietic a folosit de 115 ori dreptul de veto, spre deosebire de 38 de ori de către guvernul SUA și 20 de ori de către cel britanic. În conformitate cu termenii Acordului de la Yalta, la care s-a ajuns între guvernul sovietic și puterile occidentale în 1945, două dintre Republicile Socialiste Sovietice, Ucraina și Bielorusia (actualul Belarus), erau de drept membre ale ONU. Acest lucru a dat efectiv Uniunii Sovietice trei voturi spre deosebire de cel al guvernului SUA.

Aceste aspecte ale diplomației Uniunii Sovietice la ONU sunt bine cunoscute. Activitățile sale clandestine acolo sunt însă mult mai puțin știute. Acestea au fost dezvăluite într-un dosar al Foreign Office britanic, declasificat în septembrie 2021 și intitulat *„ Serviciile de informații ruse care operează sub acoperirea ONU ".* Dosarul voluminos, clasificat „Secret", prezenta instrucțiuni stricte de manipulare, iar examinarea acestuia pune în evidență și actualele expulzări ale guvernului american.

Dosarul dezvăluie că în anii 1970, serviciile de informații ale Uniunii Sovietice, KGB și GRU, au penetrat complet în structurile ONU din New York și Geneva, ofițerii lor folosind acoperirea diplomatică pentru spionaj. De fapt, după cum arată dosarul, KGB-ul controla părți cheie ale birocrației ONU. Acest lucru se întâmpla atunci când guvernul sovietic se presupunea că se bucura de un „dezgheț" în relațiile cu Occidentul, în perioada Războiului Rece.

Cea mai senzațională dezvăluire despre pătrunderea sovietică în ONU a avut loc în 1978. În acel an, subsecretarul general al organizației, Arkadi

Șevcenko, cetățean sovietic, a dezertat la autoritățile americane – cel mai înalt oficial sovietic care defectase vreodată. În scurt timp, Șevcenko a declarat că este un ofițer KGB.

Șevcenko fusese recrutat anterior de CIA, care l-a convins să continue să opereze ca agent la ONU. După dezertarea și debriefingul său extins, el a dezvăluit că prezența spionajului sovietic la ONU era profundă. Șevcenko a relatat că jumătate dintre cetățenii sovietici care lucrau la sediile ONU din New York și Geneva erau fie ofițeri de informații, fie li s-au atribuit în mod explicit sarcini de colaborare în spionaj. Obținând posturi în Secretariatul ONU, guvernul sovietic a obținut efectiv un volum imens de informații importante despre funcționarii publici ai statelor membre care lucrau acolo. Șeful personalului Oficiului ONU din Geneva, de exemplu, era un ofițer KGB.

Guvernul sovietic și-a asigurat, de asemenea, practic permanent postul de director al Diviziei de coordonare a politicilor din Biroul Servicii de Personal din New York. Cartierul general al spionajului sovietic („Centrala") își instruia ofițerii sub acoperire de la ONU că succesul lor va fi măsurat prin informațiile colectate, secretele pe care le sustrag, și nu munca lor oficială (aparentă) pentru ONU. Acest lucru încălca regulile ONU, care impuneau cetățenilor detașați în posturi să lucreze pentru ONU, nu pentru guvernele statelor lor.

Deturnarea pozițiilor ONU a oferit KGB-ului opțiuni multiple pentru recrutarea cetățenilor occidentali ca agenți de spionaj sau agenți de influență. Un exemplu concret a avut loc în același an cu dezertarea lui Șevcenko în 1978. În luna mai, FBI a urmărit cu succes doi cetățeni sovietici care lucrau în Secretariatul ONU, sub acuzația de spionaj. Au fost prinși încercând să fure secrete de război anti-submarin american de la un agent pe care credeau că l-au recrutat în cadrul Marinei americane, dar sursa lor a fost, de fapt, un agent dublu, care lucra în secret pentru FBI. Agenții speciali i-au arestat pe oficialii sovietici la un Mall din New Jersey, în timp ce încercau să recupereze un microfilm cu secretele Apărării pe care „agentul" lor le aruncase într-o cutie de suc.

Natura spionajului sovietic la ONU a fost dezvăluită, în continuare, atunci când un ofițer de informații militare sovietice (GRU) care lucra la misiunea sovietică a ONU din Geneva, Vladimir Rezun, a dezertat la serviciile de informații britanice în iulie 1978. Misiunea sa, așa cum a dezvăluit public mai târziu sub numele Viktor Suvorov, urma să fure secrete științifice și tehnice de la puterile occidentale, în special de la Statele Unite. Terenul său de vânătoare a fost Conferința ONU pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD).

Serviciile de informații sovietice au pătruns și în alte ramuri ale ONU, precum Organizația pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) și, de asemenea, Organizația Mondială a Sănătății (OMS). Departamentul de Informații Publice al ONU a fost și el subminat pentru a deveni un „purtător de cuvânt" al propagandei sovietice.

Kremlinul avea acolo o falangă de ofițeri de informații disimulați în diplomați. În noiembrie 1984, sovieticii aveau până la 126 de diplomați acreditați

la sediul ONU din New York. În comparație cu 59 câți avea SUA și doar 20 în misiunea britanică. După cum consemnează noul dosar al Foreign Office, majoritatea acestor oficiali sovietici erau „angajați în activități de culegere de informații”. În 1980, guvernul elvețian estima că din cei aproximativ 650 de oficiali sovietici care locuiau în Elveția, cel puțin 200 erau angajați în activități de spionaj.

În septembrie 1971, guvernul britanic a expulzat 105 „diplomați” sovietici din Marea Britanie în ceea ce a fost numit, Operațiunea FOOT, poate o referire ironică la darea lor afară. A fost cea mai mare expulzare din timpul Războiului Rece. Până în acel an, numărul oficialilor sovietici din Londra crescuse la aproape 1.000. Erau atât de mulți oficiali sovietici în Marea Britanie încât MI5 nu-i mai putea urmări.

După Operațiunea FOOT a urmat dezertarea unui ofițer KGB din Marea Britanie, Oleg Lyalin, care lucra în Departamentul de sabotaj (Departamentul V). Operând sub acoperire în Delegația comercială sovietică, Lyalin a dezvăluit MI5 că misiunea sa era să pregătească operațiuni de sabotaj împotriva Marii Britanii când va izbucni Al Treilea Război Mondial - război fierbinte între Uniunea Sovietică și Occident. Ministrul de Externe al Marii Britanii, Alec Douglas-Home, a ridicat problema numărului mare de ofițeri de informații sovietici pe teritoriul britanic împreună cu omologul său sovietic, Andrei Gromîko. Firește, acesta a negat, afirmând că: „Uniunea Sovietică nu are spioni”.

Operațiunea FOOT a marcat un punct de referință pentru contraspionajul britanic în timpul Războiului Rece. Arhivele KGB declasificate dezvăluie că, pentru prima dată, Marea Britanie a devenit o țintă grea pentru șefii de spionaj sovietici. Un fost ofițer KGB de rang înalt, Oleg Kalughin, a susținut mai târziu că FOOT a dat o lovitură activităților informative sovietice din Marea Britanie din care nu și-au mai revenit niciodată.

Activitățile de spionaj ale Kremlinului la ONU nu s-au oprit la sfârșitul Războiului Rece. Serviciul succesor al KGB în domeniul informațiilor externe (SVR), și-a continuat activitatea sub acoperire comercială. Un dezertor al SVR la sfârșitul anilor 1990, Serghei Tretiakov (cunoscut sub numele de „Tovarășul J”), a dezertat la CIA de la misiunea ONU a Rusiei din New York, unde ar fi fost apropiat de șeful de atunci, Serghei Lavrov.

SAGA DEFECTORILOR (VIII)

Dr. Mihai Milca

Universul invizibil al serviciilor secrete este prin excelență unul în care operațiile de spionaj și contraspionaj, culegere de informații și intoxicare, dezinformare și organizare de provocări, menite să atragă serviciile adverse pe piste false, se succed într-o dinamică accelerată în care intervin o mulțime de necunoscute, situații prevăzute și fortuite, stratageme și tactici disimulatorii încât, adesea, acțiuni îndelung planificate riscă să producă rezultate derizorii, dacă nu cumva eșecuri contrariante, după cum decizii precipitate și intuiții hazardate pot conduce la succese care să contribuie la legende în măsură să aureoleze prestigiul profesional și infailibilitatea unor instituții în domeniu. Un exemplu în acest sens îl furnizează, cu argumente pro și contra, Mossadul – serviciul secret al Israelului. În galeria șefilor acestuia, Zvi Zamir, un general care a condus destinele Mossadului între anii 1968-1974, exemplifică și certifică, prin contextul tensionat al confruntărilor acerbe israeliano-palestiniene cărora a trebuit să le facă față, prin loviturile și contraloviturile date și primite pe frontul nevăzut și în confruntările armate de proporții cu țările arabe, cum a fost Războiul Yom Kippur din 1973, cărora le-a subsumat activitatea sa și a serviciului pe care l-a diriguit cu mână de fier, că în spatele reușitelor și nereușitelor contabilizate în tot acest interval au stat încrengături de evenimente, șocuri și elemente-surpriză, acțiuni instrumentate de forțe ostile, mașinațiuni și riposte impuse, presiuni politice și mediatice ce au complicat lucrurile și au dus la deznodăminte mai mult sau mai puțin dorite, mai mult sau mai puțin asumate.

Ashraf Marwan, un „Înger” protector sau exterminator?

„Patronul” Mossadului Zvi Zamir, devenit în 1968 „Memouneh” (responsabilul) acreditat și recunoscut al instituției, avea să se afirme ca un promotor de inițiative îndrăznețe, în forță, cum au fost încercarea de salvare a vieții atleților israelieni la Olimpiada de la München din 1972, represaliile împotriva teroriștilor palestinieni reuniți sub stindardul „Septembrie Negru”, raidurile de pedepsire a OEP, FPLP sau Fatah care prin atentatele, deturnări de avioane și execuțiile de ostatici concentraseră într-o aprigă vânătoare a comandourilor ucigașe numeroase energii umane și resurse materiale care nu puteau fi substituite, suplinite, soldate cu rezultate informative semnificative, decât prin izbutite racolări de agenți inamici și defectări ale unor surse la vârf din tabăra arabă, care să se dovedească productive și de garantată confidență. O astfel de sursă privilegiată a lui Zvi Zamir care se dovedise prolifică și care promitea să fie extrem de utilă în devoalarea unor pericole intempestive, un atac arab pe unul sau mai multe fronturi cum avea să se producă în octombrie 1973, a fost, nici mai mult nici mai puțin, un personaj din anturajul intim al președintelui Nasser, ginerele acestuia, Ashraf Marwan, nume de cod „Îngerul”, ajuns, după moartea

socrului său, consilier al următorului conducător al Egiptului, Anwar Al-Sadat. Ashraf Marwan își oferise serviciile israelienilor, în 1969 sau 1970, pentru un preț exorbitant pe care Mossadul l-a acceptat.

Pentru „Memouneh", Marwan prezenta o oportunitate de excepție, întrucât în eventualitatea unui previzibil nou război israeliano-arab, ca sursă având acces la cel mai înalt nivel al conducerii egiptene, ar fi putut furniza preventiv informații extrem de prețioase despre data și locul atacului și despre efectivele militare preconizate a aplica prima lovitură. Dar Zvi Zamir nu era întrutotul dispus să creadă că informațiile pe care agentul său le-ar fi putut transmite erau sută la sută demne de încredere, nefiind exclusă o tentativă de camuflare și intoxicare a intențiilor agresorilor arabi. Zamir suspecta nu fără temei că egiptenii și sirienii, care în cel mai mare secret își coordonau de mai multă vreme planurile în vederea unui atac concertat împotriva Israelului, puteau profita de sărbătoarea Yom Kippur pentru a-și surprinde adversarul cu garda jos. Această sărbătoare, cea mai sacră pentru religia iudaică, în condiții normale ar fi fost pentru militarii evrei una în care li s-ar fi acordat permisii pentru a se afla împreună cu familiile lor, în condițiile în care și structurile administrative ale statului Israel ar fi funcționat în regim de zi liberă. Ar fi fost momentul ideal pentru un atac prin surprindere.

Zvi Zamir mai deținea și alte informații de natură să îngrijoreze. În pofida precauțiilor luate de Cairo și Damasc, anumite semnale prevestitoare de rău augur îi parveniseră totuși privitoare la repoziționări de ultimă oră ale unor unități militare egiptene de-a lungul Canalului de Suez.

Confruntat cu Mossadul și cu întreaga sa panoplie de vicleșuguri, diversiuni și mistificări, Moukhabaratul [serviciul de informații egiptean – nota n.] ajunsese să își pună la punct o „tehnologie" similară de protejare a secretului, combinând procedee de disimulare și camuflaj ale operațiunilor în curs de desfășurare pentru a face adversarii să creadă ceea ce era fals ca adevărat și viceversa așa cum israelienii procedaseră la rândul lor în 1967, cu ocazia „războiului de șase zile". Presa egipteană făcea o adevărată risipă de informații oficiale și oficioase menționând încheierea unor aplicații militare cu revenirea acasă a celor mobilizați, baluri, ceremonii și competiții sportive în care erau angrenați ofițeri și soldați precum și alte evenimente ce lăsau să se înțeleagă că armata egipteană nu se afla în stare de maximă alertă, ca mai întotdeauna înainte de declanșarea unor ostilități. AMAN-ul, serviciul militar de informații al Israelului, și șeful acestuia Eliyahu Zeira chiar păreau să fi mușcat momeala mulțumindu-se să se auto-liniștească în ideea că arabii ca și în alte dăți nu făceau decât mult zgomot pentru nimic, rămânând însă cu arma la picior. Disprețuindu-și adversarul într-o manieră atât de grosieră și arogantă Tsahal-ul, armata Israelului, nu făcea altceva decât să se plieze unei stări de spirit de așteptare, dar încrezătoare în capacitatea statului evreu de a contracara orice încercare de atac a forțelor militare arabe, indiferent de direcția din care ar fi venit și de anvergura acesteia. Un mod de a gândi, cu suficiență și apriorică desconsiderare a

inamicului, care nu avea câtuși de puțin de a face cu proverbiala precauție și rigoarea profesională în materie de intelligence cu care serviciile secrete israeliene acționaseră până atunci.

Miercuri, 3 octombrie 1973, o ultimă ședință la nivel înalt a strategilor militari egipteni și sirieni a avut loc la Damasc. Aceştia stabiliseră ferm ziua „Z" a atacului, sâmbătă 6 octombrie, dată coincidentă cu sărbătoarea evreiască Yom Kippur. Dar cu o schimbare a orei „H", în devans, la 14, în loc de sfârșitul zilei, la propunerea statului major al lui Anwar Al-Sadat.

La mijlocul nopții de joi 4 spre vineri 5 octombrie, Zvi Zamir a primit două mesaje importante. Primul, criptat de la „Doubi", agentul care ținea legătura cu Marwan, avertizând că „Îngerul" anunță un iminent atac-surpriză. La scurtă vreme a urmat un apel telefonic de la Eliyahu Zeira, care îi făcea cunoscut lui Zvi Zamir că sovieticii sunt pe cale a-și evacua de urgență consilierii militari din Siria și Egipt, împreună cu familiile acestora. Alertat, Zvi Zamir a luat lucrurile în serios și s-a îmbarcat în ultimul avion al companiei El Al cu destinația Londra, înainte de suspendarea zborurilor de Yom Kippur. În capitala britanică Zvi Zamir spera să-l întâlnească pe agentul său predilect Marwan pentru a obține noi amănunte și certitudinea definitivă că atacul nu este un bluf. Întâlnirea „patronului" Mossadului cu Marwan s-a desfășurat într-un hotel londonez și a fost hipertensionată din cauza presiunii timpului. „Îngerul" a confirmat că atacul statelor arabe urma să fie declanșat a doua zi. Fie că Marwan a fost de bună-credință și nu a avut cunoștință de schimbarea survenită la Damasc pe 3 octombrie privind ora atacului, fie că el a fost de rea-credință pentru că în realitate îndeplinea o misiune de intoxicare pusă în operă de Moukhabarat, ginerele lui Nasser a precizat că momentul preconizat pentru declanșarea ostilităților va fi la sfârșitul zilei, așa cum prevedeau planurile inițiale ale egiptenilor. Zvi Zamir, odată încheiată întrevederea cu Marwan, a luat urgent legătura cu adjuncții săi, prin apel telefonic protejat, presându-i să transmită prețioasa informație factorului politic suprem de la Tel Aviv și comandanților armatei israeliene.

Șefii Tsahal-ului au considerat întotdeauna că, grație serviciilor de informații, dispuneau în caz de război de un răgaz de 48 de ore pentru a mobiliza rezerviștii, indispensabili pentru sistemul de apărare al statului evreu. Dacă s-ar fi dat crezare „Îngerului" ar fi fost vorba de un interval de timp mai redus, fără a mai pune la socoteală devansarea plănuită de atacatori.

Sâmbătă, 6 octombrie la ora 7,30, dispunând și de alte surse de informații, AMAN și Zeira au sfârșit prin a conchide că „Egiptul are intenția de a relua ostilitățile la sfârșitul zilei" și că, la rândul său, armata siriană va ataca pentru a recuceri înălțimile Golan, ocupate de Tsahal în cursul războiului din iunie 1967.

Totul concorda în afară de ora „H" care, pentru Mossad ca și pentru serviciul de informații al armatei, rămânea stabilită pentru sfârșitul zilei.

Cu întârziere a fost deci lansat și ordinul de mobilizare generală. Or, surpriza surprizelor: asaltul armatelor arabe s-a declanșat cu mult înainte, la orele

14. Ceea ce a urmat poate fi rezumat în câteva cuvinte: zăpăceală, panică, improvizație, mai multe zile de lupte înverșunate, cu pierderi grele, necesare pentru ca Tsahalul să recâștige supremația.

Defazarea serviciilor de informații israeliene în raport cu sarcina lor expresă de a afla momentul exact al atacului de Yom Kippur și intoxicarea suferită cu efecte dramatice asupra rezultatelor dobândite de Tsahal în prima etapă a războiului au avut ca urmare o anchetă care la 30 ianuarie 1975 a produs un verdict pe baza raportului comisiei Agranat. Aceasta a recomandat destituirea lui Eliyahu Zeira, care a încercat în zadar să-și decline responsabilitatea afirmând că Marwan, în calitate de agent dublu, ar fi avut misiunea de a dezinforma Mossadul privind ora declanșării atacului de Yom Kippur.

La începutul anului 1975 a avut loc de fapt o epurare generală a serviciilor de informații israeliene. Alături de Zeira a fost demis și Arieh Chalev, adjunctul său, șeful *desk* Egipt al departamentului de cercetare al AMAN, Yona Bendman, șeful informațiilor Tsahalului pentru frontul de sud, David Gedaliah și alte nume mai puțin sonore.

La 27 iunie 2007, „Îngerul”, care n-a fost niciodată demascat public, a plonjat în gol de pe terasa apartamentului său de lux din Londra (revista *Periscop* a relatat pe larg, în nr. 2/54, aprilie-iunie 2021, împrejurările privind decesul lui Ashraf Marwan la Londra – nota red.). Scotland Yard-ul a îndepărtat ipoteza unui atentat, dar un martor ar fi afirmat că a văzut două persoane „de tip oriental” care ar fi asistat calm la dramă de pe o terasă vecină înainte de a se eclipsa. S-a mai afirmat că „Îngerul” tocmai își scria memoriile, care nu au mai fost însă găsite. A fost o sinucidere? Sau, din contră, o răzbunare într-un târziu? În acest din urmă caz, puteau fi suspectați ca autori fie ucigași aflați în slujba Moukhabaratului, dacă ginerele lui Nasser ar fi fost un defector, deci un trădător al Egiptului, fie executorii de serviciu ai spionajului israelian dacă el ar fi fost un agent dublu care a provocat daune de neiertat statului evreu. Misterul morții „Îngerului” rămâne deschis și încununează astfel *sui generis* cariera unuia dintre cei mai controversați și surprinzători agenți secreți ai secolului al XX-lea.

CULTURA DE SECURITATE, CULTURA POLITICĂ

PERMANENȚA TRATATULUI DE LA TRIANON

Ristea Priboi, Ion Constantin

La 4 iunie 1920, la Trianon se semna Tratatul de Pace dintre Puterile Aliate și Asociate, de o parte, și Ungaria, de altă parte, care consfințea frontierele noilor state naționale după destrămarea Imperiului austro-ungar.

Articolul 45 (secțiunea III, România) al Tratatului preciza: „*Ungaria renunță, în ceea ce o privește, în favoarea României, la toate drepturile și titlurile asupra teritoriilor fostei monarhii austro-ungare situate dincolo de fruntariile Ungariei, astfel cum sunt fixate la articolul 27, Partea II (Fruntariile Ungariei) și recunoscute prin prezentul Tratat sau prin orice alte tratate încheiate în scop de a regula afacerile actuale, ca făcând parte din România*”.

Articolul 61 (Secțiunea VII, Clauze cu privire la naționalitate) statua că „*orice persoană având indigenatul pe un teritoriu făcând parte anterior din teritoriile fostei monarhii austro-ungare, va dobândi, de plin drept și cu excluderea naționalității ungare, naționalitatea Statului ce exercită suveranitatea asupra zisului teritoriu*”.

Articolul 74 (Secțiunea IX, Dispoziții generale) stipula: „*Ungaria declară de pe acum că recunoaște și primește fruntariile Austriei, Bulgariei, Greciei, Poloniei, României, Statului sârbo-croato-sloven și ale Statului ceho-slovac, astfel precum aceste fruntarii vor fi fost fixate de către Principalele Puteri Aliate și Asociate. Ungaria se obligă a recunoaște deplina valoare a tratatelor de pace și a convențiunilor adiționale (...) și noile State în fruntariile ce le sunt astfel fixate*”.

Aceste prevederi au fost și rămân borne de hotar pentru configurația Statului român modern de după Marea Unire de la 1918, cu valabilitate perpetuă, Tratatul de la Trianon neavând fixată o perioadă de aplicare delimitată în timp.

Reamintim că Tratatul a fost semnat din partea României de Ion Cantacuzino și Nicolae Titulescu.

În pofida semnăturilor date și a angajamentelor luate, autoritățile ungare au făcut o veritabilă tragedie din acest Tratat, pe care, de mai bine de un secol, nu contenesc să-l blameze și să-l conteste sub toate formele și în toate împrejurările. Miza principală a fost și a rămas Transilvania, fapt afirmat de amiralul Miklos Horthy încă din octombrie 1919, după retragerea Armatei Române din

Budapesta: „*Inamicul numărul 1 al Ungariei este România, pentru că cele mai mari pretenții teritoriale sunt împotriva ei*”. În discuția cu Hitler de la 10 iulie 1940, după cum consemnează documentele germane, premierul ungar Teleki Pal justifica cererea revizionistă în privința Transilvaniei, afirmând că poporul maghiar îi acordă acesteia „*mai multă importanță decât oricărui alt teritoriu pierdut în 1919*”. O lună și jumătate mai târziu, sub dictatul lui Hitler și Mussolini, o bună parte a Transilvaniei intra sub ocupație horthystă, împotriva hotărârilor de la Paris de la sfârșitul Primului Război Mondial pe care, ca și Ungaria, nici Germania și nici Italia nu le recunoșteau. Acest fapt a fost corectat la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, prin Tratatul de Pace între România și Puterile Aliate și Asociate, semnat la Paris la 10 februarie 1947, care, la Articolul 2, stipula că hotărârile de la Viena, din 30 august 1940, „*sunt declarate nule și neavenite. Frontiera dintre România și Ungaria este restabilită prin articolul de față astfel cum exista la 1 februarie 1938*”.

**

Două evenimente excepționale pe tema Tratatului de la Trianon au fost găzduite recent de Fundația Europeană Titulescu (FET): pe 8 iunie 2022 a avut loc lansarea cărții *Tratatul de la Trianon și destinul României Mari*, elaborată de un grup de istorici, sociologi și diplomați, sub coordonarea Prof.univ.dr. Sabin Drăgulin, de la Universitatea „Petre Andrei" din Iași, iar la 14 iunie 2022 s-a lansat cartea *Tratatul de la Trianon. Document esențial care stă la baza Marii Uniri,* scrisă sub coordonarea Prof.univ.dr.Ion M. Anghel, președintele Asociației ambasadorilor și diplomaților de carieră.

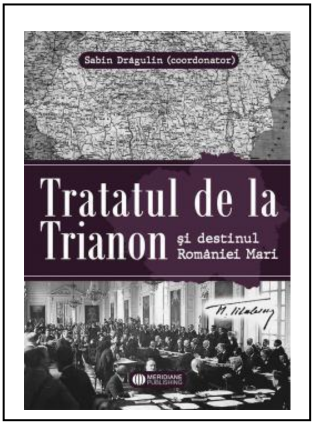

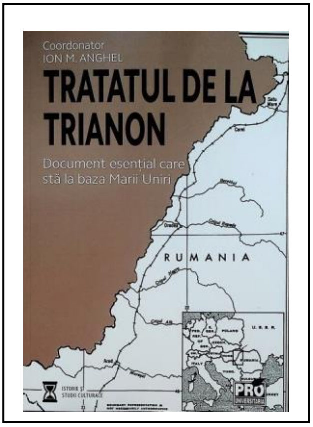

Au fost ocazii excelente pentru a readuce în atenția publică evenimentul istoric de la 4 iunie 1920, mai actual ca oricând, având în vedere acțiunile iredentist-revizioniste maghiare, desfășurate fără întrerupere în perioada care a trecut de atunci, mai vizibile și mai numeroase, însă, în timpurile noastre.

Acțiunile desfășurate la Fundația Europeană Titulescu, organizație neguvernamentală de utilitate publică, sunt de remarcat, cu atât mai mult cu cât diverse instituții ale statului român și liderii principalelor partide politice au neglijat și ignoră aproape ostentativ aniversarea Tratatului care a reprezentat

recunoașterea internațională politică și juridică a actului istoric de la 1 Decembrie 1918 al unirii Transilvaniei cu România și a consacrat pe plan mondial voința românilor majoritari din Transilvania, de revenire la patria mamă. Este greu de înțeles o asemenea atitudine, în condițiile în care, odată cu marcarea a 100 de ani de la semnarea Tratatului, grație unei lăudabile inițiative legislative, 4 iunie a devenit „ziua Tratatului de la Trianon". În același timp, dreptul la replică este o acțiune absolut democratică față de nenumăratele acțiuni provocatoare, adesea ofensatoare, din partea unor personalități oficiale ungare sau organizații din emigrație, la adresa României. În luările de cuvânt rostite cu ocazia lansărilor de carte menționate, s-au făcut multe referiri, cu exemple concrete, despre acte total inacceptabile și neconforme cu dreptul internațional din partea unor oficiali unguri până la nivelul cel mai înalt, la care, din păcate și în mod inexplicabil, autoritățile române nu au reacționat pe măsură.

În acest context, reamintim și noi declarația făcută de un reputat istoric sârb, Miodrag Stanojevic din Novi Sad (vorbitor de limba română), citată din martie 2013 încoace de mai multe publicații românești, cu referire la Csibi Barna, care și-a permis să dea foc în centrul României unei păpuși reprezentând pe eroul național Avram Iancu. Profesorul Miodrag Stanojevic ne propunea un exercițiu de imaginație: ce s-ar fi întâmplat dacă:

- un român ar fi dat foc la Budapesta unei păpuși reprezentându-l pe Kosuth Lajos?
- un turist german ar fi incendiat la Tel Aviv o păpușă reprezentându-i pe David Ben Gurion sau pe Golda Meir?
- un ungur din Voivodina ar fi incendiat la Novi Sad o păpușă reprezentându-l pe Milos Obilic, eroul național de la Kosovopolje?

De ce își permit unii extremiști maghiari astfel de acte în România, dar nu fac același lucru în celelalte țări unde au minorități maghiare și revendicări revizioniste (Slovacia, Serbia, Ucraina)? Simplu, răspunde Stanojevic, pentru că ei știu că „românii sunt un popor pașnic, binevoitor și primitor. Totodată, ei știu că slavii (din Slovacia, Serbia, Ucraina) nu sunt așa! Și nu își permit! Afirm cu tărie că nu există nicăieri în lumea civilizată o țară care să acorde atâtea drepturi unor minorități alogene cum acordă România minorității maghiare", mai afirma istoricul sârb.

DUBLA CETĂȚENIE - INSTRUMENT DE POLITICĂ EXTERNĂ ÎN VECINĂTATEA APROPIATĂ A RUSIEI

Alexandru Botez

În spațiul post-sovietic, dubla cetățenie a devenit unul din cele mai importante instrumente de asigurare a hegemoniei Rusiei. Modificările din legislația rusă în acest domeniu relevă că în ultimii patru ani a fost creat un cadru care va duce la răspândirea dublei cetățenii în Ucraina, Belarus, Kazahstan și Republica Moldova. Prin urmare, Moscova dispune acum de o puternică pârghie de presiune în vecinătatea apropiată, dar folosirea ei se confruntă atât cu constrângeri și îngrijorări interne în cadrul structurilor guvernamentale din Rusia, cât și cu rezistența statelor independente vecine.

**

Mulți actori importanți de pe scena internațională (China – în Asia de Sud-Est, Iranul și Turcia – în Orientul Mijlociu) au legături strânse cu milioane de oameni care vorbesc aceeași limbă, limbi apropiate sau împărtășesc aceeași religie, dar locuiesc în vecinătatea mai mult sau mai puțin apropiată. Caracteristicile culturale comune nu înseamnă neapărat loialitate politică, sau devotament al Diasporei și comunităților religioase față de „*patria lor istorică*” sau „*patria mamă*”. Cu toate acestea, apropierea lingvistică, similaritatea practicilor religioase și istoria comună facilitează contactele dintre oameni, contribuie la stabilirea de legături economice și motivează constant migrația.

Rusia este una din țările al căror spațiu etnic și cultural este mai mare decât teritoriul național actual. Marea majoritate a imigranților și lucrătorilor sezonieri care vin în Rusia provin din statele vecine și sunt vorbitori de limba rusă. Conform Organizației Internaționale pentru Migrațiune, Rusia se situează pe locul 4 în lume din punct de vedere al numărului de imigranți (aproximativ 12 milioane, în 2019).

Spațiul cultural împărtășit cu vecinii și gradul ridicat de intensitate al legăturilor între oameni permite intelectualilor din „*patria mamă*” să-și promoveze sfera lor de influență prin intermediul unor concepții civilizaționale denumite *Lumea Rusă*, *Ungaria Mare*, *Pan-turcism*, *Pan-islamism* etc. De regulă, acest lucru provoacă reacții mai mult sau mai puțin ferme din partea guvernelor din țările vecine.

Politica Rusiei în spațiul post-sovietic s-a confruntat cu provocări serioase în ultimii ani, mai ales în cele mai importante și mai apropiate din punct de vedere etnic și cultural state vecine, Ucraina și Belarus. Moscova s-a dovedit incapabilă să conlucreze cu actori neguvernamentali de pe scena spectrului politic intern din aceste țări, cum sunt opoziția politică, instituțiile societății civile și

Diasporei, demonstrând o lipsă de abilitate de a comunica direct cu cetățenii din țările vecine.

Locuitoare din Peninsula Crimeea, la ieșirea din clădirea Serviciului Federației Ruse pentru Migrațiune unde a obținut pașaportul rus. Simferopol, aprilie 2014.

Cu toate acestea, practic, Moscova dispune de un instrument politic care-i permite să profite de granițele etnice, culturale și lingvistice neclare și care nu se suprapun peste granițele statelor, respectiv atractivitatea cetățeniei ruse pentru mulți oameni care trăiesc în regiune. Este foarte greu de estimat câți oameni din statele post-sovietice ar dori, în condiții favorabile, să obțină pașapoarte rusești. Majoritatea fostelor republici sovietice nu recunosc dubla cetățenie și interzic în mod expres dobândirea celei ruse.

Totuși, milioane de oameni au obținut sau doresc să obțină pașaport rusesc ca o a doua opțiune pentru cetățenie, fără însă să intenționeze să se mute in Rusia unde să aibă rezidență permanentă.

Accelerarea eliberării de pașapoarte rusești în țările vecine, în special în Ucraina, a afectat evoluțiile demografice, economice, sociale și politice interne din aceste state.

Cetățenia multiplă - fenomen global

Asistăm la „*o mare transformare a cetățeniei*” (Ayelet Shachar, *The shifting border: Legal cartographies of migration and mobility*, 2020, Manchester University Press). Până la sfârșitul secolului trecut, cetățenia era dobândită aproape exclusiv prin naștere: termenul de „*loterie a nașterii*” este larg utilizat în literatura privind inegalitățile generate de cetățenie în țările cu nivele diferite de bunăstare a populației (Ayelet Shachar, *The Birthright lottery*, 2009). Schimbarea cetățeniei era posibilă doar pentru persoanele care se mutau cu domiciliul în altă țară sau dacă granițele erau modificate și un teritoriu și populația aferentă acestuia intrau sub altă jurisdicție. În același timp, conform propriilor interese, statele au făcut din cetățenie un element central al identității naționale a populației lor.

În prezent, pe fondul fenomenului globalizării, cetățenia se transformă într-un statut flexibil și dinamic, care nu mai este neapărat legat de teritoriul național și care este ales în mod pragmatic de cei care pot să-și permită acest lucru. (Branko Milanovich, *Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalization*, 2016, Harvard University Press). Ca urmare, cetățenia dublă/multiplă devine din ce în ce mai populară. Nu există statistici credibile privind numărul persoanelor cu cetățenii multiple în lume. De exemplu, în Statele Unite nu există astfel de statistici, deși Curtea Supremă a abrogat interzicerea cetățeniei multiple încă din anul 1967. Toate persoanele cu dublă cetățenie sunt pur și simplu considerate ca fiind americani.

În secolul XXI deținerea unei a doua cetățenii nu mai necesită ca deținătorul să renunțe la prima, fiind din ce în ce mai puțin asociată cu mutarea permanentă a domiciliului și este de regulă considerată o îmbunătățire a statutului social prin crearea de oportunități suplimentare, devenind un „*activ global”* al individului suveran.

De asemenea, este un activ sigur, care se poate transmite urmașilor. (Yossy Harpaz, *Dual Nationality as a Global Asset,* 2019, Princeton University Press, pp. 2, 126-152).

Până la sfârșitul Războiului Rece, în cele mai multe state era prevăzută prin lege loialitatea necondiționată din partea cetățenilor, în special privind disponibilitatea de a servi în armată. Identitatea națională era concepută în așa fel încât cetățeanul trebuia să fie pregătit pentru a-și sacrifica viața pentru țară, dacă era necesar. În prezent putem vorbi de o rapidă desacralizare a noțiunii de cetățenie.

Odată cu trecerea la armata compusă din profesioniști și renunțarea la recrutarea obligatorie, creșterea semnificativă a numărului căsătoriilor dintre cetățenii unor state diferite, accelerarea fenomenului migrației și a unei interdependențe sporite atât în plan global, cât și în relațiile bilaterale dintre state, alte considerații au început să prevaleze. Respectul pentru opțiunea personală a individului, dorința de a câștiga sprijin politic din rândul imigranților și influența din ce în ce mai mare a organizațiilor din Diasporă au devenit factori importanți de stimulare a toleranței față de cetățeniile multiple în statele occidentale. În Turcia (din 1981) și Mexic (din 1998), deciziile de consolidare a legăturilor cu expatriații prin menținerea cetățeniei țării de origine a acestora au fost dictate de alte motive, în special de dorința de a beneficia de banii pe care aceștia îi trimit rudelor și extinderea în acest fel a bazei de impozitare.

Alți factori explică răspândirea dublei cetățenii în Europa Centrală și de Sud-Est. După încheierea Războiului Rece fenomenul „*cetățeniei etnice nerezidente*” a crescut semnificativ în această regiune.

Țările care în diferite împrejurări istorice au pierdut teritorii locuite acum de comunități etnice identice cu populația lor, au început campanii de acordare de pașapoarte fără să ceară noilor cetățeni să se mute pe teritoriul „*patriei istorice*”. Au fost adoptate legi în acest sens în Croația și România – în anul 1991, Bulgaria – în 2001, Serbia – în 2004 și în Ungaria în 2011. Ca urmare, aceste țări au devenit centre subregionale de atracție pentru comunități etnice care locuiesc în statele vecine. De regulă, acest tip de răspândire a cetățeniei duble a devenit posibilă ca urmare a implementării unor proiecte distincte de păstrare a identității naționale menite să compenseze sentimental înfrângerii istorice și pierderii de teritorii și populații. În timp ce în Europa occidentală și Statele Unite dubla cetățenie este cel mai adesea încurajată de forțele politice de stânga și de centru-

stânga, care urmăresc includerea imigranților din țările în curs de dezvoltare în viața politică din țările de adopție, în Europa de Est, în principal, forțele politice naționaliste de dreapta sunt interesate în recrutarea de noi cetățeni din cadrul Diasporei (Myra Waterbury, *Making Citizens Beyond the Borders,* 2014, Problems of post-communism pp. 36-49).

Filozofia „*cetățeniei etnice nerezidente*" este o combinație paradoxală a abordărilor nativiste bazate pe principii de înrudire etnică și o viziune postmodernă permisivă privind identitatea multiplă, dinamică și situațională a individului. În același timp, multe țări încearcă să ascundă componența etnică a populației. De exemplu, într-un efort de a atenua reacția negativă a Uniunii Europene – UE și țărilor vecine Ungariei, care acuză guvernul condus de Viktor Orban de revizionism etno-național și de implementarea unui plan ambițios de unire a tuturor ungurilor într-un singur stat, Budapesta a aprobat doar două criterii pentru cei care aspiră la cetățenie: descendența directă dintr-un cetățean ungur și cunoașterea limbii maghiare. Nu există nicio referire la naționalitatea solicitantului, locul unde domiciliază sau obligativitatea renunțării la cetățenia țării unde locuiește. Cu toate acestea, este clară, dacă nu explicit, atunci în spiritul legilor din Ungaria, dar și din alte țări din Europa Centrală și de Sud-Est, legătura dintre etnicitate și cetățenie și separarea acestora de rezidență, adică de teritoriu.

„*Cetățenia etnică nerezidentă*" este în esență opusul repatrierii, care încurajează oamenii să se întoarcă în patria lor istorică (Germania, Israel, Kazahstan, precum și Rusia) (Olga Zeveleva, *Political aspects of repatriation: Germany, Russia, Kazakhstan. A comparative analysis,* 2013, Nationalities papers). Totuși, astfel de programe adoptate de state nu pot prevedea și controla în totalitate comportamentul oamenilor. La nivelul cetățenilor și familiilor, „*cetățenia etnică nerezidentă*" poate evolua treptat spre repatriere și viceversa. De exemplu, dobândind al doilea pașaport, după câțiva ani o persoană poate decide să se mute, respectiv să se repatrieze. Dimpotrivă, repatrierea poate adesea însemna reîntoarcerea în țara de origine, adică devenirea astfel de cetățeni etnici nerezidenți.

Făcând din membrii Diasporei „*cetățeni etnici nerezidenți*" guvernele din țările Europei Centrale și de Sud-Est, de regulă, au în vedere, cel puțin, unul din următoarele patru obiective: obținerea unui fel de compensație pentru suferința națională provocată de pierderea de teritorii prin menținerea legăturilor cu oamenii care trăiesc pe aceste teritorii; consolidarea influenței politice în regiune; schimbarea componenței etnice a unei țări prin creșterea dominanței grupului etnic majoritar; asigurarea de sprijin politic din partea noilor cetățeni în favoarea forțele naționaliste. În anul 2014, 95% dintre cetățenii Ungariei care trăiesc în statele vecine au votat pentru Viktor Orban și partidul condus de acesta Fidesz (*Hungarian Elections 2014: Turnout and the Impact of the Electoral System*, Republikon Institute).

Implementarea cu succes a programelor care promovează „*cetățenia etnică nerezidentă*" necesită îndeplinirea a trei condiții: voință politică și un

sistem bine organizat de eliberare a pașapoartelor în „*statul nucleu*”; un număr semnificativ de oameni în țările vecine care doresc să obțină cetățenia dublă; absența unei rezistențe active din partea guvernelor țărilor în care aceștia trăiesc.

În majoritatea cazurilor, politica „*cetățeniei etnice nerezidente*” vizează acele țări vecine care sunt mai puțin dezvoltate economic și mai slabe din punct de vedere politic. Croația promovează o astfel de politică în ce-i privește pe etnicii croați din Bosnia și Herțegovina, România vizează cetățenii Republicii Moldova, Bulgaria pe cei din Macedonia de Nord, Serbia pe cei din Bosnia Herțegovina și Muntenegru, iar Ungaria își direcționează eforturile vizând etnicii maghiari din România, Serbia, Ucraina și Slovacia. Aceasta din urmă este singura țară care opune o rezistență fermă abordării „*cetățeniei etnice nerezidente*”, reacționând cu promptitudine la legislația adoptată în Ungaria cu propriile legi prin care toți cei care optează pentru al doilea pașaport, pierd automat cetățenia Slovaciei.

Ungaria implementează cel mai ambițios program de promovare a proiectului „*cetățeniei etnice nerezidente*”. Se estimează că din cele trei milioane de etnici maghiari care trăiesc în statele vecine Ungariei, un milion au primit deja pașapoarte maghiare, devenind astfel persoane cu cetățenie dublă. Autoritățile de la Budapesta au stabilit o serie de indicatori țintă pentru cetățenia transfrontalieră și încurajează consulatele Ungariei și alte instituții să acționeze în direcția implementării lor.

Sociologul israelian Yossi Harpaz relevă că discrepanțele la nivel global în ce privește definirea cetățeniei în diferite țări constituie principalul factor care determină oamenii să opteze pentru obținerea celui de-al doilea pașaport. De exemplu, mai puțin de 2% dintre cetățenii americani care sunt eligibili să dobândească și cetățenia Ungariei, au folosit această oportunitate, pe când în cazul României acest procent este de 30%, 61% în Serbia și 96% în Ucraina (Yossy Harpaz, *Dual Nationality as a Global Asset,* 2019, Princeton University Press).

Prin urmare, motivele pentru care din ce în ce mai multe țări consideră că proliferarea cetățeniei duble/multiple servesc sau, cel puțin, nu contravin interesele lor sunt destul de diferite. Acestea includ de la tentative de a acorda sprijin politic pentru imigranți, asigurarea fluxurilor de remitențe bănești, până la creșterea influenței unui stat în regiune. Cu toate acestea, există suficiente dovezi din care rezultă că oportunitățile oferite de cetățenia dublă nu sunt folosite întotdeauna de către indivizi așa cum au fost ele intenționate inițial de către guverne. De exemplu, mulți etnici sârbi din Voivodina au început să învețe limba maghiară pentru a obține un acces mai facil în UE cu un pașaport emis de Ungaria.

Răspândirea cetățeniei duble/multiple în multe regiuni ale lumii este încă o altă manifestare a fenomenului globalizării, a creșterii migrației internaționale (doar în 2019 au fost 272 milioane de emigranți în lume), creșterii numărului căsătoriilor între persoane cu cetățenii diferite și sporirea numărului și

importanței comunităților transnaționale, inclusiv a Diasporei (International Organization for Migration, Rerport 2020, p. 3).

Proliferarea cetățeniei duble în spațiul post-sovietic este însă un caz special, susține Igor Zevelev, doctor în științe politice și cercetător la Kennan Institute, Washington - USA, în studiul său întitulat „*Dual citizenship as a foreign policy instrument*”, din iunie 2021, publicat în *Russia in Global Affairs*..

Evoluția implementării dublei cetățenii în Rusia

După dezintegrarea Uniunii Sovietice, Rusia a fost în căutarea propriului model al politicii de promovare a cetățeniei duble în spațiul post-sovietic. În această perioadă, strategia Moscovei a cunoscut modificări semnificative cel puțin de două ori, cea mai radicală fiind în 2020. La fel ca și Croația și România la începutul anilor 1990, Rusia a promovat cetățenia dublă pentru rezidenți din țările vecine. Datorită rolului special pe care îl ocupă în regiune, această politică a Rusiei ar fi putut avea consecințe geopolitice mult mai mari. Cu toate acestea, din 1993 până în 2007, eforturile Moscovei în acest domeniu au fost inconsistente și s-au soldat cu rezultate modeste. Se părea că Moscova nu era interesată prea mult în posibilitatea promovării cetățeniei duble în spațiul post-sovietic. În anii 2008-2017, a devenit chiar mai dificil de obținut pașaportul rus, ca o a doua cetățenie. Totuși, în perioada 2017-2020, în mod neașteptat pentru mulți, Moscova a reluat ideea acordării dublei cetățenii și a adoptat o serie de amendamente importante la Legea cetățeniei, care au oferit oportunități sporite pentru un număr semnificativ de persoane care trăiesc în țări considerate vitale pentru interesele naționale ale Rusiei: (Ucraina, Belarus, Kazahstan și Republica Moldova), de a obține „*cetățenia etnică nerezidentă*”.

Mediul intelectual multistratificat și competitiv, combinat cu procesele atent controlate de luare a deciziilor politice și administrative, explică de ce Moscova a considerat până atunci că cetățenia dublă era inconsistentă și imprevizibilă.

Rusia nu este un caz unic din acest punct de vedere. Christian Joppke a fost printre primii experți care au relevat analiza modului de formare a cetățeniei ca un proces politic în strânsă legătură cu edificarea identității naționale, considerând că această abordare este aplicabilă majorității țărilor din lume. Caracterul contradictoriu al naturii politicii Rusiei privind cetățenia este atribuit conflictelor existente în cadrul elitei ruse. Plecând de la analiza întreprinsă de Graham Allison a politicii birocratice, John Ikenberry atrage atenția asupra luptei dintre diferite grupări pentru a-și impune deciziile administrative în guvern, pe care le descrie ca fiind „*comunități epistemice ale unor specialiști guvernamentali bine-plasați și intelectuali care formează școli distincte de gândire în domeniul politicii externe*” (John Ikenberry, *The Political Origins of Bretton Woods*, 1993, World policy journal).

Discuțiile despre acordarea cetățeniei ruse milioanelor de cetățeni din fostele republici sovietice au început imediat după prăbușirea Uniunii Sovietice și se mai desfășoară încă.

1993-2007

Începând cu anul 1993, guvernul rus a considerat apărarea drepturilor compatrioților din țările vecine ca fiind principalul obiectiv strategic de politică externă, iar cetățenia dublă ca principalul instrument de realizare a acestui obiectiv. Moscova avea în vedere trei avantaje pe care acordarea cetățeniei duble le avea, comparativ cu repatrierea etnicilor ruși cerută la acea vreme de unii naționaliști. În primul rând, această abordare părea mai „*civilizată”* decât stabilirea unor „*relații speciale*” cu etnicii ruși din vecinătatea apropiată. După cum afirma ministrul rus de externe de atunci, Andrei Kozîrev, în memoriile sale, „*Nu putem lua în considerare factorul etnic ca bază a politicii noastre. Acest lucru ar duce la conflicte etnice, așa cum s-a întâmplat în Iugoslavia* ”.

Al doilea avantaj al cetățeniei duble era faptul că aceasta se presupunea că ar fi putut opri afluxul scăpat de sub control al imigranților care soseau în Rusia, oferindu-le cel puțin o anumită siguranță și liniște în țara în care locuiau acum. În contextul crizei economice devastatoare din anii 1990, guvernanții de atunci considerau că noii veniți vor necesita cheltuieli uriașe, pe care Rusia nu și le putea permite.

Al treilea avantaj al dublei cetățenii decurgea din rolul special pe care Rusia și l-a asumat în regiune. Dubla cetățenie putea să servească ca un instrument convenabil și eficient pentru menținerea statelor post-sovietice în orbita Moscovei. Rolul pe care Rusia și l-a asumat de protector al cetățenilor săi din străinătate, în calitate de putere globală sau regională, nu este o practică rară. Această politică a fost promovată de Statele Unite în America Latină și de Franța în Africa. În condițiile în care Rusia ar fi avut milioane de cetățeni aflați în statele din vecinătatea apropiată, ar fi fost dificil de împiedicat dominația ei absolută și nerestricționată pe teritoriul fostei URSS.

Inițial, diplomația rusă s-a abținut de la acțiuni unilaterale și a preferat să apeleze la încheierea unor acorduri bilaterale. Moscova s-a confruntat însă cu o rezistență fermă din partea guvernelor din aproape toate statele post-sovietice, care se temeau că vor avea probleme în edificarea lor națională. Cetățenia deținea un rol important în afirmarea identități lor naționale, ca noi state, iar liderii acestora nu erau dispuși să permită o situație în care cetățenii lor ar fi putut să dețină simultan cetățenia unui stat vecin. Intenția Rusiei de a introduce cetățenia dublă era considerată ca o încercare de a crea un instrument de influență, sub masca grijii față de soarta compatrioților.

Negocierile bilaterale din perioada 1993-1995 au fost în mare parte infructuoase. Singurele rezultate ale încercărilor de a folosi acest „*instrument esențial*” pentru realizarea „*principalului obiectiv strategic de politică externă*” au fost acordul cu Turkmenistan – semnat în decembrie 1993 și cel cu Tadjikistan – semnat în septembrie 1995 (intrate în vigoare în 1994, respectiv în 1996). Turkmenistan s-a retras unilateral din acest acord cu Rusia în 2003. În anul 2007, încă două foste republici unionale sovietice, Kîrgîzstan și Armenia, au adoptat legi prin care era permisă cetățenia dublă. În plus, au fost eliberate pașapoarte

rusești aproape tuturor locuitorilor din Abhazia și Osetia de Sud (încă înainte de evenimentele din 2008), precum și multora din rezidenții Transnistriei.

În anul 1995 a devenit evident că politica promovată de Moscova în domeniul acordării cetățeniei ruse a eșuat în țările cele mai importante. Trei sferturi din etnicii ruși care se află în vecinătatea apropiată sunt în Ucraina, Belarus și Kazahstan.

Cel mai spectaculos a fost însă eșecul negocierilor în acest domeniu cu Ucraina. În ciuda promisiunilor făcute în timpul campaniei electorale din 1994, președintele ucrainean de atunci, Leonid Kucima, a adoptat o poziție fermă împotriva cetățeniei duble. Această chestiune a fost unul din obstacolele care, până în luna mai 1997, a împiedicat semnarea unui tratat bilateral cuprinzător.

Prin urmare, din 1995, problematica dublei cetățenii în statele post-sovietice, a început treptat să dispară de pe agenda politică și diplomatică a relațiilor bilaterale sau multilaterale. Confruntată cu puternică opoziție din partea altor guverne, Moscova pur și simplu a dat înapoi.

Problema cetățeniei duble a revenit pe neașteptate în actualitate în anul 2004. Încercând să atragă de partea lor alegătorii pro-ruși, la alegerile prezidențiale din Ucraina din acel an, Viktor Ianukovici și Leonid Kucima au fost de acord cu negocierea unui acord cu Rusia privind cetățenia dublă. Totuși, nu era clar dacă parlamentul de la Kiev ar fi ratificat un astfel de acord și dacă Ianukovici s-ar fi ținut de cuvânt. În orice caz, agențiile federale ruse implicate au început să elaboreze proiectul de acord, dar Revoluția Portocalie le-a stricat planurile. Reluarea ideii dublei cetățenii în 2004 indica faptul că Rusia era pregătită să revină la această chestiune, în condiții mai favorabile.

2008-2017

În perioada 2008-2017, pozițiile dominante în confruntarea internă dintre grupările birocraților ruși referitor la cetățenia dublă au fost deținute de cei care se opuneau acordării de pașapoarte rusești locuitorilor din țările aflate în vecinătatea apropiată. Conform acestei părți a aparatului birocratic, Rusia trebuia să-și consolideze mai întâi statul și instituțiile sale în interiorul actualelor frontiere naționale. Organele de aplicare a prevederilor legilor și cele cu atribuții în domeniul securității erau de acord cu acest punct de vedere. Acestea susțineau că ar fi fost practic imposibil să verifice trecutul noilor cetățeni. De asemenea, existau temeri că o lege liberală privind cetățenia ar fi deschis porțile Rusiei pentru persoane provenind din Asia Centrală și în acest fel Rusia s-ar fi confruntat cu o creștere a amenințărilor teroriste din Afganistan. Ministerul Afacerilor Interne a elaborat o serie de măsuri care constituiau obstacole menite să prevină accesul facil la cetățenia rusă. Totuși, în ciuda acestor dificultăți.

Legea cetățeniei adoptată în Rusia în anul 2002 a introdus o serie de restricții pentru a preveni extinderea în continuare a acordării cetățeniei duble. Astfel, articolul 13 stipula ca cei care solicitau pașaport rusesc să renunțe la cetățenia altui stat.

La acea vreme, acordarea cetățeniei duble se practica doar în țările și teritoriile mici, care erau complet dependente economic de Rusia și în care Rusia avea o prezență militară: Tadjikistan, Kîrgîzstan, Armenia, Abhazia, Osetia de Sud și Transnistria. Aproximativ 100.000 de etnici ruși din Letonia și Estonia au primit cetățenia rusă, dar marea lor majoritate nu aveau cetățenia țărilor în care locuiesc.

Această stare de fapt cu greu ar putea fi denumită „*cetățenie etnică nerezidentă*", având în vedere că ponderea etnicilor ruși în aceste țări este extrem de redusă. Numărul total al persoanelor care dețin pașaport rusesc, pe lângă cel al țării de reședință, se estima că era de aproximativ 1,5 milioane. În întreg spațiul post-sovietic, până în 2019 – 2020 numărul total al persoanelor care *de facto* aveau cetățenie dublă se pare că depășea 2 milioane, deoarece nu toți dintre aceștia au dorit să informeze despre acest lucru autoritățile din țările unde locuiesc. Aceasta înseamnă mai puțin de 1,5% din totalul populației Rusiei. Pentru comparație, această cifră se apropie de 10% în cazul Ungariei.

Până în anul 2017, legile cetățeniei, programul de repatriere și politica în domeniul migrației nu făceau distincție în Rusia între etnici ruși, vorbitori de limba rusă și slavii orientali (ucraineni, belaruși), pe de o parte și membrii altor grupuri etnice, pe de altă parte. Până în 2020, când Rusia a început o campanie activă de acordare a cetățeniei ruse rezidenților din Ucraina de Est, majoritatea absolută a persoanelor cu două pașapoarte din spațiul post-sovietic nu erau etnici ruși. Aceasta explică rezistența instituțiilor guvernamentale ruse față de extinderea acordării cetățeniei duble. O parte a elitei ruse considera că această politică era greșită, chiar absurdă.

2017-2020

În perioada 2017-2020, au fost adoptate o serie de amendamente importante la legea cetățeniei. Acestea nu oferă în mod explicit avantaje etnicilor ruși sau slavilor orientali, dar stabilesc proceduri care le ușurează obținerea pașapoartelor rusești. Practic, Rusia a copiat pașii întreprinși de Ungaria, care în anul 2011 a creat un sistem de preferințe pentru etnicii maghiari din țările vecine, evitând o justificare explicită etno-naționalistă a politicii sale. O abordare liberală a problematicii cetățeniei era sprijinită de grupări destul de consistente din cadrul elitei ruse: „*imperialiștii*", care consideră că cetățenia dublă este un instrument eficient pentru realizarea dominației regionale a Moscovei; membrii Partidului Comunist nostalgici ai idealurilor „*prieteniei popoarelor*" din timpurile sovietice și care în majoritatea cazurilor se suprapun cu motivația etno-naționalistă; așa-numitul bloc economic din ramura executivă, care – la fel cu mulți economiști liberali – insistă că economia Rusiei are nevoie de un aflux de forță de muncă ieftină și care să vorbească limba rusă.

Această coaliție largă și diversă a devenit predominantă în 2017, când la Kremlin s-a conștientizat din ce în ce mai mult faptul că era imposibil să fie readusă Ucraina în sfera de influență a Rusiei folosind vechile metode, Kazahstanul și Belarus erau în căutarea unei politici externe „*multivectoriale*",

iar în Republica Moldova devenea tot mai populară orientarea europeană. Ca urmare, conducerea de la Kremlin a acceptat schimbări drastice ale legislației, oferind foi de parcurs rapide pentru procedurile de obținere a cetățeniei ruse de către milioane de cetățeni din țările post-sovietice considerate importante.

În perioada 2017-2020, Adunarea Federală a Rusiei, la inițiativa conducerii de la Kremlin, a adoptat trei seturi de amendamente la Legea cetățeniei. Aceasta a însemnat revizuirea radicală a politicii promovate de Rusia în spațiul post-sovietic, vizând prioritar Ucraina, Belarus, Kazahstan și Moldova.

În primul rând, în 2017, cetățenii ucraineni au dobândit un statut special în legislația rusă. Nu mai era nevoie să prezinte documente din care să rezulte aprobarea guvernului de la Kiev pentru renunțarea la cetățenia ucraineană, ca o condiție pentru obținerea cetățeniei ruse.

În al doilea rând, în 2019, legislația rusă a fost amendată precizându-se categoriile de persoane îndreptățite să beneficieze de procedura rapidă de naturalizare. Conform indicațiilor personale ale lui Vladimir Putin, de acest statut au beneficiat inițial rezidenții republicilor populare Donețk și Lugansk (DNR și LNR). Ulterior, Putin a extins acest drept pentru toți locuitorii regiunilor Donețk și Lugansk, care din punct de vedere geografic ocupau un teritoriu mai mare decât cel al „*republicilor populare*”. Ca urmare, aproximativ 7 milioane de persoane au devenit eligibile să obțină cetățenia rusă, ușor și rapid. Deci, practic, în perioada 2017-2019, Moscova a introdus un regim special de obținere a cetățeniei ruse în anumite regiuni ale Ucrainei. În același timp, mulți locuitori ai republicilor nerecunoscute DNR și LNR, la fel ca și cei 2 milioane de locuitori ai Peninsulei Crimeea, în anul 2014, au devenit persoane cu dublă cetățenie, pentru că din punct de vedere al legislației ucrainene ei nu pierduseră cetățenia ucraineană.

În al treilea rând, în luna aprilie 2020, un nou pachet de amendamente la Legea cetățeniei a simplificat procedurile de solicitare a cetățeniei duble pentru toți cetățenii Ucrainei, precum și pentru cetățenii Belarus, Kazahstan și Republicii Moldova. A fost abolită prevederea conform căreia solicitanții trebuiau să locuiască 5 ani neîntrerupți pe teritoriul Rusiei. În majoritatea cazurilor, timpul necesar pentru soluționarea cererilor de obținere a cetățeniei ruse a fost redus la un an. Ceea ce era extrem de important era faptul că ultimele amendamente adoptate permiteau unei persoane să obțină pașaportul rusesc fără să piardă cetățenia altei țări. Amendamentele au intrat în vigoare în luna iulie 2020.

Cetățenii Ucrainei au fost primii care s-au grăbit să folosească oportunitățile oferite de noile prevederi legislative. Aceștia s-au situat de departe pe primul loc din punctul de vedere al numărului de pașapoarte rusești emise în 2020, respectiv 410.000 sau 63% din totalul noilor cetățeni ruși. Cetățenia rusă este mult mai puțin atractivă în Belarus și Kazahstan decât în Ucraina. Acordurile încheiate în cadrul Uniunii Economice Eurasiatice (EAEU) prevăd libera circulație a forței de muncă. Totuși, acestea nu permit rezidența permanentă pe teritoriul altei țări fără existența unui contract de muncă. Perspectiva obținerii

unui pașaport rusesc pare să fie atractivă doar pentru mici grupuri din cadrul populației Belarus și Kazahstan (în principal etnici ruși în Kazahstan, precum și membrii ai opoziției sau activiști politici). Pentru mulți moldoveni, posibilitatea obținerii de pașapoarte românești este mult mai atractivă decât cea rusească, deși există un oarecare interes pentru aceasta din urmă în cazul unor muncitori sezonieri.

Principalele ținte vizate de această nouă legislație sunt cele două grupuri de cetățeni din Ucraina, precum și cei din Belarus și Kazahstan și într-o măsură mai mică din Moldova. Fiecare din aceste grupuri potențial pot include mai multe milioane de persoane. Prima categorie este formată de cei care intenționează să se mute permanent în Rusia. Conducerea de la Kremlin înțelege că Rusia se confruntă cu probleme demografice grave, în special în Siberia și Extremul Orient. Concepția care stă la baza politicii statului în domeniul migrației pentru perioada 2019-2025 relevă cu claritate că atragerea străinilor și imigranților pentru a se stabili în aceste regiuni constituie o prioritate. La prima vedere, aceste schimbări din politica cetățeniei reflectă poziția „*blocului economic*” din guvern și vizează încurajarea unei noi politici în domeniul migrației în Rusia. Cu toate acestea, președintele Vladimir Putin contează pe sprijinul și al altor segmente ale societății ruse. În decembrie 2019, acesta a explicat ce fel de străini ar fi bine-veniți în Rusia: „*Desigur, este ușor pentru oameni care cunosc și respectă cultura rusă și care vorbesc limba rusă să se adapteze la situația din țara noastră. De aceea este ușor, de exemplu, pentru belaruși, ucraineni sau moldoveni, deoarece este mai simplu pentru ei. Și pentru localnici ar fi mai ușor. Sunt 3 milioane de ucraineni care trăiesc în Rusia și aproximativ tot atâția au venit după tragicele evenimente din Donbas. Este mai dificil să se adapteze, să zicem, oamenii venind din Asia Centrală*”.

A doua categorie include pe cei care vor rămâne rezidenți în Ucraina sau în aceste trei țări, dar vor obține cetățenia rusă. Din punct de vedere tehnic, amendamentele din 2020 se aplică doar după ce persoanele respective s-au mutat în Rusia. Președintele Comitetului din Duma de Stat pentru problemele Comunității Statelor Independente, Integrării Eurasiatice și Relațiilor cu Compatrioții, Leonid Kalașnikov (Partidul Comunist) și prim-adjunctul său Konstantin Zatulin (Partidul Rusia Unită) au susținut cu tărie renunțarea la prevederea prin care o persoană care solicită cetățenia rusă trebuie să se mute în Rusia. În luna aprilie 2020, împreună cu deputatul Kazbek Taysaev (Partidul Comunist), au încercat să includă un amendament în acest sens la Legea cetățeniei, dar s-au opus reprezentanții puterii executive. Totuși, practic, eliminarea prevederii care obliga la renunțarea la prima cetățenie a încurajat multe persoane să aibă domicilii în două țări.

Președintele ucrainean Volodimir Zelenski a reacționat la planul lui Putin de a simplifica procedurile de acordare a cetățeniei ruse cetățenilor Ucrainei printr-o declarație postată pe Facebook, în luna aprilie 2019. El a promis că va fi acordată cetățenia ucraineană persoanelor din toate țările, care au suferit din

cauza regimurilor autoritariste și corupte, dar înainte de toți „*rușilor care suferă în prezent cel mai mult*”. În luna august 2019, Zelenski a semnat un decret prin care era simplificată procedura de obținere a cetățeniei ucrainene de către „*cetățenii ruși persecutați din motive politice*”. Vladimir Putin a replicat declarând că: „*Am spus în mai multe ocazii că ucrainenii și rușii sunt frați. Chiar mai mult, eu cred că de fapt sunt același popor, fiecare cu trăsăturile lor specifice – culturale, lingvistice și istorice – dar în esență sunt același popor. Iar dacă vom avea aceeași cetățenie atât rușii cât și ucrainenii vor avea de câștigat, vom fi mai puternici și mai eficienți... Dacă Ucraina va începe să emită pașapoarte cetățenilor ruși, iar Rusia va emite pașapoarte ucrainenilor, mai devreme sau mai târziu vom ajunge inevitabil la rezultatul că toți vom avea aceeași cetățenie. Acest lucru trebuie salutat*”.

În anul 2021, guvernul de la Kiev a decis să ia măsuri ferme pentru a preveni cetățenia dublă cu Rusia. Este în curs de elaborare un proiect de lege prin care va fi complet exclusă posibilitatea de a deține simultan pașapoarte ucrainean și rusesc. Tentativele anterioare de a pedepsi cetățenia dublă au eșuat. Ultima încercare de acest fel a eșuat în luna mai 2020, dar Rada Supremă a refuzat să adopte un proiect în acest sens emis de președinte. În februarie 2021, Consiliul pentru Securitate Națională (NSDC) a anunțat că guvernul de la Kiev va dezvolta un mecanism pentru identificarea cetățeniei duble/multiple, în primul rând printre cetățenii ucraineni care aspiră la funcții alese sau de rang înalt. Inspirându-se din experiența Statelor Baltice, Ucraina intenționează să admită cetățenia dublă pentru cetățenii statelor membre UE și altor state, nu însă și pentru Rusia. Conform deciziei NSDC, guvernul intenționa să inițieze dialoguri bilaterale pentru încheierea de acorduri privind recunoașterea cetățeniei duble cu statele interesate, cu excepția „*statului agresor*”, adică Rusia. Un alt proiect de lege aflat în dezbatere prevede pedepse între 2 și 5 ani pentru cetățenii Ucrainei care ascund că au obținut și pașapoarte rusești.

Până acum, niciuna din tentativele actualilor guvernanți de la Kiev de a preveni obținerea de către ucraineni a dublei cetățenii nu a fost încununată de succes. Experiența din Europa Centrală și de Sud-Est (Croația, Ungaria, Serbia și România) relevă că cetățenii din țările cu venituri scăzute caută locuri de muncă, educație și ocrotire medicală în țările cu venituri mai mari, iar cetățenia dublă simplifică și accelerează procedurile care le permit să mențină legături strânse cu patria lor. Aceasta poate avea însă consecințe politice grave. De exemplu, o persoană cu cetățenie dublă, ucraineană și rusă, cel mai probabil va dori să beneficieze de cele mai simple și ușoare condiții de mișcare a forței de muncă și, ca urmare va vota pentru acei politicieni din Ucraina care vor promite că vor promova o politică „*constructivă*” față de Moscova. Un astfel de grup de cetățeni ucraineni poate deveni un instrument de influență al Rusiei în statul vecin.

În timp ce vorbea despre „*un singur popor*” și simplificarea și accelerarea procedurilor de obținere a pașapoartelor rusești pentru cetățenii statelor post-sovietice, în decembrie 2020, Kremlinul a inițiat noi restricții legislative pentru

persoanele cu cetățenie dublă. Acest lucru este în concordanță cu poziția dură adoptată în 2014, când toți cetățenii ruși care aveau domiciliul permanent în Rusia și dețineau și altă cetățenie sau aveau permis de rezidență în altă țară au fost obligați să notifice despre acest fapt imediat Ministerul Afacerilor Interne. Noul pachet de restricții înaintat de președinte Dumei de Stat în 2020 interzicea ca aceste persoane să dețină funcții oficiale la nivel federal, regional și chiar municipal, precum și să lucreze în instituții de aplicare a legii sau de securitate. Atitudinea statului față de cetățenia dublă a fost formulată ironic de către reprezentantul președintelui în Duma de Stat, Garry Minkh. „*Fii așa de amabil și hotărăște-te pe care stat ești dispus să servești?*”, adresându-se persoanelor vizate de proiectul de lege. „*Pentru că servitorul la doi stăpâni nu este doar un personaj celebru, dar este și un pic comic...*”.

Promovarea în viitor de către Rusia a cetățeniei duble se va face în condițiile în care cea mai mare parte a proiectelor de „*cetățenie etnică nerezidentă”* din alte părți ale lumii sunt temporare, flexibile și depind de circumstanțele politice schimbătoare Rusia nu va fi o excepție.

Implicații geopolitice: trei scenarii

Pot fi schițate trei scenarii pentru o posibilă evoluție a dublei cetățenii în spațiul post-sovietic în următorul deceniu.

Conform primului scenariu, dacă spațiul post-sovietic se destramă complet, iar părțile sale componente vor fi încorporate în alte sisteme regionale din jurul Occidentului, Chinei sau Turciei, atractivitatea obținerii cetățeniei ruse va scădea. Este puțin probabil că țările europene vor dori să includă în rândul lor un mare număr de deținători de pașapoarte rusești. Acest lucru va încuraja guvernele statelor din spațiul post-sovietic să blocheze cu fermitate răspândirea în continuare a dublei cetățenii. Nu va fi ceva ușor de făcut.

Al doilea scenariu presupune transformarea regiunii într-un sistem în care există clar definit un centru. În acest caz, cetățenii țărilor post-sovietice vor prefera ca obținerea cetățeniei duble să nu fie îngrădită. Cu toate acestea, și în acest scenariu, guvernele vor încerca să limiteze răspândirea cetățeniei duble, temându-se de pierderea suveranității. Unele elemente ale acestui scenariu există deja, iar cetățenia dublă poate deveni un factor suplimentar care să împiedice sistemul să se destrame complet și să evolueze conform primului scenariu.

În fine, al treilea scenariu are în vedere transformarea spațiului post-sovietic într-o comunitate în care statele cedează treptat din funcțiile lor unor actori subnaționali sau transnaționali. Cetățenii își vor defini tot mai mult relațiile dintre ei și identitățile lor în afara cadrului definit de guvernele naționale. Se vor dezvolta vertiginos grupuri sociale transnaționale bazate pe valori și interese comune, legături economice și de prietenie. În acest caz, cetățenia dublă/multiplă se va răspândi cu repeziciune și va servi ca un mecanism de consolidare a unui nou tip de comunitate regională. Harta politică neclară a spațiului post-sovietic, în care locul de naștere și reședința nu vor coincide neapărat cu cetățenia, va fi considerată de majoritatea țărilor din regiune ca un fenomen pozitiv. Toți ar putea

considera că naționalitatea dublă/multiplă este un lucru mai bun pentru menținerea păcii și securității, decât vechiul sistem bazat pe state bine definite, cu frontiere clar trasate, rezultate în Europa ca urmare a unor războaie sângeroase. Frontierele dintre state vor deveni mai puțin importante datorită libertății de mișcare a oamenilor, care vor considera nu doar una, două sau chiar mai multe țări ca fiind patria lor. Vechiul sistem westfalian, care acordă prioritate statelor-națiune va fi treptat înlocuit cu o structură în care accentul se va pune pe cetățeni liberi, cu multiplă, flexibilă și în permanentă schimbare identitate națională. Implementarea celui de-al treilea scenariu în spațiul post-sovietic ar necesita rezolvarea conflictelor, un înalt nivel de integrare regională și, cel puțin, o democratizare parțială. Toate acestea par iluzorii în prezent. Răspândirea actuală a cetățeniei duble este un pas către implementarea scenariului 2, iar pe termen lung a scenariului 3.

Din analiza cetățeniei duble ca un instrument politic al Rusiei în spațiul post-sovietic rezultă că Moscova dispune de o pârghie de presiune puternică, dar folosirea ei îngrijorează și naște rezistență din partea statelor independente vecine.

Răspândirea cetățeniei duble într-o regiune poate contribui la erodarea granițelor politice și împiedica eforturile de edificare a identității naționale în statele-națiune. Cu toate acestea, cetățenia dublă/multiplă va continua să prolifereze în spațiul post sovietic. Acesta este un proces care se dezvoltă în conformitate cu tendințele globale. Factorul politic îl poate încetini sau accelera, dar, deocamdată, nu îl poate stopa sau inversa.

„*CHESTIUNEA POLONEZĂ*” – OBSESIA SERVICIILOR SECRETE ALE URSS

Dr. Ist. Ion Constantin

În întreaga perioadă a regimului comunist, problema poloneză a constituit o adevărată obsesie pentru serviciile secrete sovietice, ai căror lideri erau conştienţi de influenţa reală pe care Biserica Romano-Catolică o avea în societatea poloneză și, implicit, a riscurilor ce decurgeau din aceasta, pentru siguranța sistemului comunist în ansambul său.

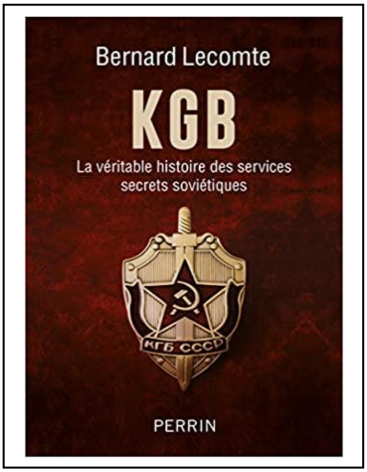

În aceste condiții, ș*efii KGB au exercitat presiuni tot mai mari asupra Securității poloneze (Urząd Bezpieczeństwa – UB), pentru intensificarea și „eficientizarea” controlului asupra Bisericii, așa cum rezultă și dintr*-o *lucrare a lui Bernard Lecomte* (*KGB - La véritable histoire des services secrets soviétiques,* Ed. Perrin, 2020), de curând editată și în limba română (*KGB – adevărata istorie a serviciilor secrete sovietice*, Meteor Press, 2022).

Încă înainte să ajungă papă, Karol Wojtyła era intens „lucrat” de UB, mai ales după ce a fost promovat ca episcop auxiliar al Cracoviei în anul 1963. S-a încercat, într-o primă fază, crearea unor animozități între tânărul episcop, mai degrabă progresist și bătrânul primat, cardinalul Stefan Wyszyński, cunoscut ca fiind conservator. Încurajată mai ales după 1967, când Papa Paul al VI-lea l-a avansat pe Wojtyła al doilea cardinal polonez, această tactică se va dovedi inutilă.

În anii 1970, UB-ul, devenit SB (Służba Bezpieczeństwa), a aplicat o altă strategie, încercând să exacerbeze opoziția viscerală dintre partea cea mai anticomunistă a episcopatului polonez și mișcările contestatare venite dinspre stânga laică, mai ales Comitetul de Apărare a Muncitorilor (KOR), fondat de Adam Michnik, Jacek Kuroń și Karol Modzelewski în urma grevelor de la Ursus și Radom din 1976. Rezultatele au fost nesemnificative, Biserica dovedindu-se unul din factorii cei mai importanți în potențarea mișcării de opoziție anticomuniste din țară.

Vestea alegerii unui arhiepiscop polonez pe tronul sfântului Petru, în seara zilei de 16 octombrie 1978, a reprezentat un adevărat șoc pentru conducerea de la Moscova, care afla a doua zi cum stau lucrurile dintr-o notă a reprezentantului KGB-ului la Varșovia, Vadim Pavlov, de altfel foarte inspirat de un raport al SB-ului polonez, care îi atribuia lui Wojtyła „poziții extreme anticomuniste” și un atașament prioritar față de „drepturile omului”. Documente din arhive citate în

lucrarea menționată arată clar că Politbiuroul de la Moscova, pe atunci condus de Leonid Brejnev, nu-și ascunde neliniștea față de amenințarea pe care o constituie „contrarevoluția” ce se contura a fi declanșată în Polonia și care ar putea foarte bine să se extindă și în alte țări din comunitatea socialistă.

Papa Ioan Paul II la Varșovia, 2 iunie 1979

După turneul triumfal al Papei Ioan Paul al II-lea în țara natală și, îndeosebi, după crearea Sindicatului Liber și Independent „Solidaritatea” (*„Solidarność”), factorii de conducere de la Lubianka manifestă o atitudine tot mai preocupantă în legătură cu evoluțiile din Polonia.* Funcționarii sovietici erau tot mai exasperați în fața „indolenței, lipsei de curaj și chiar a lipsei de acțiune din partea colegilor lor polonezi”, care „n-au recunoscut la timp gravitatea pericolului și nemulțumirile clasei muncitoare”.

În aceste condiții, rezidența KGB de la Varșovia, condusă de Vadim Pavlov, a fost considerabil întărită cu noi cadre și dotări, iar un ministru adjunct de Interne (gen. Bogusław Stachura) a fost desemnat pentru coordonarea operațiunilor SB-ului, în strânsă cooperare cu reprezentanța KGB. Informațiile erau transmise la Lubianka, de unde se trimiteau cu regularitate note de sinteză unei comisii speciale a Politbiuroului, prezidată de Mihail Suslov însuși.

La câteva zile de la semnarea acordurilor de la Gdańsk (31 august 1980) dintre guvern și greviștii de pe șantierul naval, s-a luat hotărârea înlocuirii liderului PMUP Edward Gierek cu Stanisław Kania, însărcinat în mod explicit cu „contraatacul pentru recâștigarea pozițiilor pierdute în sânul clasei muncitoare și al poporului” și cu „consolidarea rolului conducător al partidului în societate”. În scurt timp, Kremlinul și-a dat seama că nici Kania nu se supunea îndemnurilor de înăsprire a mijloacelor ce trebuiau folosite pentru „lichidarea contrarevoluției”.

Începând din octombrie 1980, Politbiuro-ul începe să exercite presiuni asupra liderilor polonezi pentru a proclama legea marțială, singura opțiune care ar evita invazia țării. Liderii de la Kremlin, chiar și mareșalul Viktor Kulikov, comandant șef al forțelor pactului de la Varșovia, considerau atunci că o intervenție militară ar avea toate șansele să se termine într-o tragedie sângeroasă. Teza „iminenței invaziei sovietice” a fost infirmată şi de colonelul Ryszard Kukliński - fost ofiţer în cadrul Statului Major polonez şi agent informator al CIA timp de aproape 11 ani (1970-1981), scos clandestin de americani din Polonia în noiembrie 1981, pentru a fi pus la adăpost, în plină criză socială şi politică. Dezvăluirile colonelui polonez arată că „C.I.A. ştia, cel puţin până la plecarea informatorului său, că sovieticii nu aveau cu adevărat intenţia de a declanşa o intervenţie de amploare prin care să restabilească ordinea în Polonia şi preferau să se bazeze pe tovarăşii polonezi”.

Proclamarea legii marțiale („stării de război”), pe 13 decembrie 1981, a fost o chestiune internă pentru Polonia. Sub coordonarea noului ministru de interne Czesław Kiszczak, fost șef al serviciului de informații militare, el însuși îndeaproape controlat de gen. Vadim Pavlov, s-au aplicat o serie de măsuri represive în cadrul așa numite Operațiuni „X”. În noaptea de 12-13 decembrie 1981 au fost arestate şi internate în diverse locuri un număr de 5.000 de persoane, iar până la 26 februarie 1982, 6.647 persoane (în total, până la 8 decembrie 1982 au fost reţinute 10.131 persoane). Pe listele celor internaţi se aflau, în primul rând, activiştii din conducerile centrale şi regionale ale „Solidarităţii”, în frunte cu Lech Wałęsa, ca şi consilierii Uniunii, persoanele care au activat în mişcarea de opoziţie anticomunistă înainte de înfiinţarea Sindicatului Liber precum şi un cerc larg de intelectuali care au cooperat cu opoziţia. De asemenea, au fost internaţi mulţi activişti sindicali din marile întreprinderi industriale. S-a urmărit, astfel, eliminarea şi neutralizarea elitei conducătoare a Sindicatului Liber. Întreaga operaţiune a fost coordonată de vicepreședintele KGB-ului, Vladimir Kriucikov, aflat atunci la Varșovia împreună cu mareşalul Viktor Kulikov, comandantul șef al trupelor Tratatului de la Varșovia.

În după amiaza zilei de 13 mai 1981, în piața Sf. Petru din Roma, a avut loc atentatul asupra Papei Ioan Paul al II-lea, săvârşit de teroristul turc Ali Agca şi care a creat o vie emoţie în Polonia și în întreaga lume. Datele ce se dețin în acest moment arată că serviciile secrete sovietice au avut în lucru ipoteza unei eliminări fizice a Papei, fapt confirmat de un fost agent KGB, Viktor Șeimov, într-o conferință de presă din 2 mai 1990, la Washington, dar și de zvonurile care-i parveniseră cu câteva luni înainte șefului contraspionajului francez, Alexandre de Marenches. Nu există, însă, niciun document care să ateste că această ipoteză a fost aplicată într-un proiect concret. Cel mai probabil – se arată în lucrarea menționată – „atentatul asupra lui Ioan Paul al II-lea a fost opera unui fanatic turc, manipulat – dar prost controlat – de către teroriștii extremiști ai țării sale, legați de mai multe mafii europene. KGB, după toate probabilitățile, n-a fost implicat”.

Două săptămâni mai târziu, poporul polonez a primit o altă lovitură, prin decesul, la 28 mai 1981, după o îndelungată suferinţă, a primatului bisericii catolice, cardinalul Stefan Wyszyński, liderul spiritual de necontestat al naţiunii în perioada cea mai cruntă a regimului comunist. La 7 iulie 1981, el a fost succedat în funcţie de episcopul Józef Glemp, care funcţionase în Diocesa Warmia. Cele două evenimente au influenţat suplimentar temperarea acţiunilor mai radicale din partea „Solidarităţii”.

Odată cu moartea bătrânului cardinal Stefan Wyszyński, Kiszczak îi dădea asigurări lui Andropov(logeviv șef al KGB, apoi lider al PCUS) că „biserica poloneză nu mai este o problemă”, desigur o părere exagerat de optimistă, în discordanță cu realitățile din țară. Influența reală a bisericii în societatea poloneză va fi evidentă pe timpul noii vizite pe care Papa Ioan Paul al II-lea o va efectua în

țara natală între 16 şi 20 iunie 1983, după îndelungi pertractări şi discuţii între Episcopatul polonez şi puterea comunistă.

Deşi izolat în „papamobilul” blindat, în timpul deplasării sale pe Bulevardul Krakowskie Przedmieście spre clădirea unde se afla Comitetul Central, Ioan Paul al II-lea a fost întâmpinat şi salutat de o mulţime de credincioşi care purtau sute de bannere cu lozinci de genul „Papa e cu noi”, „Solidaritatea”, „Lumea ne vede” şi „Noi îl vrem pe Lech”. Pe timpul întâlnirii, la Palatul Belvedere, cu Jabłoński şi Jaruzelski, Papa a fost liniştit şi sigur pe cuvintele sale, în schimb atrăgea atenţia comportamentul nervos al lui Jaruzelski, care se străduia să explice motivele care au impus introducerea „stării de război”. De altfel, liderul comunist polonez avea să mărturisească, ulterior, despre puternicile emoţii care l-au încercat în acele momente.

În discursurile rostite la Varşovia, în ziua de 16 iunie şi Częstochowa, la 18 iunie 1983, Papa a vorbit despre sensul libertăţii, suferinţei şi iertării şi a atras atenţia asupra drepturilor umane şi civile pe care polonezii trebuie să le aibă. La întâlnirile publice ale Sfântului Părinte au fost prezenţi circa 10 milioane de oameni. Punctul culminant al pelerinajului a fost în ziua de 20 iunie, la sosirea Papei pe aeroportul de lângă Katowice, unde circa 10 milioane de oameni au ascultat slujba acestuia despre esenţa muncii oamenilor. Papa a amintit că organizarea în asociaţii profesionale libere este un drept natural al omului, iar de acest drept nu poate să-l priveze nimeni. Cuvântarea sa a fost întâmpinată cu îndelungi ovaţii, mai ales atunci când Ioan Paul al II-lea a amintit de „Solidaritate” şi de „cei care, de curând, au dispărut în urma unor evenimente tragice”. Deşi Papa a evitat, sistematic, să se refere la Sindicatul Liber ca atare, pronunţarea, de mai multe ori, a cuvântului „solidaritate” a creat o deosebită stare de emoţie şi îmbărbătare în rândul polonezilor.

O manifestare similară a avut loc la întâmpinarea Sfântului Părinte la Wrocław, unde organizaţia clandestină a „Solidarităţii” era foarte puternică. Cuvântarea Papei despre „solidaritate, adică sentimentul bunului comun” a fost deosebit de semnificativă. Autorităţile erau, pur şi simplu, speriate de evoluţia situaţiei, iar efectivele Ministerului Afacerilor Interne care controlau desfăşurarea vizitei, în cadrul acţiunii operative codificată „Aurora” („Zorza”), au fost dublate şi chiar triplate ca număr. În pofida încercărilor de a-l face să adopte un ton mai moderat, Ioan Paul al II-lea a vorbit, în continuare, chiar pe un ton mai răspicat. Pentru a mai atenua cumva din impresia generală a vizitei Papei în ţară, autoritățile au încercat să organizeze întâlnirea acestuia cu Lech Wałęsa, la Wawel, în Cracovia, sub lozinca „doi mari polonezi”, ceea ce nu s-a reuşit. La 23 iunie, Papa a făcut o vizită particulară pe Valea Chochołowska din Munţii Tatra, unde s-a întâlnit cu Wałęsa, după care a părăsit Polonia şi s-a reîntors la Roma.

Din a doua jumătate a anului 1984, tot mai multe atacuri sunt îndreptate spre Biserică, iar în propaganda oficială se făcea simţit un ton tot mai agresiv împotriva preoţilor „angajaţi politic”. În acest context, la 19 octombrie 1984, preotul Jerzy Popiełusko, paroh al bisericii Stanisław Kostka din Varşovia,

angajat în lupta pe care o ducea mişcarea „Solidaritatea”, a fost asasinat de funcţionari ai Departamentului IV al Ministerului Afacerilor Interne. El fusese invitat să ţină o slujbă publică la Bydgoszcz. „Să ne rugăm să fim eliberaţi de frică, de intimidare dar, mai presus de toate, de răzbunare si violenţă”, a spus preotul la această ultimă slujbă a sa. Pe drumul de întoarcere, maşina a fost oprită de patru oameni ai Securităţii. Popiełusko a fost bătut, legat şi închis în portbagaj, apoi ucis în mod bestial, iar cadavrul său aruncat într-un lac de acumulare de lângă localitatea Włocławek. Şoferul său, Waldemar Chrostowski (un fost militar), şi el reţinut, reuşeşte să sară din maşina Securităţii, care rula cu 60 km/oră. El scapă, întrucât maşina nu putea opri din pricina traficului.

Cei trei funcţionari ai M.A.I., care au comis acest asasinat – cpt. Grzegorz Piotrowski, lt. Leszek Pękala şi lt. Waldemar Chmielewski – erau atât de convinşi că nu vor fi pedepsiţi, încât nu au manifestat minima precauţie pentru a nu lăsa urme după fapta lor criminală. Spre deosebire de multe alte cazuri anterioare, acest omor nu a mai putut rămâne un „secret” al activităţii organelor de Interne, întrucât şoferul preotului a reuşit să se salveze şi a furnizat datele necesare care au făcut posibil să se dea de urma făptaşilor. Pe 23 octombrie 1984 aceştia au fost arestaţi, după ce în prealabil gen. Kiszczak constituise o grupă specială de anchetă. Pe 3 noiembrie, însuşi Kiszczak a făcut o declaraţie la televiziune despre arestarea celor trei funcţionari ai M.A.I., pentru informarea opiniei publice. Ancheta acestora a dovedit, însă, că în asasinarea preotului Jerzy Popiełusko au fost implicate mai multe persoane, urmele ducând la cel mai înalt nivel de decizie din acest minister, dar „poate şi din afara resortului” respectiv.

Asasinatul a provocat un şoc şi consternare în rândul a milioane de oameni din ţară, dar şi din străinătate, pentru care preotul Popiełusko era un adevărat simbol al curajului în apărarea celor mai înalte valori: iubire, libertate şi solidaritate. La biserica Stanisław Kostka din cartierul varşovian Żoliborz, unde slujise preotul Popiełusko s-au adunat mii de oameni la catafalcul acestuia, unde au rămas până la 3 noiembrie, când a fost înmormântat. La funeraliile celebrate de cardinalul Glemp a vorbit, între alţii, şi Lech Wałęsa, care a spus: „Odihneşte-te în pace - «Solidaritatea» trăieşte, pentru că Tu ţi-ai dat viaţa pentru ea”. Autorităţile au concentrat în Żoliborz masive forţe ale ZOMO, dar nu au intervenit. Rezultatul asasinatului a fost mobilizarea adepţilor Sindicatului Liber. Pentru milioane de polonezi jertfa lui Popiełusko avea semnificaţia unui martiraj în slujba idealurilor „Solidarităţii”. Ca urmare, au apărut spontan o mulţime de comitete cetăţeneşti care se pronunţau împotriva folosirii forţei. S-au înregistrat, totodată, gesturi semnificative de revoltă, din partea unor oameni de cultură polonezi, cum a fost acela al poetului Jan Twardowski, care a refuzat să primească un premiu acordat de oficialităţile comuniste, în semn de protest pentru asasinarea preotului Popiełusko. Alţi scriitori şi autori dramatici au cerut public, într-o revistă literară din Cracovia, să le fie retrase cărţile din librării şi piesele din repertoriu, să nu le mai fie pomenite numele în mass-media oficiale, refuzând, astfel, să fie asociaţi unei politici pe care ei nu o aprobă.

Ucigaşii lui Popiełusko au fost judecaţi si acuzaţi, pentru că puterea avea nevoie să arate că actul criminal a fost o iniţiativă personală, şi nu un ordin venit de sus. Pe 7 februarie, Tribunalul Voievodal din Toruń a pronunţat sentinţa: cpt. Grzegorz Piotrowski a primit 25 ani de închisoare, lt. Leszek Pękala – 15 ani, iar lt. Waldemar Chmielewski – 14 ani. Un număr de 25 ani de închisoare a primit şi col. Adam Pietruszka, acuzat că a fost inspiratorul acestui omor. Condamnarea celor patru a fost primul caz într-o ţară socialistă când funcţionari ai aparatului securităţii erau pedepsiţi cu închisoarea pentru „exces de zel” în activităţile de poliţie politică. Procesul de la Toruń a adus la lumină o mulţime de elemente ale aparatului de teroare secret al regimului comunist din Polonia.

În legătură cu asasinatul, autoritățile au lansat mai multe versiuni, prima fiind aceea că ucigaşii ar fi acţionat din proprie iniţiativă, fără ştirea superiorilor. Versiunea aceasta suscită multe îndoieli, fiindcă activitatea aparatului de Securitate era strict controlată şi toate acţiunile importante necesitau o aprobare ministerială. Din partea puterii comuniste de la Varşovia s-a mai sugerat că asasinatul a fost o provocare împotriva grupării generalului Jaruzelski, dar nu a lipsit nici ipoteza că această grupare a ştiut de planul de executare a crimei, pe care a încercat să o folosească pentru a se răfui cu fracţiunea dogmatico-poliţienească. S-a acreditat şi ipoteza că omorul a fost comis cu implicarea serviciilor speciale sovietice, în timp ce Piotrowski a susţinut că acesta a fost pur şi simplu un „un accident de muncă”, întrucât ordinul fusese ca Popiełusko să fie doar bătut şi intimidat, iar nu omorât. Oricum, cazul suscită în continuare o serie de enigme. Nu s-a putut explica, de exemplu, prezenţa autoturismului de care s-au folosit cei trei asasini, cine a dat aprobarea pentru utilizarea acestuia, ca şi împrejurările în care au murit mai târziu trei dintre funcţionarii M.A.I., care s-au ocupat de ancheta în acest caz.

Departe de a fi singurul, „cazul Popiełusko” era doar unul din seria de dispariţii, decese inexplicabile, asasinate, „sinucideri”, „accidente” şi bătăi cu „autori neidentificaţi”. În această perioadă au dispărut în împrejurări misterioase 122 de persoane, dintre care mai mulţi preoţi. Dacă, în cazul particular al lui Popiełusko, M.A.I. a fost nevoit să descopere el însuşi vinovaţii care au fost condamnaţi ulterior, în alte cazuri de asasinate ale unor preoţi sau ale unor persoane legate de „Solidaritatea” vinovaţii au rămas necunoscuţi. Asemenea cazuri au continuat să existe, inclusiv în perioada liberalizării dinainte şi din timpul desfăşurării „mesei rotunde” (6 februarie – 5 aprilie 1989).

Judecând după reacţia populaţiei, activitatea de represiune, mergând până la lichidarea unor reprezentanţi ai bisericii nu şi-a atins obiectivul vizat, constând în crearea unei stări de timorare şi frică în rândul populaţiei. Evoluţiile ulterioare arată că efectul a fost invers celui scontat de autorităţi, hotărârea opozanţilor crescând în amploare.

ANALIZE POLITICO-STRATEGICE

PANDEMIA, RĂZBOIUL DIN UCRAINA ȘI CRIZELE LUMII DE AZI

Corneliu Vlad

Un sociolog american afirmă că omenirea trăiește în cel mai dens moment al istoriei sale. Dar, putem adăuga, și cel mai complex, preocupant, periculos, prin riscurile care îl asaltează, de la autodistrugerea nucleară a planetei până la amenințarea transumanismului cu alterarea a însăși esenței umane. Pandemia a dezechilibrat și bulversat societatea umană în cele mai diferite zone ale sale, de la arhitectonica și așa precară a păcii și securității mondiale până la detaliile vieții cotidiene a fiecărui cetățean al Terrei.

Pandemia și războiul din Ucraina au deschis o Cutie a Pandorei din care s-a revărsat o cohortă de crize planetare în cele mai diverse domenii – securitar, economic, financiar, energetic, civilizațional, religios, societal, medical, umanitar etc. A scrie azi despre Ucraina înseamnă a aduce în discuție toate aceste crize.

Iar războiul din Ucraina și sancțiunile aplicate Rusiei dezvoltă efecte în avalanșă în sfera tuturor activităților umane, avertizează secretarul general al ONU, António Guterres. Criza tridimensională, a piețelor alimentare, energetice și financiare globale „produce efecte în cascadă alarmante asupra unei economii mondiale deja lovită de COVID-19 și schimbările climatice”, potrivit evaluărilor Grupului Global de Răspuns la Criză (GCRG) creat la ONU.

Prima ciocnire violentă majoră a noului Război Rece

Războiul din Ucraina reprezintă prima ciocnire violentă majoră a noului Război Rece, o dramă a concurenței strategice în creștere între superputerile momentului.

Probabilitatea redusă a unui război direct între marile puteri – datorită reticenței justificate de a declanșa un Armaghedon nuclear – și a izbucnirii mai multor războaie neregulate în decenii a proiectat iluzia că conflictul interstatal convențional este învechit. Dar conflagrația din Ucraina arată că spectrul războiului continuă să bântuie lumea, inclusiv în ce privește recurgerea la arme nucleare sau alte arme de distrugere în masă.

În plus, acest conflict implică și componente mai moderne - lovituri aeriene, drone și rachete hipersonice, precum și amenințări nucleare pentru a descuraja intervenția directă a NATO. Iar prezența luptătorilor neconvenționali (mercenari, voluntari străini, forțe speciale și echipe paramilitare) ridică nivelul de complexitate al confruntării militare.

Războiul din Ucraina nu se duce doar cu gloanțe și rachete. Întreaga durată a conflictului – atât în ceea ce privește adâncimea, cât și spațiul – merge mult mai departe. De fapt, implică și măsuri de război economic și financiar. Mai mult, conflictul confirmă faptul că spațiul cibernetic a devenit un domeniu de confruntare care se pretează pentru acte de sabotaj, spionaj, atacuri și dezinformare. În cele din urmă, este de remarcat și utilizarea intensivă a războiului psihologic.

Acest război nu este purtat doar de militari ruși și ucraineni obișnuiți sau de războinici neregulați – observă politologul mexican Jose Miguel Alonso-Trabanco. El implică legiuni de finanțatori, bancheri, directori de afaceri, hackeri, influenceri și spin doctors.

De aici, caracterul multiform al războiului modern, inclusiv conceptul rusesc de *război hibrid*, conceptul american de *război din a patra generație* și conceptul chinez de *război fără restricții*.

Războiul dintre Ucraina și Rusia - repercusiuni asupra hranei oamenilor de pe întreaga planetă

În 2019, Ucraina a devenit cel mai mare exportator de cereale al lumii.

Rusia și Ucraina sunt renumite ca două dintre „*coșurile de pâine*” ale lumii. Ele furnizează aproximativ 30% din grâul și orzul care se consumă pe glob. Mărfurile pentru care Rusia și Ucraina joacă cel mai mare rol sunt grâul, orzul, porumbul, semințele și uleiurile de floarea soarelui. Ponderea globală a exporturilor ucrainene de orz și grâu a crescut în 2021 la 14%, respectiv 10%, iar ponderea celor rusești la 12%, respectiv 18%. Dar războiul a afectat grav piețele alimentare, energetice și financiare și a ridicat prețurile mărfurilor la un nivel record.

Experții ONU estimează că 1,7 miliarde oameni din 107 state se află sub impactul cel puțin al unuia dintre cele trei riscuri, mai ales în Africa, Asia și America Latină și Caraibe. Iar cumularea riscului cu efectele deja devastatoare ale crizei COVID-19 și ale schimbărilor climatice va declanșa o criză a datoriilor, o penurie de alimente și pene de curent.

Rusia și Ucraina, doi giganți mondiali ai producției de grâu, sunt nu numai „*coșul de pâine al Europei*”, căci importanța geostrategică a producției de grâu a acestor două țări depășește cu mult granițele vechiului continent. Exporturile rusești și ucrainene sunt cruciale și pentru securitatea alimentară a țărilor din Orientul Mijlociu, Africa și Asia.

Piața mondială a exporturilor este dominată de Rusia, care cu vânzările sale în străinătate de aproape 10 miliarde de dolari, s-a clasat înainte de război drept principalul exportator mondial de grâu. Iar Ucraina a ajuns pe locul cinci.

Împreună, aceste puteri agricole reprezintă peste un sfert din exporturile mondiale.

Înainte de război, Ucraina furniza 11% din grâul comercializat în lume, 15% din orz, 17% din porumb și 46% din semințele de floarea soarelui. Aproximativ 30% din terenul Ucrainei este în prezent ocupat, periculos sau prea deteriorat pentru a fi cultivat, ceea ce reprezintă o provocare majoră.

Producția agricolă a Ucrainei pentru piața mondială ar urma să se reducă la jumătate. Lipsa globală de îngrășăminte, de asemenea exacerbată de război, amenință să reducă recoltele.

Din păcate, stocurile globale de grâu (50 de milioane tone) sunt la nivelul minim al deceniului din cauza consumului în creștere pe tot globul, ceea ce înseamnă că, deși există capacitatea de a înlocui exporturile ucrainene, aceasta este limitată. Stocurile globale sunt relativ scăzute și lumea depinde de un număr redus de țări exportatoare precum Canada, Statele Unite, Franța și Australia.

Un raport al Grupului Internațional de Experți pentru Sisteme Alimentare Durabile prognozează că noua criză alimentară globală ar putea fi „cea mai mare criză din istorie”. David Beasley, directorul Programului Alimentar Mondial al Națiunilor Unite, avertizează: „Cu cât porturile din regiunea Odesa rămân închise mai mult timp, cu atât această criză alimentară globală va fi mai devastatoare”.

Prețurile la alimente la nivel mondial sunt cu aproape 30% mai mari decât în aceeași perioadă a anului trecut, potrivit ONU. Iar prețurile la alimente sunt deja în creștere și în Europa, în medie cu 10% pe an.

Conflictul - combinat cu efectele schimbărilor climatice și ale pandemiei - „amenință să arunce zeci de milioane de oameni în insecuritate alimentară urmată de malnutriție și foamete”, spune secretarul general al ONU, Antonio Guterres. Iar secretarul de stat al SUA, Antony Blinken, apreciază că lumea se confruntă cu „cea mai mare criză globală a securității alimentare a vremurilor noastre”.

Sfidările fără precedent ale pandemiei

Peste 7 miliarde de oameni din întreaga lume sunt afectați direct sau indirect de criza corona, scrie universitarul canadian Michel Chossudovsky. Dacă publicul ar fi fost informat și asigurat că COVID este (conform definiției OMS) „asemănător cu gripa sezonieră”, campania de frică s-ar fi prăbușit și blocarea sau închiderea economiilor naționale ar fi fost evitate.

Impacturile sociale ale acestor măsuri nu sunt doar devastatoare, ci și în curs de desfășurare în ceea ce a fost descris drept al doilea, al treilea, al patrulea val al pandemiei.

Criza Covid a fost însoțită de o prăbușire majoră a piețelor financiare și există dovezi de fraudă financiară. Sectoare întregi ale economiei mondiale au fost destabilizate. Întreprinderile mici și mijlocii au fost conduse în faliment. Șomajul și sărăcia sunt în creștere.

Impactul asupra sănătății (mortalitate, morbiditate) rezultat din închiderea economiilor naționale depășește cu mult dezastrele atribuite Covid-19.

Foametea a izbucnit în zeci de țări în curs de dezvoltare, potrivit surselor ONU, iar sănătatea mintală a milioane de oameni din întreaga lume a fost afectată ca urmare a blocării, a distanțării sociale, a pierderii locurilor de muncă, a falimentelor, a sărăciei în masă și a disperării. Frecvența sinuciderilor și a dependenței de droguri a crescut la nivel mondial.

Criza energetică și a materiilor prime

Rusia este cel mai mare exportator de gaze naturale din lume, al doilea exportator de petrol și un producător semnificativ de îngrășăminte. Dar, estimează *The Economist Intelligence Unit*, chiar și în absența unui embargo, prețurile la petrol, gaze, metale comune și cereale ar fi crescut, deși într-o mai mică măsură.

Rusia este și un producător important de mai multe metale de bază (aluminiu, titan, paladiu și nichel) și toate vor înregistra creșteri de preț, ceea ce va avea un impact substanțial asupra sectoarelor industriale (cum ar fi industria auto) din întreaga lume.

Războiul și sancțiunile financiare aplicate Rusiei au și vor avea un impact devastator asupra lanțurilor de aprovizionare și comerțului cu Rusia și Ucraina. Rutele comerciale terestre dintre Asia și Europa, ca și cele dintre Rusia și Europa sunt grav îngreunate în urma deciziei țărilor UE de a-și închide spațiul aerian pentru aeronavele și mărfurile rusești (și măsura reciprocă a Rusiei de a-și închide propriul spațiu aerian pentru avioanele europene). Înainte de pandemie, aproximativ 35% din transportul global de mărfuri era asigurat pe calea aerului.

Țările UE depind de Rusia pentru 40% din aprovizionarea cu gaze și nu pot reduce rapid această dependență. Europa importă aproximativ 400 de miliarde de metri cubi (bcm) de gaz în fiecare an, Rusia furnizând aproximativ 175–200 de miliarde de metri cubi. Poate Europa să găsească încă 175–200 de miliarde de metri cubi în rezerve alternative de gaz și/sau consum redus de gaz? „Foarte dur", spune Nikos Tsafos, profesor la Centrul pentru Studii Strategice și Internaționale.

Rusia exportă, în mod normal, aproximativ 10% din petrolul global, iar o perturbare de o asemenea amploare pe piața globală are ca rezultat nu doar un preț exorbitant al petrolului, dar și efecte serioase asupra economiilor vulnerabile dependente de petrol.

Arhitectura de securitate a lumii trebuie regândită

Moscova este angajată într-un pariu temerar de a reclădi arhitectura securității europene, ceea ce ar putea favoriza reafirmarea Rusiei ca forță de luat în seamă și ar putea da naștere unei lumi multipolare. Iar Occidentul acționează, deși nu prea convingător, pentru diminuarea puterii gigantului rus. Pe de altă parte, Beijingul este prins într-o poziție complicată. Ar putea profita de o Rusie slăbită ca partener junior sau ar putea încerca să susțină Rusia, în fața Washingtonului și Bruxellesului.

Războiul din Ucraina nu este un conflict hegemonic comparabil cu războaiele napoleoniene, este în joc structura viitoare a polarității și prevalența stabilității strategice în sistemul internațional. Încă nu este clar dacă configurația

care va apărea va favoriza blocul occidental – condus de SUA – sau axa eurasiatică a puterilor continentale.

În sfârșit, războiul din Ucraina atestă în mod convingător că puterea patriotismului în lumea modernă nu se diminuează, ci acționează cât se poate de hotărât.

Patriotismul este adesea înțeles greșit, deoarece influența internaționalismului liberal l-a făcut să pară irațional și „*parohial*”. Dar el se dovedește o sursă de energie care încurajează identitatea și vitalitatea națională, amenințată de actuala paradigmă predominată de globalizare, care nu este decât hegemonism mascat.

RĂZBOIUL DIN UCRAINA – OPINII ALE UNOR POLITOLOGI OCCIDENTALI

Alexandru Botez

Invazia rusă din Ucraina constituie un risc major de securitate pentru întreaga lume, aducând în prim plan o serie de aspecte fundamentale ale principiilor care stau la baza actualei ordini internaționale și reprezintă o amenințare care se poate solda cu un conflict global între marile puteri, inclusiv nuclear. Cum trebuie abordată această criză? Este necesar ca Occidentul să reacționeze ferm și consecvent pentru a pedepsi și izola din punct de vedere economic, politic și militar Rusia condusă de Putin? Sau există o soluție prin recunoașterea necesităților de securitate ale Rusiei și găsirea căilor de dezescaladare reciprocă a războiului? Care din aceste strategii are șanse de succes? Sunt doar câteva din întrebările la care politologi occidentali încearcă să răspundă în acest moment de cumpănă.

*

„UCRAINA TREBUIE SĂ CEDEZE RUSIEI DIN TERITORIUL SĂU”

Cu ocazia prezenței la recentul Forum Economic Mondial de la Davos, **Henry Kissinger** a acordat un interviu revistei britanice *The Telegraph*, în care s-a referit la problematica Războiului din Ucraina și a stârnit multe controverse pe plan internațional.

Henry Kissinger

Fostul secretar de stat american și-a exprimat opinia că Occidentul ar trebui să înceteze să sprijine înfrângerea trupelor rusești din Ucraina, avertizând că acest lucru va avea consecințe dezastruoase pentru stabilitatea pe termen lung a Europei. „***Ar fi fatal ca Occidentul să se lase cuprins de starea de spirit a momentului și să uite care este locul Rusiei în echilibrul european al puterii***”. De asemenea, acesta a mai susținut că războiul nu trebuie să se prelungească prea mult. „***Negocierile trebuie să înceapă în următoarele două luni, înainte de a crea tulburări și tensiuni care nu vor fi ușor de depășit. Continuarea războiului dincolo de acest punct nu ar fi numai despre libertatea Ucrainei, ci un nou război împotriva Rusiei însăși***”. Henry Kissinger a mai menționat că „***Rusia a fost o parte esențială a Europei timp de 400 de ani și a fost garantul structurii echilibrului de putere european în momente critice. Liderii europeni nu ar trebui să piardă din vedere relația pe termen lung și nici nu ar trebui să riște să împingă Rusia într-o alianță cu China***”. Referitor la Ucraina, relevând încă odată faimosul său simț al realpolitik, politologul american a afirmat : „***Sper ca ucrainenii să își pună în acord eroismul de care dau dovadă cu înțelepciunea. Ucraina trebuie să cedeze Rusiei***

din teritoriul său". Rolul potrivit pentru această țară este să fie un stat tampon neutru și nu frontiera Europei.

„*ACOMODARE CU RUȘII, PENTRU CREAREA UNEI UCRAINE NEUTRE*"

La 19 mai 2022, Școala Munk de afaceri globale și politici publice din cadrul Universității din Toronto - Canada, a organizat o dezbatere pe tema Războiului din Ucraina, participanții exprimând evaluări și recomandări diverse, unele de pe poziții divergente:

Stephen Walt (profesor de relații internaționale la Universitatea Harvard, membru al think tank-urilor *Carnegie Endowment for Peace, Institute of Defense Analyses* și *Center for Naval Analyses*; membru în consiliile editoriale al prestigioaselor publicații: *Foreign Policy, Security Studies, International Relations* și Journal of *Cold War Studies*): „***Marea tragedie este că Războiul din Crimeea ar fi putut fi evitat, dacă Satele Unite și aliații lor europeni nu ar fi făcut concesii orgoliului, iluziilor și idealismului liberal...*** "

John Mearsheimer (profesor de științe politice în cadrul Universității Chicago, unde predă din anul 1982; este prezent cu articole și editoriale de opinie în publicațiile americane: *International Security, Foreign Affairs, The Financial Times* și *The New York Times*): „***Dacă nu ar fi fost decizia de extindere a NATO pentru a include Ucraina, Crimeea și Donbas ar face parte și astăzi din Ucraina și nu ar fi niciun război***."

Michael McFaul (profesor de relații internaționale la Universitatea Stanford și membru al think tank-ului Hoover Institution; analist la postul de televiziune american NBC, cu o rubrică permanentă în *The Washington Post*; în timpul Administrației Obama a deținut funcțiile de asistent special al Președintelui și director pentru afaceri ruse și eurasiatice, din cadrul Consiliului Securității Naționale; în perioada 2012 – 2014 a fost ambasadorul Statelor Unite la Moscova: „***Principala amenințare cu care se confruntă Putin și regimul său autocratic este democrația, nu NATO***."

Radosław Sikorski (politician, politolog și jurnalist; fost ministru apărării și apoi ministru de externe al Poloniei.; în prezent este parlamentar european, membru al Comitetului pentru Afaceri Externe - (AFET) și Subcomitetului pentru Securitate și Apărare - SEDE): „***Pierderea unui imperiu nu este ceva plăcut, dar să te simți lipsit de ceva ce a fost al tău, nu-ți dă dreptul să invadezi acele teritorii***."

Cuvântul de încheiere a revenit lui **John Mearsheimer**, care a concluzionat astfel: „***Nu sunt de acord cu Radic (Radoslaw Sikorski) în ce privește faptul că Rusia este o mare putere imperială, iar invazia Ucrainei este doar începutul și vor urma și alte țări. Nu există dovezi care să susțină această afirmație. Acest lucru este adevărat dacă ținem cont de declarațiile lui Putin din 12 iulie 2021 sau de cele din 21 și 24 februarie 2022. Totul se rezumă la efortul Occidentului de a face din Ucraina bastionul său în apropierea nemijlocită cu Rusia și la strategia de extindere a NATO. Dacă avem în vedere***

toate documentele privind această problematică vom constata că nu există dovezi din care să rezulte că Putin este un imperialist *(Rumoare în sală)*

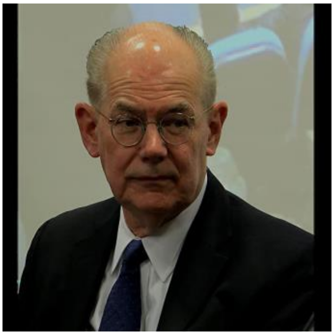
John Mearsheimer

De fapt, avem de-a face cu o opțiune între două alternative rele. Prima este să ajungem la o acomodare (înțelegere) cu rușii prin intermediul diplomației, pentru crearea unei Ucraine neutre. Este alternativa pe care eu și Steve (Stephen Walt) o susținem. Mai există alternativa politicii promovate de Administrația Biden de a supralicita și încerca să se ajungă la înfrângerea militară a rușilor în Ucraina, îngenuncherea economiei Rusiei prin intermediul sancțiunilor și, în acest fel, așa cum am mai spus în repetate rânduri, scoaterea rușilor din rândul marilor puteri. Acestea sunt alternativele dintre care trebuie să alegem. Noi susținem că a doua opțiune este foarte periculoasă și extrem de păguboasă pentru ucraineni.

Logic ar fi să se ajungă la o înțelegere. Trebuie să înțelegem că situația în care ne aflăm semănă foarte mult cu situația cu care ne-am confruntat în timpul crizei rachetelor din Cuba, din 1962. Acum știm că atunci președintele Kennedy a făcut eforturi uriașe pentru a pune capăt acestei crize. A încheiat o înțelegere cu Hrușciov, fiind conștient că nu va fi înțeleasă corect de poporul american. De aceea. i-a cerut lui Hrușciov să nu se facă public faptul că Statele Unite se angajau să retragă rachetele cu rază medie de acțiune Jupiter din Turcia. El a înțeles că, de fapt, se confrunta cu amenințarea declanșării unui război nuclear și că era de datoria lui să facă tot ce-i sta în putință pentru a evita acest lucru. Ceea ce vreau să transmit studenților prezenți în această sală este că referitor la Războiul din Ucraina trebuie să gândim la fel ca John Kennedy și nu ca Joe Biden *(Aplauze).*"

**

Într-un interviu acordat ziaristului Zakka Jacob, de la CNN, profesorul **John Mearsheimer** a fost mai explicit în ce privește cine are mai mult de câștigat din Războiul din Ucraina: „***Pentru Statele Unite, în prezent, există o singură amenințare serioasă și aceasta este China, nu Rusia. China este pe cale să devină un hegemon regional în Asia. Prin urmare, Statele Unite trebuie să-și concentreze toate eforturile asupra acestei țări. În același timp, trebuie să conlucreze cu Rusia, în calitatea acesteia de potențial aliat în îngrădirea Chinei. Rusia, India și Statele Unite trebuie să fie împreună de aceeași parte a baricadei, deoarece China este pe cale să devină o țară remarcabil de puternică. Cu toate acestea, Statele Unite au ales să se implice indirect într-un război cu Rusia și să se împotmolească în Europa de Est. Nu ar trebui să ne luptăm cu rușii, ci să acționăm pentru a avea un fel de alianță cu ei împotriva chinezilor. Nu facem acest lucru, iar ca urmare se poate spune că adevăratul și singurul câștigător al Războiului din Ucraina este China.***"

„Nu ar trebui subestimat cât de nemiloase pot fi marile puteri. Mă refer la Statele Unite și Rusia când ajung să creadă că se confruntă cu amenințări existențiale. Vladimir Putin este convins că aderarea Ucrainei la NATO reprezintă o amenințare existențială la adresa Rusiei, iar aceasta îl face extrem de periculos”, a mai afirmat politologul american.

„***FACEŢI PACE, TÂMPIȚILOR***”

George Friedman (fondatorul și președintele companiei *Geopolitical Futures* și fondatorul agenției de analize *Stratfor*, pe care a condus-o până în anul 2015, autorul a numeroase lucrări pe teme de geopolitică, inclusiv „*Următorii 100 de ani. Previziuni pentru secolul XXI*”), considerat unul din ideologii neo-marxismului în domeniul relațiilor internaționale, într-o analiză întitulată *Cum s-ar putea încheia Războiul din Ucraina*, din 10 mai 2022, susține că „***în actualele circumstanțe, Ucraina nu trebuie să fie înfrântă, iar trupele NATO nu trebuie să fie atrase în acest război***.”

Referitor la când și cum se va termina Războiul din Ucraina, politologul american este de părere că totul depinde Moscova. „***Procesul politic din Rusia este un mister. Există întotdeauna o structură politică pentru că cineva trebuie să îndeplinească ordinele dictatorului, însă nu avem informații despre asta. Ce știm este că SUA pot continua să facă ce fac, cu riscuri minime, iar ucrainenii nu au altă opțiune decât să lupte. Deci, Rusia ori preia inițiativa, ori continuă să lupte. În absența acestor decizii, să fim vigilenți pentru că acțiunile Rusiei pot deveni atât de dramatice sau înfiorătoare, încât să forțeze SUA și Ucraina să facă anumite concesii. Mă îndoiesc că armele nucleare sunt o opțiune. De fapt, mă îndoiesc că Rusia ar face ceva atât de șocant. Din câte observ, singurul sfat pentru Rusia ar putea fi răspunsul dat de generalul german Gerd von Rundstedt în 1944 - după debarcarea aliaților în Normandia - conducerii de la Berlin, când a fost întrebat ce ar trebui făcut: «Faceți pace, tâmpiților»***.”

George Friedman

**

Într-un alt comentariu recent, întitulat *Interesele Americii în Ucraina*, George Friedman susține că: „***Pentru SUA, prevenirea dominaţiei Europei de către o singură putere este menită să stopeze o ameninţare înainte de a lua naştere.” „Este normal să credem că Moscova va înainta către vest atât cât va putea, iar acest lucru reprezintă o amenințare la adresa securității naționale a SUA”. „Prin urmare, oprirea Rusiei în Ucraina, cu trupele ucrainene în luptă și arme de la SUA, în timp ce se desfășoară un război economic, reprezintă o modalitatea eficientă de a controla ambiția Rusiei***”, mai menționează politologul american.

AMERICA LATINĂ ÎN FURTUNA CRIZELOR

Virgiliu Faur

„Pacea în lume depinde acum de ***Europa și America Latină”***
(José Luis Rodríguez Zapatero, fost prim-ministru spaniol)

Continentul latino-american continuă să fie una dintre cele mai atrăgătoare regiuni de pe mapamond, atât pentru imensele sale rezerve de materii prime și energetice sau oportunitățile de investiții, cât și pentru diversitatea culturală, vestigiile istorice milenare, turism și gastronomie specifică renumită.

1. Pandemia Covid-19, situația conflictuală din Ucraina, criza energetică globală, la care se adaugă și unele fenomene locale (traficul de droguri, crima organizată, sărăcia extremă preponderentă în America Centrală și Caraibe, fluxul migrator crescând spre Statele Unite ale Americii, lipsa unui lider politic regional etc.) au influențat profund în ultimii 2-3 ani evoluția politică și economică în America Latină, afectând negativ creșterea economică continentală, cu consecințe imediate în plan social și pentru stabilitatea internă.

Potrivit doamnei Alicia Barcena, secretar executiv al Comisiei Economice a ONU pentru America Centrală, într-un raport recent intitulat ,,*Repercusiuni în America Centrală și Caraibe ale pandemiei de coronavirus și războiului din Ucraina*”, continentul latino-american reprezintă „*una dintre zonele geografice din lume cel mai greu afectate de Covid-19, în termeni economici și sanitari. Pandemia s-a soldat cu circa 50 milioane de persoane infectate și peste 1,5 milioane decese, cele mai multe cazuri fiind înregistrate în Brazilia, Mexic, Peru, Columbia și Argentina*”. În 2020, după declararea stării de urgență pe continent, produsul intern brut a scăzut cu 7%. Creșterea economică regională de 6,2% înregistrată în 2021 s-a dovedit a fi nesustenabilă, aceasta fiind estimată pentru anul 2022 doar între 1,8% - 2,1%, din cauza conflictului din Ucraina, care accelerează dinamica inflației, crește volatilitatea financiară internațională, precum și prețurile la produse de bază, alimente, hidrocarburi, metale și îngrășăminte. Vor fi și unele economii cu ritmuri de creștere mai mari decât cel general, cum ar fi Guyana (4,7%), Venezuela (5%) și Columbia (5,8 – 6,1%), aceste state fiind exportatori de țiței, gaze naturale, materii prime și produse agricole sau beneficiari tradiționali ai turismului internațional și ai unor importante investiții străine directe.

În final, raportul recomandă guvernelor și grupurilor private luarea de măsuri urgente de relansare a activității productive, reducerea șomajului, sărăciei și migrației, a formelor de activități „*la negru*”, care în unele țări depășesc 50% din utilizarea forței apte de muncă, reformarea sistemului de pensii și asigurări sociale, precum și trecerea la așa-zisele „*domenii productive de mâine*” - inteligența artificială, autoturisme electrice, servicii financiare digitale ș.a.

2. În anul 2021 și în prima jumătate din 2022 au avut loc alegeri legislative și prezidențiale în mai multe țări, care au adus la putere noi președinți și grupuri politice cu orientare și programe de guvernare de stânga sau social-democrate, modificându-se astfel harta politică a întregului continent, prin dispariția unor dictaturi militare sau de extremă dreapta. Grupului de stânga, inițial format din Argentina, Mexic, Cuba, Nicaragua și Venezuela, i s-au alaturat recent Chile, Bolivia, Guatemala, Honduras și Peru. Turul final al alegerilor prezidențiale din **Columbia** (19 iunie a.c.) a consfințit victoria lui **Gustavo Petro**, susținut de grupul politic de stanga ,,Pactul Istoric”, împotriva contracandidatului său Rodolfo Hernandez (reprezentant al grupării de centru-dreapta ,,Liga Anticoruptie”). Înainte de scrutin, fiecare dintre cei doi a declarat public că va continua cooperarea militară cu SUA, „*necesară și eficientă în combaterea narcotraficului și crimei organízate transnaționale*”. În octombrie a.c. sunt programate alegeri prezidențiale în Brazilia, după care se vor putea cunoaște spectrul politic și economic regional în următorii 3-4 ani, perspectiva relațiilor acestor țări cu Uniunea Europeană, avansarea negocierilor în proiectele de cooperare politică, economică, culturală și în domeniul educației aflate în discuții (UE - Mercosur, UE - America Centrală, UE - Chile), precum și altele noi ce ar urma să fie prezentate de către U.E.

În ce privește relațiile cu SUA, declarativ toate statele latino-americane doresc să aibă o cât mai bună și eficientă cooperare bilaterală, dar unii șefi de stat, parlamentari și politicieni pretind că actuala Administrație democrată și-ar fi diminuat interesul prioritar pentru America Latină, în favoarea Asiei, Orientului Mijlociu și a conflictului din Ucraina. În context, se fac referiri la modul lent în care Administrația Biden răspunde la cererea statelor centroamericane de a se extinde ,,*statutul migratoriu special*” (TPS) și pentru emigranții din aceste țări, așa cum este aplicat celor ce provin din Cuba și Venezuela.

La rândul lor, țările din zona Caraibe solicită un ajutor financiar sporit pentru a se putea ameliora starea de sărăcie provocată de pandemia Covid-19, cerere care a rămas, deocamdată, fără un răspuns clar. Mai vocali în acest sens sunt președinții Andres Manuel Lopez Obrador (Mexic), Luis Arce (Bolivia), Diaz Canel (Cuba), Pedro Castillo (Peru) și Nicolas Maduro (Venezuela). La tradiționala conferință cu reprezentanții presei străine, desfășurată recent, președintele Mexicului, L. Obrador, a criticat hotărârea SUA și NATO de a aloca fonduri uriașe pentru a trimite armament în Ucraina, menționând că aceste sume puteau fi investite în America Centrală pentru

ameliorarea proceselor migraționiste, reducerea sărăciei și a crizei alimentare care afectează țările din regiune.

Pe un alt plan este criticat și modul în care s-a pregătit cea de-a IX-a Reuniune la nivel înalt a celor două Americi, găzduită de SUA (Los Angeles, 6-7 iunie a.c.). Refuzul organizatorilor de a invita la lucrări președinți sau reprezentanți oficiali din Cuba, Nicaragua și Venezuela a determinat hotărârea unor șefi de stat să nu participe la lucrări, între care cel mai reprezentativ este președintele Mexicului. În perioada pregătirii acestei reuniuni, un grup de țări a convocat la Caracas o întâlnire ad-hoc a reprezentanților principalelor grupări regionale, cu scopul de a defini ,,*obiectivele politice, economice, militare, sociale și pentru combaterea crizei de mediu în regiune*”. Președinții Mexicului și Argentinei au fost mandatați să prezinte această strategie la Los Angeles, în vederea concretizării unei viitoare alianțe regionale „*pe baze egale*”, cum a declarat președintele Nicolas Maduro. Deși nu a participat la reuniunea de la Los Angeles, președintele mexican are mandat ca la viitoarea sa vizită oficială în SUA (iulie a.c.) să-l invite pe președintele Joe Biden să participe la o reuniune comună a acestor grupări zonale, ce ar urma să aibă loc în Mexic sau Argentina, în cursul acestui an.

3. În fața actualelor provocări mondiale, analiști și mass-media locală apreciază că fiecare dintre țările latino-americane manifestă un interes special pentru menținerea sau inițierea de cooperări bilaterale în plan politic, economico-financiar, militar și în domeniul intelligence-ului cu marile puteri, îndeosebi SUA și NATO, Rusia, China, Japonia, Coreea de Sud, precum și cu Spania, în funcție de orientarea lor politică și de reformele avute în vedere de guvernele aflate acum la putere.

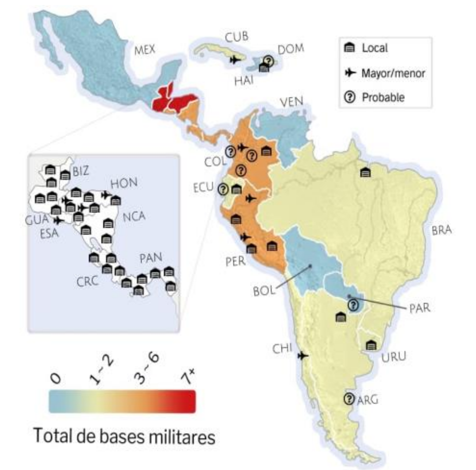

Baze militare ale SUA în America Latină (1776 - 2019)

SUA și NATO au forme relativ avansate de cooperare militară cu **Brazilia, Argentina** și **Columbia**, state considerate „*parteneri strategici din afara Alianței*”, în baza unor acorduri speciale cu aceste țări. Potrivit unui asemenea acord convenit recent între NATO și Columbia, s-a inițiat formarea unei echipe mixte de experți columbieni și americani în dezactivarea minelor, care să se deplaseze în Ucraina pentru instruirea și executarea de astfel de operațiuni pe teren cu militarii locali.

Pe fondul actualei stări de tensiune și al ruperii relațiilor diplomatice cu Venezuela de apropae 3 ani, actualul guvern columbian a permis staționarea de efective militare americane în baze aeriene și terestre, îndeosebi în zona frontalieră cu Venezuela. Oficial, ele au mandatul de a coopera cu partenerii

columbieni pentru supravegherea prin satelit și terestru a transporturilor ilegale de droguri spre SUA și Europa, precum și a mișcărilor interne ale grupurilor ilegale ale FARC și ELN, în scopul prevenirii de atentate din partea acestora. În cadrul acestui plan de cooperare, care se reînnoiește în fiecare an, Columbia primește un ajutor anual de cca. două miliarde USD pentru cheltuieli de distugere a culturilor și laboratoarelor ilegale de coca și pentru achiziții de echipamente și armament modern american si canadian.

Pe de altă parte, țări precum Cuba, Venezuela, Mexic și Nicaragua urmăresc să actualizeze **cooperarea militară** între ele, dar și cu Rusia sau SUA. La 14 iunie a.c., parlamentul majoritar sandinist a aprobat decretul prezidențial care permite guvernului *„să ceară asistență și ajutor militar din partea Rusiei, prin trimiterea de trupe și tehnică militară în Nicaragua. Efectivele vor staționa în baze militare terestre și aeriene locale*”. Decretul mai precizează că, la viitoarele acțiuni de antrenament, alături de trupele nicaraguane vor fi invitate și efective militare din Cuba, Mexic și Venezuela. Separat, documentul se referă la posibilitatea de a fi invitați în Nicaragua și militari din SUA, dar în cazul acestora va fi elaborat un „*plan scris de activități ce urmează să fie realízate, timpul și locul de staționare în Nicaragua*”, aprobat în prealabil de parlament.

La votul din martie a.c. privind Rezoluția ONU de condamnare a invaziei ruse în Ucraina, multe state din regiune s-au abținut, în special cele din Caraibe, care s-au raliat poziției grupurilor asiatic și african.

Prelungirea conflictului din Ucraina, creșterea numărului de victime și refuzul celor două părți de a iniția negocieri de pace sunt teme de interes pentru marea majoritate a guvernelor din zonă. În general, însă, în mass-media din Columbia, Cuba, Argentina, Brazilia, Ecuador, Mexic, Venezuela și Nicaragua, articolele și comentariile nu abundă pe tema Ucrainei. De regulă, se preiau știri de la marile agenții internaționale de presă, iar tonul este ponderat. Dimpotrivă, teme privind inflația, criza alimentară mondială, conflictele de muncă, violența locală, narcotraficul și crima organizata sunt predominante.

4. Există și unele semne încurajatoare privind evoluțiile economice pe continent, după cum arăta Mauricio Claver Carone, președintele Băncii Interamericane de Dezvoltare (BID): *„In actualele turbulențe mondiale, cu rezervele naturale pe care le are și oportunitățile de investiții ce le oferă, America Latină va deveni o oază de pace și liniște, atractivă pentru grupuri economice și financiare din Europa”.*

Astfel, în pofida unor fenomene cum sunt devalorizarea monedelor naționale, creșterea galopantă a inflației (7-8%) și apariția primelor semne de criză alimentară, există și oportunități noi mai ales pentru exportatorii locali de țiței și produse rafinate, în mod special din **Columbia și Venezuela**, care au și cele mai mari procente de creștere economică în prima jumătate a anului. Cele două țări au majorat substanțial vânzările de petrol și derivate pe piețele SUA, UE, Chinei și Israelului, în ultímele luni dividendele obținute fiind considerabile.

În cazul Venezuelei (locul doi în lume la rezervele de țiței), decizia Administratiei Biden de a flexibiliza parțial sancțiunile economice impuse țării din 2018 permite multinaționalelor **Chevron**, **ENI** și **Repsol** să revină pe piața locală și să relanseze extracția de țiței în vederea exportului, cu prioritate în SUA și UE.

Pe de altă parte, la recentele întâlniri oficiale ale președintelui Nicolas Maduro cu omologii din Turcia, Algeria, Iran, Kuweit și Qatar s-au convenit ,,strategii viitoare pe termen lung (20-25 ani) de cooperare bilaterală în domeniile petrolier, agricol și apărării”, care prevăd noi investiții în Venezuela, precum și măsuri comune de protejare a intereselor politice și economice în fața crizei energetice și financiare mondiale.

La rândul lor**, Argentina, Brazilia, Chile** și **Columbia** avansează în proiectarea de instalații de producție a hidrogenului verde, utilizarea energiei solare, eoliene sau marine offshore pentru obținerea de energie electrică. Activitățile de proiectare și construcție se derulează cu asistență tehnică și financiară din partea Comisiei Europene, Băncii Mondiale, BID și a unor multinaționale din SUA, Italia, Spania și Marea Britanie.

Pe fond, însă, complexitatea prezentei crize mondiale, decalajele evidente între economiile latino-americane majoritar emergente, orientarea lor politică diversă, cât și acțiunile marilor puteri de a-și consolida influența în regiune au determinat și mențin o stare de tensiune și concurență între statele continentului, ceea ce face ca America Latină să rămână profund divizată, marcată de stări conflictuale grave între vecini, cum este diferendul dintre Columbia și Venezuela, sau de perpetuarea regimurilor de extremă dreapta în Brazilia și Paraguay.

MEMORIALISTICĂ, CONSEMNĂRI, DEZBATERI

„...AM AVUT DISCUŢII JIGNITOARE LA ADRESA CONDUCERII SUPERIOARE DE PARTID...”

Publicăm în seria Consemnări relatările lt.col. (rtg) Andreşanu Dumitru, care şi-a desfăşurat întreaga activitatea ca ofiţer de execuţie în principal, în unitatea de informaţii externe a României înainte de 1990. Este interesant de observat cum se văd, mai exact, cum erau văzute unele probleme, aparent neînsemnate, dar care au avut o anumită înrâurire asupra vieţii social-politice a vremurilor respective.

**

Întrebare: *Domnule colonel, se pare că aţi avut o viaţă tumultuoasă, cu multe momente de îngrijorare, dar şi cu altele de satisfacţia de a vă fi aflat în mijlocul unor evenimente importante sau în preajma unor personalităţi care au marcat viaţa social-politică şi economică a ţării noastre. Povestiţi pe scurt cititorilor noştri câte ceva din viaţa dumneavoastră.*

Răspuns: M-am născut la 17 februarie 1934 în comuna Sărata Galbenă, judeţul Lăpuşna, în Republica Moldova, de unde părinţii mei s-au refugiat în Călăraşi, unde, în 1948 am absolvit şapte clase, apoi până în 1952 am fost elev la Şcoala profesională de cultură şi fermentare a tutunului în comuna Armăşeşti, fostul raion Urziceni. Între 1952-1955 am urmat Şcoala medie Tehnică Electrotehnică, secţia electronică din str. Gh. Şincai din Bucureşti.

Între 1955 şi 1956 am fost elev practicant ucenic transferat la Şcoala profesională Electromagnetica, secţia Radio, prin H.C.M. cu privire la transformarea şcolilor medii tehnice în şcoli profesionale. În această perioadă am făcut ucenicia la „Radio - Popular” (Electronica) şi am lucrat efectiv la construcţia pieselor radio, depanarea radioreceptoarelor, reglarea lor din toate punctele de vedere, iar din 1956 până în 1958 am lucrat la secţia piese radio în calitate de controlor tehnic volant. La sfârşitul practicii, în baza examenului teoretic şi practic am obţinut calificarea de radioconstructor. În 1958 m-am angajat în M.A.I., serviciul „B” – laboratorul tehnic radio, apoi la secţia de radiorelee şi sisteme telefonice. În 1963 am absolvit Şcoala tehnică de maiştri, în specialitatea electromecanică, iar în 1967 liceul, curs seral, cu diplomă de bacalaureat.

Întrebare: *Aţi trecut prin multe şcoli, cu profil practic, care v-au dat bazele pentru un bun meseriaş ...*

Răspuns: Da, pe lângă cursurile elementare şi liceul, am urmat cursuri ale altor cinci şcoli, de ucenici, profesionale, tehnice, de maiştri. Am fost în situaţia „copilului necăjit", sărac, refugiat din Basarabia, care a trebuit să-şi „construiască" viitorul exclusiv prin forţe proprii, îmbinând învăţătura cu munca. Tatăl meu, un „biet" oficiant sanitar, iar mama casnică, nu mi-au putut da întotdeauna sprijinul material necesar, dar mi-au dat „meseria muncii".

Întrebare: *Domnule colonel, mulţi dintre cei de seama dumneavoastră, la vremea respectivă, desfăşurau şi activitate politică. Este şi cazul dumneavoastră?*

Răspuns: Da, în 1948 am fost UTM-ist, chiar membru în comitetul pe şcoală la Armăşeşti, aveam 15 ani, apoi am devenit candidat de partid, apoi membru plin în 1959. Vreau să spun că nu am beneficiat de aceste funcţii. Spre exemplu, între 1956 -1958, neavând locuinţă, am stat mai mult ilegal la fabrica „Radio - Popular", apoi la căminul şcolii „Iosif Rangheţ", la camera de gardă a raionului UTC, pe la alţi colegi de la „Radio - Popular", ulterior cu chirie la un proprietar din raionul Griviţa Roşie. Să nu uit, în 1957 am făcut parte din delegaţia pentru Festivalul de la Moscova. Evident, acest parcurs social – istoric mi-a influenţat concepţiile, recunosc, am fost atras din tinereţe de ideile de stânga.

Întrebare: *Domnule colonel, aţi fost angajat în MAI, unde aţi desfăşurat activităţi tehnice, în principal de întreţinere şi reparaţii mijloace de transmisiuni. Aţi fost transferat în Direcţia I – Informaţii externe şi apoi la Centrul Naţional de Cifru şi Transmisiuni Cifrate, în împrejurările creării acestuia în 1967 prin hotărâre de guvern. Ce activităţi aţi desfăşurat în unitatea din care aţi fost trecut în rezervă, în 1987.*

Răspuns: În toţi aceşti ani am îndeplinit misiuni speciale cu caracter tehnic, respectiv instalarea de aparatură pentru recepţie şi transmiterea de telegrame cifrate, revizii tehnice, asigurarea condiţiilor tehnice pentru desfăşurarea vizitelor oficiale, transport curier diplomatic etc. Menţionez că multe din aceste misiuni le-am executat în zone/ţări aflate în conflict militar, sau în condiţii de lovituri de stat, tulburări politice, cu regimuri severe de control al străinilor. Să nu vă miraţi dacă spun că am „bătut" vreo 35 de ţări, de pe toate continentele, cele mai puţine în America de Sud. Spre exemplu: Iran, Siria, Liban, Ghana, Irak, Africa Centrală, Zair, Tanzania etc. Aşa, cu titlu de amuzament, vă spun că am călătorit nouă zile şi nouă nopţi cu trenul de la Beijing până în România... o adevărată aventură, dar care a avut şi partea ei frumoasă în sensul că am văzut lucruri interesante, chiar dacă numai în trecere sau în localităţi de tranzit. Puse una peste alta, m-am bucurat şi mă bucur că „am scăpat" teafăr şi nevătămat.

Au fost şi situaţii grave, de urgenţă. La Londra, la un moment dat „au căzut" antenele, am fost luat din pat şi dus de urgenţă la aeroport; din păcate defecţiunea a fost destul de gravă, încât am avut nevoie de ceva timp pentru a o remedia. Astfel de urgenţe au mai fost şi în alte zone...

Întrebare: *Domnule colonel, în afara activităţii strict tehnice, în care v-aţi dovedit un excelent profesionist, aţi trăit momente şi evenimente mai speciale, cu rezonanţă social-istorică. La un moment dat, în revista "Lumea" s-a scris că aţi fost consultat în legătură cu un eveniment de cancan: căsătoria Zoei Ceauşescu. Ce ne puteţi spune în plus faţă de cele relatate atunci, în 2014?*

Răspuns: Elena Ceauşescu i-a dat misiune lui Pacepa să-i găsească un ginere pentru fiica sa, Zoe, care să răspundă la cel puţin patru condiţii: să fie ofiţer de securitate, inginer, din familie de intelectuali *(deci, nu muncitori!! n.n.)*, să arate bine, înalt, serios. „Peţitorul" Pacepa l-a găsit pe colegul meu de birou, tânărul inginer Alexandru I., noi îi ziceam Sandu, era nepotul ministrului Teodor Coman, de la Interne. Evident, Zoe nu trebuia să ştie că probabil se va căsători cu el. Pentru ca dragostea să pară normală, Elena i-a organizat fiicei o excursie de o săptămână la Paris, unde Sandu urma să-i asigure protecţia. Zis şi făcut. La Paris, Zoe i-a propus lui Sandu, la un moment dat să viziteze oraşul. Ambasadorul Flitan le-a oferit o maşină, dar tinerii au preferat să se deplaseze cu metroul. Au vizitat multe obiective în mai multe zile, până când, se pare Zoe s-a plictisit şi s-a întors la Bucureşti, cu ambasadorul. Sandu a mai rămas să-i cumpere Zoei un cadou. S-a dus în mai multe magazine, până când, în sfârşit, lipsit de inspiraţie, a cumpărat o bijuterie cu celebrul „coq gaulois", cocoşul galic, din argint. A doua zi a plecat cu cadoul în ţară, i-a făcut o vizită unchiului Teodor Coman, care, când a văzut cadoul l-a certat că nu a cumpărat nişte bijuterii din aur căci „doar a avut franci". Coman i-a spus lui Pacepa, care şi el l-a certat pe Sandu şi care a propus să trimită o telegramă la Paris să se cumpere un set de bijuterii din aur şi să fie trimise urgent, prin curier *Tarom*. Pacepa i-a dus bijuteriile Elenei Ceauşescu care i-a spus să i le dea lui Sandu, iar acesta să i le ducă Zoei. I-a dat numărul de telefon al Zoei şi i-a mai spus să o invite la garsoniera lui, dată urgent de Primăria sectorului 3, undeva în zona Piaţa Muncii.

„Dacă o invită acasă, spune-i lui Sandu să aibă în frigider vodcă rusească şi parizer cu pâine albă, asta îi place Zoei". Sandu a primit numărul de telefon de la Pacepa, a cumpărat tot ce i s-a propus, a dat telefon Zoei, a răspuns şi a rugat-o să vină la întâlnire unde doreşte dânsa, la o oră convenabilă.

Zoe a răspuns şi a propus locul de întâlnire. Iar ca oră a precizat: ora 18+20' radical din 14'. A aşteptat-o două ore, dar nu a venit la întâlnire şi când mama a întrebat-o dacă i-a dat bijuteriile, i-a spus că el nu a venit la întâlnire, că i-a dat „plasă".

Toată povestea mi-a spus-o Sandu, acasă la mine, cu toate amănuntele. Căsătoria nu a avut loc din cauza Zoei care nu l-a plăcut pe inginerul Sandu. Mai precizez că Elena l-a plăcut pe inginer, iar Zoe nu a venit la întâlnirea programată, a dat „plasă" inginerului, iar familia Ceauşescu s-a răzbunat crunt pe neamul lui Sandu: Teodor Coman a fost mutat la Râmnicu Vîlcea, tatăl lui Sandu a fost scos ca legionar şi dat afară, Sandu nu a mai plecat diplomat la Londra.

Întrebare: *Domnule colonel, ştiu că aţi fost în relaţii bune cu generalul Nicolae Doicaru, longevivul şef al spionajului românesc dinainte de 1989. Ce amintiri aveţi despre această relaţie?*

Răspuns: Într-adevăr, eu fiind vânător şi pescar în timpul liber, iar Doicaru având şi el această pasiune a vânătorii, am participat de mai multe ori cu el la vânătoare şi evident şi la „petrecerea” ulterioară. Generalul Doicaru, în 1949-1950, la propunerea ministrului de Interne Alexandru Drăghici a fost numit şi aprobat de către Gheorghiu-Dej, la Securitatea judeţului Constanţa.

Generalul Doicaru a funcţionat în paralel cu istoria canalului până în 1953, când lucrările au fost oprite, deoarece a murit Stalin, iar Doicaru a rămas Comandant al Securităţii pe regiune Dobrogea, când tot Alexandru Draghici l-a propus şi a fost numit Comandant la Direcţia I (DIE) în 1961-1962, înlocuindu-l pe tâmplarul Gavriliuc, practic dat afară din funcţie.

Toată această poveste am aflat-o de la generalul Doicaru, care a ştiut tot despre canal. A avut darul povestirii.

Întrebare: *Şi cam ce „poveşti” despre canal v-a spus Doicaru?*

Răspuns: Iniţial, după seceta care a fost în 1945-1946, un grup de ingineri a fost la primarul Capitalei, Constantin Doncea şi a propus construirea unui Canal Dunăre – Bucureşti, pentru a iriga terenurile din jurul Capitalei (inginerii au fost specialişti agricoli şi legumicoli). Primarul a primit delegaţia şi a afirmat că orice investiţie trebuie aprobată de conducerea statului. Primarul Constantin Doncea a cerut audienţă la liderul partidului comunist, Gheorghiu-Dej, care i-a spus că trebuie să organizeze o delegaţie de personalităţi de stat şi să meargă la Stalin să ceară aprobare. Din delegaţie au făcut parte, printre alţii Gheorghe Gheorghiu-Dej, Gheorghe Gaston Marin, Alexandru Bârlădeanu, Iosif Chişinevschi, ş.a.

Delegaţia a plecat la Moscova în iunie 1948 şi, în aceeaşi zi, a fost la Stalin care a întrebat ce vor. Alexandru Bârlădeanu a fost împuternicit să răspundă, întrucât ştia limba rusă. Acesta a explicat toată povestea. Au fost rugaţi să revină după două zile, deoarece Stalin voia să se consulte cu specialiştii săi, ca să poată lua o hotărâre în problema investiţiei Canal Dunăre – Bucureşti. Delegaţia a revenit la Stalin care a spus: *"V-aţi gândit că dacă începe al III-lea război mondial şi bombardează duşmanii gurile Dunării, voi nu mai puteţi ieşi la Marea Neagră”*.

Pe un perete avea o hartă mare a Europei, a luat o vergea şi a arătat către Cernavodă şi Marea Neagră, zicând: *„Ia faceţi voi un canal de la Cernavodă până la mare şi veţi avea şi irigaţii în Dobrogea.”*

Şi aşa s-a născut Canalul, cu multiplele lui probleme şi controverse.

Întrebare: *Domnule colonel, se spune despre dumneavoastră că aţi fost un fel de „disident", în sensul că aţi luat poziţie critică faţă de unele aspecte ale vieţii social-politice din ţara noastră din anii 1970 - 1980. Ce ne puteţi spune despre aceste momente din viaţa şi activitatea dumneavoastră?*

Răspuns: Măsurile de austeritate luate pentru plata datoriei externe şi imprimarea spiritului dictatorial de conducere a ţării, m-au determinat să critic fără reţinere conducerea partidului, pe Nicolae Ceauşescu personal, de multe ori intervenind chiar şi în şedinţele de partid şi la seminariile de învăţământ politico-ideologic în legătură cu lipsurile şi neajunsurile de care ne loveam la tot pasul. Pentru aceste atitudini am fost atenţionat de mai multe ori de membrii biroului de partid, de şefii profesionali şi colegi. Despre aceste lucruri am discutat şi cu generalul Doicaru, chiar la el acasă.

Astfel, într-o zi a lunii februarie 1987, am abordat cu generalul Doicaru, (aflat sub supraveghere informativă – n.red.), la domiciliul acestuia, mai multe probleme de interes general, între care a venit vorba şi de cultul personalităţii lui Nicolae Ceauşescu, deducând că nici fostul şef al DIE nu-l vedea cu ochi buni pe acesta. Cu acest prilej, am spus că dacă Nicolae Ceauşescu nu este înlăturat din funcţiile de conducere a partidului şi statului, situaţia economico-socială a României se va prăbuşi, învinuindu-l direct de suferinţele poporului român, sintetizate prin formula celor trei „*f*”: foame, frig, frică.

A doua zi, şeful cadrelor m-a informat că urmează să fiu primit de un cadru din conducerea DIE, dar această întâlnire, nu ştiu din ce motiv, a fost revocată. După o scurtă perioadă, la începutul lui mai 1987, şeful de sector m-a convocat la comandantul unităţii, în prezenţa şefului unităţii de contrainformaţii externe, m-a informat că am fost cercetat prin dosar de urmărire informativă, acuzându-mă de faptul că am avut discuţii jignitoare la adresa conducerii superioare de partid, blamând politica partidului, angrenându-mă în discuţii critice despre situaţia economică a ţării cu persoane „dubioase”, fără a le nominaliza.

Întrucât, în afara cadrelor din unitate, am discutat astfel de probleme numai cu generalul Doicaru, am tras concluzia că la domiciliul acestuia exista instalată tehnică de interceptare, elemente din conţinutul discuţiilor cu acesta fiind reproduse cu fidelitate şi, pe baza lor, formulându-se acuzaţiile la adresa mea.

În încheierea întrunirii, comandantul unităţii m-a criticat cu asprime şi m-a informat că Departamentul Securităţii Statului, prin conducerea sa, a ordonat să fiu trecut în rezervă şi, dacă nu îndeplinesc condiţiile de pensionare, să fiu dat afară din instituţie, fără a mi se asigura un alt loc de muncă. Ulterior, după pensionarea şefului unităţii, acesta mi-a mărturisit că la conducerea DSS se raportaseră alte motive de trecere în rezervă, pentru a mi se putea acorda pensia de serviciu. Era în „stilul de muncă” al conducerii unităţii şi al sectorului de cadre găsirea unor astfel de „portiţe” pentru a se atenua măsurile dure de reprimare a unor cadre de către conducerea instituţiei. Pentru a nu se declanşa reacţii negative din partea colegilor, situaţia mea nu a fost adusă la cunoştinţa acestora, astfel că n-am mărturisit motivele trecerii în rezervă decât după 1989 şi doar unor colegi mai apropiaţi.

Domnule colonel, vă mulţumim pentru bunăvoinţa de a împărtăşi din experienţa dumneavoastră cititorilor revistei noastre.

* * *

Din câte cunoaştem, cazul domnului lt.col. (rtg) Dumitru Andreşanu nu este singular, existând multe alte situaţii similare în care cadre din sistemul de informaţii externe şi-au exprimat deschis opinia faţă de situaţia politico-socială, economică şi cultul personalităţii lui Nicolae Ceauşescu. În contrast cu sistemul tot mai steril de propagandă, exista o asemenea stare de spirit în rândurile cadrelor, care, pe o cale sau alta, îşi exprimau nemulţumirea faţă de efectul măsurilor luate de conducerea politică a ţării asupra situaţiei lor profesionale şi personale.

Asemenea cazuri înlătură aprecierea subiectivă că personalul unităţii de informaţii externe ar fi fost obedient faţă de conducerea de partid şi de stat din acea perioadă, pe care ar fi slujit-o fără discernământ şi constituie încă un argument, temeinic şi relevant, că aparatul de informaţii externe s-a aflat, în fapt, aşa cum s-a remarcat în nenumărate rânduri, în slujba României şi a poporului român.

O CARTE DOCUMENT DESPRE VIAȚA ȘI ACTIVITATEA GENERALULUI TITUS GÂRBEA

Dr. Ist. Ion Constantin

Sub egida Institutului Național pentru Studiul Totalitarsimului din cadrul Academiei Române a fost publicat de curând un document memorialistic inedit de o excepțională însemnătate, pentru mai buna cunoaștere a istoriei contemporane a României. Este vorba despre un Interviu înregistrat pe bandă de magnetofon, în anii regimului comunist (1983-1985) și transcris ulterior cu generalul Titus Gârbea (1893-1998), personalitate remarcabilă a armatei române, participant la ambele războaie mondiale, contemporan al unora dintre cele mai importante momente din istoria națională și universală. Interviul a fost realizat de către doi tineri cercetători la vremea aceea: Gheorghe Anghelescu și Octavian Roske, într-o perioadă în care venerabilul general Titus Gârbea avea o vârstă cuprinsă între 90 şi 92 de ani.

Titus Gârbea s-a născut în data de 22 septembrie 1893, în Bucureşti, într-o familie de români cu o frumoasă educație patriotică, tatăl fiind „urmaş de-al lui Tudor Vladimirescu, de la Gorj”, iar mama sa originară din Făgăraş, fiică de preot. A absolvit cu licență studiile juridice la Universitatea din Bucureşti, după care a urmat Școala militară de ofițeri de artilerie și geniu, între anii 1913-1915. A luptat în Primul Război Mondial cu gradul de sublocotenent de artilerie, în luptele din regiunea natală a Gorjului, la Câmpu Mare și la Podul de peste Jiu, având ca obiectiv împiedicarea pătrunderii inamicului prin trecătorile montane spre sudul României. În timpul campaniei din 1917, a făcut parte din Grupul de comandă din Brigada 15 artilerie din Divizia 15, comandată de generalul Paul A. Angelescu, remarcându-se în luptele defensive glorioase de apărare a Moldovei, fiind avansat la gradul de locotenent. În primăvara anului 1918, tânărul ofițer Titus Gârbea a participat la discuțiile de armistițiu care s-au soldat cu umilitorul Tratat de Pace de la Buftea-Bucureşti (24 aprilie 1918), ca urmare a prăbușirii frontului estic din cauza trădării bolșevicilor ruși.

După război, Titus Gârbea a trăit, alături de întreaga Armată română, euforia victoriei Antantei şi a înfăptuirii României întregite. S-a căsătorit cu fiica unui moșier din comuna Bengeşti (județul Gorj), înzestrată de părinții ei cu o dotă constând din 25 de hectare teren arabil. În anii '30, Titus Gârbea a construit o casă în comuna respectivă.

În perioada interbelică, tânărul ofiţer Titus Gârbea a avut o carieră cu un parcurs ascendent constant, fiind înaintat la gradele de căpitan (1919), maior (1927), locotenent-colonel (1934) şi colonel (1939). A participat ca expert militar la Conferinţa de Pace de la Paris (în anul 1919), la reuniunile Micii Înţelegeri, a fost profesor de geografie militară la Şcoala de Artilerie şi la Şcoala Superioară de Război. Între 1931 și 1934 a lucrat ca ofițer operativ la Secția a 4-a din Marele Stat Major, iar apoi a condus Biroul Operaţii din Secţia a 3-a a Marele Stat Major (1934-1937).

În continuare, Titus Gârbea a funcționat ca ataşat militar al României în Germania, Elveţia şi Olanda (1937-1940), având posibilitatea să cunoască nemijlocit deciziile care au pregătit şi au declanşat cel de-al Doilea Război Mondial. Referitor la situația geopolitică și strategică a României în perioada premergătoare celei de-a doua mari conflagrații mondiale, Titus Gârbea arăta în interviu următoarele: „În preajma celui de-al Doilea Război Mondial, noi ne găseam la capătul unui deceniu de atacuri, hărțuieli și sâcâieli, pe tema regionalismului și a revanșei. România se afla într-o situație internațională precară, pentru că, de-o parte, marii aliați erau prea departe, nu erau pregătiți de război, iar pe de altă parte, și în vecinătatea fruntariilor noastre, instrumentul reprezentat de «Mica Înțelegere» era prăbușit, după ce dispăruse Cehoslovacia în 1939. Mai mult decât atât, prin pactul dintre Germania și Rusia sovietică, când Kremlinul și cu Berlinul și-au dat mâna și au făcut acel pact de amiciție, de neagresiune, de la 23 august 1939, prin protocoale secrete anexă la acest pact, s-a schimbat fizionomia Europei și a noastră, pentru că partea de răsărit a Finlandei a fost anexată de Rusia sovietică, de la Capul Nord, adică de la ocean și până la Istmul Karelian”.

În calitatea sa de ataşat militar în Ţările nordice şi Baltice, cu reşedinţa la Stockholm (1940-1942), Titus Gârbea a fost martor al unor evenimente cruciale pentru istoria regiunii baltice, precum Războiul de Iarnă (pe care l-a analizat cu multă minuţiozitate în rapoartele sale transmise la Bucureşti), invadarea Danemarcei şi a Norvegiei (9 aprilie 1940), anexarea Ţărilor Baltice ş.a Drept recunoaștere a activității desfășurate ca atașat militar în țările nordice și baltice, a fost decorat cu „Ordinul Spadei” de către Suedia şi cu „Crucea Libertăţii” de către mareşalul Mannerheim al Finlandei – moment care este, de altfel, reliefat în Interviul de față.

În timpul războiului împotriva URSS, Titus Gârbea a avut importante responsabilităţi, în calitate de şef al Detaşamentului de legătură „Colonel Gârbea” cu Grupul de Armate Sud (1 iulie 1942 – 1 mai 1943), de comandant al Brigăzii 18 Artilerie (1 mai 1943 – 24 martie 1944) şi de şef al Detaşamentului român de legătură cu OKW (Oberkommando der Wehrmacht – Înaltul Comandament al Wehrmachtului) și OKH (Oberkommando des Herres – Înaltul Comandament al Armatei de Uscat), mai bine de un an (24 martie 1943 – 21 august 1944), toate acestea reprezentând și dovada unei înalte aprecieri a calităţilor sale de militar şi

de diplomat. De altfel, ca semn de preţuire a meritelor sale pe plan militar, în anul 1943 a fost înaintat la gradul de general de brigadă (cu o stea).

În perioada în care a avut misiunea de șef al Detașamentului român de legătură cu OKW și OKH, Titus Gârbea a cunoscut înalte oficialități și comandanți ai armatei celui de-al Treilea Reich. Despre toți aceștia, dar și alți ofițeri germani se regăsesc o serie de aprecieri interesante în Interviul de față. Un interes aparte suscită caracterizările făcute unor comandanți ai armatei române, pe care i-a cunoscut mai bine, încă înainte de război, precum generalii: Constantin Pantazi, Nicolae Dăscălescu, Ioan Dumitrache, Petre Dumitrescu, Gheorghe Avramescu, Radu Korne și alții.

În ceea ce privește „ascensiunea serviciului secret intern și rolul lui Mihail Moruzov în fruntea acestuia" în perioada interbelică, Titus Gârbea aprecia că „Serviciul secret de informații a fost o formațiune apărută în timpul Primului Război Mondial, destul de târziu, și până la revenirea regelui Carol al II-lea în țară, adică până la Restaurație, a avut un rol șters, fiind numai la dispoziția Ministerului de Interne. Serviciul avea un personal foarte redus, funcționând în paralel cu serviciul secret militar care era în mâna Marelui Stat Major. Acest serviciu secret avea scopul ca să culeagă informații, sub orice formă, prin orice mijloc, întrebuințând poate și spionajul, dar odată cu regele Carol al II-lea, el a luat o dezvoltare importantă și a fost încredințat unui oarecare Mihail Moruzov, care lucra mână-n mână cu Secția de Informații din Marele Stat Major al armatei. Am cunoscut pe acest Moruzov, care avea o figură mongoloidă. Și fața cu pomeții proeminenți, o privire vicleană și o inteligență remarcabilă, care era caracteristică unui șef de serviciu secret. El avea legături cu servicii secrete de dincolo de frontieră, după cum avea relații și cu Serviciul Secret al Mișcării Legionare. Însă acest Serviciu Secret a făcut abuzuri în ceea ce privește folosirea mijloacelor puse la dispoziție – bani, valută și acest lucru l-a revoltat pe generalul Ion Antonescu, care a fost la un moment dat șef al Marelui Stat Major și ministru de Război. Acest Serviciu Secret întrebuința fel de fel de agenți, bărbați sau femei, chiar și măturători de stradă sau lachei...Antonescu s-a ridicat contra acestei forțe oculte a Serviciului Secret, fiind nedumerit de fondurile mari care i se puneau la dispozitie și care erau supuse aprobării ministrului de Război. Și el a zis: «Cum se poate da o sumă aşa de mare unui serviciu secret?!». La Curtea de Conturi era intendent un general care mi-a povestit că l-a temperat pe Antonescu în revolta pe care acesta și-a manifestat-o: «Cum e posibil ca un serviciu secret să facă stat în stat și să dispună de fonduri așa de mari?». El i-a explicat că, dată fiind valoarea informațiilor pe care le culegea acest serviciu pentru siguranța statului și pentru liniștea internă, ca și pentru siguranța monarhiei, se justifica importanța acordată și fondurile folosite de acest serviciu. El era întrebuințat în toate zonele, mai ales în Rusia sovietică, vecina noastră uriașă, care prin NKVD și GPU, cum se chemau serviciile secrete sovietice la început, reprezenta o forță redutabilă. Și, se pare, Antonescu ar fi cedat după aceea și ar fi menținut serviciul acesta secret chiar și atunci când el a devenit conducătorul statului. Însă,

Moruzov care era șeful serviciului și care deservea atunci oligarhia noastră și pe rege, era dușmanul de moarte al legionarilor. Moruzov a fost întâi și întâi lichidat de către legionari. Iar Serviciul Secret de mai târziu, condus de Eugen Cristescu, a fost lichidat de comuniști. Acesta a fost arestat și după aceea, întrebuințat ca sursă de informații de către comuniști. Orice guvern, orice conducere care venea avea o poliție secretă sau un serviciu secret, pentru propriile sale nevoi...”.

Cu privire la spionajul străin în România, până în 1939, Titus Gârbea remarca faptul că „spionajul străin în România a fost virulent mai ales din partea Uniunii Sovietice. Sovieticii au avut activități extinse de spionaj peste tot, cum au și acum. Este și normal. O doctrină revoluționară se sprijină și pe spionaj, în afară de activitatea revoluționară propriu-zisă, iar acțiunile întreprinse în această direcție pot să meargă până la crimă, atentate și asasinate. Rusia sovietică se deda la un spionaj foarte abil, bine plătit. Totdeauna, însă, au fost folosite o rudă sau un frate și slăbiciunile acelora care dețineau secrete de stat sau secrete militare. Dau un exemplu. Un mare demnitar militar a ajuns ministru de Război. Este vorba despre generalul de cavalerie Ludovic Mircescu. Nu era evreu, era român. Foarte dotat, inteligent, însă muieratic, foarte muieratic. El, orice femeie frumoasă trebuia să o abordeze. El fusese multă vreme comandant în Bucovina, la Cernăuți. Îi plăcea această provincie. Și acolo, se ducea din când în când, chiar și ca ministru. El trebuia să se ducă și la Vatra Dornei și își lua câte o femeie după el. Nu mai era însurat. Între aceste femei a fost și o spioană, foarte abilă. Mircescu avea în anturajul lui un ofițer însărcinat cu treburile obișnuite, serviciul domestic. În situația în care se găsea el în Bucovina acum, cu o mică permisie sau concediu, lucrările importante erau aduse acolo. Între aceste lucrări importante i s-a adus de la Marele Stat Major o fracțiune din planul nostru de mobilizare a unor mari unități. Planul acesta era un document important și voluminos. Ofițerul care i l-a adus a avut inspirația ca să-i ceară iscălitura că l-a primit, ca să-1 studieze. Ofițerul a primit iscălitura ministrului că i-a sosit planul de mobilizare, și s-a întors la Bucureşti. Ministrul l-a pus într-un sertar oarecare. Spioana („Gerda” – n.n.) a simțit, a văzut ofițerii care se perindau, și a simțit că ofițerul de la Marele Stat Major a adus un document important. Spioana era în legătură cu agenții sovietici aflați în apropiere, la Nistru, și unii erau chiar în Bucovina. Când ea a luat documentul voluminos, a fugit ajutată de acești agenți și, repede, au trecut (cu toții) dincolo de frontieră. Documentul fiind în evidențe la ministru, Marele Stat Major, după un timp de așteptare, a cerut ca acest document să fie înapoiat la Marele Stat Major, dat fiind că numai acolo, potrivit normelor, trebuie să fie păstrat. Dar chestiunea returnării s-a mai amânat... Târziu, în anii 1936-1937, se publica la Viena un extras din acest document, din care rezulta că, iată ce spirit agresiv există în România, față de Uniunea Sovietică. Se insinua că același «spirit agresiv» îl poate avea România și față de ceilalți vecini, pentru că iată, există o dovadă și anume documentul oficial emis de Marele Stat Major. Așa am luat noi cunoștință că documentul de mobilizare al marii unități a fost divulgat și că acest document a dispărut.”

În cea mai mare parte, Interviul cu Titus Gârbea cuprinde relatări despre fapte și întâmplări petrecute în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, evidențiind împrejurările participării României la campania împotriva URSS, alături de Germania, pentru eliberarea pământurilor străbune, răpite în iunie 1940. Întruchipând voința întregii națiuni de eliberare a Basarabiei și a Nordului Bucovinei, generalul Ion Antonescu a inițiat încă din toamna anului 1940 pregătirea politico-diplomatică și militară a bătăliei pentru dezrobirea teritoriilor cucerite de sovietici în urma ultimatumului din vara aceluiaşi an.

La întrebarea „Care era importanța strategică acordată de germani României, după prăbușirea Iugoslaviei și a Greciei?”, Titus Gârbea evidenția faptul că „Germania a dat o importanță deosebită României, iar în legătură cu acest aspect trebuie să ne reamintim ceea ce, cu vreo zece ani în urmă, marele nostru adversar din Primul Război Mondial, generalisimul armatei germane, feldmareșalul von Hindenburg, din Germania wilhelmiană, a spus la un moment dat, atunci când România a intrat în război: «Niciodată istoria n-a înregistrat o situație așa de curioasă ca aceea când o mică țară cum e România, cu armata ei, joacă un rol așa important». Deci, importanța țării, a României, declarată în Primul Război Mondial de către șeful suprem al armatei germane, se menține și în al Doilea Război. Întâi, prin acea armă puternică a armatei moderne de astazi, când petrolul joacă un rol primordial. Acesta e arma principală a tuturor armatelor moderne, de petrol având nevoie aviația, tancurile, marina și mișcarea artileriei. În Europa, oricât s-a zbătut Hitler, dar Germania nu a găsit resurse de petrol decât numai la noi. Și, de aceea, pentru Germania nazistă, în cel de-al Doilea Război Mondial, România a jucat un rol preponderent. Afară de aceasta, în ofensiva pe care a pornit-o în iunie 1941, Germania hitleristă avea nevoie de teritoriul României, de tot potențialul economic, militar și întreaga rețea de comunicații, șosele și căi ferate, pentru ca să lovească forța sovietică printr-o învăluire pe la sud, în regiunile cele mai bogate și cele cele mai fertile și s-o rupă pe Marea Neagră. Această idee strategică a comandamentului hitlerist a fost aplicată, ținându-se seama de importanța României, a armatei sale și a teritoriului său”.

Argumentele prezentate de Titus Gârbea relevă cu prisosință faptul că România a avut obiectivele sale proprii în cursul războiului cu Uniunea Sovietică și care nu coincideau cu cele de dominație mondială ale conducerii celui de-al Treilea Reich. România nu a început un război de cucerire, ci de dezrobire a provinciilor românești răpite de URSS și de reinstaurare a legalității internaționale. De altfel, armata română nici nu era pregătită pentru un război extins pe teritoriul URSS La întrebarea dacă „hărțile geografice ale Rusiei erau făcute de germani sau de români?”, Titus Gârbea răspunde cât se poate de clar: „Hărțile geografice erau făcute de germani. Noi n-am avut intenția să ne ducem să operăm ofensiv contra Rusiei, la distanța aceasta. Cel mult în Basarabia și în zona adiacentă. Dar acolo, toate le luam de la germani, care erau foarte bine pregătiți”. Faptul că motivația participării armatei române la campania în răsărit

avea la bază exclusiv obiectivul reîntregirii teritoriale a țării este demonstrat și de răspunsul pe care cel intervievat îl dă la întrebarea: „Care sunt cele mai strălucitoare operații militare românești, în Rusia?”. „Între operațiunile pe care le-a întreprins armata română – arată Titus Gârbea –, cele mai strălucite sunt acelea de la începutul războiului, când noi am trecut Prutul și am înaintat către Nistru”. El menționează în mod special divizia generalului Nicolae Dăscălescu, dar și „alte divizii, care au luptat foarte bine”. Între acestea a fost Divizia 2 de Munte, condusă de generalul Ioan Dumitrache, „care a operat la răsărit și care era aruncată așa, ca «un enfant perdu» tocmai prin Caucaz, pentru a se pune mâna pe petrolul sovietic; care a despresurat, la Vostok, Divizia Blindată germană încercuită, iar la rândul ei, în Peninsula Taman, a fost despresurată cu ajutorul Diviziei Blindate germane. Divizia 2 de munte a fost o divizie de mare valoare” – aprecia Titus Gârbea.

În privința participării României la război dincolo de Nistru, Titus Gârbea are o poziție tranșantă: „Toți simțeam că ne batem pentru o cauză care nu este a noastră. Era o cauză germană. Noi ne apăram sărăcia și vroiam să ne reîntregim țara și neamul. Atât. Dar nu să ne batem în stepele sarmatice și calmuce, așa cum au făcut germanii. N-aveam aspirații așa de mari”. Pe de altă parte, așa cum arată Titus Gârbea, comandanții germani au fost alături de Hitler în acțiunea militară în Răsărit, însă nu toți aceștia l-au urmat în „ideea fixă de a tot merge, de a tot merge și a se adânci în hăurile frontului de răsărit”, ceea ce și explică atentatul împotriva Führerului, din iulie 1944. „Armata română – afirmă Gârbea – s-a bătut cu bravură tot timpul, însă a fost pusă în condiție de inferioritate și, dacă pentru instruirea ei, s-au făcut multe din partea armatei germane, în ceea ce privește dotarea cu materiale, în speță cu tancuri, cu aviație și cu armament antitanc, sprijinul german a fost aproape nul”.

Mărturiile cuprinse în volum relevă că, pe timpul războiului, atitudinea armatei române față de armata sovietică, dar și față de populația locală nu a fost așa de aspră ca a armatei germane. „Soldații noștri – arată T. Gârbea – care, oricât am spune, sunt credincioși și au sentimentul religios, se înțelegeau cu populația rusă, care era încă pravoslavnică. De aceea, în momentele grele, populația rusească ajuta răniții și soldații noștri, când aveau nevoie de hrană sau de adăpost. Deși, vai de mama lor, în ce condiții trăiau și ei!... Din partea acestei populații, vedeam, uneori, câte un gest de prietenie, fie o bucată de pâine sau un adăpost. Și, viceversa, soldații noștri, de multe ori, din ceea ce primeau împărțeau copiilor și populației”.

T. Gârbea povestește că, pentru populația locală, „generalul Gheorghe Avramescu a înființat o cantină și, în fiecare zi, li se dădea rușilor câte o ciorbă suculentă de carne și legume, pe care le recolta chiar prin populația rusească. Despre acest lucru s-a aflat la Comandamentul Suprem Sovietic și, la radio, s-au transmis mulțumiri acestui general și tuturor celor care s-au purtat ca atare... Locuitorii ruși ne-au cerut, apoi, dacă nu putem să le facem o biserică. Și le-am deschis câte o casă de rugăciuni, la care fiecare a venit cu icoanele ascunse și s-a

făcut un serviciu la care, însă, n-aveam mir și nici tămâie. Am cerut de la Patriarhie mir, care ne-a fost trimis cu avionul ce venea în fiecare zi de la Bucureşti. Asta înseamnă că relațiile erau foarte bune și, când germanii au aflat de acest lucru, mulți dintre ei mai scorțoși au crezut că noi «ne dăm coatele» cu sovieticii. Dar, comandantul suprem (Ion Antonescu – n.n.) a spus că nu: «Lăsați că asta este politica cea mai bună. De aceea noi nu avem partizani aici, în regiunea noastră»".

În opinia lui Gârbea, „Hitler a făcut o greșeală strategică fundamentală, pornind ofensiva pe direcții multiple. Mă duc la Moscova, fiindcă e capitala Uniunii Sovietice, dar, în același timp, mă duc și la Petrograd, la Leningrad, care sunt mari centre și, în această parte, dacă operez, am numai prieteni: lituanieni, estonieni, letonieni și, mai ales, finlandezi. Deja, aceste două direcții către Moscova și către Leningrad sunt acțiuni și direcții divergente. Strategia nu se face prin eforturi divergente, ci acestea trebuie să conveargă către un obiectiv politic, strategic, de mâna-ntâi. Mai mult decât atât, efortul inițial pe la sud trebuia să-l facă, dar să nu-l mai facă așa de puternic, să nu mai fie un grup de armate. Să punem acolo numai o singură armată care împreună cu armata română să meargă să pună mâna pe porturile Mării Negre. S-a explicat acest efort secundar pe la sud, că ar influența într-o oarecare măsură Turcia, care ar putea să se ralieze la acțiunea de război a Germaniei contra Rusiei Sovietice, luându-se în considerare faptul că Turcia era un vechi adversar al Rusiei". „Această acțiune, cu dispersarea forțelor într-un asemenea mod, dovedește că, în privința gândirii strategice, Hitler nu era decât un diletant" – conchide Titus Gârbea. El consideră că „planul «Barbarossa», asa cum a fost conceput inițial, a fost un plan bine întocmit de către Marele Cartier General german, adică de către generali, dar Hitler l-a modificat, l-a zăpăcit cu dilentantismul lui de «strateg» și de «mare» politician. Sunt greșeli care se răscumpără greu de tot, iar cele care au fost făcute în aplicarea planului «Barbarossa» au creat situația ca acesta să nu aibă nicio șansă de reușită. Trebuia fixată o singură direcție, în care să se meargă punând maxim de forțe, pentru a se ajunge cât mai repede la obiectivul vizat".

„Bătălia Stalingradului" din vara anului 1942 – februarie 1943 a fost decisivă pentru schimbarea raportului de forțe pe frontul germano-sovietic, reprezentând momentul unei mari cotituri în desfășurările celui de-al Doilea Război Mondial. Despre moralul armatei române după Stalingrad, în rândul soldaților și ofițerilor, generalul Titus Gârbea arată că acesta era „foarte scăzut nu numai la nivelul trupei și al ostașilor de rând, dar și în rândul ofițerilor... Moralul soldaților era și mai scăzut, pentru că ei se găseau aruncați în hău, ca niște copii pierduți, și ei operau acolo izolat, diviziile noastre fiind amestecate cu diviziile germane. Comandamentul nostru de armată și de corp de armată intervenea cu multă greutate din cauza distanțelor mari la care se găseau dislocate operativ aceste mari unități, divizii, Corpul de Trupă, regimente, batalioane și chiar companii. Legătura dintre aceste unități era foarte slabă".

După cum consemnează Jurnalul său, generalul Constantin Sănătescu, încă din 1942, a avut o întâlnire cu pe atunci colonelul Titus Gârbea care „a fost primul ofiţer român care mi-a spus că mergem la dezastru”. Gârbea s-a prezentat la Hitler la 27 martie 1944 și a participat la mai multe ședințe militare cu șefii responsabili de la OKW și OKH (generalii Wilhelm Keitel, Heinz Guderian, Alfred Jodl, Kurt Zeitzler etc.), expunând poziția Marelui Stat Major al Armatei Române. După spusele proprii, el a raportat atât mareșalului Ion Antonescu, cât și generalului Constantin Sănătescu, șeful Casei militare regale, care a inițiat răsturnarea guvernului antonescian și întoarcerea armelor împotriva Germaniei. La întrebarea din interviu: „Ce măsuri au luat regele și Sănătescu pentru a feri armata de pe front de la o catastrofă similară celei din Italia, din septembrie 1943?”, Titus Gârbea arată că „Aceste măsuri se integrează în ansamblul măsurilor de pregătire a actului de la 23 August 1944. Măsuri efective au fost luate prin contactul direct dintre generalul Constantin Sănătescu și comandanții de Mari Unități, de la care a cules aprecieri unanime că armata este obosită, țara este obosită și că nu mai poate să facă față unui efort de apărare alături de germani care mergeau deja din înfrângere în înfrângere. Deci, prin aceste contacte și prin contactul cu mine, care eram șeful misiunii militare de legătură pe lângă OKW, regele, prin Sănătescu, a fost informat de majoritatea părerilor care cereau să ne rupem de alianța cu germanii”.

Participantul principal la actul de la 23 August 1944 „a fost armata, oriunde s-a găsit ea, fie în linia întâi, fie în interior, fie în acoperire pe frontieră... Aceste forțe ale armatei au fost considerabile și noi le păstram în interiorul țării, fără ca germanii să știe, în mod secret, pentru că ne temeam de vecinii care puteau, la un moment dat, să ne atace și trebuia să avem forțe corespunzătoare, ca să ne opunem. Și, prin urmare, diviziile care luptau pe front aveau o dublură, în țară. Așa au fost diviziile de Vânători de Munte, diviziile de infanterie. Numai artileria n-a avut dublură în interiorul țării. În capitală am avut forțe de ale noastre, dar, mai ales, un rol important l-a jucat corpul de jandarmerie”.

Trecut la dispoziţia Preşedinţiei Consiliului de Miniştri şi a Ministerului Apărării (22 august 1944 – 7 aprilie 1945), generalul Titus Gârbea a primit câteva luni mai târziu misiunea de a comanda Corpul IV Artilerie (8 aprilie 1945 – 9 august 1946), cantonat în Oltenia de Nord, având ca sarcină asigurarea pazei militare a tezaurului Băncii Naţionale, ascuns la Mănăstirea Tismana şi în împrejurimi. „Toate aceste valori – arată Gârbea în Interviu – n-au fost puse la vedere, au fost băgate în grote și, după aceea, – cu beton armat, solid –, au fost închise în aceste grote, deci nu se putea ca să le ia cineva la iuțeală. Trebuia să vii cu o aparatură întreagă, să distrugă aceste închideri masive, betonate. Și, deci, erau la oarecare adăpost. În ceea ce privește însă odoarele, icoanele, argintăriile, acestea erau mai ușor de furat, fiindcă n-au fost ascunse și au fost depozitate în diferite magazii din diverse centre, cum au fost: Săcele, Baia de Fier, Baia de Aramă și, o parte, chiar la Tismana. Era vital ca aceste lucruri să nu fie furate, dar armata sovietică umbla, în primul rând, după bani și după aur. În situația aceasta,

fiind numai eu comandant în regiunea unde au fost dislocate aceste valori, am luat măsuri severe. Foarte severe! Armata care era la dispoziția mea organizată pe echipele de intervenție urgentă, se deplasa cu camioanele, în care se puneau arme automate. Nu aveam de luptat numai contra armatei sovietice, aveam de luptat și contra dezertorilor, haimanalelor care se dispersaseră și scăpaseră și din mâna comandanților sovietici. În afară de aceasta, am luat și măsura de a publica la diferite răspântii și pe șosele, în limba germană, în limba română și în limba rusă anunțuri conform cărora cel care este prins jefuind populația, cu arma în mână, făcând crime, va fi împușcat pe loc. Acestea au adus o oarecare liniștire a lucrurilor.

Odată cu instaurarea comunismului, la fel ca mulți alți membri ai elitei militare a României, generalul Titus Gârbea avea să îndure vicisitudinile regimului totalitar de stânga de tip sovietic. A fost trecut în rezervă în anul 1946 şi în retragere în anul 1947. De asemenea, a fost deposedat atât de pământul, cât și de casa din județul Gorj în baza Decretului nr. 83/1949, deși suprafața terenului era de numai jumătate din limita de expropriere, iar casele de locuit nu se expropriau. I s-au confiscat toate bunurile personale și gospodărești.

După Decembrie 1989, generalul Titus Gârbea ca veteran al celor două războaie mondiale era frecvent solicitat să acorde interviuri și să țină cuvântări cu prilejul zilelor festive (în special de „1 Decembrie”, dar și de „27 Martie” – ziua Unirii Basarabiei cu România). Și-a publicat o parte din memorii în paginile revistelor istorice: Anuarul Institutului de istorie și arheologie „A.D. Xenopol”, „Magazin Istoric”, „Viața Armatei”, „Revista de Istorie Militară” ș.a. Însemnările lui Titus Gârbea au fost făcute cunoscute grație eforturilor nepotului acestuia, profesorul universitar Horia Gârbea, precum și ale unor istorici: Gheorghe Buzatu, Silviu Miloiu ș.a. Interviul prezentat în volumul de față are rostul de a întregi valoroasa operă memorialistică a generalului Titus Gârbea.

Ca o recunoaștere a meritelor sale, generalul în retragere Titus Gârbea, veteran de război, a fost înaintat la gradul de general-locotenent (cu 2 stele) în retragere, la 17 septembrie 1993, când a aniversat vârsta de 100 ani. Apoi, la propunerea ministrului de stat, ministrul apărării naționale, generalul în retragere Titus Gârbea a fost înaintat la gradele de general de corp de armată (r) (19 septembrie 1996) și de general de armată (r) (22 septembrie 1998), „pentru merite deosebite în întreaga sa activitate desfășurată în cele două războaie mondiale”. A fost decorat cu mai multe ordine militare cum ar fi: medalia „Crucea comemorativă a celui de-al Doilea Război Mondial, 1941 – 1945” (pentru serviciile militare aduse statului român în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, 1994). Generalul Titus Gârbea a încetat din viață în decembrie 1998, la vârsta de 105 ani.

DIN ARHIVA PERISCOP

VIZITA DE STAT A PREȘEDINTELUI GERALD FORD ÎN ROMÂNIA (2-3 august 1975)

Ioan C. Popa

La 8 august 1974, președintele SUA, Richard Nixon, aflat la al doilea mandat la Casa Albă, a demisionat în urma cunoscutului scandal Watergate, în care CIA a avut rolul său. Succesiunea s-a produs imediat, șef al executivului devenind vicepreședintele Gerald Ford, un republican cu îndelungată activitate politică în Congresul american. În funcția de Secretar de Stat a fost păstrat experimentatul diplomat Henry Kissinger.

Nicolae Ceaușescu, Gerald Ford și Henry Kissinger

La un an de la instalarea sa ca președinte la Casa Albă, mai exact în zilele de 2-3 august 1975, tandemul Gerald Ford - Henry Kissinger poposeau la București într-o vizită de stat, la invitația președintelui României, Nicolae Ceaușescu. Președintele Ford a dat chiar o coloratură personală evenimentului, fiind acompaniat de soție și de fiul său, pentru a vedea și ei România, „o țară cu o istorie atât de bogată, cu frumuseți naturale neasemuite și cu un popor mândru și independent”.

Demn de remarcat este faptul că vizita avea loc după două evenimente cu impact major în viața internațională: (1) încetarea războiului din Vietnam și închiderea, la 29 aprilie 1975 – în baza ordinului dat de președintele Gerald Ford – a misiuni americane din Saigon; (2) încheierea cu succes a Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE), prin semnarea Actului Final de la Helsinki, ambele evenimente fiind urmarea unor ample negocieri în care România a avut contribuții importante, apreciate de multe state ale lumii.

De fapt, dintre țările socialiste, România a fost prima și singura țară vizitată atunci de președintele Gerald Ford, care ținea să sublinieze similitudinea din pozițiile celor două state în viața internațională: „Între principiile pe care noi amândoi le prețuim - declara președintele Ford la sosirea pe aeroport - ***este***

dreptul fiecărei națiuni la independență și suveranitate. Credem că fiecare națiune are dreptul la existența sa pașnică, fără să fie amenințată cu forța, și credem că toate statele sunt egale în drepturi, indiferent de mărimea sau sistemul lor, de nivelul lor de dezvoltare”.

Secretarul de Stat Kissinger întărea și el declarațiile președintelui, subliniind: „***Politica noastră generală, domnule președinte, a fost de a situa România cu doi pași înainte de celelalte țări în relațiile noastre cu țările socialiste***”.

Deși nu avea anvergura politică a lui Nixon, sub bagheta căruia relațiile americano-române au cunoscut un vârf în evoluția de după al Doilea Război Mondial, președintele Ford era animat ca și predecesorul său de un spirit de o largă deschidere și înțelegere față de raporturile cu România, evidențiat și de textele convorbirilor din timpul vizitei, când fiecare solicitare a lui Ceaușescu (de regulă vizând obținerea de sprijin economic în condiții cât mai avantajoase) era privită cu îngăduință și cu dorința de a găsi soluții favorabile.

Să mai notăm faptul că, doar cu câteva zile înainte de această vizită, Corneliu Bogdan, unul dintre cei mai apreciați ambasadori români la Washington din perioada respectivă, comunica la București detalii privitoare la aprobarea în Camera Reprezentanților a Congresului american a Acordului Comercial cu România: „*La 28 iulie 1975, Camera Reprezentanților a aprobat acordul comercial româno-american cu 355 voturi pentru și 41 contra. Principalii susținători în ședința Camerei au fost deputații William Green, președintele Comitetului pentru Căi și Mijloace, Barber Conable, șeful minorității republicane din același subcomitet, Charles Vanik și Joe Wagonner, membri marcanți democrați ai Comitetului pentru Căi și Mijloace, care amândoi au vizitat România, în anii trecuți, ultimul ca reprezentant personal al președintelui Nixon la Târgul de la București, din 1972.*

Opoziția, mult mai redusă decât se aștepta, a avut drept purtător de cuvânt pe John Ashbrook, deputat republican din Ohio, cunoscut ca unul din elementele extremiste de dreapta (în 1972, a candidat ca exponent al dreptei împotriva lui Nixon).

S-a înscris în procesul verbal al ședinței, ca și la Senat, că ***aprobarea acordului româno-american reprezintă un caz unic*** *și nu trebuie să fie interpretat ca un precedent*”.

Așadar, vizita de stat a președintelui Gerald Ford în România avea loc sub auspicii deosebit de favorabile pentru ambele părți. Redăm, în continuare, aspecte din convorbirile și declarațiile care au marcat principalele momente ale vizitei.

**

I. Cuvântările rostite de cei doi președinți la sosirea pe aeroport

a. Cuvântarea de bun venit a președintelui Nicolae Ceaușescu

Stimate domnule președinte al Statelor Unite ale Americii,

Stimată doamnă Ford,
Doamnelor și domnilor,
Stimați tovarăși și prieteni,

Este o mare bucurie pentru mine și pentru soția mea, pentru noi toți, de a vă avea ca oaspeți și de a vă adresa dumneavoastră, domnule președinte, și doamnei Elisabeth Ford, precum și colaboratorilor dumneavoastră, un salut călduros, să vă întâmpinăm cu urarea noastră strămoșească de bun venit pe pământul Republicii Socialiste România!

Doresc să remarc cu satisfacție cursul ascendent al relațiilor româno-americane, faptul că în ultimii ani schimburile economice au cunoscut o creștere puternică: s-au intensificat colaborarea tehnico-științifică, schimburile culturale și de altă natură între țările noastre, însăși vizita dumneavoastră în România constituie, după părerea mea, o expresie elocventă a acestor relații, a dorinței popoarelor român și american de a conlucra tot mai strâns în interesul reciproc, al cauzei înțelegerii, colaborării și păcii între toate națiunile.

Veniți în România a doua zi după încheierea cu succes a Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa. Astfel, vizita dumneavoastră se înscrie în mod minunat în spiritul documentelor pe care le-am semnat împreună ieri, la Helsinki, și prin care am afirmat dorința comună în numele popoarelor noastre, de a dezvolta colaborarea pe principiul deplinei egalități, al respectului independenței și suveranității, al neamestecului în treburile interne, al renunțării la forță și la amenințarea cu forța în soluționarea problemelor dintre state. Așa cum am menționat în declarația de la Helsinki, pentru traducerea în viață a celor convenite în documentele semnate, se impun eforturi susținute pentru a asigura popoarelor noastre, tuturor națiunilor o lume mai dreaptă și mai bună pentru a face ca copiii noștri, omenirea în general, să nu mai cunoască grozăviile războiului, să trăiască în pace și prietenie.

În timpul scurtei vizite pe care o faceți în țara noastră veți avea prilejul, domnule președinte, să cunoașteți preocupările și unele din realizările poporului român pe calea făuririi unei vieți noi de bunăstare și fericire, veți putea înțelege mai bine dorința poporului român de colaborare cu poporul american, de pace și conlucrare cu toate popoarele lumii, fără deosebire de orânduire socială.

Aș dori ca vizita dumneavoastră să marcheze un nou moment important în prietenia și colaborarea dintre țările și popoarele noastre. Cu această dorință, vă urez să vă simțiți cât mai bine în mijlocul poporului român care vă primește cu stimă, prietenie și ospitalitatea sa tradițională.

b. Cuvântarea de răspuns a președintelui Gerald Ford

Domnule președinte,
Doamnă Ceaușescu,
Doamnelor si domnilor,

Doamna Ford, fiul nostru Jack și cu mine suntem onorați și ne bucurăm că avem prilejul să vizităm România. Ne bucurăm că ne aflăm **în țara dumneavoastră fără asemănare, o țară cu o istorie atât de bogată, cu frumuseți naturale neasemuite și cu un popor mândru și independent**.

După cum vă amintiți probabil, domnule președinte, acum câteva luni m-am întâlnit la Casa Albă cu un splendid grup de tineri români. Am găsit în ei niște ambasadori minunați, excelenți ai prieteniei dintre țările noastre.

Domnule președinte,

Să asigurăm generațiilor viitoare o lume mai normală, relaxată și pașnică. Trebuie să găsim căi pentru a spori cooperarea reală și directă dintre toate popoarele. Între principiile pe care noi amândoi le prețuim este dreptul fiecărei națiuni la independență și suveranitate. Credem că fiecare națiune are dreptul la existența sa pașnică, fără să fie amenințată cu forța, și credem că toate statele sunt egale în drepturi, indiferent de mărimea sau sistemul lor, de nivelul lor de dezvoltare. Principii ca acestea au fost incluse în documentul pe care l-am semnat la Helsinki. Amândoi, domnule președinte, ne-am străduit mult și va trebui să continuăm să ne consacrăm eforturile pentru a face ca toate aceste principii să devină realitate în viața internațională. În acest spirit, aștept cu plăcere convorbirile noastre privind problemele internaționale care ne preocupă.

Relațiile noastre bilaterale, domnule președinte, sunt bune. Mă bucură că Congresul nostru a aprobat acordul comercial americano-român. Acesta creează noi posibilități reciproc avantajoase, mai ales în domeniul comercial și economic.

Sunt încredințat că putem continua împreună relațiile noastre în multe, multe domenii.

Domnule președinte,

Știu că convorbirile noastre în timpul șederii mele în țara dumneavoastră vor fi foarte productive, tot așa cum au fost cu prilejul vizitei dumneavoastră la Washington, în iunie. Și de data aceasta, scopul nostru va fi de a căuta o cooperare mai strânsă între România și Statele Unite.

Aștept cu mult interes convorbirile noastre în orele care urmează.

În numele poporului american, vă aduc dumneavoastră, domnule președinte, familiei dumneavoastră și poporului român salutările cele mai calde și urările cele mai bune pentru pace și prosperitate!

II. Nota convorbirii oficiale dintre președintele Nicolae Ceaușescu și Gerald Ford, președintele SUA, cu ocazia vizitei de stat în România

Strict Secret de importanță deosebită

NOTA DE CONVORBIRE

[Documentul este redactat de mână]

La 2 august 1975, au avut loc convorbiri oficiale, la Palatul Consiliului de Stat, între Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România și

Gerald Ford, președintele Statelor Unite ale Americii. La convorbiri au participat: Manea Mănescu, prim-ministru al guvernului, George Macovescu, ministrul Afacerilor Externe, precum și Henry Kissinger, secretarul Departamentului de Stat al SUA.

Gerald Ford: După cum spuneam și în cuvântul de ieri, domnule președinte, sunt foarte bucuros că avem acum posibilitatea să dezvoltăm comerțul bilateral, de la țară la țară. În această privință, dumneavoastră ne-ați dat o mare mână de ajutor.

Nicolae Ceaușescu: Aș dori să vă urez încă o dată bun venit în România. Apreciez că, într-adevăr, relațiile dintre țările noastre cunosc o dezvoltare bună. Prin intrarea în vigoare a Legii Comerțului și a Acordului nostru bilateral, sperăm că schimburile comerciale, în special, se vor dezvolta și mai mult. Practic, avem acum un mare număr de acorduri, avem un cadru juridic bun și un spirit bun. Trebuie să spun că am primit deja câteva zeci de telegrame din partea conducerilor unor firme americane și din partea unor membri ai Congresului în care aceștia își exprimă satisfacția în legătură cu intrarea în vigoare a Acordului comercial. Este, desigur, esențial și aici să se acționeze de către întreprinderile românești și firmele americane pentru a pune în valoare acest Acord, care creează o bună bază juridică.

Din partea guvernelor, s-au realizat multe și mai sunt, desigur, unele lucruri care pot fi soluționate în viitor. Unele sunt oarecum unilaterale din partea Statelor Unite, cum ar fi acordarea de preferințe vamale generalizate. Noi nu putem acorda Statelor Unite asemenea preferințe.

În al doilea rând, este vorba de ceva convenit deja în principiu, și anume, încheierea unui Acord pe termen lung de cooperare. De asemenea, să încurajăm realizarea acordurilor existente în domeniile științific și cultural și a acțiunilor concrete aflate deja în studiu sau deja în negociere.

Trebuie să spun că, după părerea mea, cu Statele Unite am realizat un șir de acorduri bune, iar prin intrarea în vigoare a Acordului comercial avem, practic, condiții foarte bune de colaborare, pe baze reciproc avantajoase. Am și discutat cu colegii mei și am ajuns la concluzia că nici nu mai avem ce solicita din partea Statelor Unite.

Gerald Ford: **Noi cerem numai prietenia dumneavoastră, domnule președinte, și continuarea contribuției importante pe care o aduceți la înfăptuirea înțelegerilor și acordurilor pe care le-am încheiat ieri la Helsinki**.

Henry Kissinger: În ceea ce privește Acordul pe termen lung, domnule președinte, am ținut o vreme lucrurile pe loc pentru a nu crea confuzii în cadrul Congresului, până la acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate. Acum nu mai sunt dificultăți în calea Acordului pe termen lung, asupra căruia există deja înțelegere de principiu.

Nicolae Ceaușescu: Pentru a încheia problemele bilaterale, doresc să exprim speranța că, în cadrul relațiilor economice, pornind de la situația

României ca țară în curs de dezvoltare, în afara facilităților la care m-am referit, vor exista și unele înlesniri în domeniul financiar pentru care cred că se aplică unele prevederi ale legislației Statelor Unite.

Gerald Ford: Vorbiți de Eximbank și de alte instituții financiare?

Nicolae Ceaușescu: Mi se pare că, în privința Eximbank, prin acordul comercial, aceste lucruri au fost oarecum clarificate. Mă refeream la faptul că Statele Unite au o practică - care nu este rea câteodată - de a acorda credite cu dobânzi mici, pe termen lung.

Gerald Ford: Aveți în vedere programul de ajutor pentru țările în curs de dezvoltare?

Henry Kissinger: Problema creditelor cu dobândă redusă este greu de rezolvat, ținând seama de nivelul actual de dezvoltare a României. Noi am examinat această problemă și în trecut, dar acum o vom reexamina din nou, la reîntoarcerea în țară. Oricum, cred că problema este de natură să întâmpine dificultăți în Congres, care ar putea aprecia că România a depășit stadiul de dezvoltare pentru care sunt destinate creditele cu dobândă redusă.

Putem, însă, sprijini România în cadrul unor instituții internaționale, cum este Banca Mondială (FMI - BIRD) și prin Eximbank. De asemenea, putem încuraja și investițiile particulare, deși în acest caz nu este vorba de dobânzi reduse.

Gerald Ford: În România funcționează sucursale ale unor bănci americane, ca Chase Manhattan?

Henry Kissinger: Acum trei ani am aranjat un împrumut sprijinit de banca lui Rockefeller.

Nicolae Ceaușescu: Cred că am putea obține un nou succes în Congresul SUA, dacă creditele ar fi legate de realizarea unor obiective concrete în agricultură, combaterea inundațiilor, amenajări pentru irigații și navigație. Este vorba de lucrări de lungă durată, iar creditele nu ar avea un caracter general, ci ar fi legate de realizarea unor proiecte concrete.

Henry Kissinger: Acum, după ce l-ați convins pe senatorul Jackson, încrederea pe care o avem în forțele dumneavoastră a crescut și mai mult. De fapt, l-ați tratat la fel de dur cum ne tratează și el pe noi.

Nicolae Ceaușescu: I-am spus că de pe o asemenea poziție nu poate fi un candidat valabil la președinție.

Henry Kissinger: Am putea examina problema creditelor pentru agricultură. Până acum, nu ne-am ocupat prea mult de această problemă.

Gerald Ford: Vă gândiți la utilaje agricole, combine și altele, pentru a spori productivitatea?

Nicolae Ceaușescu: Avem în vedere, în primul rând, lucrări de irigații, ameliorări funciare, desecări, combaterea inundațiilor.

Gerald Ford: Cred că pentru asemenea proiecte Banca Mondială ar fi cea mai potrivită.

Henry Kissinger: În programul nostru de ajutor pentru străinătate, dispunem acum de mai multe fonduri pentru dezvoltarea agriculturii. Până acum, nu am examinat această problemă în privința României.

Gerald Ford: O vom examina, domnule președinte.

Nicolae Ceaușescu: În rest, noi vom face totul pentru ca să avem relații cât mai bune și să asigurăm o extindere cât mai largă a colaborării cu firmele americane în domeniul economic.

Henry Kissinger: Politica noastră generală, domnule președinte, a fost de a situa România cu doi pași înainte de celelalte țări în relațiile noastre cu țările socialiste. La Conferința de securitate europeană, multe țări est-europene au venit la președintele Ford cu sugestii pentru îmbunătățirea relațiilor. V-ar reveni să faceți noi propuneri pentru a vedea ce putem face noi pentru a menține România în această situație. Aceasta se poate realiza fie prin ambasadorul dumneavoastră la Washington, fie prin ambasadorul nostru aici, care are instrucțiuni să acționeze în sprijinul dezvoltării colaborării bilaterale.

Poate că, atunci când va veni domnul Macovescu la sesiunea specială a ONU și va ține un discurs antiimperialist, vom putea lua contact împreună pentru a discuta concret ce este de făcut.

Nicolae Ceaușescu: După câte știu, și dumneavoastră vă pronunțați pentru lichidarea vechilor stări de lucruri și pentru instaurarea unei ordini noi.

Gerald Ford: Probabil că la Helsinki am discutat cu mai mulți șefi de state și guverne din Europa de Est decât din Vest.

Nicolae Ceaușescu: Aceasta înseamnă că aveți o poziție avantajoasă în Europa. În orice caz, nu este un motiv să vă supărați atunci când se vorbește în spirit antiimperialist. Astăzi problemele sunt privite mai larg.

Henry Kissinger: România nu reprezintă problema cea mai spinoasă pe care o avem noi la Națiunile Unite.

Gerald Ford: În timpul călătoriei pe care o vom face mâine cu trenul, aștept cu nerăbdare să avem prilejul de a discuta și alte probleme decât cele ridicate astăzi.

Nicolae Ceaușescu: În ceea ce privește problematica europeană, s-a vorbit atât de mult la Helsinki, încât acum cuvintele nici nu mai au prea mare importanță. Ceea ce va fi cu adevărat important este acțiunea de realizare, modul în care fiecare stat se va conduce după ceea ce a declarat și a semnat.

Gerald Ford: Am impresia, domnule președinte, că va avea loc un efort cinstit de a aduce faptele la înălțimea cuvintelor. Desigur, poate că sunt prea optimist, dar după o perioadă de doi ani s-a stabilit, totuși, o scadență. Aș dori să văd că se va face ceea ce s-a promis.

Nicolae Ceaușescu: Eu de felul meu sunt optimist. De data aceasta, însă, nu sunt chiar prea optimist. Problemele care rămân de soluționat sunt foarte serioase și necesită o activitate mai largă și soluții care depășesc cadrul celor convenite la Helsinki. Aș putea să mă refer la problemele economice cu caracter general, dar despre aceasta vom mai găsi timpul să discutăm. Dar, în primul rând,

problemele care au rămas nesoluționate în Europa sunt destul de serioase. Dr. Kissinger a mai avut prilejul să audă unele păreri ale noastre în această privință, pe care aș dori să vi le împărtășesc și dumneavoastră.

Gerald Ford: Vă rog.

Nicolae Ceaușescu: În primul rând, este vorba de faptul că la 30 de ani după război, Europa continuă să trăiască într-o stare de armistițiu. Chiar și în unele declarații făcute la Helsinki, s-a spus că trebuie să trăim în continuare în spiritul Acordurilor de la Postdam. Desigur, până la încheierea păcii, țările care au ieșit victorioase au toate drepturile la Berlin și în Germania, țară cu care nu s-a încheiat un tratat de pace. Aceasta comportă avantaje, dar și foarte multe riscuri.

Cred că nu este un secret pentru nimeni că sunt puțini germani care aprobă sau care sunt entuziasmați de această situație. Hitler, după cum știți, a venit la putere tocmai datorită situației create pentru Germania în urma Primului Război Mondial.

Gerald Ford: Adevărat!

Nicolae Ceaușescu: Acum există, desigur, o anumită situație politică, un anumit raport de forțe pe plan mondial. Dar această situație nu va fi veșnică, iar, după părerea mea, nici nu va fi de lungă durată. Desigur, nu spun ceva nou pentru dr. Kissinger, iar ceva v-am spus și dumneavoastră la Washington, dar situația de astăzi, când Statele Unite și Uniunea Sovietică dețin principala forță militară, în special nucleară, nu este de neînlocuit.

Ori, pentru soluționarea problemelor din Europa, este nevoie de lichidarea situației actuale, este nevoie de un Tratat de pace care să pună pe picior de egalitate reală toate statele, inclusiv Germania. Aceasta este una din problemele care mi se par esențiale pentru viitorul Europei.

Dumneavoastră știți - iar evenimentele din ultimii ani o demonstrează - că anumite situații se schimbă foarte rapid.

Gerald Ford: Cum propuneți, domnule președinte, să fie rezolvate aceste probleme: pe bază bilaterală sau într-un context mai larg?

Nicolae Ceaușescu: În primul rând, ar fi necesar ca aceste probleme să fie abordate de cele patru puteri și Germania, deoarece sunt legate de semnatarii Acordurilor de la Postam și de situația din Germania.

Henry Kissinger: V-aș putea întreba ce vă îngrijorează cel mai mult în Europa, când spuneți că situația se poate schimba?

Nicolae Ceaușescu: Vă sunt bine-cunoscute schimbările care au loc chiar în Europa din punctul de vedere al poziției deținute de diferite state. A trăi sub imperiul Acordurilor de la Postdam înseamnă menținerea dreptului de intervenție în orice moment. Aceasta este problema esențială.

Henry Kissinger: Ați dori o soluție pentru problema germană?

Gerald Ford: Unificarea?

Nicolae Ceaușescu: Deocamdată, un Tratat de pace ...

Henry Kissinger:... cu Germania.

Nicolae Ceaușescu: Și lichidarea de fapt a stării de lucruri rezultate după Postdam, realizarea unei situații cu adevărat normale în Europa, excluderea dreptului de a se interveni în treburile altor popoare, altor state.

Henry Kissinger: Ce se întâmplă cu Berlinul?

Nicolae Ceaușescu: În cadrul Tratatului de pace și Berlinul va trebui să-și găsească soluționarea. Cât timp situația din Berlin va depinde numai de bunăvoința celor patru mari puteri, fiecare dintre ele va considera că are dreptul să ia, într-un moment sau altul, o anumită inițiativă. Cred că mulți au reținut acele declarații făcute la Helsinki privind dreptul de a asigura o poziție specială, în Germania și la Berlin, pentru cele patru mari puteri.

Henry Kissinger: Și noi am făcut unele declarații în acest sens.

Nicolae Ceaușescu: Da, dar au făcut și alții. Fără îndoială, păstrarea acestei stări de lucruri menține o anumită nesiguranță și pericolul constant al unui focar de încordare în Europa.

Henry Kissinger: Ce ați dori să vedeți în cuprinsul unui asemenea Tratat?

Nicolae Ceaușescu: Este greu de spus acum ce ar trebui să prevadă anume. În primul rând, trebuie să se ajungă la concluzia că trebuie pus capăt situației existente. Ca orice tratat de pace, acesta va trebui să lichideze orice drepturi ale unor state asupra altor state. Desigur, nu vorbesc de pace în sens leninist: „fără reparațiuni și fără anexiuni teritoriale”. Aceasta aparține trecutului. Chiar cu reparațiuni, chiar cu despăgubiri, dar să fie pace.

Henry Kissinger: În tradiție comunistă.

Nicolae Ceaușescu: Nu, în tradiție realistă!

Henry Kissinger: Ce se poate întâmpla în Iugoslavia, dacă se va dovedi că și președintele Tito este muritor? Spun aceasta nu ca fapt, ci ca ipoteză.

Nicolae Ceaușescu: Supușii președintelui Tito au dat răspuns la această ipoteză cu câteva luni în urmă. Iugoslavia are destule forțe politice care să asigure continuarea actualei politici.,

Henry Kissinger: Nu ar putea cădea în cazul unei intervenții străine?

Nicolae Ceaușescu: Cred că ceea ce am semnat la Helsinki exclude intervenția străină.

Gerald Ford: Aceasta este intenția.

Nicolae Ceaușescu: Cred că o intervenție directă, în actualele condiții, ar fi greu de realizat și, în orice caz, ar întâmpina o rezistență foarte puternică în Iugoslavia. Cred că nimeni nu dorește așa ceva.

Henry Kissinger: Cu condiția să nu izbucnească un război civil în Iugoslavia, iar una dintre părți să ceară ajutor din afară.

Gerald Ford: Problema este dacă forțele interne sunt suficient de puternice pentru a asigura continuitatea unui guvern central.

Nicolae Ceaușescu: Cred că există forțele necesare care să asigure această continuitate. O încercare de forțe este greu de prevăzut, dar sunt, desigur, diferite căi pe care se poate exercita o anumită influență economică și politică.

Henry Kissinger: Noi suntem profund interesați în păstrarea integrității teritoriale și independenței Iugoslaviei.

Gerald Ford: Am avut senzația că mareșalul Tito arăta extrem de bine la Helsinki.

Henry Kissinger: Da, dar are 83 de ani!

Nicolae Ceaușescu: Și eu consider, desigur, că este necesar ca, într-adevăr, Iugoslavia să-și mențină integritatea și unitatea și, totodată, să asigure soluționarea problemelor pe care le are cu vecinii săi pentru a evita orice prilej de încordare.

Gerald Ford: Există vreo problemă bilaterală mai serioasă între România și Iugoslavia, domnule președinte?

Nicolae Ceaușescu: Nu, noi avem relații foarte bune; nu avem niciun fel de probleme. Iugoslavii au, însă, unele probleme cu Italia. Ar fi foarte bine dacă s-ar da o mână de ajutor pentru lichidarea acestei stări de lucruri.

Henry Kissinger: Armata italiană nu este cea mai înfricoșătoare din Europa.

Nicolae Ceaușescu: Nici nu este necesar să fie vorba de o armată înfricoșătoare.

Gerald Ford: Am impresia, domnule președinte, că v-ați referit la situația Iugoslaviei și pentru a sugera o ilustrare a modului cum poate fi prevenită o intervenție din afară, atunci când are loc o tensiune internă.

Nicolae Ceaușescu: Sigur, aceasta se aplică și la Iugoslavia, dar și la alte țări din Europa. Eu revin, totuși, la problema germană pentru a sublinia că menținerea situației actuale poate justifica orice fel de alte acțiuni. De altfel, Turcia a intervenit în Cipru în baza unor acorduri din anii ’60 prin care avea drepturi de garant al situației din insulă.

Eu știu că se pune și problema pozițiilor deținute de Statele Unite. Cred că o reconsiderare mai generală va duce la concluzia că pozițiile Statelor Unite nu sunt afectate prin înfăptuirea unei păci reale în Europa.

Gerald Ford: Noi vom saluta o pace reală.

Henry Kissinger: Cred că am înțeles ce are în vedere domnul președinte Ceaușescu,. Poate că acest lucru este valabil în ceea ce o privește pe una dintre superputeri. Noi nu vom folosi în niciun fel dreptul nostru de intervenție. Cu toate acestea, este greu de văzut cum trebuie să procedăm pentru ca o asemenea mișcare să nu ducă la retragerea noastră politică din Europa. Și așa libertatea de manevră în Europa este destul de limitată. În prezent, multe lucruri depind încă de drepturile de tranzit pe care le avem în Germania Răsăriteană. Deci, înțelegem ce aveți în vedere, dar nu văd, pentru moment, cum am putea adapta poziția noastră.

Gerald Ford: După cum văd, ați ridicat o problemă foarte serioasă, cu implicații foarte largi. Aș dori să mai discut cu Secretarul de Stat și poate vom continua mâine această discuție. Cred că această chestiune este foarte importantă

și doresc să o înțeleg mai bine, să-mi fie mai clare observațiile Secretarului de Stat înainte de a relua discuția.

Nicolae Ceaușescu: Voi menționa numai că prin aceasta nu am în vedere soluții pripite, în viitorii ani. Vor trebui, însă, găsite soluții în viitor, asupra cărora este necesar să se reflecteze încă de pe acum. Altfel, s-ar putea să se întâmple să fim luați prin surprindere, fără a avea soluții, sau cel puțin perspectiva unei soluționări a problemelor.

Henry Kissinger: Cred că nu s-a prea întâmplat ca președintele Ceaușescu să fie luat prin surprindere.

Nicolae Ceaușescu: Nu!

Gerald Ford: Oricum, este întotdeauna bine să ai pregătite diferite alternative de acțiune față de toate situațiile care se vor ivi.

Convorbirile au început la orele 19,05 și s-au încheiat la orele 20,20.

Au tradus Harry Barnes, ambasadorul SUA la București, și Sergiu Celac, șef sector la CC al PCR.

1975, 3 august, Sinaia.

III. Nota discuțiilor Ceaușescu-Ford, referitoare la Orientul Mijlociu, relațiile dintre Israel și Organizația pentru Eliberarea Palestinei (OEP), precum și cu statele arabe din zonă, respectiv Egiptul și Siria

Strict Secret de importanță deosebită

NOTA DE CONVORBIRE

[Documentul este redactat de mână]

La 3 august 1975, la Palatul Peleș, din Sinaia, au continuat convorbirile oficiale între Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, și Gerald Ford, președintele Statelor Unite ale Americii. La convorbiri, au participat Manea Mănescu, prim-ministru al guvernului, și George Macovescu, ministrul Afacerilor Externe, precum și Henry Kissinger, secretarul Departamentului de Stat al SUA.

Gerald Ford: După cum ați menționat și dumneavoastră mai devreme, am dori să discutăm despre Orientul Mijlociu.

După cum știți, Secretarul de Stat și cu mine am lucrat în ultimul timp la această problemă, în cadrul procesului de realizare a politicii noastre în Orientul Mijlociu, întrucât ne apropiem de limita timpului pe care ni l-am alocat pentru această operațiune, urmând ca în viitorul apropiat să adoptăm hotărâri. Aș aprecia mult părerea dumneavoastră despre posibilitatea de a se ajunge la o reglementare globală a problemelor din zonă.

Până în prezent, noi nu am adoptat încă o hotărâre. Desigur, am lucrat foarte strâns cu Egiptul și Israelul. Cu președintele Sadat am avut două întâlniri foarte bune la Salzburg. Am avut, desigur, întâlniri și cu primul ministru Rabin. Aș dori să pot spune că am realizat unele succese în cadrul primilor pași, deoarece am sentimentul că, dacă nu se face ceva acum, este posibilă escaladarea spre un conflict militar.

Am sperat că se va putea aranja o întâlnire și cu președintele Assad în cursul actualei călătorii, dar, din păcate, aveam o înțelegere mai veche de a mă întâlni cu premierul Miki [primul ministru japonez, Takeo Miki] la Washington. De fapt, întâlnirea va avea loc la numai 6 ore după sosire; ajungem la miezul nopții și începem convorbirile dimineață, îmi pare rău că nu l-am putut întâlni acum pe președintele Assad, deoarece, după părerea mea, el joacă acum un rol cheie în regiune. Sper că voi avea prilejul să discut cu el, ca și cu alți lideri din Orientul Mijlociu.

Nicolae Ceaușescu: Eu sunt de acord cu concluzia că, în cazul în care nu se realizează anumiți pași în următoarele săptămâni, situația se poate înrăutăți foarte serios.

Trebuie înțeles că și președintele Sadat și președintele Assad au anumite limite și că menținerea actualei situații nu poate dura mult timp. Ei sunt, după părerea mea, dornici să ajungă la o înțelegere, dar este clar că nici un președinte nu poate accepta menținerea situației actuale. Dacă ei nu realizează progrese, există pericolul ca în aceste țări să se producă schimbări care să ducă la adoptarea unor poziții mult mai rigide.

Gerald Ford: Și în Siria și în Egipt?

Nicolae Ceaușescu: Da. Situația economică este grea. Dacă nu se obțin progrese pe cale politică, cercurile mai intransigente își vor întări poziția.

Henry Kissinger: Aceasta este exact și părerea noastră.

Nicolae Ceaușescu: Cred că știți bine că sunt unii care sunt interesați tocmai în crearea unei asemenea situații.

Eu am avut discuții și cu conducătorii acestor două țări arabe, și cu ministrul de Externe israelian. Le-am spus că un nou conflict nu va aduce nimic bun pentru niciuna dintre părți. În schimb, poate să ducă la prezența în zonă a trupelor Statelor Unite și Uniunii Sovietice. Aceasta cred că nu va aduce nimic bun pentru țările respective și nici pentru cursul destinderii și păcii.

Henry Kissinger: Noi nu vom accepta prezența trupelor sovietice în Orientul Mijlociu.

Nicolae Ceaușescu: Trebuie să vă spun deschis că, după părerea mea, până la urmă s-ar ajunge la o acceptare reciprocă.

Gerald Ford: Acceptare între cine?

Nicolae Ceaușescu: Între Uniunea Sovietică și Statele Unite.

Gerald Ford: Și, din punctul dumneavoastră de vedere, aceasta nu ar fi bine?

Nicolae Ceaușescu: Ar fi chiar foarte rău.

Henry Kissinger: Noi am pus trupele în alertă în 1973, când am aflat că sovieticii vor să trimită trupe în regiune.

Nicolae Ceaușescu: Pot fi chemate în ajutor, pe o bază legală.

Henry Kissinger: Cred că trebuie să fie clar, domnule președinte, că noi nu vom accepta aceasta, nu vom accepta trupe sovietice în Orientul Mijlociu, indiferent de baza legală. În orice caz, noi nu suntem interesați să aducem trupele noastre în zonă.

Nicolae Ceaușescu: În judecata noastră, a mea personal, dacă se ajunge la un conflict, se va realiza și prezența trupelor sovietice și americane în Orientul Mijlociu.

Gerald Ford: Este o problemă, o problemă potențială. Noi, însă, vom fi foarte fermi pentru a face față oricărei acțiuni dure din partea lor.

Nicolae Ceaușescu: Problema principală este să se ajungă la o soluție care să împiedice izbucnirea unui nou conflict.

Gerald Ford: Acesta este exact aspectul pe care am dorit și eu să-l subliniez. Este mai urgent ca oricând să se ajungă la o soluție pentru evitarea unui nou război arabo-israelian și a unui conflict posibil între Statele Unite și Uniunea Sovietică.

Henry Kissinger: Cred că prietenii arabi ai României trebuie să înțeleagă că noi am acționat și acționăm cu viteza maximă posibilă pentru realizarea unei înțelegeri mai largi a poziției arabe. Dacă, însă, arabii ne amenință cu Uniunea Sovietică, nu ne rămâne decât să demonstrăm impotența Uniunii Sovietice și să sprijinim unilateral Israelul. Noi nu putem permite prezența sovietică într-o regiune vitală pentru aprovizionarea noastră cu petrol, iar arabii trebuie să înțeleagă acest lucru. Sovieticii îl înțeleg, Assad de asemenea, dar nu sunt sigur că și Arafat înțelege.

Nicolae Ceaușescu: Cred că lucrurile ar trebui puse puțin altfel. Este greu, în condițiile actuale, să-i acuzi pe arabi.

Henry Kissinger: De acord.

Nicolae Ceaușescu: Ei au ajuns la concluzia că trebuie să ajungă la realizarea păcii, iar în acest cadru sunt gata să recunoască și existența Israelului.

Henry Kissinger: Acest lucru este foarte important.

Nicolae Ceaușescu: S-a deschis acum o șansă unică în direcția păcii.

Gerald Ford: Sunt de acord. Întâlnirea mea cu președintele Sadat a fost foarte bună și am sentimentul că el crede în ceea ce spune. Din ce mi-a relatat dr. Kissinger, rezultă că și președintele Assad are aceeași atitudine.

Nicolae Ceaușescu: Vedeți, eu nu pot fi acuzat că adopt o poziție împotriva Israelului, dar totuși, Israelul este cel care trebuie să înțeleagă faptul că nu mai poate continua politica pe care a urmat-o până acum. Le-am spus-o și lor de câteva ori foarte deschis.

Gerald Ford: Și noi am subliniat aceasta foarte clar în discuțiile cu israelienii.

Nicolae Ceaușescu: Am discutat, practic, cu zeci de state de pe toate continentele, inclusiv cu țări care au azi relații bune cu Israelul, și toți ne-au declarat că nu sprijină actuala politică a Israelului și că nu îl vor apăra. Știți și dumneavoastră acest lucru.

Henry Kissinger: Da.

Nicolae Ceaușescu: Acum, când există condiții pentru a se putea garanta suveranitatea și integritatea Israelului, trebuie să se acționeze în direcția unei soluții.

Gerald Ford: Acționăm foarte intens în această direcție, asumându-ne riscuri politice pentru mine și pentru Statele Unite. Ar fi bine dacă am putea face apel la cei 500.000 de americani de origine română ca să ne ajute împotriva celor 6 milioane de evrei din Statele Unite.

Nicolae Ceaușescu: Cred că, dacă se explică mai bine lucrurile americanilor, chiar și cei 6 milioane de evrei vor înțelege că continuarea actualei politici a Israelului nu este nici în favoarea Statelor Unite, nici a Israelului și nici a păcii.

Henry Kissinger: Tocmai acest lucru îl face acum președintele Ford. Până acum, niciun președinte al Statelor Unite nu a urmat o asemenea politică de tratament egal față de arabi și față de Israel.

Gerald Ford: Nu vorbim prea mult, dar așa procedăm.

Henry Kissinger: În trecut, exista întotdeauna la Casa Albă cineva care reprezenta indirect interesele Israelului. Acum, președintele și Secretarul de Stat tratează direct, fără intermediari. Acesta este un factor pozitiv major pentru arabi. Totul este să aibă ceva mai multă răbdare. Până acum ei au dovedit multă răbdare și aceasta ne ajută să facem o cotitură în America, în sensul celor menționate de dumneavoastră.

Nicolae Ceaușescu: În primul rând, în ceea ce privește țările arabe, trebuie înțeles că pentru ele timpul este foarte important. Ei sunt limitați din punctul de vedere al timpului de care dispun, din cauza condițiilor lor interne.

Gerald Ford: Ne-am dat seama de aceasta.

Nicolae Ceaușescu: Chiar și o nouă soluție parțială ar consolida mult poziția acelor forțe din Egipt și din Siria care sunt pentru o soluționare politică.

Pe un plan mai general, cred că opinia publică americană și internațională ar trebui să fie informată și lămurită mai bine asupra necesității schimbărilor care au loc, asupra necesității unei politici noi în Orientul Mijlociu.

Gerald Ford: Aș dori să remarc faptul că în Statele Unite sunt politicieni care, în căutare de susținători politici, îndeamnă la acțiuni care, practic, ar distruge șansele unei reglementări pașnice. Acum, scopul lor este să pară cât mai puternici. Dacă, însă, aceștia vor câștiga viitoarele alegeri, posibilitatea unei soluții fără război devine mult mai redusă. Aș putea da și nume, dar cred că nu este cazul.

Nicolae Ceaușescu: Vreau să spun cinstit părerea mea în legătură cu această remarcă. Cred că acei oameni politici din Statele Unite care se prezintă

acum cu poziții dure, nu vor putea urma în viitor o altă politică decât cea pe care o duceți dumneavoastră.

Henry Kissinger: Exact!

Gerald Ford: Pentru a ajunge la ceea ce dorim cu toții se cere din partea arabilor o atitudine flexibilă și rațională, pentru a putea înainta spre o soluție pe o bază echilibrată.

Nicolae Ceaușescu: Cred că arabii dau dovadă de foarte multă flexibilitate.

Henry Kissinger: Eu sunt de acord cu președintele Ceaușescu în sensul că oamenii care cred acum că au o alternativă la politica urmată de președintele Ford vor fi, până la urmă, împinși de realități să adopte aceeași politică. Dar, între timp, până să înțeleagă despre ce este vorba, situația se poate înrăutăți.

Sunt, de asemenea, de acord cu cele spuse de președintele Ceaușescu privind faptul că, într-o situație de război, sovieticii ar trimite trupe, dar și noi am trimite trupe. Tocmai de aceea dorim să evităm un nou conflict.

Totul este dacă politica președintelui Ford poate reuși fără război sau cu război, așa cum s-ar întâmpla în cazul în care actualii oponenți ar câștiga alegerile.

Nicolae Ceaușescu: Cred că tocmai de aceea este necesar să se spună lucrurile mai clar, iar opinia publică să înțeleagă bine ce urmări pot fi. Sigur, se poate produce un anumit șoc psihologic, dar oamenii înțeleg repede și, oricum, este mai bine decât un șoc militar.

Aici cred că Statele Unite trebuie să înțeleagă faptul că pot avea sprijinul opiniei publice internaționale, pot fi sprijinite și de alte țări în desfășurarea acestei activități diplomatice și politice.

Având în vedere că, după cum consider, am relații oarecum prietenești cu dr. Kissinger, vreau să spun că, în primăvară, una dintre cauzele eșecului acțiunii sale a fost că s-a neglijat tocmai acest sprijin din partea opiniei publice, a altor țări - pe plan politic și diplomatic - care ar fi putut ajuta mult.

Gerald Ford: Sunt de acord, domnule președinte.

Aș mai face remarca, în sensul că este nevoie și de o anumită prudență rațională. Acțiunile violente, diferitele incidente care întărâtă opinia publică nu ajută la promovarea unui spirit de reconciliere. Moderația în acest domeniu este de importanță vitală.

Nicolae Ceaușescu: Eu sunt pentru moderație și susțin o asemenea abordare. Mobilizarea în acest sens a opiniei publice, inclusiv înțelegerea mai clară a lucrurilor de către opinia publică americană, constituie un element de întărire a atitudinii moderate.

Gerald Ford: Sunt de acord. Noi vom face eforturi maxime pentru promovarea unui spirit de moderație.

Nicolae Ceaușescu: În 1970, am fost în Statele Unite, pe vremea când mai era război în Vietnam. Pe atunci, nu era ușor de vorbit în Statele Unite împotriva războiului, nici chiar față de dr. Kissinger. Am avut atunci întâlniri la

Asociația pentru politică externă și la Clubul presei și am vorbit, conform obiceiului meu, foarte deschis împotriva războiului, subliniind necesitatea de a i se pune capăt. Am constatat atunci că opinia publică americană, dacă i se spune adevărul, înțelege bine lucrurile.

Gerald Ford: Nu v-aș spune adevărul, dacă aș menționa că eu am fost mai „uliu" decât dr. Kissinger. De fapt, consider și acum că puterea este un mijloc efectiv pentru a bara calea războiului.

Henry Kissinger: În privința opiniei publice, cred că aveți dreptate, ea poate fi întoarsă, dar necazul este că trebuie să lucrăm în armonie și cu Congresul. Altfel, ne-ar putea face ceva foarte asemănător cum ne-a făcut în cazul Turciei, ceea ce ar anula orice posibilitate de progres.

Suntem foarte atenți față de punctele de vedere moderate ale arabilor și apreciem răbdarea lor. Sperăm că vom putea întreprinde pași reali în viitorul apropiat.

Trebuie, însă, să avem grijă și de opinia noastră publică internă. Sperăm că și alte țări ne vor ajuta în sensul influențării pozitive a Congresului. Altfel, vom intra într-o situație de nerezolvat.

Nicolae Ceaușescu: Cred că, într-adevăr, și alte țări ar trebui să se angajeze mai activ - din punct de vedere politic și diplomatic - în sprijinul acțiunilor pentru realizarea păcii în Orientul Mijlociu.

Gerald Ford: Aceasta ne-ar fi de mare ajutor și v-am fi recunoscători.

Nicolae Ceaușescu: După cum am spus și la Washington, consider că, până la o reglementare globală, unele soluții intermediare sunt pozitive, poate chiar absolut necesare. Îmi dau seama că este nevoie de timp pentru a ajuta Israelul să-și schimbe concepțiile. Același lucru este valabil, într-un anumit sens, și pentru Statele Unite. Realizarea unor asemenea soluții intermediare reprezintă și un element obligatoriu pentru a crea condițiile ca și țările arabe să poată continua procesul tratativelor.

Gerald Ford: De acord.

Nicolae Ceaușescu: În al doilea rând, este vorba de problema palestiniană. Cred că mai există încă o concepție veche privind faptul că palestinienii s-ar angaja într-o politică opusă destinderii și consolidării păcii în Orientul Mijlociu. Cred, înainte de toate, că Statele Unite ar trebui să discute mai direct cu palestinienii. După câte știu, ei doresc aceasta. De asemenea, ar trebui sfătuit și Israelul să intre în contact cu palestinienii. Oricum, trăiesc și vor trăi acolo, și unii și alții, și vor trebui să ajungă la o înțelegere.

Gerald Ford: Ar trebui să discutăm cu Arafat?

Henry Kissinger: El vrea să vorbească cu Israelul?

Nicolae Ceaușescu: Este gata.

Henry Kissinger: Problema este că se pare că există ceva în aerul din Palestina care nu le permite nici israelienilor și nici arabilor să tacă din gură, atunci când este vorba de ceva serios.

Nicolae Ceaușescu: Știu.

Henry Kissinger: Dacă ar putea păstra un secret, ar fi altceva. Dar au atâtea fracțiuni - și unii și alții - încât, oricare dintre ele ar vorbi, la noi s-ar produce o explozie.

Nicolae Ceaușescu: Până la urmă, va trebui să se accepte pentru a se putea ajunge la o anumită clarificare și înțelegere.

Henry Kissinger: Fără îndoială! Problema este dacă sunt posibile contactele cu adevărat secrete. Dacă se poate aranja așa ceva, nu avem nicio obiecție în principiu.

Nicolae Ceaușescu: Cred că nu este imposibil.

George Macovescu: Avem și exemplul Vietnamului.

Henry Kissinger: Acolo nu s-au ținut de cuvânt, dar secretul l-am păstrat.

Nicolae Ceaușescu: Cred că se poate conta ca, cel puțin pentru un timp scurt, contactele să rămână secrete.

Gerald Ford: Asemenea contacte pot fi foarte constructive, dar cunoașterea lor în Statele Unite ar submina multe din eforturile noastre.

Henry Kissinger: Noi nu am refuza să primim mesaje printr-o terță parte.

Nicolae Ceaușescu: Vom încerca să mai discutăm cu Arafat și să vă informăm despre gândurile lui.

Gerald Ford: Ar fi foarte util.

Nicolae Ceaușescu: Până acum, ceea ce am discutat noi cu el nu a devenit public. Cred, de asemenea, că din punct de vedere politic ar fi util ca Israelul să recunoască faptul că este gata să accepte o conviețuire pașnică cu palestinienii.

Gerald Ford: Pentru aceasta trebuie puse bazele înainte de a se acționa.

Nicolae Ceaușescu: Adevărat, dar Statele Unite pot fi mai active în această privință, în sensul de a recunoaște dreptul poporului palestinian de a-și organiza o viață proprie, fără a afecta integritatea Israelului.

Gerald Ford: Integritatea Israelului este o preocupare majoră pentru noi și în acest sens există un angajament expres al Statelor Unite. Dar dorim să ținem seama și de drepturile legitime ale palestinienilor.

Aș propune ca despre problemele economice internaționale să discutăm la reîntoarcere, în tren.

Convorbirea a început la orele 11,50 și s-a încheiat la orele 13,30.

Au tradus Harry Barnes, ambasadorul SUA la București, și Sergiu Celac, șef sector la CC al PCR.

3 august 1975 (în tren, pe traseul Sinaia-București).

IV. Nota discuției Ceaușescu-Ford, privind criza economică internațională provocată de creșterea prețurilor la petrol și materii prime

Strict Secret de importanță deosebită

NOTA DE CONVORBIRE

[Documentul este redactat de mână]

La 3 august 1975, au avut loc în trenul special, pe traseul Sinaia-București, convorbiri între Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, și Gerald Ford, președintele Statelor Unite ale Americii. La convorbiri au participat: Manea Mănescu, prim-ministru al guvernului, și George Macovescu, ministrul Afacerilor Externe, precum și general-locotenent Brent Scowcroft, adjunct al asistentului președintelui pentru problemele securității naționale, înlocuit apoi de Henry Kissinger, Secretarul Departamentului de Stat al SUA.

Gerald Ford: Era vorba să discutăm despre problemele economice internaționale.

Nicolae Ceaușescu: Știu că Statele Unite sunt foarte preocupate - și România este și ea preocupată - de problemele crizei economice, ale prețurilor la petrol și la materii prime.

Problema este că, după părerea mea, soluțiile trebuie căutate împreună cu toate țările, iar nu numai de câteva țări, într-un grup restrâns, așa cum s-a încercat până acum. Desigur, se pot găsi într-un asemenea cadru soluții care să satisfacă interesele anumitor țări, dar nu vor putea fi rezolvate problemele de fond.

În primul rând, rămân în afară țările socialiste aproape complet, ceea ce este de natură să diminueze rezultatele oricăror negocieri.

În al doilea rând, rămâne în afară un număr foarte mare de țări în curs de dezvoltare, deținătoare sau nedeținătoare de materii prime.

În general, există tendința de a discuta mai mult despre petrol. Problema este, într-adevăr, importantă, dar este numai o latură a situației economice de ansamblu.

De altfel, asupra acestor chestiuni urmează să aibă loc o sesiune specială a Adunării Generale a ONU. Până acum, însă, nimeni nu știe precis despre ce se va discuta acolo, încercările care s-au făcut de a convoca o conferință restrânsă la Paris pe această temă nu au dat rezultate. Acum se urmărește reluarea contactelor pe aceeași bază, dar de la început este clar că rezultatele nu pot fi decât limitate.

Gerald Ford: Aveți în vedere dialogul între producătorii și consumatorii de energie?

Nicolae Ceaușescu: Da. Important este, după părerea noastră, să se pornească de la o discuție generală asupra problemelor energiei, materiilor prime și produselor industriale, pentru a se putea găsi posibilitatea de a ajunge la o stabilizare a prețurilor la toate aceste bunuri. Totodată, într-un asemenea cadru, trebuie găsite și anumite soluții pentru a se da un sprijin mai puternic țărilor slab dezvoltate. Dacă se mențin decalajele existente între țările dezvoltate și cele slab dezvoltate, este greu de vorbit de stabilitate economică, deoarece însăși baza de

desfacere a produselor industriale se limitează. Desigur, aceasta creează și consecințe serioase în relațiile dintre state, în viața internațională în general. Oricum, dacă aceste probleme rămân în stadiul în care se află în prezent, aceasta va duce la mari complicații și confruntări.

După părerea mea, ar fi necesară crearea unui organism, cel mai bine în cadrul ONU, cu participarea tuturor statelor, care să înceapă elaborarea unor soluții pentru toate aceste probleme. Între timp, fără îndoială, vor putea fi găsite și unele soluții parțiale. Dar, pentru a avea o soluționare de fond și pentru a asigura stabilitatea economică și progresul general, trebuie elaborate noi norme și principii care să stea la baza activității tuturor statelor.

Gerald Ford: Domnule președinte, recunosc că problemele economice sunt la fel de serioase în statele capitaliste ca și în cele socialiste pentru că nerezolvarea lor duce, până la urmă, la suferințe umane, frânează sau chiar oprește progresul.

Eu știu mult mai mult despre problemele care există în țările capitaliste – de pildă, în Statele Unite – decât în alte regiuni sau în țările socialiste, dar cred că multe probleme sunt, într-un fel, similare. Pentru acest motiv, cred că trebuie să existe mai multă colaborare între țările capitaliste și cele socialiste.

În ultimul an, Statele Unite au trecut printr-o foarte serioasă recesiune economică, însoțită de șomaj și precedată de inflație. Noi am luat măsuri hotărâte și cred că am făcut progrese foarte substanțiale în lupta împotriva inflației. Acum suntem convinși că problema șomajului va deveni tot mai puțin acută. În general, apreciem că în următoarele 12 luni economia va arăta semne clare de îmbunătățire. Alte țări capitaliste - ca Franța, Germania Occidentală și, mai ales, Marea Britanie - au avut aceleași probleme economice ca și noi, dar nu au reușit încă să-și rezolve problemele la fel de bine ca și noi.

Intenționăm să acționăm în comun, pentru că există o interdependență între Europa și America de Nord. Cred că, dacă am putut avea o Conferință pentru securitate și colaborare în Europa și am putut cădea de acord în numeroase domenii, vom fi în măsură să explorăm posibilitățile unei colaborări economice mai largi. Desigur, noi vom continua acțiunile bilaterale în acest domeniu, inclusiv pe linia celor convenite de noi ieri.

După părerea mea, modificarea prețurilor la petrol a contribuit mult la crearea situației actuale, deoarece a determinat de la început o creștere a costului vieții, iar aceasta a influențat serios situația economică, ducând la recesiune. Petrolul nu este, însă, singurul dușman; mai sunt și problemele alimentare, legate de schimbarea condițiilor de climă și altele. Cred, însă, că OPEC a mers cam prea departe cu creșterea prețurilor la petrol. Este greu pentru o țară care deține disponibilități semnificative de cereale să dea ajutor sau chiar să vândă cereale celor care pretind prețuri exagerat de ridicate la petrol. Dacă OPEC va continua să folosească petrolul ca o armă, atunci va fi greu pentru mine și pentru Statele Unite să nu folosim surplusurile alimentare pe care le avem, în mod deschis, în scopul securității noastre naționale, fie pe plan umanitar, fie pe plan economic.

Acum noi acționăm împreună cu țările consumatoare pentru a ne întâlni cu țările producătoare de petrol, precum și cu un alt grup care include țările mai puțin dezvoltate ale lumii. Din 1949, de când sunt în Congres, Statele Unite au căutat să ajute aceste țări prin asistență tehnică și prin acordarea unor credite care au atins valori imense. Și în viitor vom acționa pentru a asigura acestor popoare o viață mai bună și pentru a micșora decalajul dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare.

Pentru a încheia, aș repeta un cuvânt foarte important: interdependență. Fie că este vorba de țări dezvoltate sau în curs de dezvoltare, socialiste sau capitaliste, trăim pe același glob, iar bunăstarea economică și progresul tuturor sunt interdependente. Fie că se realizează în grup, pe plan bilateral sau într-un cadru global, orice acțiune care contribuie la progresul uman și la înlăturarea unor situații tragice credem că este salutară. Noi vom acționa în viitor în toate aceste direcții.

Nicolae Ceaușescu: Este, desigur, complet just că există o interdependență tot mai puternică pe plan internațional, însă numai soluțiile bilaterale sau de grup nu vor putea duce la reglementarea reală a problemelor. Se impune, deci, de a găsi împreună și de a ajunge la înțelegeri corespunzătoare asupra unui raport echitabil între prețurile la materii prime și petrol și cele la produsele agricole și industriale.

Noi ne gândim să găsim o formă – poate cel mai bine în cadrul ONU – în care să se treacă la elaborarea acelor principii care să asigure un anumit echilibru în ceea ce privește prețurile, tocmai pentru a evita ceea ce s-a întâmplat cu petrolul în 1973. S-ar impune, de asemenea, elaborarea unui program general pentru o rezolvare colectivă a problemelor țărilor în curs de dezvoltare. Desigur, aceasta este o acțiune de mai lungă durată.

Gerald Ford: Tot prin intermediul ONU ?

Nicolae Ceaușescu: Cred că ONU ar fi locul cel mai potrivit. Acorduri bilaterale există, vor continua să fie încheiate și în viitor, dar ele nu aduc soluții de fond pentru problemele subdezvoltării.

Ceea ce aș dori este ca și în aceste probleme, care se vor ridica peste o lună, dacă este posibil, să realizăm o colaborare între reprezentanții României și ai altor state și reprezentanții Statelor Unite. Pot spune că, deocamdată, nici în rândul țărilor socialiste din cadrul CAER nu există o idee clară asupra modului în care să se acționeze în această direcție.

Gerald Ford: Poate că Secretarul de Stat are de făcut unele observații, întrucât s-a ocupat foarte îndeaproape de unele din aceste aspecte.

Henry Kissinger: În primul rând, nu cred că problemele dezvoltării pot fi dezbătute de pe o poziție de confruntare. Se creează unele iluzii în prezent că printr-o simplă redistribuire a bogățiilor se pot rezolva toate aceste probleme. Lucrul de care avem nevoie este o creștere economică generală, ale cărei rezultate să fie mai just distribuite.

Este foarte important ca țările în curs de dezvoltare să vină la viitoarea sesiune și la alte conferințe cu un spirit constructiv. Noi vom fi animați de un asemenea spirit. Trebuie să știți că în guvernul nostru sunt oameni care spun că ignorăm aceste probleme și să ne bizuim pe forța noastră economică pentru a proteja propriile noastre interese. Dorința președintelui Ford este de a nu urma un asemenea curs.

La sesiunea Adunării Generale a ONU, noi vom face propuneri concrete în domeniile energiei, materiilor prime și dezvoltării. Suntem pregătiți să ne întâlnim și în cadrul unor grupuri pentru a studia fiecare dintre aceste probleme. Problemele sunt, însă, destul de complexe. În domeniul materiilor prime, de pildă, credem că stabilizarea prețurilor nu este indicată, deoarece ar duce la o limitare a producției. În acest caz, cele două țări care ar beneficia cel mai mult de pe urma acestor stabilizări ar fi Statele Unite și Uniunea Sovietică.

Noi pregătim acum un sistem de stabilizare a veniturilor, în care prețurile să poată fluctua, dar să asigure, totuși, țărilor în curs de dezvoltare venituri stabile. Aplicarea unui asemenea sistem nu ne aduce nouă niciun beneficiu, dar ar putea înlocui vechile forme de ajutor economic. În această chestiune, vom face propuneri concrete la sesiunea specială ONU. Ar fi bine să mai facem unele schimburi de idei, deoarece România poate exercita o influență favorabilă în rândul țărilor în curs de dezvoltare pentru adoptarea unei atitudini mai constructive.

Nicolae Ceaușescu: Ar fi bine ca, încă la apropiata sesiune a Adunării Generale a ONU, să se poată înregistra unele progrese în acest domeniu.

Convorbirea a început la orele 14,10 și s-a încheiat la orele 17,00.
Au tradus Harry Barnes, ambasadorul SUA la București și Sergiu Celac, șef sector la CC al PCR.

3 august 1975, București.

V. Alocuțiunile rostite de președintele României, Nicolae Ceaușescu, și președintele SUA, Gerald R. Ford, la încheierea vizitei oficiale

Cuvântul președintelui Nicolae Ceaușescu

Domnule președinte,
Doamnă Ford,
Doamnelor și domnilor,
Tovarăși și prieteni,

Vizita pe care președintele Statelor Unite împreună cu doamna Ford, cu colaboratorii săi, au făcut-o în România, s-a dovedit deosebit de utilă: ea se încheie cu bune rezultate cu privire la colaborarea în multe domenii, între România și Statele Unite. Într-adevăr, în cursul convorbirilor din aceste două zile s-au evidențiat noi posibilități cu privire la colaborarea dintre popoarele noastre,

cât și necesitatea de a acționa în spiritul documentelor semnate recent la Helsinki, pentru o lume mai dreaptă și mai bună, pentru pace și cooperare internațională. Iată de ce putem spune că vizita dumneavoastră, deși scurtă, se încheie cu rezultate deosebit de bune și deschide perspective minunate colaborării dintre popoarele noastre.

Puteți fi sigur că poporul român dorește să dezvolte prietenia și colaborarea cu poporul american.

Vă urăm dumneavoastră și familiei dumneavoastră să vă întoarceți sănătoși și vă dorim drum bun. Să facem totul pentru o colaborare bună între popoarele noastre!

Cuvântul președintelui SUA, Gerald R. Ford

Domnule președinte,

Doamnă Ceaușescu,

Doamnelor și domnilor,

Sunt încântat de rezultatele vizitei mele în această minunată țară. Discuțiile noastre, domnule președinte, au contribuit la o și mai profundă înțelegere între guvernele noastre.

Discuțiile noastre s-au referit la o sferă largă de probleme și au fost purtate într-un spirit de sinceritate, cordialitate și înțelegere reciprocă. Discuțiile pe care le-am avut vor duce, sunt sigur, la crearea unor baze și mai solide pentru relațiile dintre popoarele noastre. Trebuie să continuăm acest dialog și aștept cu interes noi ocazii viitoare.

Domnule președinte,

În numele familiei mele și al colegilor mei, permiteți-mi să vă mulțumesc dumneavoastră, poporului român, în modul cel mai sincer, pentru primirea și ospitalitatea excepțional de călduroase pe care ni le-ați acordat în ultimele două zile. România va avea un loc foarte special în memoria noastră, a tuturor celor care am fost aici, în minunata dumneavoastră țară.

Ecouri în mass-media americane

La 6 august 1975, prin telegrama nr. 074842, calificată „secret”, Ambasada României de la Washington informa:

1. Principalele ziare și reviste americane - ***New York Times, Washington Post, Washington Star-News, Times, News-Wee***k - au publicat articole și corespondențe de la București cu privire la vizita președintelui Gerald Ford în România, convorbirile avute cu președintele Nicolae Ceaușescu. Materialele publicate au fost însoțite de fotografii din timpul vizitei, care în cazul ziarelor ***New York Times*** și ***Washington Post*** au apărut pe prima pagină.

2. Principalele posturi naționale de televiziune și radio - ***National Broadcasting Company, American Broadcasting și Columbia Broadcasting***

System – au transmis, de asemenea, reportaje și comentarii, atât de la sosirea în București, cât și pe întregul parcurs al vizitei.

3. Materialele publicate sau difuzate de organele de propagandă americane au avut în general un caracter pozitiv, prezentând corect stadiul relațiilor româno-americane și principalele momente din evoluția acestora în ultimii ani. Referindu-se la primirea președintelui Ford la București, aproape toate au menționat că, deși primirea a fost călduroasă, ea nu a avut însă amploarea celei făcute președintelui Nixon, în 1969. S-a subliniat, în același timp, că dintre țările vizitate de această dată de președintele Ford, cea mai călduroasă primire s-a făcut în România. În materialele respective, s-a subliniat importanța obținerii de către România a clauzei națiunii celei mai favorizate pentru dezvoltarea relațiilor economice româno-americane.

Principalele elemente ale politicii externe a României și-au găsit reflectare corespunzătoare, subliniindu-se politica de independență și poziția constantă a țării noastre pentru afirmarea dreptului fiecărei națiuni la libertate.

4. Anumite materiale au conținut, însă și unele aprecieri greșite, uneori tendențioase. În acest context reamintim articolul din ziarul ***Washington Star-News***. În unele, s-au făcut aprecieri nefavorabile cu privire la faptul că în România ar exista un control prea mare din partea guvernului asupra libertăților populației.

5. În ansamblu, articolele publicate în presă și comentariile făcute la radio și televiziune au contribuit la o mai bună cunoaștere în SUA a țării noastre, a politicii noastre interne și externe și, în acest context, a relațiilor româno-americane.

(ANR, fond CC al PCR – Secția Relații Externe, dosar 277/1975) și AMAE, fond Telegrame intrate Washington, 1975)

MOZAIC CULTURAL

DIN ZIARE ADUNATE

Petru Neghiu

Este evidentă preocuparea presei de la noi pentru problema numărul unu a zilelor noastre: războiul din Ucraina.

● **„Jurnalul Național”** titrează: „*SUA și aliații lor europeni se tem de finalul mort al războiului din Ucraina (autor Șerban Mihăilă), citām: „Războiul din Ucraina se îndreaptă spre a treia lună și niciuna dintre părțile implicate în confruntările sângeroase nu dă semne ale unei victorii decisive. Negocierile diplomatice în vederea soluționării conflictului au intrat, la rândul lor, într-un punct mort. În aceste condiții, liderii occidentali se tem că se află în mijlocul unui război interminabil și imposibil de câștigat, derulat chiar pe continentul european. Ei nu au nici cea mai vagă idee când și cum se va încheia această criză*.”

„*Niciuna dintre părți nu este dispusă să se oprească din luptă și, foarte probabil, rezultatul va fi un război care va dura câțiva ani. În acest caz, Ucraina ar fi o rană supurândă, în mijlocul Europei*”, spune Ian Kelly, fost ambasador al SUA în Georgia.

● „**Național**” se întreabă: „*Va câștiga Ucraina cu armele Americii*?” (Bogdan Burcea): Chiar și cu aceste noi arme, încă nu se știe dacă Ucraina îi poate învinge pe ruși, dar are șanse la victorie. Aceste arme includ artilerie mobilă cu o putere de foc precisă și cu rază lungă de acțiune, drone cu încărcături utile mai mari și timpi de zbor mai lungi, transportoare blindate de trupe, baterii antiaeriene și depozite vaste de muniție. Sosirea lor va semnala o nouă fază în bătălia pentru Donbas. Răspunsul Rusiei, ca întotdeauna, va depinde de cantitate și brutalitate. Pericolul este ca un Vladimir Putin încolțit și pierzător să poată recurge la arme de distrugere în masă.

Același ziar se întreabă din nou: „De ce Ucraina n-are ce căuta acum în UE?” (Radu Jacotă): „*Când vine vorba de viitorul extinderii, liderii trebuie să fie lucizi și autocritici, deoarece avizul trebuie să reia care sunt procedurile oficiale de aderare la UE și de ce sunt necesare*”.

„*Ucraina nu este pregătită pentru aderarea la UE – nici UE nu este pregătită pentru asta*”, titrează **Politico**. Candidatura surpriză a Ucrainei, Georgiei și Moldovei este ocazia potrivită pentru a renunța, în sfârșit, la pretenția că UE va admite întotdeauna noi țări ca membre atunci când acestea afirmă că sunt pregătite – o ficțiune care a împiedicat ani de zile evoluțiile pozitive din

Balcanii de Vest și care a făcut ca Turcia, un candidat din 1999, să nu mai fie acceptată.

Chiar și înainte de invazia rusă, Ucraina era o țară foarte săracă, cu un PIB la jumătate din cel al Bulgariei. De la încheierea acordului de asociere cu UE în 2014, progresele au fost lente, integrarea Ucrainei pe piața unică fiind blocată din cauza faptului că nu a reușit să îndeplinească normele UE în materie de guvernanță.

Adevărul este că Ucraina pur și simplu nu are capacitatea de a suporta povara aderării la UE.

Fără îndoială, promisiunea unei eventuale aderări la UE ar fi valoroasă pentru președintele ucrainean Volodimir Zelenski, dar ultimul lucru de care are nevoie acum este să se piardă în mărăcinișul acquis-ului comunitar, legislația acumulată, actele juridice și hotărârile judecătorești care constituie corpul de legi al UE. La ieșirea din conflictul cu Rusia, Ucraina va trebui probabil să gestioneze un naționalism de înaltă tensiune, combinat cu o mare nerăbdare pentru integrarea europeană.”

Și iarăși „*SUA întind coarda și testează limitele lui Putin*”, citându-l pe Joe Biden: „*Am vorbit cu liderii G7 și cu președintele Zelenski despre unitatea noastră de fier și despre angajamentul nostru de a continua să consolidăm Ucraina și de a-i provoca lui Putin și mai multă durere*!”

Marea necunoscută a administrației Biden este însă cum percepe Putin acest rol asumat de americani și, mai ales, dacă Kremlinul va riposta în curând în mod concret la ajutorul tot mai mare acordat Kievului de către Casa Albă.

● Numai că lumea începe să „*mormăie*”. Titluri ca: „*Interzicerea țițeiului rusesc - nu va fi pentru toată lumea*”, sau „*Europa se trezește. Sancțiunile au provocat un dezastru economic în UE*”, precum și „*Europa de Est, butoi cu pulbere*”, trezesc multă îngrijorare atât în rândul politicienilor, cât și în opinia publică, citām: „Indignarea față de războiul ilegal al Rusiei, care a stârnit această nebunie, este în contrast puternic cu lipsa oricăror scrupule în ceea ce privește războaiele ilegale ale SUA față de Irak și Afganistan, a precizat europarlamentarul irlandez Clare Daly.” Nu numai că nu am condamnat aceste războaie ilegale ale SUA, dar am ajuns să ne alăturăm și să continuăm să facem afaceri împreună. Nu există asemenea scrupule cu privire la genocidul Arabiei Saudite în Yemen. Nu suntem în stare să ajutăm financiar pe cei care se ocupă de crizele umanitare, în timp ce cheltuim miliarde de euro pentru prelungirea războiului din Ucraina. Este absolut dezgustător. Da, Rusia este responsabilă de acest conflict, dar nu putem ignora rolul NATO”, a declarat Clare Daly, în discursul din Parlamentul European. Totodată, europarlamentarul a semnalat că „Uniunea Europeană, în loc să promoveze pacea și să acționeze în interesele cetățenilor săi, a devenit o unealtă a NATO și un complex industrial militar.” Este nevoie de încetarea conflictului, încetarea focului și preluarea atribuțiilor de negociatori și promotori ai păcii. Ne facem complici, dacă vrem să facem altceva”, a punctat Clare Daly.

Vagit Alekperov, care a demisionat din funcția de director executiv al companiei Lukoil, avertizează: „ ... pentru UE este imposibil să înlocuiască un exportator de energie atât de important precum Rusia, chiar și pe termen mediu”. Construirea unei noi infrastructuri pentru redirecționarea țițeiului rusesc care curge în prezent spre Europa ar dura ani de zile, în special într-un mediu în care industria globală a pierdut deja „sute de miliarde, trilioane de dolari din investiții în recentele crize.”

„Conflictele militare se pot încheia rapid, în timp ce configurația energetică a lumii a fost stabilită de decenii de investiții și de muncă grea a multor generații de profesioniști”, a adăugat Alekperov. „Nu este nevoie să fie subminată sau distrusă”.

Referindu-se la declinul securității energetice și la creșterea prețurilor în urma invaziei Rusiei în Ucraina, el a subliniat că „aceasta nu este un proces natural, cum ar fi decarbonizarea și nici o criză de consum pe termen scurt, ca în cazul pandemiei de coronavirus, ci o criză energetică foarte gravă, cu consecințe negative pe termen lung pentru toți participanții pe piață”. Vagit Alekperov a fost unul dintre cei mai longevivi directori petrolieri din Rusia până când sancțiunile britanice și australiene împotriva lui l-au determinat să renunțe la Lukoil după 30 de ani la conducere. Compania, a doua ca mărime din Rusia, a avertizat luna trecută că ar putea să închidă rafinăriile, din cauza capacității sale reduse de a vinde produse petoliere în străinătate sau de a le stoca pe plan intern.

● „Dictatorul și Monstrul!” este titlul unei „lovituri” a lui Cătălin Tache din „Național”, citâm: „Iar acest adevăr îl știu mai bine miile de ucraineni care își plâng morții, fie ei civili sau militari. În timp ce „lumea liberă” se amăgește și acum cu câștigarea „războiului Tik Tok” de către cu adevărat excelentul orator Zelenski. Numai că Putin chiar se află „al naibii de în grafic” cu planul său nebun de a aduce „haos și sânge” în Ucraina.”

„Iar Putin chiar este un monstru! Fie și pentru simplul fapt că, la ce putere absolută deține în țara sa, chiar că nu avea niciun rost să „își flexeze mușchii prin declanșarea unui război de rutină. Și cu zecile de mii de victime colaterale… Pe când trimiterea din prima zi, în Donbas și Luhansk, a trupelor de elită Spetsnaz i-ar fi asigurat repetarea cu succes a „experimentului Crimeea”. Numai că septuagenarul Vladimir Putin a simțit și el nevoia de puțină adrenalină masculină. Mișcările sale fiind însă de acum deja previzibile. Însă, pentru structurile contrainformative, adevărata problemă a securității naționale nu este în niciun caz monstrul Putin! Ci dictatorul Zelenski. Pentru că la Centralele serviciilor se înmulțesc deja îngrijorător informările privind transformarea fostului actor și președinte soroșist într-un dictator pe mâna căruia, dupa „înghețarea” războiului din Estul Ucrainei, va rămâne o forță militară de temut.

Spectrul unui alt conflict, de data aceasta în sud-estul Asiei se arată, cu preocupări ale întregii lumi, dar mai ales ale SUA: „Biden declară război Chinei! America gata să intervină militar în Taiwan!”, „Cu ochii pe Ucraina, America pierde Taiwanul. China gata de anexare!”

Anunțând a treia oară că America va interveni, Administrația Biden trage o linie roșie în regiune, la fel cum Vladimir Putin a făcut-o în chestiunea Ucraina. Rămâne de văzut cum va acționa Beijingul, care și-a intensificat presiunea militară asupra micuței insule în largul coastelor sale. Deocamdată, politica americană față de Taiwan este coordonată de o lege datând din 1979. Dincolo de elementele diplomatice, precum „păstrarea și promovarea relațiilor comerciale, culturale și de altă natură", legea mai facilitează și furnizarea de arme Taiwanului și permite SUA să intervină în cazul „oricărei recurgeri la forță sau alte forme de constrângere care ar pune în pericol securitatea sau sistemul social sau economic al poporului din Taiwan".

Secretarul de stat al Apărării, Lloyd Austin, a căutat să mai îndulcească tonul discursului exprimat de Biden: „Suntem de acord cu politica unei singure Chine și cu toate acordurile pe care le-am încheiat cu Beijingul. Dar ideea că Insula Taiwan poate fi luată cu forța, nu ar fi potrivită". La rândul său, generaul Mark Milley, șeful Statului Major al forțelor americane, a recunoscut că SUA a pregătit o varietate de scenarii în cazul unei invazii chineze în Taiwan.

● „**România Liberă**" se teme de spectrul unui „bloc economic ruso-chinez": Se spune că secția agricolă s-a adaptat bine la sancțiuni.

China a construit multe legături comerciale cu Rusia, are multe afilieri ideologice și este, de asemenea, o țară care se confruntă cu presiunea americană. Spectrul unui bloc economic ruso-chinez va fi ultima picătură pentru cei care promovează sancțiunile.

Un bancher și-a spus scepticismul cu privire la răspunsul sancțiunilor: „Este greu de știut ce anume era de așteptat să se întâmple ca urmare a sancțiunilor, se așteptau ca Putin să-și schimbe politica și să redea Crimeea? Acest lucru nu este deloc în caracterul lui". Să nu ne păcălim că vor avea vreun efect serios asupra politicii ruse.

● Există și alte preocupări ale „unei părți a presei" decât războaiele. Ziarul **„Lumina**" al Patriarhiei Române dezbate „Relația dintre religie, spiritualitate și reziliență".

„Religia este un set de practici specifice susținute de o dogmă, în cadrul unei comunități care a căzut de acord în privința punctelor esențiale...".

„Reziliența este adaptarea bună în circumstanțe dificile, iar din perspectiva dezvoltării înseamnă atingerea sarcinilor de dezvoltare specifice vârstei, în pofida unor evenimente aversive serioase. Reziliența înseamnă că individul funcționează normal chiar și în condițiile unei traume suferite".

„Atunci când vorbim de reziliență, ea trebuie să fie în primul rând văzută ca adaptarea externă la cauzatorii semnificativi de stres din mediu. Astfel, în ciuda evenimentelor care au un grad înalt de adversitate, tu continui să rămâi funcțional, să-ți îndeplinești sarcinile pe care le-ai avut până atunci.

Firește, există o serie de factori protectivi atunci când vorbim de traume: factori protectivi din cadrul familiei de origine, factori protectivi din comunitate, factori protectivi în cadrul relațiilor".

„Ce este **spiritualitatea**? Spiritualitatea este definită ca sentimentul de apropiere și conexiune cu sacrul, presupune un simțământ de intimitate și generează sentimente ca admirația și evlavia.

Spiritualitatea modernă deseori exclude o denominațiune religioasă, legându-se de valorile, principiile și un sens personal al vieții.

Spiritualitatea clasică se referă la sensul transcendenței, al legăturii cu divinul, cu acel „Ceva”, care de cele mai multe ori este definit ca o dogmă și apărat de o instituție religioasă.

Pe măsură ce avansăm în post-modernitate, suntem tot mai spirituali și mai puțin religioși”.

- „***Rugăciunea la Eminescu***” este titlul unui articol din **„Lumina**”semnat de arhimandrit Mihail Daniliuc, din care cităm:

„În poezia lui Eminescu întâlnim multe simboluri, care ne sugerează starea de rugăciune, nevoia omului de a vorbi cu Dumnezeu. De exemplu, prezența candelei aprinse sugerează o atmosferă de interiorizare de credință și rugăciune (De-aș muri ori de-ai muri, Gemenii, Călin – file din poveste) sau steaua o aseamănă cu o candelă aprinsă în cer, simbolizând viața celui care se naște pe pământ (Povestea magului călător în stele). Clopotul cheamă la rugăciune, spre ridicarea sufletelor către înalt (Învierea, Mortua est!), în timp ce amintirea tămâii și a smirnei întregește ambianța spirituală. „Insule sânte se-nalță-n el ca scorburi de tămâie/(…) smirnă risipită și sfărâmată în bulgări mari” (Miradoniz).

„… vom face referire doar la cea mai cunoscută creație lirică închinată de poet celei Preacinstite. Este vorba de impresionanta și profunda **Rugăciune către Fecioara Maria**, care se găsește în poezia cu același titlu și în variantele acesteia. Stihuitorul, chiar dacă nu s-a dovedit un practicant asiduu, a fost un om profund religios, preocupat permanent de condiția efemeră a ființei umane, de năzuința omului către Prototip. Însă, conștient de fragilitatea și decăderile iminente ale fiecăruia dintre noi, a simțit că, având-o pe Maica Domnului aproape, va răzbi. Înțelegând neputința omului de a se ridica întru Lumină și Adevăr fără ajutor ceresc, Eminescu a cerut sprijin de Sus prin Născătoarea de Dumnezeu, pe care a purtat-o în suflet toată viața și căreia I s-a rugat în vremuri de încercare, așa cum reiese din arhicunoscuta-i **Rugăciune** adresată Împărătesei Cerurilor: „Îngenunchem rugându-te/ Înalță-ne, ne mântuie/ Din valul ce ne bântuie/ Fii scut de întărire/ Și zid de mântuire…”

● „Infracțiuni de rostire românească” este articolul din „**Certitudinea**” în care academicianul Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române „trece în revistă” observații în folosirea limbii române de către politicieni, oameni de rând și chiar oameni de știință:

„Ampla deteriorare a început-o la vârf Ion Iliescu (de pomină a rămas *Sulaina* pentru Sulina). Cât despre Johannis, deține *experența* înaintașilor și o folosește în această *peroadă.*

Clasa politică se exprimă cum se exprimă, așa cum o duce gura. Mai toți sfidează nonșalant limba română. Organizatorul vaccinării, dr. Gheorghiță, sfidează și latina, vorbind de o adeverință *ad labam*. Comanda la colonel! Un profesionist al limbii române se întreba dacă a vorbi corect românește presupune să cunoști și latina. Ei, uite că da, trebuie” altfel te poți face de râsul curcilor.

Doi nu mai are feminin: doi fete, doi chei, doi secunde, doi rapeluri, doi restricții, doi județe (carantinate), dar și doișpe voturi (furate). Dâmbovițeii traseiști ai posturilor t.v. zic: **pă** telefon, **pă** instanță, **pă** picioare. Un nevrotic își pierde firea: „*Ce te uiți, mă, așa* **pă** *mine?*” În ultima vreme, au apărut „internare **pe** secție” și „discuție **pe** doza a treia”.

Acum vedem ce curativ ar fi fost proiectul lui Pruteanu. Dacă Legea Limbii Române, promulgată în 2004, ar fi fost aplicată, n-am avea atâtea up-datări nebunești, *forțând* lexicul. „N-am *time*”, declara recent un teleast. Pariez că nu mănâncă din farfurie, ci din *disk*. Un senator ne-a rupt cu o vedere din Afganistan: „Era un lucru *wow*!”

Vorbind cu Oana Lazăr, realizatoare de excelență la TVR Iași, care are mereu dinspre mine magna cum laude, am conchis că accentele (Ozana Barabancea le spune *accenți*) sunt în cea mai mare suferință. Pentru un contabil, o sumă e infimă; ce indice întreabă altcineva. Receptorul nu știe. Anomalie, e timpul tău! O reclamă ne propune medicamente benefice. O știristă care n-a pus burta pe carte îl numește pe Pr. Ilie Cleopa Protosinghelul. Ați obvservat? Cu cât decolteul e mai adânc, cu atât vorbitoartea e mai agramată.

Și mai râdeam de ticurile verbale ale activiștilor PCR, de pronunția lui nea Caisă *pretinie, muncipiu* și câte altele. Smintelile de limbă ale politicienilor actuali rămân de neîntrecut, ca și incredibilul lor tupeu. N-or ști că o funcție publică presupune și un comportament lingvistic corect? Nu cunoști cuvântul, nu-l folosi. Nu cunoști pronunția corectă, încearcă s-o afli. Țurcan proroghează și ne ignorează; mai nou, se zdrobește să spună „în transparență” o lege sau ce-o vrea să pună în transparență conița. Și-i gata-gata să-și rupă bluza de pe ea de dragul nostru. Un fan o numește Doamna T. Ce caraghios! Se întoarce Camil Petrescu în mormânt. Mai potrivit mi se pare s-o numim „mama gafelor”, de vreme ce nu prea pare descurcată la minte. E o ceață teribilă în capul blond. Alt liberal vrea să *adereze* (să adere, alesule!). O ministră muncită nu scapă de acel **r** din *repercursiune*. Și nu numai **r** se bagă unde nu trebuie, **și** este în toate ce sunt, **ca și** cum ar fi corect să eviți o cacofonie inexistentă. Un ins „ca și” finanțist ne anunță **trasabilitatea** banilor. Nu-i mai la îndemână să zici traseul lor? În fapt traseul împrumuturilor gigantice îl știe doar Cîțu, dar nu-l spune, cel care confundă *recunoașterea* cu *recunoștința,* fiindu-i străine ambele.

● Ca de obicei și „**Flacăra lui Adrian Păunescu**” se ocupă de stâlcirea limbii române în cunoscuta rubrică „**Emisiunile trece, perlele rămâne**” semnată de Andrei Păunescu. Cităm și noi câteva perle mai „strălucitoare”:

Una dintre primele lucruri pe care le voi face…” (Sorin Grindeanu, Digi 24 TV, 24 noiembrie 2021). Fostul premier, revenit în primele rânduri ale

conducerii PSD, și-a asumat munca de jos, acceptând să dea la șmotru ca un biet ministru de rând, posesor de buget uriaș. Asta înseamnă sacrificiul pentru patrie, pentru care se poate lăsa deoparte și acordul în gen.. Gen *„una dintre lucruri”*.

„Primul militar care devine premier ***plin după al Doilea Război Mondial****.*” (Libertatea, citată de Mircea Badea, Antena 3, 25 noiembrie 2021). Indiscutabil, generalul Nicolae Ciucă este un tip plin. De calități, firește, care l-au adus până la vârful guvernului. Unde este privind plin de speranțe de către popor. Dar, dacă o mai fi fost prim-ministru, *plin*, *dar acoperit*, se pune la numărătoare?

„Mi-am dat seama **brusc deodată că am ajuns starostele familiei.**” (Florin Călinescu, Prima TV, 23 noiembrie 2021)

Cel mai mediatizat Florin al ultimelor decenii (Călinescu) n-are apăsări să spună pleonasme în direct. Îl apără vechea *Scuză a Clovnului*, care îi putea zice orice și oricum chiar și regelui, fără să fie sancționat: *Am glumit, am făcut intenționat, am dat-o la mișto, asta-i meseria mea, ha-ha-ha…* Noi, republicani de fel, n-o acceptăm.

Pasul următor în politica națională o reprezintă deciziile majore… Aici e cuvântul unora contra demersurilor mele.” (Raluca Turcan, Digi 24 TV, 23 noiembrie 2021). Ca de obicei, politiciana găsește soluții s-o dea în bară cu limba, după ce a găsit mereu soluții să urce în politică. *Raluca lui Stolo* ne oferă un dezacord (corect era *îl reprezintă*) și un Nominativ în loc de obligatoriul Dativ (corect era *„contra demeresurilor”*).

„*România și lumea va intra într-o pană generală de curent…*

„*Domnul colonel și comandoul său ajunge la Târgoviște*.” (Mihai Gâdea, Antena 3, 23 noiembrie 2021).

Indiferent de temă și de oră, Sinteza zilei din 23 noiembrie a fost dezacordul între subiect și predicat, în formă continuată. Consecvența e lucru mare în ziua de azi, mai ales când, pe durata câtorva ore de emisiune, subiectele sunt de mare interes: chestiunea energetică a planetei și mărturiile militarului care i-a împușcat pe soții Ceaușescu.

„*Ce superstiții are Elvira, Cuza și Esti*?” (Irina Fodor, Asia Express, Antena 1, 23 noiembrie 2021). Postul TV și tematica se *schimb*, dar dezacordurile *rămâne*. Au televiziunile programe educative? *Au! Au! Au!*

„Documentația care a stat la baza fundamentării acestora.” (Antena 3, 23 noiembrie 2021).

Grosolanul pleonasm, de manual, nu e **din vina și din cauza televiziunii** (de data aceasta), ci a guvernului, care a emis documentul oficial, reprodus pe ecran. Când o veni *sfârșitul finalului* Pandemiei de COVID-19, ca să revenim la *temelia fundamentală* a vieților noastre? E *clar și limpede* că încă *nu știm și nu cunoaștem* asta.

„*Suntem bucuroși și fericiți că avem baze NATO în România,* (Alex Ferariu, Realitatea Plus TV, 24 noiembrie 2021).

Iarăși pleonasme! Să facem proba inversă. Sunt, oare, majoritari cetățenii reflexivi, care sunt *bucuroși și triști*? Sau predomină cei fără prea multe nuanțe, care sunt *doar abătuți și supărați, dar însă foarte mâhniți și chiar triști?*.

***„Candidatura domnului Adrian Câțu la funcția de ministru al Finanțelor… Câciu.*”** (Realitatea Plus TV, 24 noiembrie 2021).

La o asemenea coincidență paronimică, avem confuzii pe măsură. După liberalul *Câț*u vine social-democratul *Câciu*, tot la Finanțe. Cine spunea că nu funcționează cocteilul PSD-PNL. **Câț-Câciu**?

***„O pălărie unică care poate să fie…*” (**Iulian Bulai, Realitatea Plus TV, 24 noiembrie 2021).

Useriștii sunt băieți fini, educați și distinși, care au adus un aer nou în lunile în care au guvernat, o aromă proaspătă, sesizabilă și în această cacofonie, slobozită de unul dintre titanii progresiști, intrați deja în folclor ca să facă rocada cu învechitul Bulă.”

Ne întrebăm și noi: Ce-ar fi dacă perle de acest fel n-ar mai „rămâne”?

REVISTA „*CONEXIUNI*”

Petru Neghiu

O interesantă apariție editorială, revista „Conexiuni” editată de Serviciul de Telecomunicații Speciale. Primul număr din luna iunie 2022 reprezintă o ediție dedicată Zilei Rezervistului Militar și îl are pe copertă pe președintele ACMRR din STS, generalul-maior (rtg.) Eugeniu Mușat, care primește raportul slt. ing. Ștefan-Robert Gogorici, într-o simbolică legătură dintre generații.

În mesajul directorului STS, gl. lt. ing. Ionel-Sorin Bălan, se arată, printre altele: „*...facem totul pentru țară, nu doar pentru că am depus un jurământ, ci pentru că avem simțul datoriei și acționăm în baza valorilor din cultura noastră organizațională: onoare, loialitate, performanță și profesionalism*”.

Mr. Iohanna Purdea semnează articolul „*Ziua Rezervistului Militar, sărbătorită în fiecare an de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și Retragere din STS*”, unde este citat președintele acesteia: „*Suntem deosebit de onorați de aprecierea și considerația deosebită pe care conducerea Serviciului de Telecomunicații Speciale o are față de activitatea asociației noastre, prin acordarea Emblemei de Onoare a Serviciului de Telecomunicații Speciale*”.

Mai cităm și alte câteva articole interesante, caracterizate prin profesionalism și competență: „*Împreună pentru excelență în comunicații*”; „*Aspecte privind securitatea comunicațiilor și serviciilor digitale*”: „*Numărul unic de urgență 112, apelat tot mai responsabil*”, precum și alte intervenții deosebit de interesante.

Revista *Periscop* și conducerea ACMRR din SIE urează succes noii publicații și exprimă deschiderea pentru „*conexiuni*” viitoare.

CUVÂNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ

SFINȚIREA ZILEI A ȘAPTEA – SFÂNTA DUMINICĂ

Preot dr. Mirea Vîrtejanu

„Și a sfârșit Dumnezeu în ziua a șasea lucrarea Sa, pe care a făcut-o; iar în ziua a șaptea S-a odihnit de toate lucrurile Sale, pe care le-a făcut. Și a binecuvântat Dumnezeu ziua a șaptea și a sfințit-o, pentru că într-însa S-a odihnit de toate lucrurile Sale, pe care le-a făcut și le-a pus în rânduială,, (Facerea 2,2-3).

,,Adu-ți aminte de ziua odihnei ca să o sfințești. Lucrează șase zile și-ți fă în acelea toate treburile tale, iar în ziua a șaptea este odihna Domnului Dumnezeului tău: să nu faci în acea zi nici un lucru: nici tu, nici fiul tău, nici fiica ta, nici sluga ta, nici slujnica ta, nici boul tău, nici asinul tău, nici orice dobitoc al tău, nici străinul care rămâne la tine. Că în șase zile a făcut Domnul cerul și pământul, marea și toate cele ce sunt într-însele, iar în ziua a șaptea S-a odihnit. De aceea a binecuvântat Domnul ziua a șaptea și a sfințit-o" (Ieșirea 20,8-11).

**

Poruncile date de Dumnezeu, prin Moise, la tot poporul Vechiului Testament erau duse la îndeplinire, cu bună rânduială și cu supunere de către toți evreii. Ziua de odihnă la evrei era Sabatul, pentru că atunci evreii au fost scoși/eliberați din robie, după 40 de ani, din pământul Egiptului.

Sfânta zi de Duminică este ziua de odihnă a tuturor creștinilor cu dreaptă credință, care cred în înviere; este numită „***Ziua Domnului***" (*Dies Dominica*), ziua învierii din morți a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, ziua luminii, a bucuriei și a biruinței Vieții asupra morții. Duminica formează sabatul creștin al întregii lumi și înlocuiește sabatul iudaic al legii vechi, care se ținea sâmbăta, adică în ziua a șaptea a săptămânii.

Vechiul sabat era zi de odihnă națională a poporului evreu, ieșirea din robia Egiptului; Duminica este zi de înnoire duhovnicească a sufletului prin înviere, zi de împăcare și de mântuire. Iată ce mare rol are ziua Duminicii! Căci sabatul Legii vechi nu putea da viață, nici mântuire, fiind doar zi de odihnă, pe când sabatul Legii noi, adică Sfânta Duminică, nu numai că odihnește, ci, mai mult luminează, bucură, înviază duhovnicește sufletele noastre prin învierea Domnului și printr-o viață de adevărată trăire în Hristos.

În locul Legii vechi neputincioase, Dumnezeu a dat lumii un nou

testament, adică Sfânta Evanghelie, o Biserică nouă și un nou sabat, adică Duminica, ziua învierii Domnului, ziua biruinței Vieții asupra morții, a deschiderii raiului și eliberării din iad.

Sfânta Duminică are și alte semnificații duhovnicești. Fiind ziua învierii lui Hristos și prima zi a săptămânii, Duminica este, totodată, și prima zi a creației, când Dumnezeu a făcut lumina, zicând: ***„Să fie lumină”*** (*Facerea 1,3*). Și ce scumpă este lumina pentru om! Lumina credinței, lumina vieții în Hristos, lumina învierii duhovnicești, care este lumina tuturor luminilor. Duminica este, de asemenea, și ziua a opt-a mistic ziua veșniciei, a fericirii eterne a creștinilor împreună cu sfinții și cu îngerii în bucuria cea necuprinsă cu mintea a Preasfintei Treimi. Duminica este, totodată, și ziua pogorârii Duhului Sfânt peste Sfinții Apostoli în chip de limbi de foc, când s-a revărsat harul mântuirii peste creștini, în Duminica a opt-a după Sfintele Paști, numită și ***Rusalii*** sau ***Duminica Mare.***

Noi, creștinii, ne bucurăm de marea valoare ce-o are această Sfântă Duminică! Noi cinstim ziua Domnului, adică Sfânta Duminică, **pentru că este ziua cea dintâi a creației lumii, pentru că este ziua învierii Domnului, când Paștele noastre au biruit prin iubire și înviere, moartea și iadul . Cinstim Duminica pentru că este ziua pogorârii Sfântului Duh pe pământ și pentru că în această sfântă zi s-a săvârșit de la început, prin Sfinții Apostoli *„frângerea pâinii”*, adică Sfânta Liturghie, care formează centrul cultului creștin.**

Astfel, Duminica este ziua bucuriei și a mântuirii noastre, în care prăznuim zidirea omului de către Dumnezeu-Tatăl, răscumpărarea lui prin Dumnezeu-Fiul și sfințirea lui prin Sfântul Duh Mângâietorul. Din aceste motive, Sfinții Apostoli numeau Sfânta Duminică „***Ziua Domnului***” și o prăznuiau cu mare evlavie, prin rugăciuni, împăcare, curățenie trupească și sufletească și prin săvârșirea Sfintei Liturghii, când se adunau toți la biserică și aduceau cântări de laudă lui Dumnezeu, iar la urmă se împărtășeau cu Trupul și Sângele Domnului. După-amiază mergeau la bolnavi, la bătrâni și suferinzi, făcând multe milostenii și împărtășind tuturor bucuria pascală a învierii Domnului.

Duminica se face reamintirea săptămânală a Sfintelor Paști. De aceea, la slujba Utreniei se citește Evanghelia Învierii, ca să nu uităm niciodată că centrul credinței și al mântuirii noastre este Paștele, Învierea Domnului din morți și învierea noastră din moartea păcatului. Să ne reamintim, deci, cu câtă evlavie cinsteau înaintașii și părinții noștri Sfânta Duminică și cu câtă grijă se pregăteau pentru ziua Domnului. Căci se împăcau unii cu alții, încetau lucrul din ajun, de când sunau clopotele de Vecernie, și țineau câteva zile mai înainte curățenie unii cu alții. Nici mâncare nu îndrăzneau să facă în zilele de Duminică, nici curățenie, nici să plece la drum, nici să înjuge vitele, nici să vândă sau să cumpere ceva.

Cine ar fi îndrăznit să lucreze la noi Duminica sau să facă nunți și jocuri cu muzică, sau să se îmbete de vin, sau să se certe unii cu alții și să piardă timpul în zadar, în loc să meargă la Sfânta Biserică, să se roage, să cânte și să asculte slujba Sfintei Liturghii? Cine îndrăznea de sărbători, și mai ales Duminica, să taie

păsări sau lemne de foc, să coasă sau să lucreze la câmp, să întindă ospețe și să facă petreceri pământești urâte lui Dumnezeu? Nimeni, niciodată!

De aceea, toate se săvârșeau cu bine, oamenii erau fericiți, deși poate erau mai săraci. Erau mulțumiți, nu lipseau niciodată de la biserică în sărbători, se rugau mult, vorbeau puțin și făceau multe milostenii la săraci și la biserici. Fericiți și de trei ori fericiți erau părinții și înaintașii noștri! Ei știau cum să cinstească cum se cuvine pe Dumnezeu. Știau să se roage cu lacrimi, să rabde ispitele, să nască și să crească în frica de Dumnezeu pe copiii lor. Ei știau să cinstească cu mare evlavie Sfânta Duminică, să meargă regulat la biserică, să postească mult, să se spovedească, să se pregătească pentru Sfânta Împărtășanie și să se smerească. Cunoșteau meșteșugul luptei duhovnicești împotriva diavolului, care se câștigă numai prin rugăciune, post, răbdare și smerenie. Ce credință tare aveau părinții noștri care ne-au crescut!

A fi credincios înseamnă a fi consacrat în slujirea lui Dumnezeu, fie în ierarhia sacramentală, fie ca laic, un privilegiu și o răspundere extraordinară pe care trebuie să o primim cu toată seriozitatea.

**

Istorioare:

„Doi prieteni discutau în contradictoriu, și unul dintre ei i-a zis celuilalt:

- Nu există Dumnezeu.

- Credinciosul s-a gândit, și iată ce a răspuns:

*-Tu parcă ai fi un bolnav care ar zice: ,,**Nu există sănătate**”, ca un orb care ar zice: „**Nu există lumină**”, ca un sărac care ar zice**: „Nu există bogăție**”, ca un răufăcător care ar zice: ,,**Nu există bunătate**”. Și tu prietene, greșești când spui: ,,**Nu există Dumnezeu**”. Cine ți-a dat dreptul să le impui tuturor boala și sărăcia ta? Dacă în schimb, vei recunoaște și vei spune cu smerenie: ,,**Eu nu-L cunosc pe Dumnezeu”**, aceasta va fi mărturisire și primul pas spre El.*

**

Un călugăr s-a dus odată la părintele său duhovnicesc și a zis:

- Părinte, eu nu vreau să mai citesc cuvântul lui Dumnezeu!

- De ce ?, - a întrebat bătrânul.

- Păi nu înțeleg nimic din ce citesc, a răspuns călugărul.

,,Fiule - i-a zis atunci bătrânul - oile, când găsesc pășune mănoasă, apucă iarba cu lăcomie și o înghit fără să o mestece, singura lor grijă fiind să bage în ele cât mai mult, și abia pe urmă o rumegă. Și tu, cât ai vreme și putință, citește cât mai mult dumnezeieștile cărți, și cele ce ți se par acum întunecate o să-ți fie pe urmă limpezi: ori cercarea dobândită prin citire va începe să te lămurească, ori vei afla de la Părinții și învățătorii Bisericii, ori, în sfârșit, dacă nu va fi chiar nimeni care să te lămurească, te va lumina Domnul Însuși.

(Apa Vieții - 300 de istorioare cu tâlc duhovnicesc)

DIN ACTIVITATEA ASOCIAȚIEI

1. În data de 12 mai, în cadrul ședinței extraordinare a Consiliului director au fost analizate materialele pentru Adunarea generală și a fost definitivată lista cu propuneri de membri în viitorul Consiliu.

La 14 mai a avut loc prima Adunare generală de la declanșarea pandemiei de COVID-19. În cadrul Adunării au fost prezentate:

- Informarea Consiliului director;
- Raportul Comisiei de cenzori;
- Proiectul bugetului de venituri și cheltuieli pe 2022.

Totodată, s-a supus aprobării Adunării generale propunerea de amendare a art. 7 alin. (2) din Statutul Asociației, cu privire la cvorumul pentru desfășurarea adunărilor generale.

Din analizele efectuate și luările de cuvânt a reieșit faptul că de la ultima Adunare generală, din 2019, Consiliul director și Biroul executiv au aocrdat o atenție principală sprijinirii membrilor Asociației în asigurarea accesului la asistență medicală și medicamente în condițiile restricțiilor impuse de actele normative în vigoare pe timpul stărilor de urgență și de alertă.

De asemenea, s-a evidențiat faptul că cheltuielile financiare au fost efectuate potrivit reglementărilor în vigoare și pe baza aprobării Consiliului director.

În partea a II-a a Adunării au avut loc alegerile pentru noile organe de conducere, respectiv Consiliul director și Biroul executiv. A fost relevat faptul că circa o treime din membrii Consiliului au fost nou aleși.

În Biroul executiv au fost aleși următorii membri:

- Gl.mr. (rtg) Neghiu Petru – președinte;
- Gl.bg. (rtg) Iordache Gheorghe – secretar general, responsabil pentru probleme organizatorice;
- Gl.mr. (rtg) Bărbulescu Gheorghe – vicepreședinte cu probleme sociale;

- Gl.bg. (rtg) Popa Ioan – vicepreședinte cu probleme de cultură și imagine;
- Gl.bg. (rtg) Rușeț Valeriu – responsabil pentru prolemele relațiilor cu autoritățile publice și organizații neguvernamentale;
- Gl.bg. (rtg) Mureșan Petru – președintele Comisiei de etică;
- Col. (rtg) Ghioaldă Petre – responsabil pentru problemele de logistică și financiare.

În Programul de activități pe anul 2022 au fost prevăzute obiective referitoare la monitorizarea legislației în domeniul pensiilor militare de stat, asistența medicalî, propuneri privind organizarea unor activități culturale și de petrecere a timpului liber (excursii, Balul Asociației etc.), precum și de aniversare a membrilor Asociației care împlinesc vârste înaintate.

2. La data de 15 iunie a avut loc ședința ordinară a Consiliului director nou ales, în care a fost aprobată componența comisiilor de lucru ale Consiliului și cheltuielile financiare pentru trimestrul III/2022.

Rămâne în atenția Consiliului director sprijinul pentru membrii Asociației în asigurarea distribuirii medicamentelor.

3. În cursul ultimelor luni, membri ai Consiliului director și ai Asociației au participat la diverse activități și manifestări culturale cu caracter public, dintre care menționăm: Salonul de carte organizat de Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România; Târgul de carte Gaudeamus organizat la Romexpo; lansări de carte la Fundația Europeană Titulescu (din care două dedicate evocării Tratatului de la Trianon); multiplă lansare de cărți la Constanța (20 iunie a.c.) dedicate unor personalități de seamă ale neamului românesc (Mihai Eminescu, Nichifor Crainic, preotul Constantin Galeriu și generalul Titus Gârbea), cu participarea unor înalți prelați ai BOR, cadre universitare și cercetători, printre care și colegul nostru, istoricul Ion Constantin.

Biroul executiv al Asociației